

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန သာသနာရေးဦးစီးဌာန
ဝိသုဒ္ဓိမဂ်စာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများ နှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဓမ္မဗျူဟာ

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဒုတိယဆင့်
မေးခွန်းဟောင်း နှင့် အဖြေများ
၁၉၈၃ - ခုနှစ် မှ ၂၀၁၅ - ခုနှစ် အထိ

သင်တန်းမှူး
ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်
မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ
ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမကအဖွဲ့
(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

သဗ္ဗညုဉာဏ်တော်အစွမ်း

* သိရန်မှန်ကန် မကျန်ရအောင်
လုံးဝစုံလင် အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။

* သိသည့်တရား များအပြား၌
ဟောထားစွယ် နည်းသွယ်သွယ်ကို
ခြယ်လှယ်စုံလင် အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။

* ကျွတ်ထိုက်ကြပေ များဝေနေ၏
ဣန္ဒြေစရိုက် သူ့အကြိုက်ကို
နှိုက်ချွတ်စုံလင် အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။

* သဗ္ဗညုဉာဏ်အား စွမ်းသုံးပါးကြောင့်
အများဝေနေ ကျွတ်လွတ်စေဖို့
မနေမနား သက်တော်အားဖြင့်
ကြီးမားလေဘိ ရှစ်ဆယ်ပြည့်၍
ပရိနိဗ္ဗာန် စံသည့်တိုင်အောင် သယ်ယူဆောင်
ဘုန်းခေါင်....ငါတို့ဘုရားတည်း။

တောင်မြို့-မဟာဂန္ဓာရုံဆရာတော်ဘုရားကြီး

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
 သာသနာရေးဦးစီးဌာန
 ဝိသုဒ္ဓိမဂ်စာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ပြေဆိုလိုသူများ နှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဓမ္မဗျူဟာ

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် ဒုတိယဆင့်
မေးခွန်းဟောင်း နှင့် အဖြေများ
 ၁၉၈၃ - ခုနှစ် မှ ၂၀၁၅ - ခုနှစ် အထိ

သင်တန်းမှူး
 ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်
 မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ
 ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမဟာမိတ်အဖွဲ့
 (လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

သာသနာရေးဦးစီးဌာန၏
ဝိသုဒ္ဓိမဂ် (ဒုတိယဆင့်) မေးခွန်းဟောင်းနှင့် အဖြေများ
(၁၉၈၃ - ၂၀၁၀)

အခန်း ၉၊ ဗြဟ္မဝိဟာရနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၃

- ၁။ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သက်သာမှုရစေရန် မည်သည့်တရားမျိုးကို ပွားများစေသင့်ပါသနည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၃၁)
- (၁) သူတစ်ပါးအား ဖျက်လိုသော စိတ်ထားရှိသူ။
 - (၂) သူတစ်ပါးအား နိုင်ထက်ကလူ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းလေ့ရှိသူ။
 - (၃) သူတစ်ပါးအား ကြီးပွားချမ်းသာသည်ကို မနှစ်သက်နိုင်သူ။
 - (၄) တပ်မက်မှု များသောသူ။
- (၁) သူတစ်ပါးအား ဖျက်လိုသော စိတ်ထားရှိသူသည် မေတ္တာတရားကို ပွားသင့်ပါသည်။
- (၂) သူတစ်ပါးအား နိုင်ထက်ကလူ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းလေ့ရှိသူသည် ကရုဏာတရားကို ပွားသင့်ပါသည်။
- (၃) သူတစ်ပါးအား ကြီးပွားချမ်းသာသည်ကို မနှစ်သက်နိုင်သူသည် မုဒိတာတရားကို ပွားသင့်ပါသည်။
- (၄) တပ်မက်မှု များသောသူသည် ဥပေက္ခာတရားကို ပွားသင့်ပါသည်။

J

ဓမ္မဗျူဟာ

၁၉၈၄

၁။ ဗြဟ္မစိုရ်တရားဖြင့် နေလေ့ရှိသော ရဟန်း၏စိတ်ထားသည် သားလေးယောက်အပေါ်၌ ထားရှိသော မိခင်၏စိတ်ထားတို့နှင့် တူပုံကို ပေါ်လွင်အောင် ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၅)

ဗြဟ္မစိုရ်တရားဖြင့် နေလေ့ရှိသော ရဟန်း၏စိတ်ထားသည် သားလေးယောက်အပေါ်၌ ထားရှိသော မိခင်၏စိတ်ထားတို့နှင့် တူပုံမှာ -

- (၁) မေတ္တာတရားဖြင့် နေလေ့ရှိသောရဟန်း၏စိတ်ထားသည် သတ္တဝါတို့၏အစီးအပွားကို လိုလားသောအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်၏။ မိခင်၏စိတ်ထားသည်လည်း နှုတ်သန်သောသား၏ ကြီးပွားခြင်းကို လိုလားသောအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်၏။
- (၂) ကရုဏာတရားဖြင့် နေလေ့ရှိသော ရဟန်း၏စိတ်ထားသည် ဒုက္ခိတသတ္တဝါတို့၌ ဆင်းရဲကို ပယ်ဖျောက်သောအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်၏။ မိခင်၏စိတ်ထားသည်လည်း မကျန်းမာသောသား၏အနာရောဂါကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းကို လိုလားသောအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်၏။
- (၃) မုဒိတာတရားဖြင့် နေလေ့ရှိသောရဟန်း၏စိတ်ထားသည် သုခိတသတ္တဝါတို့ စည်းစိမ်ဥစ္စာပြည့်စုံသည်ကို ဝမ်းမြောက်၍ ရှည်မြင့်စွာတည်ခြင်းကို အလိုရှိသောအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်၏။ မိခင်၏စိတ်ထားသည်လည်း အရွယ်ရောက်သောသား၏ အဆင်းအရွယ်နှင့်ပြည့်စုံခြင်း၌ ကြာရှည်စွာတည်ခြင်းကို လိုလားသောအခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်၏။
- (၄) ဥပေက္ခာတရားဖြင့် နေလေ့ရှိသောရဟန်း၏စိတ်ထားသည် ကြောင့်ကြဗျာပါရကို ပယ်ခြင်းဖြင့် အလယ်အလတ်ရှိသည်အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်၏။ မိခင်၏စိတ်ထားသည်လည်း သူ့ကိစ္စသူ့ ဆောင်ရွက်နိုင်သောသားအား တစ်စုံတစ်ရာသော အကြောင်းမျှဖြင့် ကြောင့်ကြဗျာပါရ မရှိဘဲ ဖြစ်၏။

၁၉၈၅

- ၁။ အသုံးတွင်ကျယ်သော “သတ္တဝါ” ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် ပတ်သက်၍ ပါဠိအလို၊ သက္ကဋအလိုအရ အဓိပ္ပါယ်ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၀)

ပါဠိအလို သတ္တဝါဟူသော ဝေါဟာရ၏အဓိပ္ပါယ်

ရုပ်အစရှိသောခန္ဓာတို့၌ လိုချင်တပ်မက်သောဆန္ဒရာဂဖြင့် ငြိကပ်ကြ တွယ်တာ ကြသောကြောင့် သတ္တာ - သတ္တဝါတို့ မည်၏။

သက္ကဋအလို သတ္တဝါဟူသော ဝေါဟာရ၏အဓိပ္ပါယ်

ဗုဒ္ဓိခေါ် အသိဉာဏ်သည်လည်းကောင်း၊ လုံ့လဝီရိယသည်လည်းကောင်း၊ ဥဿာ ခေါ် အပူငွေ့တေဇောသည်လည်းကောင်း သတ္တဝါတို့ မည်၏။ ထိုသတ္တဝါနှင့် ယှဉ် ခြင်းကြောင့် သတ္တဝါ မည်၏။

၁၉၈၆

- ၁။ ငါးရာနှစ်ဆယ့်ရှစ်သွယ်မေတ္တာ ဟု လူတို့ပါးစပ်များ၌ ရေပန်းစားလျက် ရှိသည်။ ငါးရာ နှစ်ဆယ့်ရှစ်သွယ်မေတ္တာသရုပ်ကို သိသာရုံမျှ ထုတ်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၁)

ငါးရာနှစ်ဆယ့်ရှစ်သွယ်မေတ္တာသရုပ်ကို သိသာရုံမျှ ထုတ်ပြရသော်

(၁) အနောဓိသဖရဏမေတ္တာ	၂၀ ပါး
(၂) ဩဓိသဖရဏမေတ္တာ	၂၈ ပါး
(၃) ဒိသာဖရဏမေတ္တာ	၄၈၀ ပါး
∴ မေတ္တာ	၅၂၈ ပါး

- (၁) အနောဓိသပုဂ္ဂိုလ် ၅-မျိုးဖြစ်သော အလုံးစုံသောသတ္တဝါ၊ အလုံးစုံသောအသက် ရှူသူ၊ အလုံးစုံသော ကိုယ်ထင်ရှားဖြစ်သူ၊ အလုံးစုံသောပုဂ္ဂိုလ်၊ အလုံးစုံသော အတ္တဘော၌ အကျုံးဝင်သူတို့ကို တစ်မျိုးစီ၌ မေတ္တာပွားနည်း ၄-မျိုးစီဖြင့် ပွားလျှင် အနောဓိသဖရဏမေတ္တာပေါင်း ၂၀-ပါး ရပါသည်။

- (၂) သြဓိသပုဂ္ဂိုလ် ၇-မျိုးဖြစ်သော အလုံးစုံသောမိန်းမ၊ အလုံးစုံသောယောက်ျား၊ အလုံးစုံသောအရိယာ၊ အလုံးစုံသောပုထုဇဉ်၊ အလုံးစုံသောနတ်၊ အလုံးစုံသောလူ၊ အလုံးစုံသောအပါယ်ဘုံသားတို့ကို တစ်မျိုးစီ၌ မေတ္တာပွားနည်း ၄-မျိုးစီဖြင့် ပွားလျှင် သြဓိသဖရဏမေတ္တာပေါင်း ၂၈-ပါး ရပါသည်။
- (၃) အရပ် ၁၀-မျက်နှာရှိ အနောဓိသနှင့် သြဓိသပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို မေတ္တာပွားနည်း ၄-မျိုးစီဖြင့် ပွားလျှင် ဒိသာဖရဏမေတ္တာ ၄၈၀-ပါး ရပါသည်။

မေတ္တာပွားနည်း ၄-နည်းမှာ

- (က) ရန်ကင်းကြပါစေ၊
 (ခ) စိတ်ဆင်းရဲခြင်း ကင်းကြပါစေ၊
 (ဂ) ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း ကင်းကြပါစေ၊
 (ဃ) ချမ်းသာနှင့်ပြည့်စုံ၍ မိမိကိုယ်ကို ရွက်ဆောင်နိုင်ကြပါစေ။

၁၉၈၇

- ၁။ “ဗြဟ္မာပြည်လားရာ တရားပါပဲရှင်” ဟု ဆိုအပ်သော မေတ္တာတရားကို စတင်မေတ္တာပို့ရမည့်ပုဂ္ဂိုလ်ကို မရွေးချယ်ဘဲ ထင်သလို မြင်သလို မေတ္တာပို့နိုင်ပါသလော၊ အကြောင်းပြုဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂)

မေတ္တာပို့ရာ၌ စတင်မေတ္တာပို့ရမည့်ပုဂ္ဂိုလ်ကို မရွေးချယ်ဘဲ ထင်သလို မြင်သလို မေတ္တာမပို့နိုင်ပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် -

ရှေးဦးစွာ မေတ္တာမပွားအပ်သောပုဂ္ဂိုလ် (၄)မျိုး ရှိပါသည်။ ယင်းတို့တွင် -

- (၁) မချစ်မနှစ်သက်သော (အပိယ)ပုဂ္ဂိုလ်ကို ချစ်အပ်သူအရာ၌ထား၍ မေတ္တာပွားလျှင် ပင်ပန်းတတ်သောကြောင့် စတင် မေတ္တာမပွားသင့်ပါ။
- (၂) အလွန်ချစ်အပ်သော (အတိပိယ)ပုဂ္ဂိုလ်ကို အလယ်အလတ်အရာ၌ ထား၍ မေတ္တာပွားလျှင် ပင်ပန်းတတ်သောကြောင့် စတင် မေတ္တာမပွားသင့်ပါ။

- (၃) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော (မဇ္ဈတ္တ)ပုဂ္ဂိုလ်ကို အလေးပြုအပ်သူအရာ၌ လည်းကောင်း၊ ချစ်အပ်သူအရာ၌လည်းကောင်း ထား၍ မေတ္တာပွားလျှင် ပင်ပန်းတတ်သောကြောင့် စတင် မေတ္တာမပွားသင့်ပါ။
- (၄) ရန်သူ(ဝေရီ)ပုဂ္ဂိုလ်ကို အောက်မေ့ဆင်ခြင်မိသောသူအား အမျက်ထွက်ခြင်း ဖြစ်တတ်၏။ ထို့ကြောင့် စတင် မေတ္တာမပွားသင့်ပါ။
ထို့ပြင် - လိင်အသွင်ကွဲပြားသောပုဂ္ဂိုလ်ကို သီးသန့်ပိုင်းခြား၍ မေတ္တာမပွား သင့်ပါ။ သီးသန့်ပိုင်းခြား၍ မေတ္တာပွားလျှင် တပ်စွဲမှုရာဂ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သေသူကိုကား အချင်းခပ်သိမ်းမေတ္တာမပွားအပ်ပါ။ အကြောင်းမှာ အပ္ပနာ သို့လည်း မရောက်၊ ဥပစာသို့သော်လည်း မရောက်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်များ စေတီတော်စသည်ကို တည်ခြင်းငါးပါးဖြင့် ဦးမချဘဲ ပုဆိန်ပေါက် ဦးချ ကြရာ၌ အကြောင်းရင်းကို ညွှန်ပြ၍ ယခုစာဖြေပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ ရန်သူတို့က မဖျက်ဆီး နိုင်သောတရား ရှိ-မရှိကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈, ၉)

အချို့ပုဂ္ဂိုလ်များ စေတီတော်စသည်ကို တည်ခြင်းငါးပါးဖြင့် ဦးမချဘဲ ပုဆိန်ပေါက်ဦးချ ကြရာ၌ အကြောင်းရင်းမှာ - စိတ်အမူအကျင့်၌ စောင့်စည်းမှုမရှိသောကြောင့် ဖြစ် သည်။

စာဖြေပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ ရန်သူတို့က မဖျက်ဆီးနိုင်သောတရား ရှိပါသည်။ ထိုတရားမှာ မိမိ၏စိတ် ဖြစ်ပါသည်။ ရန်သူသည် မိမိအား ကိုယ်ဆင်းရဲအောင်သာ ပြုလုပ်နိုင်ပါ သည်။ စိတ်ဆင်းရဲအောင် မပြုလုပ်နိုင်ပါ။

၁၉၈၈

- ၁။ ယခုစာဖြေပုဂ္ဂိုလ်သည် အဘယ်၏ အမွေခံဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြ၍ မေတ္တာအာနိသင် (၁၁) ပါးတို့တွင် နောက်ဆုံးလေးပါးတို့ကို အစဉ်ကျကျ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀, ၁၄)

“သင်သည် ကိုယ်တိုင်ပြုသည့် ကံသာလျှင် ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ရှိ၏၊ ကံ၏အမွေခံ ဖြစ်၏၊ ကံသာလျှင် အကြောင်းရှိ၏၊ ကံသာလျှင် ဆွေမျိုးရှိ၏၊ ကံသာလျှင် အားကိုးရာ ရှိ၏၊ အကြင်ကံကို ပြုငြားအံ့၊ ထိုကံ၏ အမွေခံဖြစ်ရလိမ့်မည်” ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် စာဖြေသူသည် ကံ၏အမွေခံ ဖြစ်ပါသည်။

မေတ္တာအာနိသင် (၁၁)ပါးတို့တွင် နောက်ဆုံးလေးပါးမှာ -

- (၁) စိတ်သည် လျင်မြန်စွာ ကောင်းစွာတည်ကြည်ခြင်း၊
- (၂) မျက်နှာအဆင်း ကြည်လင်ခြင်း၊
- (၃) မတွေမဝေ သေရခြင်း၊
- (၄) ဗြဟ္မာ့ဘုံလောက၌ ဖြစ်ရခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ယခုခေတ်၌ စားဝတ်နေရေး ပြေလည်မှု မရှိသူတို့ကို မြင်ရသောအခါ သူတော်ကောင်း မှန်သမျှ မေတ္တာကရုဏာပွားကြသည်ချည်း ဖြစ်လေရာ ယင်းမေတ္တာကရုဏာတို့၏ ပြည့်စုံအောင်မြင်ပုံ၊ ဆုံးရှုံးပျက်စီးပုံတို့ကို ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၀)

မေတ္တာ၏ ပြည့်စုံအောင်မြင်ပုံမှာ -

ဗျာပါဒ ဒေါသ၏ ဝေးကွာသောအားဖြင့် ငြိမ်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မေတ္တာ၏ ဆုံးရှုံးပျက်စီးပုံမှာ -

ခင်မင်တွယ်တာလျက် ချစ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကရုဏာ၏ ပြည့်စုံအောင်မြင်ပုံမှာ -

သတ္တဝါတို့ကို ညှဉ်းဆဲလိုသော ဒေါသ(ဝိဟိသာ)၏ငြိမ်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကရုဏာ၏ ဆုံးရှုံးပျက်စီးပုံမှာ -

စိုးရိမ်ပူဆွေးမှု သောကဖြစ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၉

- ၁။ အစကောင်းမှ အနှောင်းသေချာ ဟူသည်နှင့်အညီ ဗြဟ္မစိုရ်တရား ပွားများလိုလတ်သော် အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်မှ စ၍ ပွားများအပ်ပါသနည်း၊ ဗြဟ္မစိုရ်လေးပါးနှင့် ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များကို အသီးသီး တွဲစပ်၍ ပြောဆိုပါ။

ဗြဟ္မစိုရ်တရား ပွားလိုလတ်သော် -

- မေတ္တာတရားကို မိမိ၌ ရှေးဦးစွာ ပွားရပါမည်၊
- ကရုဏာတရားကို ဒုက္ခိတသတ္တဝါ၌ ရှေးဦးစွာ ပွားရပါမည်၊
- မုဒိတာတရားကို အတိပ္ပိယ(သောဏ္ဍသဟာယ)ပုဂ္ဂိုလ်၌ ရှေးဦးစွာပွားရပါမည်၊
- ဥပေက္ခာတရားကို မဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂိုလ်၌ ရှေးဦးစွာ ပွားရပါမည်။

၁၉၉၀

- ၁။ လူတို့၏သန္တာန်၌ဖြစ်လေ့ရှိသော (က) ရာဂ (ခ) အရတိ (ဂ) ဝိဟိသ (ဃ) ဗျာပါဒတရားများ ကင်းစင်အောင် အဘယ်တရားများကို ပွားများသင့်ပါသနည်း၊ အသီးသီး စပ်ဟပ် ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၁)

- (က) ရာဂတရားများ ကင်းစင်အောင် ဥပေက္ခာတရားကို ပွားများသင့်ပါသည်။
- (ခ) အရတိ ကင်းစင်စေရန် မုဒိတာတရားကို ပွားများသင့်ပါသည်။
- (ဂ) ဝိဟိသ ကင်းစင်စေရန် ကရုဏာတရားကို ပွားများသင့်ပါသည်။
- (ဃ) ဗျာပါဒတရား ကင်းစင်စေရန် မေတ္တာတရားကို ပွားများသင့်ပါသည်။

၁၉၉၁

- ၁။ အမျက်မပြေ၍ မေတ္တာမသက်နိုင်သော ရန်သူအပေါ်၌ ဓာတ်ခွဲ၍ အမျက်ဖြေနည်းကို ပြဆိုပြီးလျှင် မေတ္တာ၏ အနီးကပ်ရန်သူနှင့် အဝေးရန်သူတို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၄, ၃၁)

ရန်သူအပေါ်၌ ဓာတ်ခွဲ၍ အမျက်ဖြေနည်းမှာ -

“သင်သည် ဤရန်သူကို အမျက်ထွက်ရာ၌ အဘယ်အရာကို အမျက်ထွက်ပါသနည်း၊ ဆံပင်ကို အမျက်ထွက်သလော၊ အမွေးတို့ကို အမျက်ထွက်သလော (ပ) ကျင်ငယ်ကို အမျက်ထွက်သလော”။

တစ်နည်းအားဖြင့်- “ဆံပင်စသည်တို့၌ ပထဝီဓာတ်ကို အမျက်ထွက်သလော၊ အာပေါဓာတ်ကို၊ တေဇောဓာတ်ကို၊ ဝါယောဓာတ်ကို အမျက်ထွက်သလော”။

တစ်နည်းအားဖြင့် - “ခန္ဓာ ၅-ပါး၊ အာယတန ၁၂-ပါး၊ ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ဤသူကို ဤအမည်ရှိသည်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း ဖြစ်၏။ ထိုခန္ဓာ ၅-ပါး စသည်တို့တွင် ရူပက္ခန္ဓာကို အမျက်ထွက်သလော (ပ) ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို အမျက်ထွက်သလော၊ (သို့မဟုတ်) စက္ခယတနကို အမျက်ထွက်သလော (ပ) မနာယတနကို အမျက်ထွက်သလော၊ (သို့မဟုတ်) စက္ခုဓာတ်ကို အမျက်ထွက်သလော (ပ) မနောဝိညာဏဓာတ်ကို အမျက်ထွက်သလော” ဟု ဤသို့လျှင် ဓာတ်သဘောတရားတို့ကို အသီးသီး ခွဲခြမ်းဝေဖန်၍ အမျက်ဒေါသကို ပယ်ဖျောက်ရပါမည်။

ဤသို့ ဓာတ်ကို ဝေဖန်ခွဲခြမ်းသောပုဂ္ဂိုလ်အား အပ်နဖားထွင်းစူးဖျား၌ မုန်ညင်းစေ့တည်ရာ မရနိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဟင်းလင်းပြင်ကောင်းကင်၌ ပန်းချီဆေးရေး၏ တည်ရာဌာန မရနိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း အမျက်ဒေါသ၏တည်ရာဌာနသည် မဖြစ်ပါ။

မေတ္တာ၏ အနီးကပ်ရန်သူမှာ ရာဂ ဖြစ်ပါသည်။

(ရာဂသည် ဂုဏ်ကို ရှုခြင်းအားဖြင့် မေတ္တာနှင့် သဘောချင်းတူသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာ - လူတစ်ယောက်၏အနီး၌ ကျင်လည်သော မိတ်ဆွေယောင်ဆောင်နေသော ရန်သူကဲ့သို့။)

မေတ္တာ၏ အဝေးရန်သူမှာ ဗျာပါဒ ဖြစ်ပါသည်။

(ဗျာပါဒသည် မေတ္တာနှင့်သဘာဝဖြစ်သော ရာဂနှင့် သဘောချင်း မတူသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ - တောင်စသည် ရှုပ်ထွေးရာကို အမှီပြု၍နေသော ရန်သူကဲ့သို့။)

၁၉၉၂

- ၁။ “ဤငါ့ကိုယ်လေး၊ ဘေးရန်လေး၊ ငြိမ်းအေးချမ်းသာစေ” ဟူ၍ မိမိကိုယ်ကို မေတ္တာပို့ခြင်းဖြင့် မည်သည့်အကျိုးကျေးဇူး ရရှိသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ ပွားများမည့် ယောဂီတွင် (က) ရရှိနှင့်ပြီး တရားထူး (ခ) လက်ဦးပထမ အရှုခံပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၊ ၂၈)

မိမိကိုယ်ကို မေတ္တာပို့ခြင်းဖြင့် ရရှိမည့် အကျိုးကျေးဇူးမှာ -

“ငါသည် ချမ်းသာလို၏” စသည်ဖြင့် မိမိကိုယ်ကို မေတ္တာပို့ခြင်းဖြင့် “ငါသည် ဆင်းရဲကို စက်ဆုပ်လျက် ချမ်းသာကို အလိုရှိသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အသက်ရှင်နေလိုလျက် မသေလိုသကဲ့သို့လည်းကောင်း အခြားသတ္တဝါတို့သည်လည်း ဤအတူပင်” ဟု မိမိကိုယ်ကို သက်သေပြု၍ (ဝါ) ကိုယ်ချင်းစာ၍ အခြားသတ္တဝါတို့၏ စီးပွားချမ်းသာကို လိုလားမှုဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဟူသော အကျိုးကျေးဇူးဖြစ်ပါသည်။

ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ ပွားများမည့် ယောဂီတွင် -

- (က) ရရှိနှင့်ပြီး တရားထူးမှာ မေတ္တာဘာဝနာ စသည်တို့ကို ပွားများခြင်းဖြင့် ရရှိထားသော၊ လေ့လာအပ်ပြီးသော စတုတ္ထနည်းအရ ဈာန်သုံးပါး၊ ပဉ္စကနည်းအရ ဈာန်လေးပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) လက်ဦးပထမ အရှုခံပုဂ္ဂိုလ်မှာ ပင်ကိုယ်ပကတိအားဖြင့် မချစ်မမုန်း အလယ်အလတ်ဖြစ်သော မဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ကရုဏာသည် အဘယ်နည်းဖြင့် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် ရရန် အခြေခံဥပနိဿယအကြောင်းဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၉)

ကရုဏာသည် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ရရန် အခြေခံဥပနိဿယအကြောင်းဖြစ်ပုံ

ကရုဏာဖြင့် နေလေ့ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်အား တုတ်စသည်တို့ဖြင့် ရိုက်နှက်ခံရခြင်းအစရှိသောရုပ်ခန္ဓာကို ပိုင်ဆိုင်ရရှိနေသောသတ္တဝါတို့မှာ ဖြစ်နိုင်သောဆင်းရဲကို ရှုဆင်ခြင်လျက် သနားခြင်းကရုဏာဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့် ရုပ်တရား၌ အပြစ်သည် အလွန်ထင်ရှားပေ၏။

ထိုသို့ အလွန်ထင်ရှားသောအခါ ရုပ်၌အပြစ်ကို ထင်ရှားသိပြီးဖြစ်သောကြောင့် ပထဝီကသိုဏ်းအစရှိသော ရုပ်ကသိုဏ်းတို့တွင် တစ်ပါးပါးကိုခွာ၍ ရုပ်၏ ထွက်ပြေး ကင်းကွာကြောင်းဖြစ်သော ကောင်းကင်ပညတ်၌ စိတ်ကိုဆောင်ပို့လျှင် ထို ပုဂ္ဂိုလ်၏စိတ်သည် ယင်းကောင်းကင်ပညတ်၌ မဆင်းရဲမခက်ခဲဘဲ ချမ်းသာလွယ်ကူစွာ ပြေးဝင်၏။ ထို့ကြောင့် ကရုဏာသည် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ရရန် အခြေခံ ဥပနိဿယအကြောင်း ဖြစ်ရပါသည်။

၁၉၉၃

- ၁။ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းပေါက်နေသော ရဟန်းငယ်သည် သူ၏ဆရာထံ မေတ္တာပို့၏။ သို့သော် မေတ္တာမရောက်၊ အမတ်ကြီး၏သားတစ်ယောက်ကား မေတ္တာပို့လျက်ပင် တစ်ညလုံး နံရံနှင့် စစ်တိုက်နေရ၏။ ထိုနှစ်ဦးတို့ ဘာကြောင့် ယင်းသို့ ဖြစ်ရပါသနည်း၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ် အတိုင်း ဖြေပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၊ ၃)

မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းပေါက်နေသော ရဟန်းငယ်သည် သူ၏ဆရာထံ မေတ္တာပို့သော်လည်း မေတ္တာမရောက်ခြင်းအကြောင်းမှာ -

အာရုံနိမိတ်ဖြစ်သူ ဆရာသည် ပျံလွန်တော်မူပြီးသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သေသူ ၌ မေတ္တာပွားလျှင် အပ္ပနာ မဆိုထားဘိ၊ ဥပစာသို့သော်လည်း မရောက်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(ရဟန်းငယ်သည် အာရုံနိမိတ်ကို ရှာကြည့်သော် ဆရာပျံလွန်တော်မူသည်ကို သိ၍ အခြား ပုဂ္ဂိုလ်ကို အာရုံပြုလျက် မေတ္တာပွားစေမှ သမာပတ်သို့ ရောက်၏။)

အမတ်ကြီး၏သားတစ်ယောက်ကား မေတ္တာပို့လျက်ပင် တစ်ညလုံး နံရံနှင့် စစ်တိုက်နေရ၏။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းမှာ -

အမတ်ကြီး၏သားသည် (လိင်မတူသော)မိမိဇနီးအား မေတ္တာပို့သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ လိင်အသွင်ကွဲပြားသောသူအား သီးသန့်အပိုင်းအခြားအားဖြင့် မေတ္တာမပို့အပ်ပါ။ ပို့ခဲ့လျှင် တပ်စွဲမှုရာဂ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ပစ္စည်းဥစ္စာချမ်းသာကြွယ်ဝသော ဒုစရိုက်သမားတစ်ယောက်အပေါ်၌ အဘယ်သူဖြင့် ဥပမာ ခိုင်းနှိုင်း၍ ကရုဏာသက်ရမည်နည်း။ ထိုဥပမာကို ထင်ရှားအောင် ဖော်ပြ၍၊ ကရုဏာသက်ပုံကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၅)

ပစ္စည်းဥစ္စာ ချမ်းသာကြွယ်ဝသော ဒုစရိုက်သမားတစ်ယောက်အပေါ်၌ အသတ်ခံရမည့် သူနှင့် ဥပမာနှိုင်း၍ ကရုဏာသက်ရပါမည်။

ခိုးထုပ်ခိုးထည်နှင့်တကွ ဖမ်းမိသဖြင့် မင်း၏အမိန့်ဖြင့် သေဒဏ်ပေးခံရသော ခိုးသူကို မင်းချင်းတို့သည် လက်ပြန်ကြိုးဖြင့် ချည်နှောင်၍သူသတ်ကုန်းသို့ ခေါ်လာ ၏။ ထို ခိုးသူအား လူတို့က ခဲဖွယ် ဘောဇဉ် ကွမ်းစသည်တို့ကို ပေးရာ ခိုးသူသည် ထိုခဲဖွယ် ဘောဇဉ်စသည်တို့ကို စားသောက်လျက် သုံးဆောင်ဖွယ်စည်းစိမ်နှင့် ပြည့်စုံ သကဲ့သို့ သွားနေသော်လည်း ထိုခိုးသူကို “ဤသူသည် ချမ်းသာပေစွ၊ များစွာသော သုံးဆောင်ဖွယ်စည်းစိမ်နှင့် ပြည့်စုံပေစွ” ဟူ၍ မည်သူမျှ မထင်မှတ်ပေ။ စင်စစ် အားဖြင့်မူ “ဤ ခိုးသူသည် ယခုပင် သေရရှာပေတော့မည်၊ သူသည် ခြေလှမ်းတိုင်း ခြေလှမ်းတိုင်း သေခြင်းနှင့် နီးကပ်သွားလေတော့သည်” ဟူ၍သာ ဆင်ခြင်လျက်၊ ထိုခိုးသူအပေါ် ကရုဏာသက်သကဲ့သို့ -

ထို့အတူ ချမ်းသာကြွယ်ဝနေသော ဒုစရိုက်သမားကို “ဤသူသည် ယခုအခါ ချမ်းသာလျက် ကောင်းစွာဝတ်ဆင်လျက် သုံးဆောင်ဖွယ်စည်းစိမ်ကို သုံးဆောင်နေ သော်လည်း ဒွါရ ၃-ပါးတို့တွင် တစ်ခုမျှဖြင့် ပြုထားသောကောင်းမှုကံ မရှိခြင်းကြောင့် ယခုမကြာမီ အပါယ်ဘုံ၌ များစွာသောဆင်းရဲခြင်းကို ခံစားရရှာလိမ့်မည်”ဟု ဆင်ခြင် ၍ သနားခြင်းကရုဏာကို ဖြစ်စေရပါမည်။

၁၉၉၄

၁။ မိမိရန်သူအပေါ် မေတ္တာသက်ဝင် ချစ်ခင်ပီတိ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် နှလုံးသွင်း စိတ်ထား နည်းကို အနုမတဂ္ဂသုတ်လာအတိုင်း ပြည့်စုံအောင် ဖော်ပြပြီးလျှင် (၅၂၈)သွယ် မေတ္တာ ပွားနည်းကိုလည်း ပဋိသန္ဓိဒါမဂ်လာအတိုင်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၃၊ ၂၁)

မိမိရန်သူအပေါ် မေတ္တာသက်ဝင် ချစ်ခင်ပီတိ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် နှလုံးသွင်း စိတ်ထား နည်းကို အနမတဂ္ဂသုတ်လာအတိုင်း ပြည့်စုံအောင် ဖော်ပြချက် -

အနမတဂ္ဂသုတ်၌ “ရဟန်းတို့ အကြင်သတ္တဝါသည် ရှေး၌ အမိ မဖြစ်စဖူး၊ ထိုသို့သော သတ္တဝါသည် ရလွယ်သောသဘော မရှိပေ၊ အကြင်သတ္တဝါသည် ရှေး၌ အဖ မဖြစ်စဖူး၊ ရှေး၌ ညီအစ်ကို မဖြစ်စဖူး၊ ရှေး၌ အစ်မ နှမ မဖြစ်စဖူး၊ ရှေး၌ သား မဖြစ်စဖူး၊ သမီး မဖြစ်စဖူး၊ ထိုသို့သော သတ္တဝါသည် ရလွယ်သောသဘော မရှိပေ” ဟူ၍ ဟောတော်မူသောကြောင့် -

ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်၌ “ဤပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေးကာလ၌ ငါ၏မိခင်ဖြစ်၍ ၁၀-လပတ်လုံး ဝမ်းဖြင့် ဆောင်၏။ ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စသည်တို့ကို မရွံ့မရှာသုတ်သင်၍ ရင်ခွင်၌ အိပ် စေလျက်၊ ချိုပိုးသယ်ဆောင်လျက် မွေးမြူပေးလိမ့်မည်၊ ငါ၏ဖခင်ဖြစ်၍ အန္တရာယ် ရှိသော လမ်းစသည်တို့ကို သွား၍ဖြစ်စေ၊ အသက်စွန့်၍ဖြစ်စေ၊ အခြားတစ်ပါး ပြု နိုင်ခဲ့သောအမှုတို့ကို ပြု၍ဖြစ်စေ ဥစ္စာတို့ကိုရှာဖွေလျက် ငါ့ကို မွေးမြူ ပေးလိမ့်မည်၊ ညီအစ်ကိုဖြစ်၍၊ အစ်မ နှမ ဖြစ်၍၊ သားဖြစ်၍၊ သမီးဖြစ်၍လည်း ဤမည် ဤမည် သော ကျေးဇူးပြုခြင်း ရှိခဲ့ဖူးပေလိမ့်မည်၊ ထို့ကြောင့် ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်၌ ငါသည် အမျက် ထွက်ရန် မသင့်လျော်ပေ” ဟု ဆင်ခြင်အောက်မေ့ကာ မေတ္တာသက်ဝင် ချစ်ခင် ပီတိ ဖြစ်လာအောင် နှလုံးသွင်း စိတ်ထားရပါမည်။

(၅၂၈)သွယ် မေတ္တာပွားနည်း (၁၉၈၆ - ၁ ကို မိုး၍ ဖြေဆိုရန်)

၁၉၉၅

- ၁။ (က) ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ လွှဉ်ပမာပြုဩဝါဒကို အစဉ်သတိရသောအားဖြင့် ဒေါသပယ် ဖျောက်ပုံနှင့် (မှတ်စု နာ - ၆)
- (ခ) မေတ္တာအကျိုး(၁၁)မျိုးတို့တွင် နောက်ဆုံးတစ်မျိုးကိုသာ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စုနာ - ၁၄)

(က) ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ လွဉ္ဇပမာပြဩဝါဒဖြင့် ဒေါသပယ်ဖျောက်ပုံ

“ရဟန်းတို့- ယုတ်မာသည့်အကျင့်ရှိကုန်သော ခိုးသူဓားပြတို့သည် အစွန်းနှစ်ဖက်၌ အရိုးတပ်ထားသော ငါးမန်းစွယ်လွှဲကြီးဖြင့် အင်္ဂါကြီးငယ်တို့ကို တိုက်ဖြတ်ကုန်သော်လည်း တိုက်ဖြတ်ခံရသောသူသည် အကယ်၍ စိတ်ဖြင့် ပြစ်မှားစေငြားအံ့၊ ထိုသူသည် ထိုသို့ စိတ်ဖြင့် ပြစ်မှားစေခြင်းဖြင့် ငါဘုရား၏အဆုံးအမကို လိုက်နာသူ မမည်တော့ချေ” ဟူ၍ ဟောတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား၏ဩဝါဒကို အစဉ်သတိရစွာဖြင့် မိမိကိုယ်ကို ဆုံးမ၍ ဒေါသပယ်ဖျောက်ရပါမည်။

(ခ) မေတ္တာအကျိုး (၁၁)မျိုးတို့တွင် နောက်ဆုံးတစ်မျိုးမှာ - ဗြဟ္မဒုဘုံလောက၌ ဖြစ်ရခြင်းအကျိုး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ (က) ယခုအခါ ဆင်းရဲမွဲတေ၍ ဒုက္ခရောက်နေသော ချစ်မိတ်ဆွေအပေါ်၌ အဘယ်နည်း အဘယ်ပုံ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မုဒိတာပွားရမည်ကို ဖော်ပြပြီး (မှတ်စု နှာ - ၂၇)

(ခ) ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရသည် မည်သည့်ဈာန်သမာပတ်၏ မှီရာဥပနိဿယဖြစ်သည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၉)

(က) ဒုက္ခရောက်နေသော ချစ်မိတ်ဆွေအပေါ်၌ မုဒိတာပွားပုံ

ယခုအခါ ဆင်းရဲမွဲတေ၍ ဒုက္ခရောက်နေသော ချစ်မိတ်ဆွေအပေါ်၌ ရှေးက ချမ်းသာပြည့်စုံသည့်အဖြစ်ကို အောက်မေ့၍ “ဤသူသည် လွန်ခဲ့သောအခါက ဤသို့ အသုံးအဆောင်ရှိသည်၊ အခြွေအရံရှိသည်” ဟူ၍ ရှေးက ဖြစ်ခဲ့ဖူးသော ဝမ်းမြောက်နှစ်သက်ဖွယ် အခြင်းအရာကိုယူ၍ မုဒိတာကို ဖြစ်စေ၏။ “အနာဂတ်ကာလ၌လည်း ဤပုဂ္ဂိုလ်သည် တစ်ဖန်ထိုပြည့်စုံခြင်းကို ရအံ့” ဟူ၍ ဝမ်းမြောက်ဖွယ်အခြင်းအရာကိုယူ၍ မုဒိတာကို ဖြစ်စေ၏။

- (ခ) ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရသည် အာကိစ္ဆညာယတနသမာပတ်၏ မှီရာဥပနိဿယ ဖြစ်ပါသည်။

အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် - ဥပေက္ခာဖြင့် နေလေ့ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်သည် “သတ္တဝါတို့သည် ချမ်းသာကြပါစေ” စသည်ဖြင့် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်မှု မရှိသောကြောင့် သုခဒုက္ခစသောပရမတ်သဘောကို ယူခြင်းမှ မျက်နှာလွှဲသော အားဖြင့် အဝိဇ္ဇာမာနပညတ်ကို ယူခြင်း၌ ကျွမ်းကျင်သောစိတ် ဖြစ်နေ၏။ ထို့ကြောင့် ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ရအပ်သော ဝိညာဏဉ္စာယတနစွာန်ကို ကျော်လွန်၍ ပထမာရုပ္ပဝိညာဏ်၏မရှိခြင်း အဘာဝပညတ်၌ မခက်ခဲဘဲ လွယ်ကူစွာ ပြေးဝင်နိုင်စွမ်း ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ဥပေက္ခာသည် အာကိစ္ဆညာယတနသမာပတ်၏ မှီရာဥပနိဿယ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉

- ၁။ (က) မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဦးစွာပထမ စ၍အားထုတ်လိုသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဆင်ခြင်စဉ်းစားရမည့် ဆိုးပြစ်နှင့် ကောင်းကျိုးတို့ကို အကြောင်းယုတ္တိနှင့်တကွ ဖော်ပြပြီး လျှင် (မှတ်စု နှာ - ၁)
- (ခ) ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရသည် ဘယ်နည်း ဘယ်ပုံ ဉာဏ်အား ထင်ပေါ်လာမှု (ပစ္စုပ္ပန်) ရှိသည်ကိုလည်း ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၀)
- (က) မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဦးစွာပထမစ၍အားထုတ်လိုသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဆင်ခြင်စဉ်းစားရမည့် ဆိုးပြစ်မှာ ဒေါသ၏ဆိုးပြစ်ဖြစ်ပြီး၊ ကောင်းကျိုးမှာ သည်းခံခြင်း (ခန္တီ)၏ ကောင်းကျိုးတို့ ဖြစ်ပါသည်။
- အကြောင်းမှာ - မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းဖြင့် ဒေါသကိုပယ်အပ်ပြီး သည်းခံခြင်းဂုဏ်ကို ရယူအပ်၏။ သို့သော် အပြစ်မမြင်ရသေးသော တစ်စုံတစ်ခုသောတရားကို ပယ်ရန်လည်း မစွမ်းနိုင်၊ အကျိုးအာနိသင်ကို မသိရသေးသော တစ်စုံတစ်ခုသောတရားကို ရယူရန်လည်း မစွမ်းနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရသည် မုန်းခြင်း ချစ်ခြင်းတို့ကို ငြိမ်းခြင်းသဘောအနေဖြင့် ဉာဏ်အား ထင်ပေါ်လာမှု (ပစ္စုပ္ပန်) ရှိပါသည်။

၂။ ရွှေ့ပိုင်းဗြဟ္မဝိဟာရသုံးပါးတို့သည် အဘယ်ကြောင့် သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်ရသည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၆)

ရွှေ့ပိုင်းဗြဟ္မဝိဟာရသုံးပါးတို့ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်ရခြင်း

ရွှေ့ပိုင်းဗြဟ္မဝိဟာရသုံးပါးတို့သည် ဒေါမနဿကြောင့်ဖြစ်သော ဗျာပါဒဒေါသ၊ ဝိဟိံသ ညှဉ်းဆဲခြင်း၊ အရတိ မပျော်မွေ့ခြင်းတို့၏ ကင်းကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် သောမနဿဝေဒနာနှင့်သာ ယှဉ်ရပါသည်။

၁၉၉၇

၁။ “သူ၏မေတ္တာကတော့ အတိုင်းအတာဒီဂရီကျော်လွန်နေပါပြီ” ဟု ပြောစမှတ်ပြုလောက် (သီမာသမ္ဘွေဒဖြစ်)သော မေတ္တာတရား၏အရည်အသွေးကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာ ဖြစ်ရန် သက်သေတစ်ခုဖြင့် ဖော်ပြဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ ဗြဟ္မဝိဟာရတရားလေးပါးတို့၏ ဘုံဆိုင် အကျိုးနှင့် သီးခြားအကျိုးတို့ကိုလည်း ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅, ၃၁)

သီမာသမ္ဘွေဒဖြစ်သော မေတ္တာတရား၏အရည်အသွေးကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာ ဖြစ်ရန် သက်သေတစ်ခုဖြင့် ဖော်ပြရသော် -

မေတ္တာပွားသောပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖန်တလဲလဲ မေတ္တာပွားသည်ဖြစ်၍ (၁) မိမိ၊ (၂) ချစ်အပ်သော ပိယပုဂ္ဂိုလ်၊ (၃) အလယ်အလတ် မဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂိုလ်၊ (၄) ရန်သူဝေရီ ပုဂ္ဂိုလ် ဟူသော ဤလေးဦးတို့၌ ချမ်းသာစေလိုသောအားဖြင့် ညီမျှသောစိတ်ရှိသည် ဖြစ်လျက် (မိမိ၊ သူတစ်ပါး၊ ချစ်သူ၊ မုန်းသူ စသည်ဖြင့် ကွဲပြားသော) နယ်ပယ်၏ ပျက်ခြင်းသည် သီမာသမ္ဘွေဒ၏လက္ခဏာ ဖြစ်၏။

ထို့ကြောင့် မေတ္တာပွားသောပုဂ္ဂိုလ်သည် ချစ်အပ်သောပုဂ္ဂိုလ်၊ အလယ်အလတ် ပုဂ္ဂိုလ်၊ ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်တို့နှင့်တကွ မိမိအပါအဝင် ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ဦးတို့ တစ်ခုသောအရပ်၌ နေစဉ် ခိုးသူဓားပြတို့က လာကြ၍ “ငါတို့အား လေးဦးထဲမှ တစ်ဦးဦးပေးပါ။ ထိုသူကို

သတ်၍ လည်ချောင်းသွေးကို ယူပြီးလျှင် ဗလိနတ်စာပူဇော်ရန်အတွက် ဖြစ်ပါသည်” ဟု ဆိုကြ၏။

ထိုအခါ ယောဂီသည် “ဤမည်သောသူကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဤမည်သောသူ ကိုသော်လည်းကောင်း ယူကြစေ”ဟု ကြံစည်လျှင် ‘သီမာသမ္ဘေဒကို ပြုခြင်းကိစ္စ’ မပြီး သေးသည်သာတည်း။ “ငါ့ကိုသာ ယူကြ၊ ဤသုံးပါးတို့ကို မယူကြလင့်” ဟု ကြံစည် လျှင် လည်း ‘သီမာသမ္ဘေဒကို ပြုခြင်းကိစ္စ’ မပြီးသေးသည်သာတည်း။ အကြောင်းမှာ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦးကို ယူစေရန် အလိုရှိလျှင် ထိုထိုပုဂ္ဂိုလ်၏အကျိုးစီးပွားကို အလိုမရှိဘဲ အခြားသူတို့၏ အကျိုးစီးပွားကိုသာလျှင် အလိုရှိရာရောက်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

စင်စစ်မှာ ထိုပုဂ္ဂိုလ်(၄)ဦးအနက် တစ်ဦးကိုမျှ ပေးဖို့ မမြင်၊ မိမိရော၊ ကျန် ပုဂ္ဂိုလ်(၃)ဦးပါ အားလုံး၌ ချမ်းသာစေလိုပြီး စိတ်ကို အညီအမျှထားသောအခါမှ ပင် သီမာသမ္ဘေဒကိစ္စ ပြီးပါသည်။

ဗြဟ္မဝိဟာရတရားလေးပါးတို့၏ ဘုံဆိုင်အကျိုးမှာ -

- (၁) ဝိပဿနာချမ်းသာ၊
- (၂) သုဂတိဘဝကို ရခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဗြဟ္မဝိဟာရတရားလေးပါးတို့၏ သီးခြားအကျိုးတို့မှာ -

- (၁) မေတ္တာသည် ဗျာပါဒ ဒေါသ၏ ကင်းကွာခြင်းအကျိုး ရှိ၏။
- (၂) ကရုဏာသည် ဝိဟိံသ ညဉ့်ဆဲလိုခြင်း၏ ကင်းကွာခြင်းအကျိုး ရှိ၏။
- (၃) မုဒိတာသည် အရတိ သူ့ချမ်းသာ၌ မပျော်မွေ့မှု၏ ကင်းကွာခြင်းအကျိုး ရှိ၏။
- (၄) ဥပေက္ခာသည် ရာဂ တပ်မက်ခြင်း၏ ကင်းကွာခြင်းအကျိုးရှိ၏။

- ၂။ ရေတွက်မရ များပြားလှသော သတ္တဝါတို့ကို အာရုံပြုစီးဖြန်းရသောကြောင့် မေတ္တာ စသည်တို့ကို အပ္ပမညာဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သော် သတ္တဝါတစ်ဦးတည်းကိုသာ အာရုံပြု စီးဖြန်း ပါက အဘယ်နည်းဖြင့် အပ္ပမညာဟု ခေါ်ဆိုပါမည်နည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၃၆)

သတ္တဝါတစ်ဦးတည်းကိုသာ အာရုံပြုစီးဖြန်းသော်လည်း မေတ္တာ စသည်တို့ အပ္ပမညာ မည်ရခြင်း

မေတ္တာစသည်တို့သည် အတိုင်းအရှည်ပမာဏကင်းသော သတ္တဝါတို့ကို အာရုံပြုစီးဖြန်းရသောကြောင့် အပ္ပမညာ မည်၏။ အကယ်၍ သတ္တဝါတစ်ဦးတည်းကိုသာ အာရုံပြုစီးဖြန်းလျှင် ဤမျှသောအစိတ်အပိုင်း၌သာလျှင် မေတ္တာစသည်တို့ကို ပွားအပ်သည်ဟု ဤသို့ အတိုင်းအရှည်ပမာဏကိုမယူဘဲ တစ်ယောက်လုံးကို ဖြန့်သည်၏အစွမ်းအားဖြင့်သာလျှင် စီးဖြန်းရသောကြောင့် အပ္ပမညာ မည်ကြပါသည်။

၁၉၉၈

- ၁။ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းသော ရဟန်းသည် အဘယ်အခါ၌ သမထနိမိတ်ထင်၍ ဥပစာရမေတ္တာအဆင့်သို့ ရောက်သည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ “အတိုင်းအတာပမာဏ မရှိသော မေတ္တာ” ဟု ဆိုရာ၌ မည်သို့မည်ပုံ အတိုင်းအတာပမာဏ မရှိသည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆, ၃၆)

မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းရာ၌ သမထနိမိတ်ထင်၍ ဥပစာရမေတ္တာအဆင့်သို့ ရောက်ပုံ

မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းသောရဟန်းသည် ပိယ၊ မဇ္ဈတ္တ၊ ဝေရီ၊ မိမိ လေးဦးလုံး အရပ်တစ်ခု၌ နေစဉ် သူခိုးဓားပြများလာပြီး လေးဦးထဲမှ တစ်ဦးဦးပေးပါ။ လည်ချောင်းသွေးနှင့် ယဇ်ပူဇော်လိုပါသည် ဟု ဆို၏။ ထိုအခါ တစ်ဦးဦးကို ယူစေရန် ကြံစည်ခဲ့လျှင် သီမာသမ္ဘေဒပြုခြင်းကိစ္စ မပြီးသေး၊ အကြောင်းသော်ကား ယူစေလိုသောပုဂ္ဂိုလ်၏ အကျိုးစီးပွားကို အလိုမရှိဘဲ အခြားသူများ၏ အကျိုးစီးပွားကို အလိုရှိရာ ရောက်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ် (၄)ဦးအနက် တစ်ဦးကိုမျှ ပေးဖို့ မမြင်၊ မိမိရော ကျန်ပုဂ္ဂိုလ်(၃)ဦးပါ အားလုံး၌ ချမ်းသာစေလိုပြီး၊ စိတ်ကို အညီအမျှထားနိုင်သောအခါမှပင် သီမာသမ္ဘေဒကိစ္စ ပြီးတော့၏။ ထိုသီမာသမ္ဘေဒကိစ္စ ပြီးလျှင်ပြီးချင်း သမထနိမိတ်ထင်၍ ဥပစာရမေတ္တာအဆင့်သို့ ရောက်သည် ဖြစ်ပါသည်။

“အတိုင်းအတာပမာဏ မရှိသော မေတ္တာ” ဟု ဆိုရာ၌ အတိုင်းအတာပမာဏ မရှိပုံ (၁၉၉၇ - ၂)

- ၂။ မသိနားမလည်သူ လူဗာလတစ်ဦး အဆင်းအရောင်ရူပါရုံကို မြင်ရ၍ ဥပေက္ခာပြု လျစ်လျူရှုမှုသည် မည်သည့် ဥပေက္ခာအမျိုးအစားဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၃)

မသိနားမလည်သူ လူဗာလတစ်ဦး အဆင်းအရောင်ရူပါရုံကို မြင်ရ၍ ဥပေက္ခာပြု လျစ်လျူရှုမှုသည် ဂေဟသီတအညာဏုပေက္ခာအမျိုးအစား ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် ကာမဂုဏ်ကိုမှီသော မောဟနှင့်ယှဉ်သော ဥပေက္ခာ ဖြစ်၏။ ဤကာမဂုဏ်ကို မှီသော အညာဏဖြစ်သော ဥပေက္ခာသည် အပြစ်နှင့် ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို အထူး မစိစစ်၊ မဆင်ခြင်တတ်သော ဥပေက္ခာအမျိုးအစား ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၉

- ၁။ ကိုယ်နှုတ်ကြမ်းကြုတ် စိတ်ပုပ်ခက်ထန်၍ ဆက်ဆံရန်ခက်ခဲသူအား ဒေါသမထွက် အမျက်မဝင်ရန် အဘယ်သို့ နည်းလမ်းညွှန်ပြထားသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် “ပေးကမ်းခြင်းဖြင့် အောင်မြင်စေရာ” ဟူသော ဆိုရိုးစကားအတိုင်း ပေးကမ်းလိုက်၍ ဒေါသ ကင်းစင် အောင်မြင်ပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မှ ထုတ်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈, ၁၅)

ကိုယ်နှုတ်ကြမ်းကြုတ် စိတ်ပုပ်ခက်ထန်၍ ဆက်ဆံရန်ခက်ခဲသူအား ဒေါသမထွက် အမျက် မဝင်ရန် နည်းလမ်းညွှန်ပြထားပုံ

ကိုယ်နှုတ်ကြမ်းကြုတ် စိတ်ပုပ်ခက်ထန်၍ ဆက်ဆံရန်ခက်ခဲသူအား “ဤသူသည် ယခုအခါ လူ့လောက၌ ကျင်လည်၍နေရသော်လည်း ရက်အနည်းငယ်လွန်သောအခါ ငရဲကြီးရှစ်ထပ်၊ ဥဿဒ္ဒငရဲငယ် တစ်ဆယ့်ခြောက်ရပ်တို့၌ ဖြစ်ရရှာလေတော့လတ္တံ့” ဟု သနားခြင်းကရုဏာကို ဖြစ်စေအပ်၏။ သနားခြင်းကရုဏာကို အကြောင်းပြု၍ ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းဒေါသသည် ငြိမ်းတတ်၏။

ပေးကမ်း၍ ဒေါသကင်းစင် အောင်မြင်ပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်မှ ထုတ်ပြရသော် -

စိတ္တလတောင်ကျောင်းတိုက်၌ ထ၍ နေရာပေးစေရန် သုံးကြိမ်တိုင်တိုင် အနှောင့်အယှက်ပေးခံရသော ပိဏ္ဍပါတိကမထေရ်က “အရှင်ဘုရား - ဤသပိတ်သည် ရှစ်အသပြာတန်ပါသည်။ တပည့်တော်၏မယ်တော်ဥပါသိကာမကြီးက လှူထားသော တရားနှင့်အညီ ရသည့်လာဘ်ပစ္စည်း ဖြစ်ပါသည်။ ဥပါသိကာမကြီးအား ကောင်းမှုရအောင် ပြုတော်မူပါ” ဟု ဆို၍ လှူလိုက်သောသပိတ်ကို ရသော (နှောင့်ယှက်သူ)မထေရ်ကြီးမှာ ဒေါသငြိမ်းသွားလေ၏။

- ၂။ “အကြံတူ ရန်သူ၊ အလုပ်တူ ငြု” ဟု ဆိုသည့်အတိုင်း ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရနှင့် လုပ်ငန်း သဘောတူ၍ အနီးကပ်ရန်သူဖြစ်နေရာ၌ အဘယ်တရားသဘောသည် အဘယ်လုပ်ငန်း သဘောတူ၍ ထိုဥပေက္ခာ၏အနီးကပ်ရန်သူ ဖြစ်သည်၊ အဘယ်တရားသဘောသည် သူဖြူ ငါမည်း သဘောကွဲ၍ အဝေးရန်သူ ဖြစ်သည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၂)

ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ၏ အနီးရန်သူ

ဂေဟသီတအညာဏုပေက္ခာ (ကာမဂုဏ်ကိုမှီသော မောဟနှင့် ယှဉ်သော ဥပေက္ခာ)သည် အပြစ်နှင့် ဂုဏ်ကို မစူးစမ်းမဆင်ခြင်သည့်အလိုအားဖြင့် သဘောတူခြင်းကြောင့် ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ၏ အနီးရန်သူ ဖြစ်ပါသည်။

ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ၏ အဝေးရန်သူ

၎င်း၏သဘာဝဖြစ်သော အညာဏုပေက္ခာနှင့် သဘောမတူခြင်းကြောင့် ရာဂနှင့် ဒေါသသည် အဝေးရန်သူများ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၀

- ၁။ မေတ္တာဘာဝနာ ပွားများလိုသောသူသည် ဆိတ်ငြိမ်သောနေရာ၌ ချမ်းသာစွာနေထိုင်ပြီး ရှေးဦးအစ ပထမဆုံး အဘယ်အဘယ်ကို ဆင်ခြင်စဉ်းစားရမည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် ဓာတ်သဘောကို ခွဲခြားစိတ်ဖြာခြင်းငှာ မတတ်နိုင်သောသူသည် အစီအစဉ်အရ ဒေါသ

အာယာတငြိမ်းရန် အဘယ်သို့ ဆက်လက်ပြုရမည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁, ၁၄)

မေတ္တာဘာဝနာပွားများလိုသောသူသည် နှေးဦးအစ ဆင်ခြင်ပုံမှာ -

ဒေါသထွက်ခြင်း၌ အပြစ်ကိုလည်းကောင်း၊ သည်းခံနိုင်ခြင်း၌ အကျိုးကိုလည်းကောင်း ဆင်ခြင်ရပါမည်။

ဓာတ်သဘောကို ခွဲခြားစိတ်ဖြာခြင်းငှာ မတတ်နိုင်သောသူသည် ဒေါသအာယာတငြိမ်းရန် ပြုပုံ -

ဓာတ်ခွဲခြင်းကို ပြုခြင်းငှာ မတတ်နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်သည် ပေးကမ်းဝေဖန်ခြင်းကို ပြုအပ်ပါသည်။ မိမိ၏ပစ္စည်းကို ရန်သူအား ပေးအပ်၏။ ထိုရန်သူ၏ပစ္စည်းကို မိမိက လက်ခံယူအပ်၏။ အကယ်၍ ရန်သူဖြစ်သူသည် အသက်မွေးမှု သီလပျက်နေ၍ သူ့ပစ္စည်းကို မသုံးဆောင်ထိုက်လျှင် မိမိ၏ဥစ္စာကိုသာလျှင် ပေးအပ်၏။ ဤသို့ ပစ္စည်းအပေးအယူပြုလျှင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား ထိုရန်သူပုဂ္ဂိုလ်၌ ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းသည် ငြိမ်း၏။ ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း အတိတ်ဘဝမှ အစဉ်တစိုက်လိုက်ပါလာသော အမျက်ဒေါသသည် ထိုခဏအတွင်း၌ပင် ငြိမ်းလေ၏။ ပိဏ္ဏပါတိကမထေရ်ပေးအပ်သော သပိတ်ကို ရသော ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်က မဟာထေရ်အား ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း ငြိမ်းသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

၂။ ဆင်းရဲမွဲတေ ဒုက္ခိတဖြစ်နေကြသော မိတ်ဆွေတို့နှင့် တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် ကြုံတွေ့ဆုံစည်းမိပါက ထိုချစ်မိတ်ဆွေတို့အပေါ်၌ အဘယ်သို့ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မုဒိတာပွားရမည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇) (၁၉၉၅ - ၂)

၃။ ဗြဟ္မဝိဟာရတရားလေးပါးတို့တွင် အဘယ်တရားသည် အဘယ်အညစ်အကြေး ရစ်ထွေးသသူ စင်ဖြူစေရန် နည်းမှန်လမ်းကောင်း အကြောင်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၄)

ဗြဟ္မဝိဟာရတရားလေးပါးတို့ အညစ်အကြေးရစ်ထွေးသသူ စင်ဖြူစေရန် နည်းမှန်လမ်းကောင်းမှာ -

- (၁) မေတ္တာသည် ဗျာပါဒ အဖြစ်များသူ၏ စင်ကြယ်ခြင်းအကြောင်း ဖြစ်၏။
- (၂) ကရုဏာသည် ဝိဟိတ အဖြစ်များသူ၏ စင်ကြယ်ခြင်းအကြောင်း ဖြစ်၏။
- (၃) မုဒိတာသည် အရတိ အဖြစ်များသူ၏ စင်ကြယ်ခြင်းအကြောင်း ဖြစ်၏။
- (၄) ဥပေက္ခာသည် ရာဂ အဖြစ်များသူ၏ စင်ကြယ်ခြင်းအကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၁

- ၁။ ပိုင်းခြားကန့်သတ်၍ မေတ္တာပို့ခြင်းနှင့် ပိုင်းခြားကန့်သတ်မှု မရှိဘဲ မေတ္တာပို့ခြင်းတို့ကို နမူနာတစ်ခုစီ ထုတ်ပြနေဆိုပြီးလျှင်၊ မေတ္တာဖြင့် နေသောသူသည် သေသောအခါ အဘယ်သို့ သေရသည်၊ အဘယ်မှာ ဖြစ်ရသည်တို့ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၊ ၂၄)

ပိုင်းခြားကန့်သတ်၍ မေတ္တာပို့ခြင်း နမူနာတစ်ခုမှာ -

“အလုံးစုံသောမိန်းမတို့သည် ရန်ကင်းကြပါစေ၊ စိတ်ဆင်းရဲကင်းကြပါစေ၊ ကိုယ်ဆင်းရဲကင်းကြပါစေ၊ ချမ်းသာနှင့်ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ မိမိကိုယ်ကို ရွက်ဆောင်နိုင်ကြပါစေ” ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

ပိုင်းခြားကန့်သတ်မှု မရှိဘဲ မေတ္တာပို့ခြင်း နမူနာတစ်ခုမှာ -

“အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့သည် ရန်ကင်းကြပါစေ၊ စိတ်ဆင်းရဲကင်းကြပါစေ၊ ကိုယ်ဆင်းရဲကင်းကြပါစေ၊ ချမ်းသာနှင့်ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ မိမိကိုယ်ကို ရွက်ဆောင်နိုင်ကြပါစေ” ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

ဗမတ္တာဖြင့် နေသောသူသည် -

သေသောအခါ အိပ်ပျော်သွားသကဲ့သို့ တွေဝေခြင်း မရှိဘဲ သေရပါသည်။

သေပြီးနောက် အိပ်ပျော်ရာမှ နိုးသကဲ့သို့ ဗြဟ္မာ့ပြည်၌ ဖြစ်ရပါသည်။

- ၂။ အဘယ်သည် ဝိညာဏဉာဏယတနဇ္ဈာန်၏ ဒိုရာဥပနိဿယဖြစ်သည်ကို အကြောင်းယူ၍ သွင်း၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၉)

မုဒိတာဗြဟ္မဝိဟာရသည် ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်၏ မှီရာဥပနိဿယ ဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းမှာ - မုဒိတာဖြင့် နေလေ့ရှိသောသူသည် ထိုထိုဝမ်းမြောက်ခြင်း၏ အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော ဝမ်းမြောက်မှုရှိကြသော သတ္တဝါတို့၏ စိတ်ဝိညာဏ်ကို အာရုံပြု၍ မုဒိတာဖြစ်သင့်ခြင်းကြောင့် ဝိညာဏ်ကို အာရုံယူရာ၌ အလေ့အလာများ သောစိတ်သည် ဖြစ်၏။ ထိုသို့ဖြစ်သောအခါ ဘာဝနာအစဉ်ဖြင့် ရထားပြီးသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ကျော်လွန်၍ ကောင်းကင်ပညတ်လျှင် အာရုံရှိသော အာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏ်၌ စိတ်ကိုဆောင်ပို့လျှင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏စိတ်သည် ယင်း ဝိညာဏ်၌ မဆင်းရဲ မခက်ခဲဘဲ ချမ်းသာလွယ်ကူစွာ ပြေးဝင်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် မုဒိတာသည် ဝိညာဏဉ္စာယတနသမာပတ်၏မှီရာ ဥပနိဿယဖြစ်ရပါသည်။

၂၀၀၂

- ၁။ လိင်မတူသူကို အဘယ်သို့အဘယ်ပုံ မေတ္တာမပို့သင့်သည်၊ ပို့ပါက အဘယ်အပြစ် ဖြစ်တတ်သည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ အပ္ပနာဈာန်အဆင့်ရောက်အောင် မေတ္တာဘာဝနာပွားများသောသူ၌ ချမ်းသာစွာအိပ်စက်ခြင်း အကျိုးရှိပုံကို ဥပမာနှင့်တကွ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အတိုင်း ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၊ ၂၂)

လိင်မတူသူကို မေတ္တာပို့က အပြစ်ဖြစ်ပုံ

လိင်မတူသောဝိသဘာဝပုဂ္ဂိုလ်၌ ထိုသူချည်းကိုသာလျှင် အာရုံပြု၍ သူ့ချည်း သီးခြားဝေဖန်သောအားဖြင့် မေတ္တာမပို့သင့်ပါ။ ယင်းသို့ မေတ္တာပို့ပါက မေတ္တာပွားသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား ရာဂဖြစ်တတ်ပါသည်။

မေတ္တာဘာဝနာပွားများသောသူ၌ ချမ်းသာစွာအိပ်စက်ခြင်း အကျိုးရှိပုံ

မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိကို မရရှာကြသောသူတို့သည် မှောက်ခုံပက်လက် ထက်ဝန်းကျင်လူးလဲကုန်လျက် ကြောက်မက်ဖွယ်ဖောက်ပြန်သော ဟောက်သံကိုပြုလျက် ဆင်းရဲငြိုငြင်စွာအိပ်ရကုန်၏။ မေတ္တာဘာဝနာပွားသောသူမှာ ဤသို့ ဆင်းဆင်းရဲရဲ ငြိုငြိုငြင်ငြင် မအိပ်ရမူ၍ ချမ်းသာစွာ အိပ်စက်ရ၏။ အိပ်ပျော်သောအခါ၌လည်း သမာပတ်ဝင်စားသောပုဂ္ဂိုလ်ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ဗြဟ္မဝိဟာရတရားပွားများသောသူတို့ ဗြဟ္မာနှင့်အလားတူစွာ နေကြရပုံကို ပြောဆိုပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၃၄)

ဗြဟ္မဝိဟာရတရားပွားများသောသူတို့ ဗြဟ္မာနှင့်အလားတူစွာ နေကြရပုံ

ဗြဟ္မာတို့သည် နီဝရဏစသောအပြစ်ကင်းသည့်စိတ်ရှိကုန်လျက် နေကုန်သကဲ့သို့ မေတ္တာစသော ဗြဟ္မဝိဟာရတရား ပွားများသောသူတို့သည် ဗျာပါဒ၊ ဝိဟိံသ၊ အရတိ၊ ရာဂ တရားဆိုးများမှ ကင်းစင်လျက် သတ္တဝါတို့အပေါ်၌ မှန်ကန်ကောင်းမွန်သောစိတ်ထားဖြင့် နေထိုင်ကြသောကြောင့် ဗြဟ္မာတို့နေခြင်းနှင့် တူပါသည်။

၂၀၀၃

- ၁။ ကွယ်လွန်ပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ အဘယ့်ကြောင့် မေတ္တာဘာဝနာ မပွားစေသင့်သည်ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာ ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းတစ်ခု သက်သေပြုကာ ပြောဆိုပြီးလျှင် “ငါ ကျန်းမာစေချမ်းသာစေ” ဟု အနှစ်တစ်ရာတိတိ မေတ္တာပို့ခြင်းဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှု တစ်စုံတစ်ခုမျှ မရှိပါဘဲလျက် အဘယ်အကျိုးငှာ မိမိကိုယ်မိမိ မေတ္တာပို့ရပါသနည်း၊ အသင့်ယုတ္တိပြည့်စုံအောင် ဖော်ပြပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃, ၄)

ကွယ်လွန်ပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မေတ္တာဘာဝနာ မပွားစေသင့်ပုံ

ကွယ်လွန်ပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မေတ္တာပွားသောယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် အပ္ပနာသို့လည်းကောင်း၊ ဥပစာရသမာဓိသို့လည်းကောင်း မရောက်နိုင်ပါ။

သာဓကပြရသော် ရဟန်းငယ်တစ်ပါးသည် ဆရာကို အာရုံပြုကာ မေတ္တာကို ပွားများအားထုတ်သော်လည်း မေတ္တာမဖြစ်ဘဲ ရှိ၏။ မထေရ်ကြီးတစ်ပါးထံ သွားပြီး “အရှင်ဘုရား - တပည့်တော်မှာ မေတ္တာဈာန်သမာပတ် ကျေပွန်ပါ၏။ ထိုသို့ဖြစ်သော်လည်း ယခုအခါ ထိုသမာပတ်ကိုဝင်စားခြင်းငှာ မတတ်နိုင်ပါ။ အကြောင်းမည်သို့ပါနည်း” ဟု လျှောက်ထားလေ၏။ မထေရ်ကြီးက “ငါ့ရှင် - အာရုံနိမိတ်ကို ရှာကြည့်ပါ” ဟု မိန့်ဆိုလိုက်၏။ ထိုရဟန်းငယ်သည် အာရုံကိုလိုက်ရှာသော် ဆရာသေလွန်သောအဖြစ်ကို သိရ၏။ သို့ဖြစ်၍ ထိုအာရုံမှတစ်ပါးသော အသက်ရှင်

သောပုဂ္ဂိုလ်ကို အာရုံပြုကာ မေတ္တာကိုပွားမှ ဈာန်သမာပတ်ကို ဝင်စားနိုင်လေ၏။ ထို့ကြောင့် ကွယ်လွန်ပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မေတ္တာဘာဝနာကို မပွားစေသင့်ပါ။

မိမိကိုယ်မိမိ အဘယ်အကျိုးငှာ မေတ္တာပို့ရသည်ကို ဖော်ပြရသော် -

“ငါသည် ကျန်းမာပါစေ၊ ချမ်းသာပါစေ”ဟု အနှစ်တစ်ရာတိတိ မေတ္တာပို့သော်လည်း အပ္ပနာမဖြစ်နိုင်၊ အကျိုးသက်ရောက်မှု တစ်စုံတစ်ခုမျှ မရှိသော်လည်း ထိုသို့ မိမိကိုယ်ကိုမေတ္တာပို့ခြင်းဖြင့် ငါသည် ချမ်းသာစွာနေလိုလျက် မဆင်းရဲလိုသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အသက်ရှင်နေလိုလျက် မသေလိုသကဲ့သို့လည်းကောင်း အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း ဤအတူပင်ဟု မိမိကိုယ်ကို သက်သေပြ၍ အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့အပေါ်၌ ကိုယ်ချင်းစာတရားထားနိုင်လာ၏။ ဤအကျိုးငှာ မိမိကိုယ်မိမိ မေတ္တာပို့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂။ အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်၌ ဦးစွာပထမ မုဒိတာပွားရမည်ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းလာယုတ္တိဖြင့် ထိမိအောင် ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇)

မုဒိတာဘာဝနာ ပွားများအားထုတ်သောပုဂ္ဂိုလ်သည် အလွန်ချစ်အပ်သောသူငယ်ချင်း (သောဏ္ဍသဟာယ = သွမ်းဖျင်းဖက် ပြောင်လှောင်ဖက်နှင့်တူသော သူငယ်ချင်း)၌ ဦးစွာပထမ မုဒိတာပွားရပါမည်။

အကြောင်းမှာ - အလွန်ချစ်အပ်သောသူငယ်ချင်းသည် မုဒိတာ၏ နီးသော အကြောင်း ဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း။ ထိုအလွန်ချစ်အပ်သောသူငယ်ချင်းသည် အလွန်ဝမ်းမြောက်တတ်သည်သာလျှင် ဖြစ်၏။ ထိုသူသည် ရှေးဦးစွာ ရယ်ရွှင်ပြီးလျှင် နောက်မှ စကားပြောတတ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသူငယ်ချင်းကို ရှေးဦးစွာ မုဒိတာပွားအပ်ပါသည်။

သို့မဟုတ် - ချစ်အပ်သောပုဂ္ဂိုလ်သည် ချမ်းသာနှင့်ပြည့်စုံလျက် ကောင်းစွာ ဝတ်စားပြုပြင်ဆင်ယင်လျက် ဝမ်းမြောက်နေသည်ကို မြင်၍သော်လည်းကောင်း၊ ကြား၍သော်လည်းကောင်း “ဤပုဂ္ဂိုလ်သည် ဝမ်းမြောက်စွာတကား၊ ကောင်းပါပေစွ၊ ကောင်းပါပေစွ” ဟုလည်း မုဒိတာပွားအပ်ပါသည်။

၂၀၀၄

- ၁။ ကိုယ်နှုတ်စိတ် အကျင့်သုံးမျိုးလုံး မငြိမ်းချမ်းသူနှင့် သုံးမျိုးလုံး ငြိမ်းချမ်းသူတို့အပေါ်၌ ဒေါသအာယာတ ပယ်ဖျောက်ပုံတို့ကို အသီးသီး ခွဲခြားဖော်ပြပြီးလျှင် မေတ္တာစသော တရားလေးပါးတို့ကို ဘာကြောင့် ဗြဟ္မဝိဟာရခေါ်သည်ကို ဥပမာပြ၍ ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈, ၃၄)

ကိုယ်နှုတ်စိတ် အကျင့်သုံးမျိုးလုံး မငြိမ်းချမ်းသူနှင့် သုံးမျိုးလုံး ငြိမ်းချမ်းသူတို့အပေါ်၌ ဒေါသအာယာတ ပယ်ဖျောက်ပုံ

ကိုယ်နှုတ်စိတ် အကျင့်သုံးမျိုးလုံး မငြိမ်းချမ်းသူအပေါ်၌ “ဤသူကား ယခုသာ လျှင် လူ့လောက၌ ကျင်လည်၍ နေရ၏။ စင်စစ်သော်ကား ရက်အနည်းငယ်လွန် သောကာလတွင် ငရဲကြီးရှစ်ထပ် ဥဿဒ္ဒငရဲငယ်တစ်ဆယ့်ခြောက်ရပ်တို့၌ ဖြစ်ရရှာ လေတော့လတ္တံ့” ဟု သနားခြင်းကရုဏာကို ဖြစ်စေအပ်၏။ ထိုသနားခြင်းကရုဏာ ဖြစ်ခြင်းကို အကြောင်းပြ၍ ဒေါသအာယာတများ ပြောပျောက်တတ်ပါသည်။

ကိုယ်နှုတ်စိတ် အကျင့်သုံးမျိုးလုံး ငြိမ်းချမ်းသူအပေါ်၌ကား ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ ထို သုံးမျိုးသော ငြိမ်သက်မှုအကျင့်တရားတို့တွင် အလိုရှိသည့် အမှုအကျင့်ကို အဖန် တလဲလဲ အောက်မေ့ဆင်ခြင်အပ်၏။ ထိုသို့သောပုဂ္ဂိုလ်မျိုး၌ မေတ္တာဘာဝနာပွား၍ ဒေါသအာယာတများ ပယ်ဖျောက်နိုင်ပါသည်။

မေတ္တာစသော တရားလေးပါးတို့ကို ဗြဟ္မဝိဟာရ ခေါ်ရပုံ -

မြတ်သောအနက်သဘောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အပြစ်ကင်းသည်၏အဖြစ် ကြောင့်လည်းကောင်း ဗြဟ္မဝိဟာရ မည်ပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် - ဗြဟ္မာတို့သည် နီဝရဏစသော အပြစ်ကင်းသောစိတ်ရှိကုန် လျက် နေထိုင်ကြသကဲ့သို့ ထို့အတူ မေတ္တာစသော တရားလေးပါးတို့ကို ပွားများ သောယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ နေထိုင်ခြင်းသည်လည်း အပြစ်ကင်းသောနေထိုင်ခြင်း ဖြစ် သဖြင့် ဗြဟ္မဝိဟာရ မည်ပါသည်။

၁။ အတိတ်ဘဝ ရန်ကြွေးရှိသူ ရန်သူကိုပင် တစ်ခဏချင်း ရန်ပြေငြိမ်းစေနိုင်သော နည်းလမ်းကောင်းကို ဖော်ပြ၍ အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်ကို အဘယ်ပုံ အဘယ်နည်းဖြင့် ဦးစွာပထမ ကရုဏာဘာဝနာပွားရမည်ကို အဘိဓမ္မာဝိဘင်းကျမ်းလာစကားနှင့် လျော်ညီအောင် ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၄, ၂၄)

အတိတ်ဘဝ ရန်ကြွေးရှိသူရန်သူကိုပင် တစ်ခဏချင်း ရန်ပြေငြိမ်းစေနိုင်သော နည်းလမ်းကောင်းမှာ - ပစ္စည်းတို့ ဝေဖန်ပေးကမ်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (၁၉၉၉-၁)

ဦးစွာပထမ ကရုဏာဘာဝနာ ပွားများပုံ

“ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်နေသော မကောင်းဆိုးဝါးသည့် အခြေအနေရှိသောပုဂ္ဂိုလ် တစ်ယောက်ကို တွေ့မြင်ရလျှင် သနားကရုဏာသက်ရာသကဲ့သို့ ထို့အတူပင် အလုံးစုံသောသတ္တဝါတို့ကို သနားခြင်းကရုဏာဖြင့် ဖြန့်၏” ဟု အဘိဓမ္မာဝိဘင်းကျမ်း၌ ဟောတော်မူထားသောကြောင့် -

အလွန်ဆင်းရဲခြင်းသို့ရောက်၍ သနားစရာကောင်းသော ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်နေသော ဆိုးဝါးသည့်အခြေအနေရှိသော ခိုကိုးရာမဲ့ အထီးကျန်သော အစာအာဟာရ ပြတ်လျက် တောင်းခံခွက်ကို ရှေ့မှာချထားလျက် ခိုကိုးရာမဲ့သူတို့၏နေရာ ဇရပ်၌ ထိုင်နေသောပုဂ္ဂိုလ်ကိုလည်းကောင်း၊ နှုနာစွဲကပ်သောလက်ခြေတို့မှ ပိုးလောက်များ ထွက်ကျလျက် နာကျင်ကိုက်ခဲသဖြင့် ညည်းတွားနေသောပုဂ္ဂိုလ်ကိုလည်းကောင်း မြင်တွေ့ပြီးလျှင် “ဤသတ္တဝါသည် ဆင်းရဲခြင်းသို့ ရောက်နေရှာလေစွ၊ ဤဆင်းရဲမှ လွတ်ပါမူ ကောင်းလေစွ” ဟု သနားခြင်းကရုဏာကို ဖြစ်စေရပါမည်။

၂။ မုဒိတာဗြဟ္မဝိဟာရတရား၏ (က) အများဆိုင်အကျိုး (ခ) သီးသန့်အကျိုးတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ ဗြဟ္မဝိဟာရလေးပါးတို့တွင် ရှေးတရားသုံးပါး၏ သောမနဿဝေဒနာနှင့်သာ ယှဉ်ချခြင်း အကြောင်း၊ နောက်ဆုံးတရား၏ ပဉ္စမဇ္ဈာန်တစ်ခုတည်း၌သာ ယှဉ်ချခြင်းအကြောင်းတို့ကို ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၁, ၃၆)

မုဒိတာဗြဟ္မဝိဟာရတရား၏ အကျိုး (၁၉၉၇ -၁)

ဗြဟ္မဝိဟာရလေးပါးတို့တွင် ရွှေတရားသုံးပါး၏ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်ခြင်း အကြောင်း (၁၉၉၆-၂)

နောက်ဆုံးတရား၏ ပဉ္စမဈာန်တစ်ခုတည်း၌သာ ယှဉ်ခြင်းအကြောင်းမှာ -

ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ သတ္တဝါတို့၌ လျစ်လျူရှု သောအခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော ဗြဟ္မဝိဟာရဥပေက္ခာသည် ဥပေက္ခာဝေဒနာ နှင့်ကင်း၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်သာ ယှဉ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၆

- ၁။ မိမိတို့မေတ္တာ ပွားများကြရာ၌ ရှေးဦးစွာထား၍ မပွားများသင့်သောပုဂ္ဂိုလ်၊ သီးခြား မပွား များသင့်သောပုဂ္ဂိုလ်၊ လုံးဝမပွားများသင့်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို သိသာရုံမျှ ဖော်ပြ၍၊ ထိုသို့ မေတ္တာပို့သမှုကြောင့် ရရှိနိုင်သောအကျိုးအာနိသင်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၊ ၁၄၂၂)

မပွားသင့်သောပုဂ္ဂိုလ်စသည် ... (၁၉၈၇ - ၁)

မေတ္တာ၏အကျိုးအာနိသင် ... (မေတ္တာအကျိုး ၁၁-မိုး ပြေရန်)

- ၂။ မိမိကို ရန်တုန်မှုလာသောသူအား ပြန်လည်၍ ရန်တုန်ပြန်သူ၊ မတုန်ပြန်သူ၊ ထိုရန်တုန် လာမှုကို ငြိမ်းအေးအောင် ပြုလုပ်သူတို့၏ ဖြစ်ပေါ်လာသော ထူးခြားချက်တို့ကို အများ နမူနာယူလောက်အောင် တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆)

မိမိကို ရန်တုန်မှုလာသောသူအား အချို့သူတို့သည် ပြန်လည်၍ ရန်တုန်ပြန်ကြ၏။ အချို့ မှာ မတုန်ပြန်ဘဲ သည်းခံကြ၏။ အချို့မှာ ငြိမ်းချမ်းစွာနေကြ၏။ ထိုသူတို့တွင် ဖြစ်ပေါ် လာသော ထူးခြားချက်တို့မှာ -

အချို့သူတို့သည် မိမိကို ရန်တုန်မှုလာသောသူအား ပြန်လည်၍ ရန်တုန်ပြန် ကြ၏။ ထိုသို့ တုန်ပြန်၍ အမျက်ထွက်ခြင်းဖြင့် ပထမအမျက်ထွက်နေသော ရန်တုန်မှုထက်ပင် သာ၍ ယုတ်မာသူအဖြစ်သို့ ရောက်ကြရ၏။

အချို့သူတို့မှာကား ရန်တုန်သူကို တုန်ပြန်၍ အမျက်မထွက်ဘဲ သည်းခံနိုင်ကြ ၏။ ထိုသူတို့မှာ အောင်နိုင်ခဲ့သောစစ်ပွဲကို အောင်နိုင်သူနှင့် အလားတူပါသည်။

အချို့ကား သူတစ်ပါးကို ပြင်းစွာအမျက်ထွက်နေကြောင်းကို သိပြီးလျှင် သတိရှိလျက် အမျက်မထွက်ဘဲ ငြိမ်းချမ်းစွာ နေနိုင်ကြ၏။ ထိုသူမျိုးကား မိမိနှင့် သူတစ်ပါး နှစ်ဦးလုံးတို့၏အကျိုးကို ကျင့်သူ ဖြစ်ပါသည်။

၃။ ဗြဟ္မဝိဟာရတရား (၄)ပါးတို့၏ အနီးကပ်ရန်သူ၊ ဝေးသောရန်သူဖြစ်သော တရားတို့ကို အသီးအသီး သိသာရုံမျှ တွဲစပ်ဖော်ပြ၍၊ (မှတ်စု နှာ - ၃၁)

ဗြဟ္မဝိဟာရတရား	အနီးရန်သူ	အဝေးရန်သူ
(၁) မေတ္တာ	ရာဂ	ဗျာပါဒ ခေါ် ဒေါသ
(၂) ကရုဏာ	ဂေဟသိတ ဒေါမနဿ	ညှဉ်းဆဲခြင်း ဝိဟိသ
(၃) မုဒိတာ	ဂေဟသိတ သောမနဿ	မဓမ္မလျော်ခြင်း အရတိ
(၄) ဥပေက္ခာ	ဂေဟသိတ အညာဏုပေက္ခာ	ရာဂ နှင့် ဒေါသ

၂၀၀၇

၁။ ဒေါသကို ပယ်နိုင်ဖို့ရန်အတွက် မြတ်စွာဘုရားဆုံးမထားသော လွှဉ်ပမာကို ဖော်ပြ၍၊ အမျက်ထွက်လေ့ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်အား ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သောတရား(၇)ပါးတို့ကိုလည်း သိသာရုံမျှ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာအတိုင်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆, ၇)

လွှဉ်ပမာ - (၁၉၉၀-၁)

အမျက်ထွက်လေ့ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်အား ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သောတရား(၇)ပါးတို့မှာ

- (၁) ရုပ်ရည်အဆင်း မလှပခြင်း၊
- (၂) ဆင်းရဲစွာ အိပ်ရခြင်း။
- (၃) များစွာသောအကျိုးစီးပွားနှင့် မပြည့်စုံခြင်း၊
- (၄) စည်းစိမ်ဥစ္စာတို့ မပြည့်စုံခြင်း၊
- (၅) အခြွေအရံ အကျော်အစော ကင်းမဲ့ခြင်း၊
- (၆) မိတ်ဆွေခင်ပွန်း ကင်းမဲ့ခြင်း၊
- (၇) ခန္ဓာကိုယ်ပျက်စီး၍ သေလွန်သောအခါ သုဂတိဘုံသို့ မရောက်ဘဲ အပါယ်ဒုဂ္ဂတိဘုံသို့သာ ရောက်ရခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ မိမိတို့နေစဉ်နှင့်အမျှ ယေကမ်းလှူဒါန်းနေကြသော အနည်းငယ်မျှသောဒါနကပင် ရရှိနိုင်သောအကျိုးတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ (၅၂၈)သွယ်မေတ္တာကိုလည်း သိသာရုံမျှ ရေတွက်ပြခဲ့ပါ။
(မှတ်စု နာ - ၁၅, ၂၁)

မိမိတို့ နေစဉ်နှင့်အမျှ ယေကမ်းလှူဒါန်းနေကြသော အနည်းငယ်မျှသောဒါနကပင် ရရှိနိုင်သောအကျိုးတို့မှာ -

ပေးကမ်းလှူဒါန်းခြင်းဖြင့်

- မယဉ်ကျေးသေးသောသူကို ယဉ်ကျေးစေတတ်၏။
- မိမိအကျိုး၊ သူတစ်ပါးအကျိုး၊ မျက်မှောက်အကျိုး၊ တမလွန်အကျိုးစသည့် အလုံးစုံသော အကျိုးအမျိုးမျိုးကို ပြီးမြောက်စေတတ်၏။
- ပေးကမ်းသောသူသည် မျက်နှာပွင့်လန်းလျက် မြင့်တက်ကြကုန်၏။ ခံယူသူတို့ သည်လည်း ပျော့ပျောင်းကြည်သာ ညွတ်လာတတ်ကုန်၏။

(၅၂၈)သွယ်မေတ္တာ - (၁၉၈၆)

- ၃။ ငွေအခါက ချမ်းသာ၍ နောင်အခါ၌ ဆင်းရဲသွားသော မိမိအပေါင်းအဖော်ကို တွေ့မြင်ရပါက ကရုဏာ၊ မုဒိတာ နှစ်မျိုးပွားများပုံကို လိုရင်းကိုသာမှတ်သားဖွယ်ရာ တင်ပြခဲ့ပါ။
(မှတ်စု နာ - ၂၅, ၂၇)

ငွေအခါကချမ်းသာ၍ နောင်အခါ၌ ဆင်းရဲသွားသော မိမိအပေါင်းအဖော်ကို တွေ့မြင်ရပါက ကရုဏာပွားများပုံမှာ

“ဤသူသည် ဆင်းရဲခြင်းသို့ ရောက်နေပါပေါ့တကား။ ဤဆင်းရဲဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်ပါမူကောင်းလေစွ”ဟု ဆင်ခြင်၍ “ဆင်းရဲဒုက္ခမှလွတ်မြောက်ပါစေ၊ ဆင်းရဲဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်ပါစေ” ဟု ပွားများရပါမည်။

ငွေအခါက ချမ်းသာ၍ နောင်အခါ၌ဆင်းရဲသွားသော မိမိအပေါင်းအဖော်ကို တွေ့မြင်ရပါက မုဒိတာပွားများပုံ (၁၉၉၅-၂)

- ၁။ သင်တို့တစ်တွေ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းကြရာ၌ ရှေးဦးစွာ မေတ္တာမပို့သင့်သောပုဂ္ဂိုလ်၊ ပို့သင့်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို အကြောင်းပြနှင့်တကွ အများနားလည်အောင် ခွဲခြားဖော်ပြခဲ့ပါ။
(မှတ်စု နာ - ၂၄)

မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းကြရာ၌ ရှေးဦးစွာ မေတ္တာမပို့သင့်သောပုဂ္ဂိုလ် (၁၉၈၇-၁)
ရှေးဦးစွာမေတ္တာပို့သင့်သော ပုဂ္ဂိုလ်မှာ မိမိကိုယ်တိုင်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ (၁၉၉၂-၁ ဖိုးပါ။)

- ၂။ အနောဓိသမေတ္တာနှင့် ဩဓိသမေတ္တာပွားများရမည့် ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို သိသာရုံမျှ ခွဲခြား ကောက်ပြ၍၊ ထိုသို့ မေတ္တာပွားမှုကြောင့် လူနတ်တို့ ချစ်ခင်ကြပုံကိုလည်း သိသာရုံမျှ ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၈, ၂၂)

အနောဓိသမေတ္တာပွားရမည့် ပုဂ္ဂိုလ်(၅)မျိုးတို့မှာ-

- (၁) သဗ္ဗေ သတ္တာ = အလုံးစုံသောသတ္တဝါ
- (၂) သဗ္ဗေ ပါဏာ = အလုံးစုံသော အသက်ရှူသူ
- (၃) သဗ္ဗေ ဘူတာ = အလုံးစုံသော ထင်ရှားဖြစ်သူ
- (၄) သဗ္ဗေ ပုဂ္ဂလာ = အလုံးစုံသော ပုဂ္ဂိုလ်
- (၅) သဗ္ဗေ အတ္တဘာဝပရိယာပနာ = အလုံးစုံသော ခန္ဓာကိုယ်အတ္တဘော၌ အကျုံးဝင်သောသူတို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဩဓိသမေတ္တာပွားရမည့် ပုဂ္ဂိုလ်(၇) မျိုးတို့မှာ-

- (၁) သဗ္ဗာ ကုတ္တိယော = အလုံးစုံသော မိန်းမတို့
- (၂) သဗ္ဗေ ပုရိသာ = အလုံးစုံသော ယောက်ျားတို့
- (၃) သဗ္ဗေ အရိယာ = အလုံးစုံသော အရိယာတို့
- (၄) သဗ္ဗေ အနုရိယာ = အလုံးစုံသော ပုထုဇဉ်တို့
- (၅) သဗ္ဗေ ဒေဝါ = အလုံးစုံသော နတ်တို့
- (၆) သဗ္ဗေ မနုဿာ = အလုံးစုံသော လူတို့
- (၇) သဗ္ဗေ ဝိနိပါတိကာ = အလုံးစုံသော အပါယ်ဘုံသားတို့ ဖြစ်ပါသည်။

မေတ္တာပွားမှုကြောင့် လူနတ်တို့ ချစ်ခင်ကြပုံ

မေတ္တာပွားသူကို လည်၌ဆွဲထားသော ပုလဲသွယ်ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဦးခေါင်း၌ ပန်ဆင်ထားသောပန်းကဲ့သို့လည်းကောင်း လူအပေါင်းတို့သည် ချစ်ခင်မြတ်နိုးကြကုန်၏။ လူတို့က ချစ်မြတ်နိုးကြကုန်သကဲ့သို့ နတ်တို့ကလည်း ချစ်မြတ်နိုးကြကုန်၏။

- ၃။ ဗြဟ္မဝိဟာရ ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်းကို ရှင်းပြ၍၊ ထိုဗြဟ္မဝိဟာရတရားတို့၏ နီးသောရန်သူ ဝေသောရန်သူတို့ကိုလည်း သိသာရုံမျှ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၃၄, ၃၁)
(၂၀၀၄-၁,၂၀၀၆- ၃)

၂၀၀၉

- ၁။ ဘုရားလောင်းရသေ့၏ မိမိ၏ ကိုယ်အင်္ဂါကြီးငယ်တို့ကို ဖြတ်တောက်ပြုလုပ်နေပါသော်လည်း မေတ္တာပွား၍ သည်းခံပုံကို ခန္တီဝါဒဇာတ်လာအတိုင်း အများနားလည်အောင် တင်ပြ၍ မေတ္တာပွားများ အားထုတ်ရသဖြင့် နတ်တို့စောင့်ရှောက်ပုံကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁, ၂၃)

ခန္တီဝါဒဇာတ်လာ မေတ္တာပွား၍ သည်းခံပုံ

ခန္တီဝါဒဇာတ်၌ ပညာမဲ့သော ကလာဗုမည်သော ကာသိမင်းသည် “ရှင်ရဟန်း - သင်သည် အဘယ်ဝါဒရှိသနည်း၊ အဘယ်ကို ဆိုလေ့ရှိသနည်း” ဟု မေးရာ “သည်းခံခြင်းကို ဆိုလေ့ရှိသောကြောင့် ခန္တီဝါဒီ မည်သည်” ဟု ဖြေကြားသောအခါ ထိုမင်းက သံဆူးတပ်ထားသောကြိမ်တို့ဖြင့် ရိုက်နှက်စေပြီးလျှင် လက်ခြေတို့ကိုဖြတ်သော်လည်း အမျက်ထွက်ခြင်းမျှကိုသော်လည်း မဖြစ်စေဘဲ မေတ္တာပွား၍ သည်းခံပေသည်။

မေတ္တာပွားများအားထုတ်သဖြင့် နတ်တို့စောင့်ရှောက်ပုံ

မိဘတို့သည် သားကို စောင့်ရှောက်ကုန်သကဲ့သို့ နတ်တို့က စောင့်ရှောက်ကြသည်။

- ၂။ ချစ်တတ်သောကြောင့် မေတ္တာဟု ဆိုရာ၌ မည်သို့ချစ်မှ မေတ္တာစစ်ဖြစ်နိုင်သည်ကို ရှင်းပြ၍ မေတ္တာတရား၏ ဆောင်ရွက်နိုင်သောကိစ္စ၊ နီးစွာသောအကြောင်းတို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၉, ၃၀)

မေတ္တာစစ် ဟူသည်

ချစ်တတ်သောကြောင့် မေတ္တာဟု ဆိုသော်လည်း အစီးအပွားကို လိုလားသောအားဖြင့်၊ ချမ်းသာစေလိုသောအားဖြင့် ချစ်မှသာ မေတ္တာစစ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မေတ္တာတရား၏ ဆောင်ရွက်နိုင်သောကိစ္စ၊ နီးစွာသောအကြောင်း

- သတ္တဝါတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ဆောင်ပေးခြင်း ကိစ္စရသ ရှိ၏။
- သတ္တဝါတို့၏ နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ်အဖြစ်ကို ရှုခြင်းဟူသော ယောနိသော မနသိကာရ လျှင် နီးစွာသောအကြောင်း ပဒဋ္ဌာန် ရှိ၏။

၂၀၁၀

- ၁။ မိမိအပေါ် မနာလိုမှန်းထားသောရန်သူ၏ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ကြောင်းတရား (၇)ပါးကို အကျဉ်းမျှဖော်ပြ၍၊ ထိုရန်သူ၌ မိမိက တစ်ဖန်ပြန်၍ ဒေါသအမျက်မပြေခဲ့သော် အဘယ်သို့ နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်သင့်သည်ကိုလည်း ဝေဖန်သားခဲ့ပါ။ (မှတ်စု - ၆) (၂၀၀၇ - ၁, ၂၀၀၆ - ၂ တို့ကို ဖူးရန်)

- ၂။ မပြစ်မှားထိုက်သူကို ပြစ်မှားပါက ရောက်ရှိလာမည့်အပြစ်ကို ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြ၍၊ ဘုရားအလောင်းတော်ဖျောက်မင်း၏ တောင်ကမ်းပါးချောက်ကြားမှ ကယ်တင်ခဲ့သော ယောက်ျားက မိမိဦးခေါင်းကို ကျောက်ခဲဖြင့် ပေါက်ခွဲခဲ့သော်လည်း ထိုယောက်ျားအပေါ် အပြစ်မမြင်ဘဲ သည်းခံခွင့်လွှတ်၍ မည်သို့ပြောဆိုပြုလုပ်ခဲ့ပုံကိုလည်း ဝေဖန်သားခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀, ၁၂)

မပြစ်မှားထိုက်သူကို ပြစ်မှားပါက ရောက်ရှိလာမည့်အပြစ်မှာ

မပြစ်မှားတတ်သောသူအား ပြစ်မှားလျှင် ပြစ်မှားသောမကောင်းမှုကံသည် ထို ပြစ်မှားသော လူမိုက်ထံသို့သာလျှင် မကောင်းကျိုးပေးသောအားဖြင့် ပြန်လာ၏။
ဥပမာ - လေညာသို့ ပစ်လွှင့်လိုက်သော သိမ်မွေ့သောမြူမှုန်သည် ပစ်လွှင့်သူထံ ပြန်လာသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ဘုရားအလောင်းတော်မျောက်မင်း၏ သည်းခံခွင့်လွှတ်ပုံ

အလောင်းတော်မျောက်မင်းသည် တောင်ကမ်းပါးချောက်ကြားမှကယ်တင်ခဲ့သော ယောက်ျားက မိမိဦးခေါင်းကို ကျောက်ခဲဖြင့် ပေါက်ခွဲခဲ့သော်လည်း ထိုယောက်ျား အပေါ် အပြစ်မမြင်ဘဲ မျက်ရည်ပြည့်သောမျက်စိတို့ဖြင့် ထိုယောက်ျားကို ကြည့်ရှုလျက် “အရှင်လူသား - မပြုပါလင့်၊ သင်သည် ငါ၏ဧည့်သည်ဖြစ်၍ အပူဇော်ခံအရှင် ဖြစ်ပေ သည်၊ သို့ဖြစ်ပါလျက် သင်သည် ငါ၏ဦးခေါင်းကို ထုခွဲခြင်း ဟူသော ဤသို့သောအမှု ကို ပြုရက်ဘိ၏၊ သင်သည် ရှည်သောအသက်ရှိသည့် သိတတ်သောလူကြီး ဖြစ်ပေ သည်၊ သို့ဖြစ်၍ သင်သည် ငါ့အား နှိပ်စက်မည့် အခြားရန်သူကို တားမြစ်ရန်သာထိုက် ပေသည်” ဟု ဆိုပြီးလျှင် ထိုပြစ်မှားသောယောက်ျား၌ စိတ်ကို မပြစ်မှားစေမူ၍ မိမိ၏ ဆင်းရဲကိုလည်း မစဉ်းစားဘဲ ထိုယောက်ျားကိုပင် ဘေးကင်းရာ တောနယ်အဆုံး လူတို့၏နယ်မြေအရပ်သို့ ပို့ဆောင်လိုက်ပေသည်။

၃။ မေတ္တာပွားများမှုကြောင့် ချမ်းသာစွာနိုးရပုံနှင့် လူတို့ချစ်ခင်ကြပုံကို အများနားလည် အောင် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၂)

မေတ္တာပွားများမှုကြောင့် ချမ်းသာစွာနိုးရပုံ

မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိကိုရသူမှ ကြွင်းသောပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ညည်းတွားကုန် လျက် ကိုယ်လက်တို့ကို ပစ်လွှဲလူးလှိုင့်ကုန်လျက် ဆင်းရဲစွာနိုးရသကဲ့သို့ ထို့အတူ ဆင်းရဲစွာ မနိုးမူ၍ ပဒမ္မာကြာပန်းပွင့်လာသကဲ့သို့ ကိုယ်၏ဖောက်ပြန်ခြင်း မရှိဘဲ ချမ်းသာစွာ နိုးရ၏။

မေတ္တာပွားများမှုကြောင့် လူတို့ချစ်ခင်ကြပုံ

မေတ္တာပွားများမှုကြောင့် ရင်၌တွဲလဲဆွဲထားသောပုလဲသွယ်ကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ဦးခေါင်း၌ ပန်ဆင်ထားသောပန်းကုံးကဲ့သို့လည်းကောင်း လူတို့က ချစ်ခင်မြတ်နိုး၏။

အခန်း ၁၀၊ အာဂ္ဂပ္ပနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၅

၁။ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းလှပါသော အနုမြူစသည့် တုတ် လက်နက် ဘေးအန္တရာယ်တို့ ကင်းလွတ်ရာဖြစ်သော အစဆုံးဘုံဌာနကို ရေးပြ၍၊ ယင်းဘုံဌာနသို့ ရောက်ရန် ဆင်ခြင် ပွားများအားထုတ်ရမည့် ရှေ့ပြေးကမ္မဌာန်းတရားကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၅)

ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းလှပါသော အနုမြူ စသည့် တုတ် လက်နက် ဘေးအန္တရာယ်တို့ ကင်းလွတ်ရာဖြစ်သော အစဆုံး ဘုံဌာနမှာ အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံ ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းဘုံဌာနသို့ရောက်ရန် ဆင်ခြင်ပွားများအားထုတ်ရမည့် ရှေ့ပြေးကမ္မဌာန်းတရားမှာ -
ကြမ်းတမ်းသောကရေရုပ်၏အပြစ်ကို ရှုမြင်ပြီးလျှင် ထိုကရေရုပ်ကို လွန်မြောက် ရန်အတွက် အာကာသကသိုဏ်းကြဉ်သော ပထဝီကသိုဏ်းစသည့် ကသိုဏ်းကိုးပါး တို့တွင် တစ်ပါးပါးသောကသိုဏ်း၌ စတုတ္ထဈာန်ဖြစ်အောင် ပွားများအားထုတ်ရပါမည်။

၁၉၉၁

၂။ ရူပသညာကို လွန်မြောက်သည် ဟူသောစကား၊ ရူပသညာအမည်ရသော တရားတို့ကို ညွှန်ပြပြီးလျှင် ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ရအောင် မည်သို့မည်ပုံ စီးဖြန်းအားထုတ်ရမည်ကို လည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၈၊ ၅၂)

“ရူပသညာကို လွန်မြောက်သည်” ဟူသောစကားမှာ -

ဈာန်အလိုအားဖြင့် ရူပါဝစရကုသိုလ်ဈာန် ၅-ပါး၊ ရူပါဝစရဝိပါက်ဈာန် ၅-ပါး၊ ရူပါဝစရကြိယာဈာန် ၅-ပါး ဟုဆိုအပ်သော ရူပသညာ ၁၅-ပါးတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အာရုံအလိုအားဖြင့် ပထဝီကသိုဏ်းစသော ကသိုဏ်းကိုးပါးဟု ဆိုအပ်သော ရူပ သညာ ၉-ပါးတို့ကိုလည်းကောင်း ခပ်သိမ်းသောအခြင်းအရာအားဖြင့် စက်ဆုပ်ခြင်း ချုပ်စေခြင်းကို ခေါ်ပါသည်။

“ရူပသညာ” အမည်ရသောတရား

သညာကို ခေါင်းတပ်၍ ဟောတော်မူထားသော ရူပါဝစရဈာန်နှင့် ထိုရူပါဝစရဈာန်တို့၏ အာရုံတို့သည် ရူပသညာ မည်ပါသည်။

ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ရအောင် အားထုတ်ပုံ

ယောဂီသည် မိမိရရှိပြီးသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ဝသီဘော် ၅-ပါးဖြင့် နိုင်နင်းအောင် ပြုလုပ်ရမည်။ ပြီးလျှင် အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ်မှ ထ၍ “ဤအာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်သည် ရူပါဝစရဈာန်ဟူသော ရန်သူနှင့် နီးကပ်၏။ ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကဲ့သို့ ငြိမ်သက်မှု မရှိ” ဟု အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်၏အပြစ်ကို ရှုမြင်ရမည်။ ယင်းဈာန်၌ တွယ်တာမှုကိုကုန်စေ၍ ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို ငြိမ်သက်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ကာ အာကာသာနဉ္စာယတန ဝိညာဏ်ကို “ဝိညာဏံ၊ ဝိညာဏံ” ဟု အဖန်ဖန်နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ခြင်း၊ ကြံစည်ခြင်း၊ အထူးထူးကြံစည်ခြင်းကို ပြုလုပ်နေရပါမည်။ “အနန္တံ အနန္တံ” ဟူ၍ကား သီးသန့်နှလုံးမသွင်းရပါ။

ထိုသို့ အဖန်ဖန် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်သော် နီဝရဏတို့သည် ကင်းကွာကုန်၏။ သတိသည် ကောင်းစွာတည်၏။ ဥပစာရသမာဓိဖြင့် စိတ်သည် တည်ကြည်လာ၏။ ဆက်လက်၍ ထိုအာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏ်ဟူသောအာရုံနိမိတ်ကိုပင် အဖန်ဖန် ဆင်ခြင်နှလုံးသွင်းလျှင် ထိုအာရုံနိမိတ်၌ ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

၁၉၉၂

၁။ ကသိုဏ်းကို ခွာသည် ဟူသောစကားကိုလည်း အဓိပ္ပါယ်ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၆)

“ကသိုဏ်းကို ခွာသည်” ဟူသည်

ကသိုဏ်းရုပ်ကို ခွာသည်ဟု ဆိုသော်လည်း ဖျာကိုလိပ်သကဲ့သို့ ခွာသည် မဟုတ်။ အိုးကင်းမှ မုန့်ကိုဆယ်ထုတ်သကဲ့သို့ ခွာသည်လည်း မဟုတ်။ စင်စစ်သော် ကား ထိုကသိုဏ်းရုပ်ကို နှလုံးမသွင်းဘဲ၊ စိတ်၌မထားဘဲ၊ မဆင်ခြင်ဘဲ နေခြင်းမျှသာ

ဖြစ်၏။ နှလုံးမသွင်း၊ စိတ်၌မထား၊ မဆင်ခြင်ဘဲ ထိုကသိုဏ်းရုပ်၏ ပြန့်ရာအရပ်ကို “(အာကာသော၊ အာကာသော) ကောင်းကင် ကောင်းကင်” ဟု နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်လျှင် ကသိုဏ်းရုပ်ကို ခွာသည် မည်၏။

ခွာအပ်သောကသိုဏ်းရုပ်သည်လည်း ကြွတက်၊ ကွာတက်လာသည် မဟုတ်၊ ဆုတ်နစ်သွားသည်လည်း မဟုတ်၊ စင်စစ်မှာမူ ယောဂီ၏ ယင်းကသိုဏ်းရုပ်ကို နှလုံးမသွင်းခြင်းမျှကိုသော်လည်းကောင်း၊ “ကောင်းကင် ကောင်းကင်” ဟု နှလုံးသွင်းခြင်းမျှကိုသော်လည်းကောင်း အစွဲပြု၍ ခွာအပ်ပြီး ဖြစ်လေတော့သည်။

- ၂။ သညာပင် ဖြစ်ပါလျက် နေဝသညာ(သညာလည်း မဟုတ်) နာသညာ(သညာမဟုတ်သည်လည်း မဟုတ်) ဟု ဆိုခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြဆိုပြီးလျှင် ထိုသညာသည် အဘယ်ကြောင့် တတိယအရူပဈာန်ကို အပြစ်မြင်လျက် အာရုံပြုနေသည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၀, ၆၄)

နေဝသညာ နာသညာ ဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း

စတုတ္ထအရူပဈာန်၌ရှိသော သညာကို ဝိပဿနာ၏အာရုံဖြစ်လျက် ငြီးငွေ့မှုကို ဖြစ်စေခြင်းဟူသော ထင်ရှားသောသညာကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ရန် မစွမ်းနိုင်သောကြောင့် နေဝသညာ = သညာလည်း မဟုတ်၊ ရန်ရင်းသောသင်္ခါရတို့မှ ကြွင်းကျန်သော သိမ်မွေ့သည့်သင်္ခါရအဖြစ် ထင်ရှားရှိသောကြောင့် နာသညာ = သညာမဟုတ်သည် လည်း မဟုတ် ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထိုသညာသည် တတိယအရူပဈာန်ကို အပြစ်မြင်လျက် အာရုံပြုနေခြင်း

“တတိယအရူပဈာန်သည် ဝိညာဏဉာယတနဈာန်ဟူသော ရန်သူနှင့် နီးကပ်၏” ဟု တတိယအရူပဈာန်၏အပြစ်ကို မြင်ပြီးဖြစ်သော်လည်း အခြားအာရုံပြုစရာ မရှိသောကြောင့် ထိုတတိယအရူပဈာန်ကိုသာ ထိုသညာ (စတုတ္ထအရူပသမာပတ်)သည် အာရုံ ပြုနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာ - ကိုယ်နှုတ်နှလုံးသုံးပါးလုံးကို စောင့်စည်းမှုမရှိဘဲ ရိုင်းစိုင်းကြမ်းတမ်းသည့်မင်းကို မနှစ်မြို့အပြစ်မြင်နေသော်လည်း အခြားအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်း

ကို ရှာမရသဖြင့် ထိုမင်း၏လက်အောက်၌ပင် မင်းမှုထမ်းလုပ်ငန်းကို ဆက်လက်၍ လုပ်ကိုင်နေရသကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၃

- ၁။ (က) အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ရလိုသော ယောဂီသည် အဘယ်အရာကို အဘယ်သို့ အပြစ်မြင်ပြီး အဘယ်အရာကို အဘယ်သို့ အထပ်ထပ် ဆင်ခြင်ပွားများရပါ သနည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၅၅)
- (ခ) ဤတတိယာရူပသမာပတ်ကား ငြိမ်သက်လှပါပေ၏ ဟု ချီးမွမ်းနေပါလျက် အဘယ်နည်းဖြင့် ထိုသမာပတ်ကို မလိုမလား ကျော်လွှားသွားနိုင်သည်တို့ကို ဖြေ ဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၅၉)

(က) အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ရလိုသော ယောဂီသည်

ဝိညာဏဉ္ဇာယတနသမာပတ်ကို “ဤသမာပတ်သည် အာကာသာနဉ္ဇာ-ယတနဈာန်ဟူသော ရန်သူနှင့်နီးကပ်၏။ အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကဲ့သို့ မငြိမ်သက်” ဟု ဝိညာဏဉ္ဇာယတနဈာန်၏အပြစ်ကို ရှုမြင်ရပါမည်။ ထို့နောက် ၎င်းဈာန်၌ တွယ်တာမှုကို ကုန်စေ၍ အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ငြိမ်သက်သော အားဖြင့် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ကာ ပဌမာရူပဝိညာဏ်၏မရှိခြင်း နတ္ထိဘော ပညတ် ကို “နတ္ထိ၊ နတ္ထိ” ဟူ၍ မရှိခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ “သုညံ၊ သုညံ” ဟူ၍ ဆိတ်သုညံခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ “ဝိဝိတ္တံ၊ ဝိဝိတ္တံ” ဟူ၍ ကင်းခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း အဖန်ဖန်နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ခြင်း၊ ကြံစည်ခြင်း၊ အထူးထူး ကြံစည်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ရပါမည်။

(ခ) တတိယာရူပသမာပတ်ကို ချီးမွမ်းနေပါလျက် ကျော်လွှားနိုင်ပုံ

တတိယာရူပသမာပတ်ကို ငြိမ်သက်လှပါပေ၏ဟု ချီးမွမ်းနေသော်လည်း ဝင်စားရန် အလိုမရှိခြင်းကြောင့် လွန်မြောက်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

အာကိဉ္ဇညာယတနသမာပတ်ကို ငြိမ်သက်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းသော်လည်း “ငါသည် ဤတတိယာရူပသမာပတ်ကို နှလုံးသွင်းအံ့၊ ဝင်စားအံ့၊

အဓိဋ္ဌာန်အံ့၊ ၎င်းမှ ထအံ့၊ ဆင်ခြင်အံ့” ဟု ဤသို့သော ကြံရွယ်ခြင်း၊ စိတ်သို့ ကောင်းစွာအာဖန်ဖန်ဆောင်ခြင်း၊ နှလုံးသွင်းခြင်းသည် မရှိပေ။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ထက် နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်က သာ၍ ငြိမ်သက်ခြင်း သာ၍ကောင်းမွန်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်၏။

ဥပမာ - ပြည့်ရှင်မင်းသည် ဆင်စွယ်ပန်းပွတ်ထုဆရာကို လက်မှုပညာတော် ပါပေသည်ဟု ချီးမွမ်းသော်လည်း ထိုပညာကို မသင်ယူလိုသည်နှင့် တူ၏။ မင်းအဖြစ်ကိုပယ်၍ အတတ်ပညာသည် မဖြစ်လို့၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် မင်းအဖြစ်ဟူသော အသရေ၏ များသောအာနိသင်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၅

- ၁။ (က) “ပဋိဃသညာနံ အတ္တင်္ဂမာ” ဟူသော ပါဠိတော်နှင့် စပ်၍ ပဋိဃသညာတို့ ရူပဈာန်၌ မရှိပုံနှင့် အာကာသာနဉ္ဇာယတနဈာန်၌ မရှိပုံချင်း ထူးခြားချက်နှင့်
- (ခ) ထိုအာကာသာနဉ္ဇာယတနဈာန်ကျမှ “မရှိ”ဟု အထူးတလည် ဟောတော်မူခြင်း ၏ ရည်ရွယ်ချက်တို့ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၅၀)
- (က) ပဋိဃသညာတို့ ရူပဈာန်၌ မရှိပုံနှင့် အာကာသာနဉ္ဇာယတနဈာန်၌ မရှိပုံချင်း ထူးခြားချက်

ပဋိဃသညာတို့ ရူပဈာန်၌ မရှိခြင်းမှာ ပယ်ထားခြင်းကြောင့် မဟုတ်ပါ။ (ရူပဈာန်သည် ရုပ်၌ စက်ဆုပ်မှု မဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ရူပဈာန် ဖြစ်ခြင်းသည် ရုပ်နှင့် ဆက်စပ်နေခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ဖြစ်ပါသည်။) ရူပဈာန်ဂင်စားနေခိုက် ပဉ္စဒွါရဝီထိမဖြစ်သောကြောင့်သာ ပဋိဃသညာတို့ မရှိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရား ဟောတော်မူပုံမှာ “ပထမဈာန် ကို ဝင်စားနေသောသူအား အသံသည် ဆူးငြောင့်ဖြစ်၏”။

ပဋိဃသညာတို့ အာကာသာနဉ္ဇာယတနဈာန်၌ မရှိခြင်းမှာ ပယ်ထားခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်သည် ရုပ်ကို စက်ဆုပ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။)

ထို့ကြောင့် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် အစရှိသော အရူပဈာန်တို့၌ ပဋိယသညာကို ပယ်ထားပြီး ဖြစ်သောကြောင့် အရူပသမာပတ်တို့ကို တုန်လှုပ်ခြင်းမရှိသော အာနဉ္စအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ငြိမ်သက်သော သန္တတိမောက္ခအဖြစ်လည်းကောင်း ဟောတော်မူထားပါသည်။

ကာလာမအန္တယ်ဖြစ်သော အာဠာရရသေ့သည် အရူပသမာပတ်ဝင်စားနေခိုက် မိမိအနီးအပါးမှ ဖြတ်သွားသော လှည်း-၅၀၀တို့ကို မတွေ့ခြင်း၊ အသံမကြားခြင်းမှာ ပဋိယသညာတို့ကို ပယ်ထားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကျမှ “မရှိ” ဟု အထူးတလည် ဟောခြင်း

အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို တက်တက်ကြွကြွ အားထုတ်စေလိုသောကြောင့် ဤဈာန်ကို ချီးမွမ်းသည့်အနေဖြင့် ပဋိယသညာချုပ်ပုံကို အထူးတလည် ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် ပထမဈာန်စသည်တို့၌ ပယ်ခဲ့ပြီးသောသုခဒုက္ခတို့ကို စတုတ္ထဈာန်၌ ဟောတော်မူသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အခြားမဂ်တို့၌ ပယ်ခဲ့ပြီးသော သက္ကာယဒိဋ္ဌိကို တတိယမဂ်၌ ဟောတော်မူသကဲ့သို့လည်းကောင်း မှတ်ရပါမည်။

၂။ “ဝိညာဏဉ္စာယတနကို ပယ်ခွာလွန်မြောက်၍ အာကိဉ္စညာယတနသို့ ဆိုက်ရောက်ဝင်စား နေ၏” ဟူ၍ ဟောတော်မူရာဝယ် ဝိညာဏဉ္စာယတနဟူသော စကားတစ်ခွန်း၌ တရား နှစ်မျိုး ပါဝင်နေ၏။ ထိုနှစ်မျိုးကား အဘယ်ပါနည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၅၆)

ဝိညာဏဉ္စာယတနဟူသော စကားတစ်ခွန်း၌ ပါဝင်နေသော တရားနှစ်မျိုးမှာ - ဈာန်နှင့် အာရုံ ဖြစ်ပါသည်။

အာရုံကို ဝိညာဏဉ္စာယတန ဆိုရပုံ -

ပထမာရူပဝိညာဏ်ဟူသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်စိတ်သည် ဒုတိယအရူပဈာန်၏တည်ရာအာရုံ ဖြစ်သောကြောင့် ဝိညာဏဉ္စာယတနဟု ဆိုရပါသည်။

ဥပမာ - နတ်တို့၏ တည်ရာကို ‘ဒေဝါယတန’ ဟု ခေါ်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဈာန်ကို ဝိညာဏဉ္စာယတန ဆိုရပုံ -

ပထမာရူပဝိညာဏ်ဟူသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်စိတ်သည် ဒုတိယ အရူပဈာန်၏ ကောင်းစွာဖြစ်ရာ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပထမာရူပဝိညာဏ်၌ ဖြစ်သော ဒုတိယအရူပဈာန်စိတ်ကို ဝိညာဏဉ္စာယတန ဟု ဆိုရပါသည်။ ဥပမာ ကမ္ဘောဇတိုင်းသည် မြင်းတို့၏ဖြစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ကမ္ဘောဇတိုင်း၌ဖြစ်သောမြင်း ကို ‘ကမ္ဘောဇမြင်း’ ဟု ခေါ်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၆

၁။ “အာကာသသည် အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိ”ဟု စီးဖြန်းရာ၌ အဘယ်အာကာသကို ဆိုလို သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၆)

“အာကာသသည် အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိ” ဟု စီးဖြန်းရာ၌ အာကာသဟူသည် -

ကသိုဏ်းရုပ်ကို ခွာခြင်းဖြင့် ပြီးစီးသော ကောင်းကင်ပညတ်၊

(တစ်နည်း) ကသိုဏ်းရုပ် ထိရာပြန့်ရာ ကောင်းကင်ပညတ်၊

(တစ်နည်း) ကသိုဏ်းရုပ် ကင်းဆိတ်ရာ ကောင်းကင်ပညတ်ကို ဆိုလိုပါသည်။

၂။ မစင်ကျင်ကြီးများ ညစ်ပေနေသော မဏ္ဍပ်အောက်ရောက်နေသော လူတစ်ယောက်သည် မစင်ကို ရွံရှာသဖြင့် မဏ္ဍပ်အထက် တွယ်တက်ချိတ်နေ၏။ တစ်ဖန် နောက်လူ တစ်ယောက်ကလည်း ထိုလူကိုပင် မှီခိုတွယ်ကပ် ချိတ်နေပြန်၏။ သဘာဝဓမ္မများလည်း ထိုနည်းမခြား အလားတူပင် ဖြစ်နေကြလေရာ၊ ယင်းသို့ဖြစ်ပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အတိုင်း နှိုင်းယှဉ်တွဲစပ် ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၃)

(၁) မစင်ညစ်ပေနေသော မဏ္ဍပ်နှင့် ကသိုဏ်း(၉)ပါးမှ တစ်ပါးပါးကိုခွာ၍ ရ အပ်သော ကောင်းကင်ပညတ်နှင့် တူပါသည်။

- (၂) မစင်ကို ရွံရှာသောကြောင့် မဏ္ဍပ်ကို တွယ်တက်ဆွဲချိတ်နေသောသူနှင့် ရုပ် နိမိတ်ကို စက်ဆုပ်သောကြောင့် ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြုနေသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်နှင့် တူပါသည်။
- (၃) မဏ္ဍပ်ကိုတွယ်တက်ဆွဲချိတ်နေသော လူလိုပင် မှီတွယ်ဆွဲချိတ်သော ဒုတိယ လူနှင့် ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြုသော အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ပင် ထပ်မံအာရုံပြုသော ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်နှင့် တူပါသည်။

၁၉၉၇

- ၁။ အဘယ်မည်သော ရူပသညာများကို လွန်မြောက်မှ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်သို့ ရောက်သည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ နေဝသညာနာသညာယတန မည်သော ခန္ဓာများကား ဝိပဿနာရှုရန် ဖြစ်နိုင်ပါသည်- မဖြစ်နိုင်ပါဟု ငြင်းခုံနေပါက ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်းတတ် ခုံလူကြီးတစ်ဦးအနေဖြင့် အဘယ်သို့ ဆုံးဖြတ်ချက်ပေးမည်နည်း၊ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု ၅၁ - ၄၈၊ ၆၁)

ရူပသညာ လွန်မြောက်ပုံ (၁၉၉၁ - ၁)

နေဝသညာနာသညာယတန မည်သောခန္ဓာကို ဝိဿနာရှုရန် ဖြစ်နိုင်- မဖြစ်နိုင် ဆုံးဖြတ်ချက်

နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်၌ရှိသော သညာသည် အလွန်သိမ်မွေ့သော ကြောင့် ဝိပဿနာ၏အာရုံဖြစ်လျက် ငြီးငွေ့မှုကို ဖြစ်စေခြင်းဟူသော ထင်ရှားသော သညာကိစ္စကို မဆောင်ရွက်နိုင်ပေ၊ ထို့ကြောင့် အခြားခန္ဓာတို့၌ စတင်၍ နှလုံးသွင်း ရှုမှတ်ခြင်းကို မပြုဖူးသေးသောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လျှင် အရှင်သာရိပုတ္တရာပင် ဖြစ်စေကာမူ နေဝသညာနာသညာယတနခန္ဓာတို့ကို သုံးသပ်ရှုမှတ်၍ နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်သို့ ရောက်ရန် မစွမ်းနိုင်ပေ၊ ပကတိ ရှုရိုးရှုစဉ်အတိုင်း ရှုမှတ်လာခဲ့သည့် ပညာကြီးသော အရှင်သာရိပုတ္တရာကဲ့သို့သော ပကတိဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်မျိုးသာ စွမ်းဆောင်နိုင်၏။ သို့သော် အပေါင်းလိုက်သုံးသပ်ခြင်း ကလာပသမ္မသနအစွမ်းဖြင့်သာ ရှုစွမ်းနိုင်၏။ ပုဒ်စဉ်ဒေအတိုင်း ရှုမှတ်ခြင်း အနုပဒဝိပဿနာဖြင့်ကား မစွမ်းနိုင်ပါ။

၁၉၉၈

၁။ “အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိသော ကောင်းကင်” ဟု အာရုံပြုစီးဖြန်းရာ၌ “အဆုံးအပိုင်း အခြား” ဟူသည် အဘယ်အရာကို ဆိုလိုသည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၅၁)

“အဆုံးအပိုင်းအခြားမရှိသောကောင်းကင်” ဟု အာရုံပြုစီးဖြန်းရာ၌ “အဆုံးအပိုင်းအခြား” ဟူသည် -

ဖြစ်ခြင်းဟူသော အဆုံးအပိုင်းအခြား၊ ပျက်ခြင်းဟူသော အဆုံးအပိုင်းအခြား ကို ဆိုလိုပါသည်။

၂။ သပိတ်ကို ဆီသုတ်လိမ်းထားသော သာမဏေအား ဆရာတော်က ယာဂုထည့်သောက် ရန် သပိတ်ကို တောင်းသောအခါ “သပိတ်မှာ ဆီတွေ ရှိနေပါသည်ဘုရား” ဟု သာမဏေက လျှောက်၏။ “သို့ဖြစ်လျှင် ဆီကို ပန်းကန်ထဲ ထည့်ရအောင်” ဟု ဆရာတော်က ပြောသောအခါ၌ကား “ဆီမရှိပါဘုရား” ဟု လျှောက်ပြန်လေ၏။ ထိုဆရာ တပည့်နှစ်ဦးတို့၏ ယင်းသို့သောဖြစ်ရပ်နှင့် အလားတူသဘာဝဓမ္မ၏ဖြစ်ပုံကို ကြောင်းကိုး ဆီလျော်အောင် ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၁)

သပိတ်ကို ဆီသုတ်ဥပမာနှင့် တူသော သဘာဝဓမ္မဖြစ်ရပ်

သပိတ်ကို ဆီသုတ်လိမ်းထားသော သာမဏေအား ဆရာတော်က ယာဂုထည့် သောက်ရန် သပိတ်ကို တောင်းသောအခါ “သပိတ်မှာ ဆီတွေ ရှိနေပါသည်ဘုရား” ဟု လျှောက်ထားခြင်းသည် ဝိနည်းဒေသနာအရ ယာဂုနှင့်တကွ မအပ်သောကြောင့် ဆီရှိနေပါသည်ဟု လျှောက်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ “ဆီမရှိပါဘုရား” ဟု လျှောက် ထားခြင်းသည် ဆီကို ပန်းကန်ထဲထည့်လောက်အောင် ဆီမရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါ သည်။

ထိုဆရာတပည့်နှစ်ဦး၏ ဖြစ်ရပ်နှင့် အလားတူသော သဘာဝဓမ္မဖြစ်ရပ်မှာ - နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်၌ရှိသော သညာသည် ဝိပဿနာ၏အာရုံဖြစ်လျက် ငြီးငွေ့မှုကို ဖြစ်စေခြင်းဟူသော ထင်ရှားသောသညာကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ရန် မစွမ်း နိုင် သောကြောင့် “နေဝသညာ = သညာလည်း မဟုတ်” မည်ပါသည်။ ရုန့်ရင်းသော

သင်္ခါရတို့မှ ကြွင်းကျန်သော သိမ်မွေ့သည့် သင်္ခါရအဖြစ် ထင်ရှားရှိသောကြောင့် “နာသညာ = သညာမဟုတ်သည်လည်း မဟုတ်” မည်ပါသည်။ ဤသို့ ဆရာတပည့် နှစ်ဦးတို့၏ဖြစ်ရပ်နှင့် အလားတူပါသည်။

၁၉၉၉

- ၁။ မြွေလိုက်ခံရ၍ ကြောက်လန့်တကြား ပြေးလွှားရင်းပင် ထင်းခြောက်မြင်၍ မြွေပင် ထင်မှတ် မရပ်မနား ပြေးလွှားသူ၏ ဖြစ်ရပ်နှင့် ဥပမာနှိုင်းခိုင်း၍ အဘယ်အဘယ်သည် (က) မြွေ ကြောက်သူ (ခ) မြွေ (ဂ) ထင်းခြောက်တို့နှင့်တူသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင် ဝတ္ထုနှင့် အာရုံ တွေ့ကြုံတိုက်ခိုက်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အမှတ်သညာ(ပဋိယသညာ)တို့ကို အကောင်း အဆိုး အကျိုးဝိပါက်နှစ်မျိုးစီ ခွဲခြားရေတွက်ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၅၊ ၄၉)

မြွေလိုက်ခံရ၍ ကြောက်လန့်တကြား ပြေးလွှားရင်းပင် ထင်းခြောက်မြင်၍ မြွေပင် ထင်မှတ် မရပ်မနား ပြေးလွှားသူ၏ဖြစ်ရပ်နှင့် ဥပမာနှိုင်းခိုင်းရာတွင်

- (က) မြွေကြောက်သူသည် ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သောသူ၏ အာရုံပြုသည်၏အစွမ်းဖြင့် ကရဇရုပ်နှင့် ပြည့်စုံရသောကာလကို မှတ်အပ်၏။ ထို့ကြောင့် မြွေကြောက်သူ သည် ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သောသူနှင့် တူပါသည်။
- (ခ) မြွေသည် ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သောသူ၏ အာရုံပြုသောအစွမ်းဖြင့် ကြမ်းတမ်းသောကိုယ်ကောင်ရုပ် (ကရဇရုပ်)နှင့် တူသည်ဟု မှတ်အပ်ပါသည်။
- (ဂ) ထင်းခြောက်သည် ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန်အစွမ်းဖြင့် ကရဇရုပ်ကို လွန်မြောက်ပြီးသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သူမှာ ကသိုဏ်းရုပ်ကိုလည်း “ဤကသိုဏ်းရုပ်သည် ထိုကရဇရုပ်နှင့် အလားတူပင်” ဟု မှတ်၍ ထိုကသိုဏ်းရုပ်ကိုလည်း ကြောက်ခြင်းလန့်ခြင်း မမြင်လိုခြင်းဖြစ်၍ လွန်မြောက်လိုသောအဖြစ်နှင့် တူသည်ဟု မှတ်ယူအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထင်းခြောက်သည် ကသိုဏ်းရုပ်နှင့် တူပါသည်။

ပဋိယသညာတို့ကို အကောင်းအဆိုး အကျိုးဝိပါက်နှစ်မျိုးစီ ခွဲခြားရေတွက်ပြရသော် ရူပသညာ၊ သဒ္ဓသညာ၊ ဂန္ဓသညာ၊ ရသသညာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာဖြစ်သော

- (က) ကုသလဝိပါက် ပဋိပသညာ ၅-ပါးနှင့်
 (ခ) အကုသလဝိပါက် ပဋိပသညာ ၅-ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ဝိညာဏဇ္ဈာယတနဈာန်ကို ရအောင် အဘယ်အာရုံတရားကို အဘယ်သို့ နှလုံးသွင်း ရှုမှတ်ရမည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၅၂) (၁၉၉၁ - ၁)

၂၀၀၀

- ၁။ တတိယအရူပဈာန်၏ မကောင်းဆိုးပြစ်ကို မြင်နေသော စတုတ္ထအရူပဈာန်သည် ဘာကြောင့် ထိုတတိယအရူပဈာန်ကိုပင် အာရုံပြုနေရပါသနည်း၊ ဥပမာပြ၍ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နာ - ၆၄) (၁၉၉၂ - ၂)

၂၀၀၁

- ၁။ နတ္ထိဘောပညတ် (မရှိပညတ်) ဟုဆိုရာ၌ အဘယ်အရာ မရှိမှုကို ဆိုလိုသည်၊ ထိုမရှိပညတ်ကို ရှုမြင်ပုံသည် ဥပမာအားဖြင့် အဘယ်ကို ရှုမြင်ပုံနှင့် တူသည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နာ - ၅၅)

နတ္ထိဘောပညတ် (မရှိပညတ်) ဟူသည် ပဌမာရပ္ပဝိညာဏ်၏မရှိခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။

ထိုမရှိပညတ်ကို ရှုမြင်ပုံ

ဥပမာအားဖြင့် လူတစ်ယောက်သည် တန်ဆောင်း၌ စည်းဝေးနေသော ရဟန်းတော်များကို တွေ့မြင်ပြီး အခြားနေရာသို့ ထွက်ခွာသွား၏။ ရဟန်းတော်များ အစည်းအဝေးပြီး၍ အသီးအသီး ဖဲခွာကြွသွား ပြီးနောက်မှ ထိုလူသည် ပြန်ရောက်လာ၏။ ရောက်လျှင်ရောက်ချင်း ရဟန်းတော်များ စည်းဝေးသောနေရာကို ကြည့်ရှုလတ်သော် ရဟန်းတော်များ မရှိတော့သည်ကို တွေ့မြင်လျှင် “ရဟန်းတို့ သေကုန်ပြီလော၊ သို့မဟုတ် အရပ်အသီးသီးသို့ ခရီးထွက်ကုန်ပြီလော” စသည်ဖြင့် မတွေးတော မကြံစည်တော့ဘဲ “ဤနေရာ၌ ရဟန်းတော်များ မရှိတော့” ဟု မရှိခြင်းကိုသာလျှင် ရှုနေသကဲ့သို့ -

ထို့အတူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေးအခါက အာကာသနိမိတ်၌ ဖြစ်ပေါ်သော အာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏ်ကို ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်မျက်စိဖြင့် ရှုနေခဲ့၏။ ယခု အခါ ယင်းအာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏ်၏မရှိခြင်း၊ ကင်းဆိတ်ခြင်း နတ္ထိဘော ပညတ်ကို “နတ္ထိ၊ နတ္ထိ” ဟု နှလုံးသွင်းလျက် အာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏ် ကွယ် ပျောက်သွားသော် ယင်းဝိညာဏ်၏ မရှိခြင်း၊ ကင်းဆိတ်ခြင်း နတ္ထိဘောပညတ်ကို ဘာဝနာစိတ်ဖြင့် ရှုမှတ်နေပါသည်။

၂။ ရှင်ဘုရင်သည် မင်းခမ်းမင်းနားဖြင့် ဆင်စီးပြီး မြို့တွင်းသို့ လှည့်လည်စဉ် ဆင်စွယ်ပန်း၊ ဆင်စွယ်ရုပ်ပြုလုပ်နေသော အတတ်ပညာရှင်တို့ ခါးဝတ်ပုဆိုးမြွှာဝတ်ကာ ခေါင်းပေါင်း ပြီး ဆင်စွယ်အမှုန်အမွှားများ အလိမ်းလိမ်းကပ်လျက် အလုပ်လုပ်နေသည်ကို မြင်ရသော အခါ “ဟယ် တယ်တော်တဲ့ဆရာတို့ပါလား” ဟု ချီးမွမ်းဩဘာထောပနာ ပြုကား ပြု၏။ “ငါလည်းပဲ ထိုဆရာတို့လို ဖြစ်ချင်လှပါဘိ” ဟု ထိုပညာရှင်တို့ဘဝကို တောင့်တသော စိတ်အကြံကား တစ်ရံတစ်ဆစ်မျှ ဖြစ်မည် မဟုတ်။ ဤနည်းနှင့် ဓမ္မသဘာဝဖြစ်စဉ် နိယာမ ရှိ၏။ ထိုနိယာမကား အဘယ်နည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၅၉)

အထက်ပါနည်းနှင့် ဓမ္မသဘာဝဖြစ်စဉ်နိယာမကို ဖော်ပြရသော် -

နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်ကို ပွားလိုသောယောဂီသည် အာကိဉ္စညာ-ယတနသမာပတ်ကို ငြိမ်သက်သောအားဖြင့်ကား နှလုံးသွင်း၏။ ထိုသို့ဖြစ်သော်လည်း ထိုယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အား ငါသည် သမာပတ်ကို ဝင်စားအံ့ဟု နှလုံးသွင်းခြင်းသည် မဖြစ်။ ထိုသို့ ဝင်စားခြင်းငှာ အလိုမရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို လွန် မြောက်ခြင်း ဖြစ်၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ထက် နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်က အလွန်ငြိမ်သက် အလွန်မွန်မြတ်သည့်အဖြစ် ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ဝတ္ထုနှင့် အာရုံ တွေ့ဆုံထိခိုက်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အမှတ်သညာ(ပဋိယသညာ) ချုပ် ပျောက်အောင် ပယ်နိုင်ပါက အဘယ်ဈာန်ရသည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၇)

ဝတ္ထုနှင့် အာရုံ တွေ့ဆုံထိခိုက်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အမှတ်သညာ(ပဋိယသညာ) ချုပ်ပျောက်အောင် ပယ်နိုင်ပါက အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် ရပါသည်။

ဝိဘင်းပါဠိတော်၌ “ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ရူပသညာ ရူပဈာန်၌ ဖြစ်သော မှတ်သားမှုတို့ကို လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့် မျက်စိနှင့် အဆင်း စသည်တို့၏ ထိခိုက်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော ပဋိယသညာတို့၏ ချုပ်ခြင်းကြောင့်၊ အမျိုးမျိုးသော အာရုံ၌ဖြစ်သော နာနတ္ထသညာတို့ကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့် “အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်” ဟု နှလုံးသွင်းလျက် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်သို့ ရောက်၍နေ၏” ဟု ဟောတော်မူပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပဋိယသညာချုပ်လျှင် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် ရပါသည်။

- ၂။ ရေတွေ ရှိနေပါသည်။ ဖိနပ်ချွတ်ပါဘုရား ဟုလည်း ဆရာကို လျှောက်ထား၏။ ရေရှိလျှင် ရေခိုးမည်၊ ရေသနပ်ယူခဲ့ဟု ဆိုတော့ကား ရေမရှိပါဘုရားဟု လျှောက်ထားပြန်၏။ ယင်းသို့ ရေရှိ မရှိ ဥပမာနှင့် အလားတူ သဘာဝဓမ္မ၏ ဖြစ်ဟန်ကို ကြောင်းကိုးဆီလျော်အောင် ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၂)

ရေရှိ မရှိ ဥပမာနှင့် အလားတူသော သဘာဝဓမ္မ၏ဖြစ်ဟန်

ရေရှိ မရှိ ဥပမာတွင် “ရေတွေ ရှိနေပါသည်” ဟူသည် ဖိနပ်စိုရုံ ရေရှိခြင်းကို ဆိုလိုပြီး၊ “ရေမရှိပါ” ဟူသည် ရေခိုးရုံလောက်တော့ ရေမရှိဟု ဆိုလိုပါသည်။ ထိုဖြစ်ဟန်နှင့် အလားတူသော သဘာဝဓမ္မဖြစ်ရပ်မှာ နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်၌ ရှိသောသညာသည် . . . (၁၉၉၈ - ၂)

- ၃။ နေဝသညာ နာသညာယတနသမာပတ်ကို ဝိပဿနာရူပါက ငြီးငွေ့မှု နိဗ္ဗိဒါဏက်ဖြစ်ရန် ပင် မစွမ်းနိုင်ကြသော်လည်း အရှင်သာရိပုတြာထေရ်သည်ကား တချို့တလေစွမ်းဆောင်နိုင်၏။ အဘယ်အတိုင်းအတာအထိ စွမ်းဆောင်နိုင်သည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ မိမိ၏ဒူးကို လက်ထောက်၍ တောင်ကို တက်ရခြင်းနှင့် အလားတူ သဘာဝဓမ္မ၏ဖြစ်ရပ်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၁, ၆၄)

အရှင်သာရိပုတြာထေရ် စွမ်းဆောင်နိုင်ပုံ

နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ်ကို ဝိပဿနာရှုသော အရှင်သာရိပုတြာထေရ်သည် အပေါင်းလိုက်သုံးသပ်ခြင်း ကလာပသမ္ပသနအစွမ်းဖြင့်သာ စွမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။ ပုဒ်အစဉ်အတိုင်းရှုမှတ်ခြင်း အနုပဒဝိပဿနာဖြင့် မစွမ်းဆောင်နိုင်ပါ။

မိမိဒူးကို လက်ထောက်၍ တောင်ကို တက်ရခြင်းနှင့် အလားတူသော သဘာဝဓမ္မ၏ ဖြစ်ရပ်

တောင်တက်သောသူသည် အခြားကိုင်တွယ်စရာ မရှိသဖြင့် မိမိဒူးကို လက်ထောက်၍ တောင်ကို တက်ရ၏။ ထို့အတူ စတုတ္ထအရူပသမာပတ်သည် “အာကိဉ္စ-ညာယတနသမာပတ်သည် ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ဟူသော ရန်သူနှင့် နီးကပ်၏” ဟု အာကိဉ္စညာယတနဈာန်၏အပြစ်ကို မြင်ပြီးဖြစ်သော်လည်း အခြားအာရုံပြုစရာ မရှိသောကြောင့် ထိုအာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကိုသာ အာရုံပြုနေရခြင်း ဖြစ်သည်။

၂၀၀၃

- ၁။ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်၌ အဘယ်ကို အာကာသဟု ဆိုလိုသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၄၆) (၁၉၉၆ - ၁)

- ၂။ စတုတ္ထဈာန်ကို ရလိုမှုဖြင့် တတိယအရူပဈာန်ကို ငြိမ်သက်လှပါပေတယ်ဟု အာရုံပြုစီးဖြန်းသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် အဘယ်အကြောင်းအရာကို မြင်၍ ငြိမ်သက်သည်ဟု ဆိုလိုသည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၅၉)

ငြိမ်သက်သည် ဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း

စတုတ္ထဈာန်ကို ရလိုမှုဖြင့် တတိယအရူပဈာန်ကို ငြိမ်သက်လှပါပေတယ်ဟု အာရုံပြုစီးဖြန်းသော ယောဂီသည် တတိယအရူပဈာန်သည် ပထမအရူပဝိညာဏ်၏မရှိခြင်း နတ္ထိဘောပညတ်ကိုသော်လည်း အာရုံပြုနေနိုင်ခြင်းဟူသော အကြောင်းအရာကိုမြင်၍ တတိယအရူပဈာန်ကို ငြိမ်သက်သည်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၄

- ၁။ မိမိကို သတ်မည့် ရန်သူနှင့်အတူ တစ်ရွာတည်းနေရသူ လူတစ်ယောက်သည် ရန်သူနှင့်
 ထေးရာ အခြားရွာသို့ ပြောင်းရွှေ့နေသောအခါ၌လည်း ရန်သူနှင့် ရုပ်သွင်တူသူ လူမြင်မြင်
 သမျှ ကြောက်နေရသကဲ့သို့ ထိုနည်းတူစွာ အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် အဘယ်မည်သော (က)
 ရန်သူ (ခ) ရန်သူနှင့်တူသူတို့ကို ကြောက်ရွံ့သည့်ပမာ ခွဲခွာရှောင်ရှားနေလိုပါသနည်း။
 ပြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၅) (၁၉၉၉ - ၁ မြေဥပမာကဲ့သို့)

- ၂။ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ဖြစ်ပွားစေလိုသောရဟန်းသည် မည်သည့်ကသိုဏ်းမှ
 တစ်ပါးပါးသော ကသိုဏ်းတို့ကို အာရုံပြုသော မည်သည့်ဈာန်ကို ကြိုတင်ဖြစ်ပွားစေရ
 မည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ နေဝသညာနာသညာယတန ဟူသောပါဠိ၌ အဘယ်ကြောင့်
 နေဝသညာ ပုဒ်တစ်ခုတည်းကို “သညာ မရှိ” “သညာ မဟုတ်” ဟူ၍ နှစ်မျိုး ဖွင့်ဆိုနိုင်ပါ
 သနည်း။ ပြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၅၊ ၆၀)

အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ဖြစ်ပွားစေလိုသောရဟန်းသည်

အာကာသကသိုဏ်းမှတစ်ပါး ပထဝီကသိုဏ်းစသော ကိုးပါးသောကသိုဏ်း
 တို့တွင် တစ်ပါးပါးသောကသိုဏ်းကို အာရုံပြုသော ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန်ကို ကြိုတင်
 ဖြစ် ပွားစေရပါမည်။

နေဝသညာနာသညာယတန ဟူသော ပါဠိ၌ နေဝသညာပုဒ် တစ်ခုတည်းကို “သညာ
 မရှိ” “သညာ မဟုတ်” ဟူ၍ နှစ်မျိုးဖွင့်ဆိုခြင်း

စတုတ္ထအရူပဈာန်၌ ရှိသော သညာသည် ကြမ်းတမ်းသောသညာ မရှိခြင်း
 ကြောင့် “နေဝသညာ = သညာ မရှိ” ဟု ဖွင့်ဆိုပါသည်။

စတုတ္ထအရူပဈာန်၌ရှိသော သညာသည် ဝိပဿနာ၏အာရုံဖြစ်လျက် ငြီးငွေ့မှု
 ကို ဖြစ်စေခြင်းဟူသော ထင်ရှားသောသညာကိစ္စကို ဆောင်ရွက်ရန် မစွမ်းနိုင်သော
 ကြောင့် “နေဝသညာ = သညာ မဟုတ်” ဟု ဖွင့်ဆိုပါသည်။

- ၁။ ကသိုဏ်းကို ခွာ၍ ရအပ်သော အာကာသ ဟု ဆိုရာ၌ “ခွာ” ဟူသော ဝေါဟာရ၏ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်ကို ကျွမ်းလာအတိုင်း နားလည်အောင် ရှင်းပြပြီးလျှင် “သင်္ခါရအကြွင်း အကျန် ရှိသေးသော သမာပတ်” ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၄၆, ၆၀)

ကသိုဏ်းကို ခွာ၍ ရအပ်သော အာကာသ၌ “ခွာ” ဝေါဟာရ၏အဓိပ္ပါယ် (၁၉၉၂)

သင်္ခါရအကြွင်းအကျန်ရှိသေးသော သမာပတ်

ရုန့်ရင်းသောသင်္ခါရတို့မှကြွင်းသော အလွန်သိမ်မွေ့ခြင်းသို့ရောက်သော သင်္ခါရ ရှိသော စတုတ္ထအရူပသမာပတ်ကို သင်္ခါရအကြွင်းအကျန်ရှိသေးသော သမာပတ် = သင်္ခါရာဝသေသသမာပတ် ဟု ခေါ်ပါသည်။

အခန်း ၁၁။ သမာဓိနိဒ္ဒေသ

အာဟာရဓပုဋိက္ခန္ဓာလသညာဘာဝနာ

၁၉၈၄

- ၁။ နေ့စဉ်စားသုံးနေသော အစာအာဟာရအပေါ်တွင် စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်ဖြစ်လာအောင် “စားတော့ ပြီးပြီ၊ ယိုတော့မုန်း” ဟူသောဆိုထုံးနှင့်အညီ ဆင်ခြင်ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၀)
- နေ့စဉ်စားသုံးနေသော အစာအာဟာရအပေါ်တွင် စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ် ဖြစ်လာအောင် “စားတော့ ပြီးပြီ၊ ယိုတော့မုန်း” ဟူသော ဆိုထုံးနှင့်အညီ ဆင်ခြင်ပုံမှာ -
- (၁) စားမျိုးအပ်သော ဤအစာသည် တစ်ခုသောပါးစပ်ပေါက်ဖြင့် ဝင်ပြီးလျှင် ယိုထွက်သောအခါ မျက်စိမှ မျက်ခွေးအဖြစ်၊ နားမှ နားဖာခွေးအဖြစ် ဤသို့ အစရှိသောအပြားအားဖြင့် များစွာသောအပေါက်တို့မှ ယိုထွက်ကုန်၏။
 - (၂) ထို့ပြင် စားသောအခါ၌ ဤအစာကို များစွာသော အခြံအရံနှင့်တကွ စားရသော်လည်း ယိုထွက်သောအခါ၌မူ ကျင်ကြီးကျင်ငယ် စသည်ဖြစ်သွားသော ဤအစာကို တစ်ယောက်ထီးတည်းသာလျှင် စွန့်ထုတ်ရချေသည်။
 - (၃) ထိုအစာကို ပထမနေ့၌ စားစဉ်မှာ အလွန်တက်ကြွကာ ပီတိသောမနဿ ဖြစ်လျက် စားသုံးသော်လည်း ဒုတိယနေ့၌ ယိုထွက်သောအခါမှာမူ ရွံရှာစက်ဆုပ်သည်ဖြစ်၍ နှလုံးမသာဖြစ်ကာ မျက်နှာရှုံ့လျက် နှာခေါင်းပိတ်၍ စွန့် ထုတ်ရတတ်ချေသည်။
 - (၄) ထို့ပြင် ပထမနေ့၌ ထိုအစာကို တပ်နှစ်သက်ကာ ရသတဏှာဖြင့် မိန်းမောလျက် စားမျိုးခွဲသော်လည်း တစ်ည၌မျှလွန်၍ ပုပ်ခြင်းအဖြစ်သို့ ရောက်သဖြင့် ဒုတိယနေ့၌ တပ်မက်ခြင်းမရှိတော့ဘဲ စက်ဆုပ်ရွံရှာလျက် စွန့်ထုတ်ရချေ၏။

၁။ အာဟာရ (၄)ပါးတို့က လူသားတို့အတွက် အကျိုးဆောင်ပုံ၊ ဘေးရောက်စေပုံတို့ကို ဆိုင်ရာအာဟာရနှင့် ဆက်စပ်ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၅, ၆၆)

အာဟာရ (၄)ပါးတို့က လူသားတို့အတွက် အကျိုးဆောင်ပုံမှာ

- (၁) ကဗဠိကာရာဟာရသည် သြဇဌမကရုပ်ကို ဆောင်၏။
- (၂) ဖဿာဟာရသည် ဝေဒနာသုံးပါးကို ဆောင်၏။
- (၃) မနောသဉ္စေတနာဟာရသည် ဘဝသုံးပါး၌ ပဋိသန္ဓေကို ဆောင်၏။
- (၄) ဝိညာဏာဟာရသည် ပဋိသန္ဓေခဏ၌ နာမ်ရုပ်ကို ဆောင်၏။

အာဟာရ (၄)ပါးတို့က လူသားတို့အတွက် ဘေးဖြစ်ပုံမှာ -

- (၁) ကဗဠိကာရာဟာရသည် ရသတဏှာဟူသော နိကန္တိဘေးကို ဖြစ်စေနိုင်သည်။ (သားငယ်၏အသားကိုစားခြင်း ဥပမာဖြင့် ရှုအပ်၏။)
- (၂) ဖဿာဟာရသည် အာရုံသို့ ချဉ်းကပ်ခြင်းဟူသော ဥပဂမနဘေးကို ဖြစ်စေနိုင်၏။ (အရေမရှိသောနွားမ ဥပမာဖြင့် ရှုအပ်၏။)
- (၃) မနောသဉ္စေတနာဟာရသည် ဘဝသစ်၌ ကပ်ရောက်၍ ဖြစ်ခြင်းဟူသော ဥပပတ္တိဘေးကို ဖြစ်စေနိုင်၏။ (မီးကျိုးတွင်း မီးကျိုးစု ဥပမာဖြင့် ရှုအပ်၏။)
- (၄) ဝိညာဏာဟာရသည် ပဋိသန္ဓေနေရခြင်းဘေးကို ဖြစ်စေနိုင်၏။ (လှံတစ်ရာ ဥပမာဖြင့် ရှုအပ်၏။)

၂။ ထမင်းစားရာ၌ ပါးစပ်တွင်း ထမင်းရောက်ချိန်ဝယ် ဆုံလုပ်ငန်း၊ ကျည်ပွေ့လုပ်ငန်း၊ လက်လုပ်ငန်းတို့ကို တာဝန်ယူလုပ်ကိုင်သော အရာဝတ္ထုတို့ကို ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းနှင့် တွဲဖက်ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၈)

ထမင်းစားရာ၌ ပါးစပ်တွင်း ထမင်းရောက်ချိန်ဝယ် -

- (၁) အောက်သွားတို့သည် ဆုံကိစ္စလုပ်ငန်းကို ပြီးစေ၏။
- (၂) အထက်သွားတို့သည် ကျည်ပွေ့ကိစ္စလုပ်ငန်းကို ပြီးစေ၏။
- (၃) လျှာသည် လက်ကိစ္စလုပ်ငန်းကို ပြီးစေပါသည်။

၁၉၈၈

- ၁။ အာဟာရ(၄)ပါးတို့တွင် အဘယ်အာဟာရသည် အဘယ်အကျိုးဆောင်သည်ကို အသီးသီး ယှဉ်တွဲပြ၍ “ပဋိသန္ဓေနေရခြင်း ဘေးဒုက္ခသည် အာဟာရကြောင့် ဖြစ်သည်” ဟု ဆိုလျှင် အဆို မှန် မမှန် ရှင်းလင်းပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၅, ၆၆)

အာဟာရ (၄)ပါးတို့ ဆောင်ပုံ (၁၉၈၆ - ၁)

ပဋိသန္ဓေနေရခြင်း ဘေးဒုက္ခသည် အာဟာရကြောင့် ဖြစ်သည် ဟူသောအဆို မှန်ကန် ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဝိညာဏာဟာရကြောင့် ပဋိသန္ဓေနေရခြင်း ဟူသော ဘေးဒုက္ခဖြစ်ရခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ဘုန်းကံကြီးသူများနှင့် ဘုန်းကံနည်းပါးသူတို့၏သန္တာန်၌ သည်းခြေစသော အာသယတို့ တည်ရှိပုံ ထူးခြားချက်ကို ဖော်ပြ၍ သုံးဆောင်သောအခါ အခြံအရံ အပေါင်းအဖော်တို့ နှင့်တကွ သုံးဆောင်ကာ ထွက်စေသောအခါ၌မူ တစ်ယောက်တည်း ပုန်းလျှိုး၍ ထွက်စေ အပ်သော အရာဝတ္ထုတို့ကို ရောပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၉, ၇၀)

ဘုန်းကံကြီးမားသူတို့တွင် သည်းခြေ၊ သလိပ်၊ ပြည်၊ သွေး ဟူသော အာသယ (၄) ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသာ ရှိ၏။

ဘုန်းကံနည်းပါးသူတို့တွင် သည်းခြေ၊ သလိပ်၊ ပြည်၊ သွေးဟူသော အာသယ (၄)ပါး လုံး ရှိပါသည်။

သုံးဆောင်သောအခါ အခြံအရံအပေါင်းအဖော်တို့နှင့်တကွ သုံးဆောင်ကာ ထွက်စေ သောအခါ၌ တစ်ယောက်တည်း ပုန်းလျှိုး၍ ထွက်စေအပ်သော အရာဝတ္ထုတို့မှာ - စားမျိုအပ်သော အစာအာဟာရ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၉

- ၁။ နေ့စဉ် မလုပ်မဖြစ် လုပ်အပ်သော ထမင်းစားခြင်းကိစ္စ၌ ထမင်းလုတ် ခံတွင်းသို့ ထည့်သွင်းလတ်သော် ဆုံကိစ္စ၊ ကျည်ပွေ့ကိစ္စ၊ လက်ကိစ္စကို ငြီးစေသော အရာဝတ္ထုတို့ကို အသီးသီး တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၈) (၁၉၈၆ - ၂)

- ၂။ စာဖြေပုဂ္ဂိုလ် သုံးဆောင်အပ်သော အစားအစာကို ပါစကဝမ်းမီးက ချက်အပ်သည် ဖြစ်လေရာ ယင်းအစားအစာ ကြေကျက်လျှင် ရရှိနိုင်သောအကျိုး၊ မကြေကျက်လျှင် ရရှိနိုင်သောအကျိုးတို့ကို ကျနစွာ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၀)

အစားအစာ ကြေကျက်လျှင် ရရှိနိုင်သောအကျိုးမှာ -

ဆံပင်၊ မွေးညှင်း၊ ခြေသည်း၊ လက်သည်း၊ သွား အစရှိကုန်သော အထူးထူး ကောဋ္ဌာသ (၃၂)ပါး အပုပ်အစုကို ဖြစ်စေ၏။

အစားအစာ မကြေကျက်လျှင် ရရှိသောအကျိုးမှာ -

ပွေး၊ ဝဲနာ၊ ယားနာ၊ နူနာ၊ ညှင်း၊ ပန်းနာ၊ ချောင်းဆိုးနာ၊ ဝမ်းသွေးသွန်နာ စသော အနာရောဂါများကို ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။

၁၉၉၀

- ၁။ အာဟာရကြောင့် ဖြစ်တတ်သောဘေးဒုက္ခကို ဆိုင်ရာအာဟာရနှင့် တွဲစပ်ပြောဆို၍ ယင်းအာဟာရနှင့်ဆိုင်ရာ ဥပမာများကိုလည်း အသီးသီးတင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၅) (၁၉၈၆ - ၁)

၁၉၉၃

- ၁။ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟူသော အမှတ်သည် (ပဋိကူလသည်) ရှုပွားရမည် မဟုတ်သော အာဟာရတို့ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် အကျိုး(ဖလ)အားဖြင့် အာဟာရပဋိကူလသည် ပွားများပုံများကို လည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၆, ၇၀)

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် (ဒုတိယဆင့်) မေးခွန်းတောင်းနှင့် အဖြေများ

၅၅

စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟူသော အမှတ်သညာ (ပဋိကူလသညာ) ရှုပွားရမည် မဟုတ်သော အာဟာရတို့မှာ -

- (၁) ဖဿာဟာရ၊
- (၂) မနောသဉ္ဇေတနာဟာရ၊
- (၃) ဝိညာဏာဟာရတို့ ဖြစ်ပါသည်။

အကျိုး(ဖလ)အားဖြင့် အာဟာရပဋိကူလသညာ ပွားပုံ (၁၉၈၉ - ၂)

၁၉၉၄

- ၁။ စားသောက်သုံးဆောင်သော အစာအာဟာရနှင့် ပတ်သက်၍ အစာမကြေကျက်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သောရောဂါတို့ကို အသီးသီး ဖော်ပြ၍ (မှတ်စု နှာ - ၇၀) (၁၉၈၉ - ၂)

၁၉၉၅

- ၁။ (က) အာဟာရ(၄)မျိုးနှင့် ဘေး(၄)မျိုးကို တွဲစပ်ဖော်ပြပြီးလျှင် (မှတ်စု နှာ - ၆၅) (၁၉၈၆)

၁၉၉၆

- ၁။ (က) သလိပ်ဓာတ်လွန်ကဲနေသည့် စားထားသောအစာများ မည်သို့မည်ပုံ ရှိနေသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ (မှတ်စု နှာ - ၆၉)
- (ခ) ထိုအစာတို့ကို ယိုထွက်မှု(နိဿန္တ)အားဖြင့် ဆင်ခြင်ပုံကိုလည်း အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၀)
 - (က) သလိပ်ဓာတ်လွန်ကဲနေသည့် စားထားသောအစာများမှာ “ဝက်ချေးပနဲရွက်ရည်” ဖြင့် လိမ်းကျံနေသကဲ့သို့ အလွန်စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ် ဖြစ်နေပါသည်။
 - (ခ) ယိုထွက်မှု(နိဿန္တ)အားဖြင့် ဆင်ခြင်ပုံ (၁၉၈၄)

၅၆

ဓမ္မဗျူဟာ

၁၉၉၇

- ၁။ ဖဿာဟာရအတွက် နှိုင်းခိုင်းပြောပြ သြဝါဒဗေဒစရာဥပမာကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စုနာ - ၆၅)
- ဖဿာဟာရအတွက် နှိုင်းခိုင်းပြောပြ သြဝါဒဗေဒစရာ ဥပမာမှာ - အရေမရှိသော နွားမ ဥပမာ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၉

- ၁။ စားသောက်ဖွယ် အစာအာဟာရကြောင့် အဘယ်ဘေးရန်နှင့် တွေ့ကြုံ၍ ထိုအာဟာရကို အဘယ်အရာဖြင့် ဥပမာနှိုင်းခိုင်း ပြောပြရမည်ကိုလည်း ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နာ - ၆၅)
- စားသောက်ဖွယ်အစာအာဟာရကြောင့် ဘေးဖြစ်ပုံမှာ -
- စားသောက်ဖွယ် အစာအာဟာရကြောင့် “ရသတဏှာ” ဟူသော နိကန္တိဘေး နှင့် တွေ့ကြုံရပါသည်။ ယင်းကဗဠိကာရအာဟာရကို သားငယ်၏အသားကို စားသောဥပမာဖြင့် ခိုင်းနှိုင်းပြောပြရမည် ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၁

- ၁။ စားဖွယ်အာဟာရကို ကျေကျက်ပြီးအနေဖြင့် စက်ဆုပ်ဖွယ်သဘောပေါ်လွင်အောင် ဆင်ခြင်ပုံကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၇၀)
- စားဖွယ်အာဟာရကို ကျေကျက်ပြီးအနေဖြင့် စက်ဆုပ်ဖွယ်သဘော ပေါ်လွင်အောင် ဆင်ခြင်ပုံမှာ
- အစာသစ်အိမ်၌ တည်သောအစာသည် လောလောပူသော ဝမ်းမီးဖြင့် ကျေကျက်ပြီးလတ်သော် ရွှေငွေစသည် ထွက်သော ကျောက်ဓာတ်တို့ကဲ့သို့ ရွှေငွေစသည်အဖြစ်သို့ ရောက်သည်ကား မဟုတ်ပေ။ စင်စစ်သော်ကား အမြှုပ်တို့ကို ထစေလျက် အမှုန့်ကြိတ်ရာကျောက်ပြင်၌ ကြိတ်ပြီးလျှင် ကျည်တောက်ငယ်၌ သိပ်ထည့်ထားသော ဝါဖျော့ဖျော့မြေညက်ကဲ့သို့ ကျင်ကြီးအဖြစ်သို့ ရောက်၍ အစာ

ဟောင်းအိမ်ကို ပြည့်စေသည်။ ကျင်ငယ်အဖြစ်သို့ရောက်၍ ဆီးအိမ်ကိုလည်း ပြည့်စေသည်ဟု စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းပုံအဖြစ်ကို ဆင်ခြင်ရပါမည်။

၂၀၀၂

- ၁။ ဆောင်တတ်သောကြောင့် အာဟာရဟုဆိုရာ၌ အဘယ်တရားသည် အဘယ်တရားကို ဆောင်သည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၅) (၁၉၈၆ - ၁)

၂၀၀၃

- ၁။ ကဗဠိကာရအာဟာရသည် အဘယ်သို့သော ကြောက်ဖွယ်ဘေးဆိုး ရှိ၍ အဘယ်သို့ သောဥပမာဖြင့် နှိုင်းခိုင်းဖော်ပြသင့်သည်ကို ပြောဆိုပြီးလျှင် (မှတ်စု နှာ - ၆၅) (၁၉၉၉)

၂၀၀၄

- ၁။ စားဖွယ်အစာကို အာဟာရပေဋိကုလဘာဝနာ ဖြစ်အောင် ယိုထွက်ပုံအားဖြင့် ဆင်ခြင်နည်း များစွာရှိသည့်အနက် ပထမ ဒုတိယနည်း နှစ်ခုမျှ ထုတ်ပြပြီးလျှင် (မှတ်စု နှာ - ၇၀) (၁၉၈၄)

၂၀၀၅

- ၁။ အစာအာဟာရ၌ စက်ဆုပ်သောသညာကို ဖြစ်ပွားစေရာတွင် မည်သည့်အစာအာဟာရကို စက်ဆုပ်သောသညာ ဖြစ်ပွားစေရမည်နည်း။ ထိုသညာကို ဖြစ်ပွားစေသဖြင့် ရရှိနိုင်သော အကျိုးအာနိသင်များကိုလည်း ကုန်စင်အောင် ဖော်ထုတ်ပြပါ။ (မှတ်စုနှာ-၆၆, ၇၂)
- အစာအာဟာရ၌ စက်ဆုပ်သောသညာကို ဖြစ်ပွားစေရာတွင် ယူရမည့်အစာအာဟာရမှာ လေးပါးသော အာဟာရတို့တွင် စားအပ် သောက်အပ် လျက်အပ် ခဲအပ်သည့် အပြားရှိသော ကဗဠိကာရအာဟာရကိုသာလျှင် အစာအာဟာရ၌ စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်ဟူသော သညာကို ဖြစ်ပွားစေရမည် ဖြစ်ပါသည်။

၅၈

ဓမ္မဗျူဟာ

ထိုသညာ (အာဟာရေပဋိက္ခလသညာ)ကို ပွားစေသဖြင့် ရရှိနိုင်သော အကျိုးအာနိသင်များမှာ -

အာဟာရေပဋိက္ခလသညာကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်သောသူအား -

- ၁။ ရသတဏှာမှ စိတ်သည် တွန့်ဆုတ်၏။
- ၂။ ခရီးခဲကို ကျော်လွန်သောသူသည် သား၏အသားကို မာန်ယစ်ခြင်းမရှိဘဲ စားသုံးရသကဲ့သို့ ယောဂီသည် ဆင်းရဲမှထွက်မြောက်ရန်အလို့ငှာသာလျှင် မာန်ယစ်ခြင်း မရှိဘဲ အာဟာရကို သုံးဆောင်၏။
- ၃။ ထိုသို့ သုံးဆောင်လတ်သော် ယောဂီမှာ ပင်ပန်းခြင်းမရှိဘဲ လွယ်ကူစွာသာလျှင် ကဗဠိကာရအာဟာရကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းကို ရှေ့သွားပြုသဖြင့် ကာမဂုဏ်ငါးပါး၌ တပ်မက်သောရာဂ ကင်းပျောက်ခြင်းသို့ ရောက်၏။
- ၄။ ကာမဂုဏ်ငါးပါးကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းကို ရှေ့သွားပြုသဖြင့် ရူပက္ခန္ဓာကို ပိုင်းခြား၍ သိ၏။
- ၅။ မကျေမကျက်သေးသော အစာစသည်၏ စက်ဆုပ်ဖွယ်အဖြစ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကာယဂတာသတိဘာဝနာသည်လည်း ထက်ဝန်းကျင်ပြည့်စုံခြင်းသို့ ရောက်၏။
- ၆။ အသုဘသညာအား လျော်သောအကျင့်ကို ကျင့်သည်လည်း ဖြစ်ပေ၏။
- ၇။ ဤအကျင့်ပဋိပတ်ကိုမှီ၍ မျက်မှောက်ဘဝ၌ပင်လျှင် အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ဟူသော အပြီးအဆုံးသို့ မရောက်နိုင်သေးပါမူ သုဂတိလျှင် လားရာရှိပေ၏။

၂၀၀၆

- ၁။ မိမိတို့ နေ့စဉ်နေ့တိုင်း သုံးဆောင်စားသောက်နေသော အစာအာဟာရတို့၏ ဝင်ပုံ၊ ထွက်ပုံတို့ကို သဘာဝတရား ပေါ်လွင်အောင် ပြဆိုထားသော ဆင်ခြင်ပုံ (၄)မျိုးတို့ကို ရေးသားဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၀) (၁၉၈၄-၁) .

- ၂။ အစာအာဟာရတို့ကို သုံးဆောင်ရာ၌ ဖြစ်နိုင်သောဘေး၊ ထိုဘေးတို့မှ လွတ်မြောက်အောင် ဆင်ခြင်သုံးဆောင်ရမည့် ဥပမာတို့ကို ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၆၅) (၁၉၈၆)

၂၀၀၈

- ၁။ အာဟာရဓပုဋ်ကုလသညာကို အဖန်တလဲလဲအားထုတ်သော ယောဂီသူတော်စင်၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင်သော စိတ်အစဉ်ကို ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြ၍၊ ထိုစက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်သော အာဟာရဓပုဋ်ကုလသညာကို အားထုတ်မှုကို အကြောင်းပြု၍ ရရှိနိုင်သောအကျိုး အနိသင်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၂) (၂၀၀၅)

အာဟာရဓပုဋ်ကုလသညာကို အဖန်တလဲလဲအားထုတ်သော ယောဂီသူတော်စင်၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်နေသော စိတ်အစဉ်ကို ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြရသော် -

ယောဂီ၏စိတ်သည် ရသတဏှာမှ တွန့်ဆုတ်နေ၏။ ဥပမာ - ကန္တာရခရီးခဲကို ကျော်လွန်လိုသောသူသည် မိမိသားငယ်၏အသားကို တပ်မက်မှုမရှိဘဲ စားသုံးသကဲ့သို့ ထိုယောဂီသည် ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ရန်အလို့ငှာသာလျှင် မာန်ယစ်ခြင်း မရှိဘဲ အာဟာရကို သုံးဆောင်နေခြင်း ဖြစ်၏။

အာဟာရဓပုဋ်ကုလသညာကို အားထုတ်ခြင်းကြောင့် ရရှိနိုင်သော အကျိုး (၂၀၀၅)

၂၀၀၉

- ၁။ “စားတော့ ပြုံးပြုံး စွန့်တော့မုန်း၊ အသုံးမကျ အာဟာရ” ဟူသော ဆိုရိုးစကားကို အများနားလည်အောင် ရှင်းပြ၍ (နှာ - ၇၀) (၁၉၈၄)

စတုမာတုဝဝတ္ထာန်ဘာဝနာ

၁၉၈၃

- ၁။ ဝမ်းမီးညှဲသူ ဝမ်းမီးတောက်သူဟု ပြောဆိုကြရာ၌ အဘယ်တရားကို ဝမ်းမီး ဟု ခေါ်ဆိုပါသနည်း။ ရှင်းလင်းဖြေဆို၍ အသက်ရှူရှိုက်မှု ထွက်သက်ဝင်သက်တို့၏ ဖြစ်မြောက်ကြောင်းတရားကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၇)

ဝမ်းမီးညှို့သူ ဝမ်းမီးတောက်သူဟု ပြောဆိုကြရာ၌ ပါစကတေဇောဓာတ်ကို ဝမ်းမီး ဟု ခေါ်ပါသည်။ ပါစကတေဇောဓာတ်သည် စားအပ် သောက်အပ် လျက်အပ် ခဲအပ်သော အာဟာရကို ကောင်းစွာအညီအညွတ်ကျက်ခြင်းသို့ ရောက်စေပါသည်။ ယင်းတေဇော သည် ကံကြောင့်သာလျှင် ဖြစ်ပါသည်။

အသက်ရှူရှိုက်မှု ထွက်သက်ဝင်သက်တို့၏ ဖြစ်မြောက်ကြောင်းတရားသည် အဿာသ ပဿာသ ဝါယောဓာတ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းဝါယောဓာတ်သည်စိတ် ကြောင့်ဖြစ်သောတရား ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ လူတိုင်း၌ ရှိသော ဦးနှောက်နှင့် သည်းခြေတို့သည် မည်သည့်ဓာတ်များ ဖြစ်ကြသနည်း၊ ပြေဆို၍ အနုပါဒိနွဲ့၊ ဥပါဒိနွဲ့(ကံကြောင့်) မဟာဘုတ်နှစ်မျိုးတို့၏ ဖောက်ပြန်မှုကြီးမားပုံကို သက်ဆိုင်ရာကာလနှင့်တကွ အသီးသီး ရေးပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၆, ၇၄, ၉၆)

ဦးနှောက်သည် ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီဓာတ် ဖြစ်၍ သည်းခြေသည် ဖွဲ့စည်းတတ်သော အာပေါဓာတ် ဖြစ်သည်။

အနုပါဒိနွဲ့ မဟာဘုတ်တို့၏ ဖောက်ပြန်မှုကြီးမားသည့်အဖြစ်သည် ကမ္ဘာပျက်သောအခါ ၌ ထင်ရှားပါသည်။

ဥပါဒိနွဲ့ မဟာဘုတ်တို့၏ ဖောက်ပြန်မှုကြီးမားသည့်အဖြစ်သည် ဓာတ်ခြောက်ခြားသော ကာလ၌ ထင်ရှားပါသည်။

- ၃။ အောက်၌ ဖော်ပြအပ်သော ရောဂါသည်လေးယောက်တို့သည် မည်သည့်ဓာတ်များ ပျက် နေပါသနည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၉၆)

- (က) ကိုယ်ပူနေသူ
- (ခ) ကိုယ်ရောင်ရမ်းနေသူ
- (ဂ) ခြေလက်အင်္ဂါအပိုင်းပိုင်းပြတ်နေသူ
- (ဃ) ကိုယ်တောင့်တင်းမာကြောနေသူ

- (က) ကိုယ်ပူနေသူသည် တေဇောဓာတ်ပျက်နေပါသည်။ အဂ္ဂိမုခမြွေကိုက်အပ်သော ကိုယ်သည် ပူလောင်သည် ဖြစ်တိသကဲ့သို့ ဤအတူ တေဇောဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ဤကိုယ်သည် ပူလောင်သည် ဖြစ်၏။
- (ခ) ကိုယ်ရောင်ရမ်းနေသူသည် အာပေါဓာတ်ပျက်နေပါသည်။ ပုတိခမြွေကိုက်လျှင် ကိုယ်သည် စက်ဆုပ်ဖွယ်ပုပ်နံ့ထကြွသည်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူ အာပေါဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ဤကိုယ်သည် ပုပ်ပွရောင်ရမ်းသည် ဖြစ်၏။
- (ဂ) ခြေလက်အင်္ဂါအပိုင်းပိုင်းပြတ်သူသည် ဝါယောဓာတ် ပျက်နေပါသည်။ သတ္တမုခ မြွေကိုက်လျှင် ကိုယ်သည် ထက်ဝန်းကျင်စုတ်ပြတ်သည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤကိုယ် သည် ထက်ဝန်းကျင် အပိုင်းပိုင်းပြတ်သည် ဖြစ်၏။
- (ဃ) ကိုယ်တောင့်တင်းမာကြောနေသူသည် ပထဝီဓာတ်ပျက်နေ၏။ ကဋ္ဌမုခမြွေကိုက်လျှင် ကိုယ်သည် တောင့်တင်းမာကြောသည်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူ ပထဝီဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ဤကိုယ်သည် တောင့်တင်းမာကြောသည် ဖြစ်၏။

၁၉၈၅

၁။ အသည်းနှလုံးဟု တွဲသုံးလေ့ရှိကြရာ အသည်းနှလုံးဟူသည် တစ်ခုတည်း ဟုတ် မဟုတ် တည်ရာအနေအထားကို ထောက်ရှု၍ ဝေဖန်စိစစ်ခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၃)

အသည်းနှလုံးဟူသည် တစ်ခုတည်း မဟုတ်ပါ။

နှလုံးသည် ကိုယ်တွင်း၌ ရင်ရိုးချိုင့်အလယ်ကို မှီ၍တည်၏။ ဥပမာ - ဆွေးမြွေသောသံလျှင်းချိုင့်ကို အမှီပြု၍ ထားအပ်သောသားတစ်ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

အသည်းသည် သားမြတ် ၂-ခု၏အလယ် ခန္ဓာကိုယ်တွင်း၌ လက်ျာနံပါးကို မှီ၍တည်၏။ ဥပမာ - အိုးကင်းနံပါး၌ ငြိနေသော အသားစိုင်အစုံကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့ တည်ရာမတူသောကြောင့် အသည်းနှင့်နှလုံးသည် တစ်ခုတည်းမဟုတ်ပါ။

၂။ အောက်ပါတို့သည် မည်သည့်ဓာတ်သဘာဝကြောင့် ဖြစ်ပါသနည်း။

(က) မျက်စိမှုန်ခြင်း (ခ) ကိုယ်ပူခြင်း (ဂ) ဆံပင်ဖြူခြင်း (ဃ) အစာကြေခြင်း (မှတ်စု နှာ - ၇၆)

- (က) မျက်စိမှန်ခြင်းသည် ဇီရဏတေဇောဓာတ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ မျက်စိကွနွေ ချို့တဲ့သည်အဖြစ်ကို ရောက်ခြင်းကြောင့် မျက်စိမှန်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) ကိုယ်ပူခြင်းသည် သန္တပ္ပနတေဇောကြောင့်ဖြစ်၏။ တစ်ရက်ချန်ဖျားခြင်း စသည်ဖြင့် ပူသောအငွေ့သို့ရောက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (ဂ) ဆံပင်ဖြူခြင်းသည် ဇီရဏတေဇောကြောင့် ဖြစ်၏။ ဇီရဏတေဇောဓာတ် ကြောင့် ဤကိုယ်သည် ရင့်ရော်ပြီး ဆံပင်ဖြူခြင်းအဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (ဃ) အစာကြေခြင်းသည် ပါစကတေဇောဓာတ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ စားအပ် သောအာဟာရကို ကောင်းစွာအညီအညွတ် ကျေကျက်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၆

၁။ သွေးနှစ်မျိုးကို ဖော်ပြ၍ ယခုခေတ်၌ လျှင်မြန်လေ့ရှိသောသွေးသည် မည်သည့်သွေးမျိုး ဖြစ်သည်ကို ရှင်းလင်းပြပြီးလျှင်၊ ထိုသွေးနှင့် နှလုံးတို့၏ ဓာတ်အမျိုးအစားကိုလည်း ရေး ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၆, ၇၄)

သွေးနှစ်မျိုးမှာ -

- (၁) အဗဒ္ဒသည်းခြေကဲ့သို့ တစ်ကိုယ်လုံး၌ ပျံ့နှံ့၍တည်နေသော ရွေ့လျားနေ သော သွေး (သံသရဏသွေး)
- (၂) အသည်း၏တည်ရာ အောက်အဖို့ကို ပြည့်စေလျက် အညှို့၊ နှလုံး၊ အသည်း၊ အဆုတ်တို့ကို စိုစွတ်လျက် တစ်ကွင်းစားပြည့်မျှပမာဏရှိသော စုဝေးတည်နေ သော သွေး (သန္တိစိတသွေး)တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ယခုခေတ် လျှင်မြန်လေ့ရှိသောသွေးမှာ သံသရဏသွေး ဖြစ်ပါသည်။

သွေး၏ဓာတ်အမျိုးအစားမှာ ဖွဲ့စည်းသောအခြင်းအရာရှိသောအာပေါဓာတ်ဖြစ်ပါသည်။

နှလုံး၏ဓာတ်အမျိုးအစားမှာ ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီဓာတ် ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ခြေထောက်ကို အထက်သို့မြှောက်သောအခါ အောက်သို့ချသည့်အခါတို့၌ အဘယ်ဓာတ် သဘာဝတို့၏ အစွမ်းသတ္တိများ ပါဝင်ပါသနည်း။ ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀၁)

ခြေထောက်ကို အထက်သို့မြှောက်သည့်အခါ နောက်လိုက်ဝါယောဓာတ်နှင့် တကွဖြစ်သော တေဇောဓာတ်သည် ခြေကို ချီကြွခြင်းဟူသောအကြောင်းကို ဖြစ်စေသောကြောင့် ဝါယောဓာတ်နှင့်တကွဖြစ်သော တေဇောဓာတ်သဘာဝတို့၏ အစွမ်းသတ္တိများ ပါ ဝင်ပါသည်။

ခြေထောက်ကို အောက်သို့ ချသည့်အခါ နောက်လိုက်ပထဝီဓာတ်နှင့် တကွဖြစ်သော အာပေါဓာတ်က ခြေကိုအောက်ချခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ခြင်းကြောင့် ခြေထောက်အောက်သို့ချခြင်းသည် ပထဝီနှင့်တကွဖြစ်သော အာပေါဓာတ်သဘာဝတို့၏အစွမ်းသတ္တိ များ ပါဝင်ပါသည်။

၁၉၈၇

၁။ စာဖြေပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ ပူခြင်း ရင့်ခြင်း ပူလောင်ခြင်း ကျေခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေသော တေဇောဓာတ်တို့ကို အသီးသီး ဖော်ပြ၍ ယင်းဓာတ်တို့၏ အရင်းခံအကြောင်းတရားများကိုလည်း ဖြေဆိုပြီးလျှင် ကိုယ်ခံစွမ်းအား နည်းပါးစေကြောင်းဖြစ်သော တေဇောဓာတ်ကိုလည်း ညွှန်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ -၇၆, ၇၇)

ပူခြင်းကို ဖြစ်စေသော တေဇောဓာတ်မှာ သန္တပ္ပနတေဇောဓာတ်၊

ရင့်ခြင်းကို ဖြစ်စေသော တေဇောဓာတ်မှာ ဇီရုဏတေဇောဓာတ်၊

ပူလောင်ခြင်းကို ဖြစ်စေသော တေဇောဓာတ်မှာ ဒါဟတေဇောဓာတ်၊

ကျေခြင်းကို ဖြစ်စေသော တေဇောဓာတ်မှာ ပါစကတေဇောဓာတ် တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းတေဇောဓာတ်တို့၏ အရင်းခံအကြောင်းတရားများမှာ

သန္တပ္ပနတေဇော၊ ဇီရုဏတေဇော၊ ဒါဟတေဇောတို့၏ အရင်းခံအကြောင်းတရားများမှာ ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတို့ဖြစ်ပြီး၊ ပါစကတေဇော၏ အရင်းခံအကြောင်းတရားမှာ ကံ ဖြစ်ပါသည်။

ကိုယ်ခံစွမ်းအား နည်းပါးစေကြောင်းဖြစ်သောတေဇောဓာတ် - ဇီရုဏတေဇော

- ၂။ ဝိဗြူးသောပုဂ္ဂိုလ် ပိန်ကြုံသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဆီဓာတ်တည်နေပုံကို ညွှန်ပြ၍ ယင်းအဆီဓာတ်၏ ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာများကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၇)

အဆီဓာတ်တည်နေပုံ

ဝိဗြူးသောပုဂ္ဂိုလ်၌ တစ်ကိုယ်လုံးကို ပျံ့နှံ့၍၊ ပိန်သောပုဂ္ဂိုလ်၌ ခြေသလုံး၊ အသားပုံ စသည်တို့ကို မှီ၍ တည်ပါသည်။

အဆီဓာတ်ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာ

ဥပမာအားဖြင့် အသားစုကို နန္ဒင်းဆိုးပုဆိုးကြမ်းဖြင့် ဖုံးလွှမ်းထားလျှင် အသားစုသည် ငါ့ကိုမှီ၍ နန္ဒင်းဆိုးပုဆိုးကြမ်း တည်သည်ဟု မသိ၊ နန္ဒင်းဆိုးပုဆိုးကြမ်းကလည်း ငါသည် အသားစုကို မှီ၍ တည်သည်ဟု မသိသကဲ့သို့ ဤအတူပင် တစ်ကိုယ်လုံး၌၊ ခြေသလုံးစသည်၌ရှိသော အသားသည် ငါ့ကိုမှီ၍ အဆီခဲတည်သည်ဟု မသိ၊ အဆီခဲကလည်း ငါသည် တစ်ကိုယ်လုံး၌၊ ခြေသလုံးစသည်၌ ရှိသောအသားကိုမှီ၍ တည်သည်ဟု မသိပေ။ ဤအဆီခဲနှင့် မှီရာအသားဟူသော ရုပ်တရားတို့သည် အချင်းချင်း နှလုံးသွင်းခြင်းဆင်ခြင်ခြင်းမှ ကင်းကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အဆီဓာတ်သည် ဤကိုယ်၌ အသီးအခြားဖြစ်သော အစုတည်း၊ စိတ်စေတနာ မရှိ၊ အဗျာကတတရားစ၌ အကျုံးဝင်၏။ အတ္တမှ ဆိတ်၏။ သတ္တဝါမဟုတ်၊ အရည်သဘောဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းသောအခြင်းအရာရှိ သောအာပေါဓာတ်သဘောအဖြစ် ဖြင့် တည်ရှိပါသည်။

၁၉၉၁

- ၁။ အဇ္ဈတ္တိကဝါယောဓာတ်(ခေါ်) ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းရှိ လေဓာတ်တို့ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် ယကန (ခေါ်) အသည်း တည်ရာဌာနကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၅, ၈၃)

အဇ္ဈတ္တိကဝါယောဓာတ် (ခေါ်) ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းရှိ လေဓာတ်တို့မှာ -

(၁) ဥဒ္ဓွင်္ဂမဝါယော	= အထက်သို့ဆန်သောလေ
(၂) အဓောဂမဝါယော	= အောက်သို့စုန်သောလေ
(၃) ကုစ္ဆိသယဝါယော	= ဝမ်း၌တည်သော၊ အူတို့၏အပ၌ တည်သောလေ

- (၄) ကောဠာသယဝါယော = အတွင်း၌တည်သော၊ အူတွင်း၌ တည်သောလေ
 (၅) အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရီဝါယော = အင်္ဂါကြီးငယ်ကို လျှောက်သောလေ
 (၆) အဿာသပဿာသဝါယော = ဝင်သက်ထွက်သက်လေ။

ယကန (ခေါ်) အသည်း၏တည်နေရာ (၁၉၈၅ - ၁)

၁၉၉၂

- ၁။ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်နည်းအကျဉ်းချုပ်နှင့် ယင်းသို့ အားထုတ်ခြင်းကြောင့် မည်သည့် အမှတ်သညာ ကွယ်ပျောက်သွားသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၃, ၇၄)

ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်နည်း အကျဉ်းချုပ်မှာ -

ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်နည်းအကျဉ်းချုပ်သည် ဉာဏ်ထက်သော တိက္ခပညာ ပုဂ္ဂိုလ်တို့အတွက် ဖြစ်ပါသည်။ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုလိုပါက ရှေးဦးစွာ ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်သို့ ချဉ်းကပ်ပြီးလျှင် ပြင်ပအာရုံများမှ ဖွဲ့ခွာကာ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ စိတ်စိုက်ထားရမည်။ ထို့နောက် မိမိ၏ ရူပကာယတစ်ကိုယ်လုံးကို ဓာတ်အစုအဝေးမျှသာ ဖြစ်သည် ဟု နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ပြီးလျှင် “ဤကိုယ်ထဲရှိ ခက်မာခြင်း၊ ကြမ်းတမ်းခြင်းသဘောသည် ပထဝီဓာတ် ဖြစ်၏။ ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ ယိုစီးခြင်းသဘောသည် အာပေါဓာတ်ဖြစ်၏။ ကျက်စေခြင်း၊ ပူစေခြင်းသဘောသည် တေဇောဓာတ်ဖြစ်၏။ ထောက်ကန်ခြင်း၊ လှုပ်စေခြင်း၊ လှုပ်ခြင်းသဘောသည် ဝါယောဓာတ်ဖြစ်၏” ဟူ၍ ဓာတ်သဘောဖြင့် အဖန်ဖန် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်နေရပါမည်။ ဤသို့ ဆင်ခြင်လျှင် မကြာမီ ဥပစာရ - သမာဓိသို့ ရောက်နိုင်သည်။ ဓာတ်တို့၏အထူးအပြားကို ထင်လင်းစေသော ပညာက သိမ်းဆည်းအပ်သောသဘောတရားလျှင် အာရုံရှိသောကြောင့် အပ္ပနာသမာဓိသို့ကား မရောက်နိုင်ပါ။

ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်ခြင်းကြောင့်

ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ ဟူသော အမှတ်သညာ ကွယ်ပျောက်သွားပါသည်။

- ၂။ သလိပ်၏ပမာဏနှင့် တည်ရာကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၆)

သလိပ်၏ပမာဏသည် တစ်ကွမ်းစားပမာဏ ရှိပါသည်။
 ၎င်း၏တည်နေရာမှာ အစာသစ်အိမ်ရေလွှာ၌ တည်နေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့်
 တန်စီးအိုင်၏ အထက်၌ရှိသော အမြှုပ်လွှာကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၃

- ၁။ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ သမာဓိဘာဝနာ၏ရနိုင်သောအကျိုးအာနိသင်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် (မှတ်စု
 နှာ - ၁၀၂)

ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ သမာဓိဘာဝနာ၏ ရနိုင်သောအကျိုးအာနိသင်မှာ
 ဒိဌဓမ္မသုခဝိဟာရ ဟူသော အာနိသင်အကျိုး ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၄

- ၁။ သွေးအမျိုးအစားနှင့် တည်ရာဌာနတို့ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၆) (၁၉၈၆ - ၁)

သွေးအမျိုးအစား (၂)မျိုး ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ -

- (၁) ရွှေ့လျား၍တည်သောသွေး (သံသရဏသွေး)ဖြစ်၍ ၎င်းသည် အလုံးစုံသော
 ကိုယ်အရပ်ကို နံ့၍ တည်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် မုန့်ကိုနံ့၍ တည်သောဆီ
 ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။
- (၂) စုဝေး၍တည်သောသွေး (သန္နိစိတသွေး)ဖြစ်၍ ၎င်းသည် အသည်းတည်ရာ
 အရပ်၏ အောက်အဖို့ကို ပြည့်စေ၍ တစ်ကွမ်းစားပမာဏရှိလျက် အညှို့၊
 နှလုံး၊ အသည်း၊ အဆုတ်တို့ကို စွတ်စိုစေလျက် တည်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့်
 မိုးစိုနေသော ကွဲနေသည့် အိုးကင်းထဲမှရေသည် အိုးကင်းအောက်ရှိ အုတ်ခဲ
 ကျိုးကို စိုစေသကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ကိုယ်ခံစွမ်းအား နည်းပါးစေကြောင်း ဖြစ်သော တေဇောဓာတ်အမည်ကို ညွှန်ပြပြီး
 အနုပါဒိန္န၊ ဥပါဒိန္န မဟာဘုတ်တို့၏ ကြီးမားပုံကိုလည်း ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာအတိုင်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။
 (မှတ်စု နှာ - ၇၆, ၉၄)

ကိုယ်ခံစားအား နည်းပါးစေကြောင်းဖြစ်သော တောဇောဓာတ်အမည်မှာ ဇီရုဏတောဇောဓာတ် ဖြစ်ပါသည်။

အနုပါဒိန္န မဟာဘုတ်တို့ ကြီးမားပုံမှာ “ဤမဟာပထဝီမြေကြီးသည် အထူအားဖြင့် ယူဇနာနှစ်သိန်းလေးသောင်းဟူသော ဤမျှအတိုင်းအရှည်ရှိသည်ဟူ၍ ဆိုအပ်၏” စသည်ဖြင့် ဗုဒ္ဓါနုဿတိနိဒ္ဒေသ၌ဆိုခဲ့သော စကြာဝဠာတည်နေပုံကို ပြဆိုရာစကား ရပ်၌ ထင်ရှား၏။

ဥပါဒိန္န မဟာဘုတ်တို့ ကြီးမားပုံမှာ “ရဟန်းတို့- မဟာသမုဒ္ဒရာ၌ ယူဇနာတစ်ရာရှိသော အတ္တဘောရှိသော သတ္တဝါတို့သည်လည်း ရှိကုန်၏” စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူထားရာ ခန္ဓာကိုယ်အလွန်ကြီးမားသော ငါးများ၊ လိပ်များ၊ နတ်များ၊ ဒါနောဘီလူး စသည်တို့၏ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးမားမှု၌ ထင်ရှား၏။

၁၉၉၆

- ၁။ (က) ဉာဏ်ထက်သောပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေနိုင်သော ဓာတ် လေးပါး ရှုပွားနည်း အကျဉ်းချုပ်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ (ခ) မဟာဘုတ်တို့၏ မျက်လှည့်ဆရာ နှင့် တူပုံကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ -၇၃၊ ၉၅)

(က) (၁၉၉၂)

(ခ) မဟာဘုတ်တို့၏ မျက်လှည့်ဆရာနှင့် တူပုံမှာ -

မျက်လှည့်ဆရာသည် ပတ္တမြားမဟုတ်သော ရေခဲကို ပတ္တမြားပြုလုပ်၍ ပြ၏။ ရွှေမဟုတ်သော ခဲတုံးကို ရွှေပြုလုပ်၍ ပြ၏။ ထို့အတူ ပထဝီစသော မဟာဘုတ်တို့သည်လည်း မိမိကိုယ်တိုင်က အညို၊ အဝါ၊ အနီ၊ အဖြူ မဟုတ်ပါဘဲလျက် အညို၊ အဝါ၊ အနီ၊ အဖြူ အဆင်း ဟူသော ဥပါဒါရုပ်တို့ကို ပြ၏။ ဤသို့အားဖြင့် မျက်လှည့်ဆရာနှင့် တူပါသည်။

၆၈

ဓမ္မဗျူဟာ

၁၉၉၇

၁။ တေဇောဓာတ်သဘောကို ဉာဏ်ဖြင့် စစ်ကြောလိုက်ပါက ယောဂီဉာဏ်၌ အဘယ်သို့ ထင်ပေါ်လာသည် (အဘယ်ပစ္စုပဋ္ဌာန်ရှိသည်)ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၉၃)

တေဇောဓာတ်သဘောကို ဉာဏ်ဖြင့် စစ်ကြောလိုက်ပါက ယောဂီဉာဏ်၌ သဟဇာတ် တရားတို့အား နူးညံ့သောအဖြစ်ကို လျော်စွာပေးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဉာဏ် အား ရှေးရှုထင်လာပါသည်။

၂။ ဓာတ်လေးပါးတို့ကို တစ်ခုစီခွဲခြားရန် အဘယ်နည်းဖြင့် ရနိုင်သည်၊ မရနိုင်သည်ကို ရှင်း လင်းဖော်ပြပြီးလျှင်၊ သုဿုဒါငါ သတ္တဝါဟူသော အမှတ်သည် ကင်းပျောက်ခြင်းကြောင့် ရရှိအပ်သော ပထမအကျိုးတစ်မျိုးကိုမျှ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၉၃၊ ၁၀၁)

ဓာတ်လေးပါးတို့ကို မခွဲခြားနိုင်ပုံနှင့် ခွဲခြားနိုင်ပုံကို ရှင်းလင်းဖော်ပြရသော်

တစ်ပြိုင်နက် တစ်ပေါင်းတည်းဖြစ်ပေါ်လာသော ဓာတ်လေးပါးတို့ကို အသေး ဆုံးဖြစ်သော သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပတစ်ခုခု၌သော်လည်း တည်ရာအားဖြင့် အသီးအသီး မခွဲခြားနိုင်ပါ။ သို့သော် ဓာတ်လေးပါးတို့ကို သဘောလက္ခဏာအားဖြင့်မူကား အသီး အသီး ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။

သတ္တဝါဟူသော အမှတ်သည် ကင်းပျောက်ခြင်းကြောင့် ရရှိသော ပထမအကျိုးမှာ -
အတ္တမှဆိတ်သောအဖြစ် (သုညတ)သို့ သက်ဝင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၈

၁။ မြင်းစီးပါလျက် မြင်းထီးမြင်းမ တွေးဆမရှိ သတိမထင် မသိမြင်သကဲ့သို့ ပထဝီဓာတ်နှင့် ကျန်သောဓာတ်တို့၏ သတိမထင် မသိမြင်ပုံကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ မည်သည့်ဓာတ်အစု အဝေး(ကောဋ္ဌာသ)သည် ဥတုကြောင့်ဖြစ်သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ-၉၄၊ ၉၃)

ပထဝီဓာတ်နှင့် ကျန်သောဓာတ်တို့ သတိမထင် မသိမြင်ပုံကို ဖော်ပြရသော် -

ဓာတ်လေးပါးတို့တွင် ပထဝီဓာတ်သည် “ငါသည် ပထဝီဓာတ် ဖြစ်၏” ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ “ကျန်ဓာတ်သုံးပါးတို့အား ငါက တည်ရာဖြစ်၍ အထောက်အပံ့ပေး ထား ၏” ဟူ၍လည်းကောင်း မသိချေ။ ထို့အတူ အခြားဓာတ်သုံးပါးတို့ကလည်း “ငါ တို့အား ပထဝီဓာတ်က တည်ရာဖြစ်၍ ထောက်ပံ့ပေးထား၏” ဟူ၍ မသိကြချေ။ ဤ သို့လျှင် ပထဝီဓာတ်နှင့် ကျန်သောဓာတ်တို့သည် ဆင်ခြင်မှုနှလုံးသွင်းမှု ကင်းလျက် မသိမမြင် ဖြစ်နေကြပါသည်။

ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော (ကောဋ္ဌာသ) ဓာတ်အစုအဝေးတို့မှာ -

- (၁) အစာသစ်
- (၂) အစာဟောင်း
- (၃) ပြည်
- (၄) ကျင်ငယ်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

၁၉၉၉

- ၁။ သဿန္တာရသင်္ခေပဘာဝနာ၏ အဆောက်အအုံရှုပ်များနှင့်တကွ ဓာတ်လေးပါးကို အကျဉ်း ခုံ့ ရှုမှတ်ပွားများပုံကို ဖော်ပြပြီးလျှင် စိတ်၊ ဥတု နှစ်မျိုးကြောင့်ဖြစ်သော ရှုပ်အစုအဝေး (ကောဋ္ဌာသ)တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၀, ၉၃)

သဿန္တာရသင်္ခေပဘာဝနာ၏ အဆောက်အအုံရှုပ်များနှင့်တကွ ဓာတ်လေးပါးကို အကျဉ်း ခုံ့ ရှုမှတ်ပွားများပုံကို ဖော်ပြရသော် -

ဆံပင်မှ ဦးနှောက်အထိ နှစ်ဆယ်သောကောဋ္ဌာသတို့ကို သိမ်းဆည်း၍ ခက်မာ ကြမ်းတမ်းသောအခြင်းအရာကို ပထဝီဓာတ် ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်မှတ်သားလျက် ရှု၏။ သည်းခြေမှ ကျင်ငယ်အထိ တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးသောကောဋ္ဌာသတို့ကို သိမ်းဆည်း၍ ဖွဲ့ စည်းတတ်သောအခြင်းအရာကို အာပေါဓာတ်ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်မှတ်သား၏။ သန္တပ္ပန စသော လေးပါးသောတေဇောကောဋ္ဌာသတို့၌ ကျက်စေတတ် ရင့်စေတတ်သော အပူ ငွေ့ကို တေဇောဓာတ်ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်မှတ်သားလျက် ရှု၏။ ဥဒ္ဓွန်မစသော ခြောက်ပါး

သော ဝါယောကောဋ္ဌာသတို့၌ ထောက်ပံ့ခိုင်စေတတ်သောအခြင်းအရာကို ဝါယောဓာတ်ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်မှတ်သားလျက် ရှု၏။ ဤသို့ ဆုံးဖြတ်မှတ်သားလျက် ရှုခြင်းဖြင့် ဓာတ်တို့သည် ထင်ရှားကုန်၏။ ဤသို့ ဓာတ်သဘောတို့ကို အဖန်တလဲလဲ ဆင်ခြင် နှလုံးသွင်းလျှင် မကြာမီ ဥပစာရသမာဓိသို့ ရောက် နိုင်ပါသည်။ ဓာတ်တို့၏ အထူးအပြားကို ထင်လင်းစေသောပညာက သိမ်းဆည်းအပ်သောသဘောတရားလျှင် အာရုံရှိသောကြောင့် အပ္ပနာသမာဓိသို့ မရောက်နိုင်ပါ။

စိတ် ဥတု နှစ်မျိုးကြောင့်ဖြစ်သော ရုပ်အစုအဝေး (ကောဋ္ဌာသ)တို့မှာ -

- (၁) မျက်ရည်
- (၂) ချွေး
- (၃) တံတွေး
- (၄) နှပ် ဤလေးပါးသော ကောဋ္ဌာသတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၀

- ၁။ သလိပ်သည် မည်ရွှေ့မည်မျှ ပမာဏ ရှိသည်၊ မည်သည့်နေရာ၌ တည်ရှိသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၆) (၁၉၉၂-၂))

၂၀၀၁

- ၁။ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်ပုံ အကျဉ်းချုပ်ကို မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ်အတိုင်း ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၃, ၇၄)

ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်ပုံ အကျဉ်းချုပ်ကို မဟာသတိပဋ္ဌာန်သုတ်အတိုင်း ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြရသော် -

ဥပမာအားဖြင့် ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမားသည်လည်းကောင်း၊ နွားသတ်သမား၏တပည့်သည်လည်းကောင်း နွားကိုသတ်ပြီးလျှင် လမ်းလေးခွဆုံ မင်းလမ်းမ၌ အပုံအပုံအားဖြင့် ခွဲခြမ်း၍ ထိုင်နေသကဲ့သို့ -

ထို့အတူသာလျှင် ယောဂီသည် ကုရိယာပုထ်လေးပါးတွင် တစ်ပါးပါးသော ကုရိယာပုထ်၌တည်နေသော ဤရုပ်ကိုယ်ကိုသာလျှင် ဓာတ်သဘောဖြင့် ဆင်ခြင်နေရ၏။ အဘယ်သို့နည်းဟူမူ “ဤရုပ်ကိုယ်၌ ခက်မာကြမ်းတမ်းခြင်းသဘောသည် ပထဝီဓာတ်တည်း၊ ဖွဲ့စည်းခြင်း ယိုစီးခြင်းသဘောသည် အာပေါဓာတ်တည်း၊ ကျက်စေခြင်း ပူခြင်းသဘောသည် တေဇောဓာတ်တည်း၊ ထောက်ကန်ခြင်း လှုပ်စေခြင်းသဘောသည် ဝါယောဓာတ်တည်း” ဟူ၍ ဆင်ခြင်ရ၏။

နွားသတ်သမားသည် နွားကိုမွေးမြူနေချိန်၊ နွားသတ်ကုန်းသို့ ခေါ်ဆောင်လာချိန်၊ နွားသတ်ကုန်း၌ ချည်နှောင်ထားချိန်၊ သတ်နေချိန်၊ နွားအသေကောင်ကို ကြည့်နေချိန်တို့၌ “နွား” ဟူသော အမှတ်သည် မပျောက်သေးပေ၊ လမ်းလေးခွဆုံ မင်းလမ်းမ၌ နွားအသားတို့ကို အပုံအပုံပြု၍ ထိုင်ပြီး ကြည့်ရှုနေချိန်၌ နွားဟူသော အမှတ်သည် ပျောက်၍ “အသား” ဟူသော အမှတ်သည်သာ ဖြစ်နေသကဲ့သို့ -

ထို့အတူပင် ယောဂီသည်လည်း တရားနှလုံးသွင်းမှု မရှိသေးသော ဗာလပုထုဇဉ်ဖြစ်ခိုက်၌ “တည်မြဲတိုင်း၊ ထားမြဲတိုင်းသော ဤရုပ်ကိုယ်ကို တစ်ကိုယ်တည်းဟု ထင်ရသည့် အစိုင်အခဲကို ခွဲခြမ်း၍ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် မရှုရသေးမီ” ထိုမျှလောက် တိုင်အောင်ကာလအတွင်း၌ သတ္တဝါ၊ ယောက်ျား၊ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော အမှတ်သည် မကွယ်ပျောက်သေးပေ၊ ဤရုပ်ကိုယ်ကို ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ရှုဆင်ခြင်သောအခါ၌ မူ “ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ငါ” ဟူသော အမှတ်သည် ကွယ်ပျောက်၍ ဓာတ်သဘော၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ဘာဝနာစိတ်သည် ကောင်းစွာတည်တော့၏။

၂ “လသိကာ” ခေါ် အစေးသည် အဘယ်ကိစ္စအတွက် အဘယ်နေရာတို့၌ တည်ရှိနေသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင် အနုပါဒိနွ (သက်မဲ့)မဟာဘုတ်နှင့် ဥပါဒိနွ (သက်ရှိ)မဟာဘုတ်တို့ အကြီးအကျယ် ဖောက်ပြန်ပုံသည် အဘယ်အခါ၌ ထင်ရှားပါသနည်း၊ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု ၔ - ၈၈၊ ၉၆)

“လသိကာ” ခေါ် အစေးသည် နယ်ဆီကိစ္စအတွက် တစ်ရာရှစ်ဆယ်သောအရိုးအဆက်နေရာတို့၌ တည်ရှိပါသည်။

အနုပါဒိန္ဒ(သက်မဲ့)မဟာဘုတ်တို့၏ အကြီးအကျယ်ဖောက်ပြန်ပုံ

အနုပါဒိန္ဒ(သက်မဲ့)မဟာဘုတ်တို့၏ ဖောက်ပြန်သည်၏အဖြစ်သည် ကမ္ဘာပျက်သောအခါ၌ ထင်ရှားပါသည်။ ထင်ရှားပုံမှာ -

- (၁) ဩကာသလောကသည် ကမ္ဘာပျက်မီးဖြင့် ပျက်စီးသောအခါ မီးတောက်မီးလျှံသည် မြေမှထ၍ ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် တက်သွားလေသည်။
- (၂) ဩကာသလောကသည် ကမ္ဘာပျက်ရေဖြင့် ပျက်စီးသောအခါ ကုဋေတစ်သိန်း အရေအတွက်ရှိသော တစ်ခုသော(အာဏာခေတ်)စကြဝဠာသည် ကြေမွပျက်စီးလေသည်။
- (၃) ဩကာသလောကသည် ကမ္ဘာပျက်လေဖြင့် ပျက်စီးသောအခါ ကုဋေတစ်သိန်း အရေအတွက်ရှိသော တစ်ခုသော(အာဏာခေတ်)စကြဝဠာသည် ဖရိဖရဲပြန့်ကြဲပျက်စီးလေသည်။

ဥပါဒိန္ဒ(သက်ရှိ)မဟာဘုတ်တို့ အကြီးအကျယ်ဖောက်ပြန်ပုံ

ဥပါဒိန္ဒ(သက်ရှိ)မဟာဘုတ်တို့၏ ဖောက်ပြန်သည်၏အဖြစ်သည် ဓာတ်ခြောက်ခြားသောကာလ၌ ထင်ရှားပါသည်။ ထင်ရှားပုံမှာ -

- (၁) ကဋ္ဌမုခမြွေ ကိုက်အပ်သောကိုယ်သည် တောင့်တင်းမာကြောသည်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူ ပထဝီဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ခန္ဓာကိုယ်သည် တောင့်တင်းမာကြောသည် ဖြစ်ပါသည်။
- (၂) ပုတိမုခမြွေကိုက်အပ်သောကိုယ်သည် စက်ဆုပ်ဖွယ်ပုပ်နံ့ထကြွသည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူ အာပေါဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ပုပ်ပွရောင်ရမ်းသည် ဖြစ်ပါသည်။
- (၃) အဂ္ဂိမုခမြွေကိုက်သောကိုယ်သည် အချင်းခပ်သိမ်း ပူလောင်သည်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူ တေဇောဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ပူလောင်သည် ဖြစ်ပါသည်။
- (၄) သတ္တမုခမြွေကိုက်အပ်သောကိုယ်သည် ထက်ဝန်းကျင်စုတ်ပြတ်သည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤအတူ ဝါယောဓာတ်ပျက်ခြင်းကြောင့် ထက်ဝန်းကျင်အပိုင်းပိုင်းပြတ်သည် ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၃

၁။ ဉာဏ်ထက်မြက်သော ယောဂီရဟန်းအတွက် နှေးကွေးစွာ ထင်ပေါ်လာသော ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နှလုံးသွင်းနည်းကို အဋ္ဌကထာပြသမျှ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၈, ၇၉)

ဉာဏ်ထက်မြက်သော ယောဂီရဟန်းအတွက် နှေးကွေးစွာ ထင်ပေါ်လာသော ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းမှာ -

“ဆံပင်တို့သည် ပထဝီဓာတ်တည်း” စသည်ဖြင့် အကျယ်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်နည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျယ်ရှုပုံကို အဋ္ဌကထာ၌ ဖော်ပြထားပုံ(အကျဉ်းချုပ်)မှာ -

ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ရှုမှတ်ပွားများလိုသော ဉာဏ်ပညာမထက်လှသော ရဟန်းသည် ဆရာထံ၌ ၄၂-ပါးသောအခြင်းအရာတို့ဖြင့် ဓာတ်တို့ကို အကျယ်အားဖြင့် သင်ယူခဲ့ပြီးလျှင် ဆိတ်ငြိမ်အေးချမ်းခြင်းစသော ဂုဏ်အင်္ဂါတို့နှင့်ပြည့်စုံသော ကျောင်း၌ နေလျက် ကိစ္စအားလုံးကို ပြုပြီးလျှင် ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့ ကပ်ရောက်လျက် ပြင်ပအာရုံများမှ ဖဲခွာ ကာ ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ ကောင်းစွာကပ်ငြိသည် ဖြစ်၍ -

- (၁) ပထဝီစသော သမ္မာရနှင့်တကွ ဆံပင်စသည်တို့ကို အကျဉ်းချုံးသောအားဖြင့် ရှုသော သသမ္မာရသင်္ခေပနည်း၊
- (၂) ပထဝီစသော သမ္မာရနှင့်တကွ ဆံပင်စသည်တို့ကို ဝေဖန်သောအားဖြင့် ရှုသော သသမ္မာရဝိဘတ္တိနည်း၊
- (၃) လက္ခဏာနှင့်တကွ ဆံပင်စသည်တို့ကို အကျဉ်းချုံးသောအားဖြင့် ရှုသော သလက္ခဏာသင်္ခေပနည်း၊
- (၄) လက္ခဏာနှင့်တကွ ဆံပင်စသည်တို့ကို ဝေဖန်သောအားဖြင့် ရှုသော သလက္ခဏာဝိဘတ္တိနည်း ဟူသော - ဤလေးပါးသော အခြင်းအရာတို့ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်မှုဟူသော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပွားစေအပ်၏။

၂။ တေဇောလေးမျိုးတို့တွင် အဘယ်တေဇောသည် အဘယ်အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် ယကန ခေါ် အသည်း(အသံ)သည် အဘယ်နည်း အဘယ်ပုံ တည်ရှိနေသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၇, ၈၃)

တေဇောဓာတ်လေးမျိုးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားတို့ကို ဖော်ပြရသော် -

- (၁) သန္တပ္ပနတေဇောဓာတ်သည် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဖြစ်ရပါသည်။
- (၂) ဇီရဏတေဇောသည် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဖြစ်ရပါသည်။
- (၃) ဒါဟတေဇောသည် ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရအကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဖြစ်ရပါသည်။
- (၄) ပါစကတေဇောဓာတ်သည် ကံဟူသော အကြောင်းတရားကြောင့်သာ ဖြစ်ရပါသည်။

ယကန ခေါ် အသည်း၏ တည်ရှိပုံကို ဖော်ပြရသော် -

အသည်းသည် ကိုယ်၏အတွင်းဝယ် သားမြတ်နှစ်ခုတို့၏အကြား၌ လက်ယာနံပါးကို မှီ၍တည်၏။ ဥပမာ - ဟင်းအိုးနံပါး၌ အသားစိုင်အစုံ တွယ်ကပ်နေသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ဤသို့ တည်ရာ၌ သားမြတ်တို့၏အတွင်း၌ လက်ယာနံပါးသည် “ငါ့ကို မှီ၍ အသည်းသည် တည်၏” ဟု မသိပါ။ အသည်းသည်လည်း “ငါသည် သားမြတ်၏အတွင်း လက်ယာနံပါးကို မှီ၍တည်၏” ဟု မသိပါ။ ဤဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း နှလုံးသွင်းခြင်း ဆင်ခြင်ခြင်းမှ ကင်းကုန်၏။ ထို့ကြောင့် အသည်းသည် ဤကိုယ်၌ အသီးအခြားဖြစ်သော အစုတည်း၊ စိတ်စေတနာ မရှိ၊ အဗျာကတတရားစု၌ အကျုံးဝင်၏။ အတ္တမှ ဆိတ်၏။ သတ္တဝါမဟုတ်၊ ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီဓာတ် အဖြစ် တည်ရှိနေပါသည်။

၂၀၀၄

- ၁။ ဆံပင် အဖွေး စသည်တို့ကို နှလုံးသွင်းရှုပွားရာ၌ ကာယဂတာသတိအခန်း ရှုပွားပုံနှင့် စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်အခန်း ရှုပွားပုံတို့ ထူးခြားဟန်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၀)

ဆံပင် အမွှေး စသည်တို့ကို နှလုံးသွင်းရှုပွားရာ၌ ကာယဂတာသတိအခန်း ရှုပွားပုံနှင့် စတုဓာတုဝဏ္ဏာန်အခန်း ရှုပွားပုံတို့ ထူးခြားဟန်မှာ-

ကာယဂတာသတိနိဒ္ဒေသ၌ အဆင်း သဏ္ဌာန် အရပ် တည်ရာ အပိုင်းအခြား ၏အစွမ်းဖြင့် ဆံပင် အမွှေး စသည်တို့ကို နှလုံးသွင်းပြီး စက်ဆုပ်ဖွယ်ရာ၏ အစွမ်း ဖြင့် စိတ်ကို ထားအပ်၏။ စတုဓာတုဝဏ္ဏာန်ကမ္မဋ္ဌာန်း၌မူကား အဆင်း သဏ္ဌာန် အရပ် တည်ရာ အပိုင်းအခြားအားဖြင့် ဆံပင် အမွှေး စသည်တို့ကို နှလုံးသွင်းပြီး လျှင် ပထဝီအစရှိသော ဓာတ်၏အစွမ်းဖြင့် စိတ်ကိုထားအပ်၏။

ဤသို့လျှင် ကာယဂတာသတိ ရှုပွားပုံနှင့် စတုဓာတုဝဏ္ဏာန် ရှုပွားပုံတို့ ထူးခြားကြပါသည်။

၂။ ကိလောမကခေါ် အမြှေးနှစ်မျိုးတို့၏ တည်နေဟန်ကို ခွဲခြားဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ပထဝီဓာတ် ကို ပစ္စယ (ကျေးဇူးပြုခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း) အားဖြင့် နှလုံးသွင်းပုံကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၄, ၉၈)

ကိလောမကခေါ် အမြှေးနှစ်မျိုးတို့၏ တည်နေဟန်ကို ခွဲခြားဖော်ပြရသော် -

အမြှေးတို့တွင် ဖုံးလွှမ်းသောအမြှေးသည် နှလုံးကိုလည်းကောင်း၊ အညှို့ကို လည်းကောင်း ခြံရံဖုံးလွှမ်း၍တည်၏။

မဖုံးလွှမ်းသောအမြှေးသည် ခန္ဓာကိုယ်တစ်ကိုယ်လုံးရှိ အရေ၏အောက်၌ အသားကို မြှေးယှက်ဖုံးလွှမ်း၍ တည်၏။ ဥပမာ - အသားကို ပုဆိုးကြမ်းဖြင့် ရစ်ပတ် ဖုံးအုပ်ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

ပထဝီဓာတ်ကို ပစ္စယ (ကျေးဇူးပြုခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း)အားဖြင့် နှလုံးသွင်းပုံ -

ပထဝီဓာတ်သည် အာပေါဓာတ်က ပေါင်းစုပေးခြင်း၊ တေဇောဓာတ်က ကျက် စေတတ်သောသတ္တိဖြင့် လျော်စွာစောင့်ရှောက်ပေးခြင်း၊ ဝါယောဓာတ်က တွန်းကန် ထောက်ကန်ပေးခြင်းတို့ကို ရ၍ ထိုအာပေါဓာတ် တေဇောဓာတ် ဝါယောဓာတ် ဟူသော သုံးပါးသောမဟာဘုတ်၏တည်ရာအဖြစ် ကျေးဇူးပြုပါသည်။

၂၀၀၅

- ၁။ ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းရှိ ဝါယောဓာတ်ခြောက်မျိုးကို ဖော်ပြ၍ ထိုခြောက်ပါးတို့တွင် အဘယ် ဝါယောဓာတ်သည် အဘယ့်ကြောင့်ဖြစ်သည်ကို ခွဲခြားဖော်ပြပြီးလျှင် သည်းခြေနှစ်မျိုးတို့ နှစ် တည်ရှိရာဌာနကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၇၇, ၈၅)

ခန္ဓာကိုယ်တွင်းရှိ ဝါယောဓာတ်ခြောက်မျိုး (၁၉၉၁)

ထိုခြောက်ပါးတို့တွင်

- (၁) ဥဒ္ဓင်္ဂမဝါယောသည် ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (၂) အဓောဂမဝါယောသည် ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (၃) ကုစ္ဆိသယဝါယောသည် ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (၄) ကောဋ္ဌာသယဝါယောသည် ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (၅) အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရီဝါယောသည် ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (၆) အဿာသပဿာသဝါယောသည် စိတ်ကြောင့်သာ ဖြစ်ပါသည်။

သည်းခြေနှစ်မျိုးတို့၏ တည်ရှိရာဌာနမှာ -

- (၁) အဗဒ္ဓသည်းခြေသည် ဇီဝိတိန္ဒြေနှင့်စပ်၏။ ကိုယ်အလုံးတို့ကို နံ့၍ တည်ရှိပါသည်။ ဥပမာ - ဆီသည် မုန့်ကို ပျံ့နံ့၍ တည်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။
- (၂) ဗဒ္ဓသည်းခြေသည် သည်းခြေအိတ်၌ တည်ရှိပါသည်။ ဥပမာ - သပွတ်ခါးသီးအိမ်သည် မိုးရေတို့ဖြင့် ပြည့်နေသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

၂၀၀၇

- ၁။ ဓာတ်ကြီးလေးပါးတို့၏ သဘောသဘာဝလက္ခဏာတို့ကို တွဲစပ်ဖော်ပြ၍၊ မိမိတို့နှလုံးသားထဲ၌ ဆုံးဖြတ်နိုင်သော စိတ်စေတနာ ပါ-မပါ အကြောင်းနှင့်တကွ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၉၂, ၉၃, ၈၃)

ပထဝီဓာတ် - ကျယ်ပြန့်ကြီးမားသောကြောင့် ပထဝီဓာတ် မည်၏။ ခက်မာခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။

- အာပေါဓာတ်** - ထိုထိုအရပ်သို့ ယိုစီးသောအားဖြင့် ရောက်တတ်သောကြောင့် အာပေါ မည်၏။ ယိုစီးခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။
- တေဇောဓာတ်**- ထက်မြက်သောအားဖြင့် ပူစေတတ်သောကြောင့် တေဇော မည်၏။ ပူခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။
- ဝါယောဓာတ်** - လှုပ်စေတတ် ရွေ့လျားစေတတ်သောကြောင့် ဝါယော မည်၏။ တွန်းကန်ထောက်ပံ့ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။

မိမိတို့ နှလုံးသားထဲ၌ ဆုံးဖြတ်နိုင်သော စိတ်စေတနာ မပါပါ။

နှလုံးဟူသည် ရုပ်တရားသာ ဖြစ်၏။ ကိုယ်တွင်းရှိ ရင်ရိုးချိုင့်၏အလယ်ကို မှီ၍ တည်၏။ ဥပမာ - ဆွေးမြေ့သောသံလျှောင်ချိုင့်ထဲသို့ထည့်ထားသော သားတစ်ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ နှလုံးနှင့် ရင်ရိုးချိုင့်ဟူသော ရုပ်အချင်းချင်းတို့သည် ရင်ရိုးချိုင့်သည် ငါ့ကိုအမှီပြု၍ နှလုံးတည်၏ဟု မသိ၊ နှလုံးသည်လည်း ငါသည် ရင်ရိုးချိုင့်ကိုမှီ၍ တည်၏ဟု မသိ၊ ဤသို့လျှင် နှလုံးနှင့် ရင်ရိုးချိုင့် ဟူသော ရုပ်အချင်းချင်းတို့သည် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ခြင်း ကင်းကြကုန်၏။ နှလုံးမည်သည်မှာ ခန္ဓာကိုယ်၌ အသီးအခြားအစု ဖြစ်၏။ စိတ်စေတနာ မရှိကြ၊ အဗျာကတတရားများ ဖြစ်ကြ၏။ အတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်း၏။ သတ္တဝါလည်း မဟုတ်၊ ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီဓာတ် သဘောမျှသာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် နှလုံးသားထဲ၌ ဆုံးဖြတ်နိုင်သော စိတ် စေတနာ မပါပါ။

၂၀၀၈

- ၁။ ဦးနှောက်၏ တည်ရာဌာနကို ဖော်ပြ၍ အမှားအမှန်ကို ထိုဦးနှောက်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်နိုင်မှု ရှိမရှိကိုလည်း အမှားနား လည်အောင် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၅)

ဦးနှောက်၏ တည်ရာဌာနမှာ ဦးခေါင်းခွံအတွင်း၌ တည်ရှိပါသည်။

ဦးနှောက်ဖြင့် အမှားအမှန်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်မှု မရှိပါ။

ဦးနှောက်သည် ဦးခေါင်းခွံအတွင်း၌ တည်ရှိသည်။ ဥပမာ -ဟောင်းနွမ်းသော ဗူးခွံအတွင်း၌ မုန့်ညက်စိုင်းခဲများ တည်ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဦးနှောက်နှင့် ဦး

ခေါင်းခွံတို့တွင် ဦးခေါင်းခွံသည် ငါ၌ ဦးနှောက်တည်၏ ဟု မသိ၊ ဦးနှောက်ကလည်း ငါသည် ဦးခေါင်းခွံအတွင်း၌ ဦးနှောက်တည်သည် ဟု မသိ၊ ဤသို့လျှင် ဦးနှောက်နှင့် ဦးခေါင်းခွံ ဟူသော ရုပ်အချင်းချင်းတို့သည် နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ခြင်း ကင်းကြကုန်၏။ သို့ဖြစ်၍ ဦးနှောက်မည်သည်မှာ ခန္ဓာကိုယ်၌ အသီးအခြားအစု ဖြစ်၏။ စိတ်စေတနာ မရှိကြ၊ အဗျာကတတရားများ ဖြစ်ကြ၏။ အတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်း ၏။ သတ္တဝါလည်း မဟုတ်၊ ခက်မာကြမ်းတမ်းသော ပထဝီဓာတ်သဘောမျှသာ ဖြစ် ၏။ ထို့ကြောင့် ဦးနှောက်ဖြင့် အမှားအမှန်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်မှု မရှိပါ။

၂။ ဥပစာရသမာဓိနှင့် အပ္ပနာသမာဓိအရတို့ကို ကောက်ပြ၍၊ အပ္ပနာသမာဓိကို ပွားများရသော အကျိုးအာနိသင်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀၂)

ဥပစာရသမာဓိအရ - ဗုဒ္ဓါနုဿတိစသော ဆယ်ပါးသောကမ္မဋ္ဌာန်းတို့၌လည်းကောင်း၊ အပ္ပနာ၏ရှေးအဖို့ဖြစ်သောစိတ်တို့၌လည်းကောင်း တစ်ခုတည်း သော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ်ဟူသော ဧကဂ္ဂတာ ဖြစ်၏။

အပ္ပနာသမာဓိအရ - ကြွင်းသောကမ္မဋ္ဌာန်းသုံးဆယ်တို့၌ ရအပ်သည့် တစ်ခုတည်း သောအာရုံရှိသော ဧကဂ္ဂတာ ဖြစ်၏။

အပ္ပနာသမာဓိကို ပွားများရသော အကျိုးအာနိသင် (၅)မျိုးတို့မှာ-

- (၁) မျက်မှောက်ဘဝ၌ ချမ်းသာစွာနေရခြင်း၊
- (၂) ဝိပဿနာအတွက် အကျိုးရှိခြင်း၊
- (၃) အဘိညာဉ်အတွက် အကျိုးရှိခြင်း၊
- (၄) ဘဝအထူးကို ဖြစ်စေတတ်ခြင်း၊
- (၅) နိရောဓသေမာပတ်အတွက် အကျိုးရှိခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၉

- ၁။ နှလုံးသား၏ တည်ရာအရပ်ကို ဖော်ပြ၍၊ ထိုနှလုံးသားဖြစ်ပေါ်လာခြင်းအကြောင်းတို့ကို လည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၈၃)

နှလုံးသား၏ တည်ရာအရပ်မှာ -

နှလုံးသားသည် ကိုယ်အတွင်း၌ ရင်ရိုးချိုင့်၏အလယ်ကို မှီ၍ တည်၏။ ဥပမာ - ဆွေးမြည့်သော သံလျှင်းချိုင့်ကို မှီ၍ သားတစ်ကို ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ထိုနှလုံးသားဖြစ်ပေါ်လာခြင်းအကြောင်းတို့မှာ -
ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရ တို့ ဖြစ်သည်။

၂၀၁၀

- ၁။ မိမိဝမ်း၌ တည်နေသော လေအမျိုးအစားတို့ကို သိသာရုံမျှ ဖော်ပြ၍၊ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့ သည် မည်သို့နေလို၍ နိရောဓသမာပတ်ကို ဝင်စားကြပါသနည်း။ (၁၉၉၁)

အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့ နိရောဓသမာပတ်ကို ဝင်စားကြခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ -
စိတ်မရှိကြသည်ဖြစ်လျက် မျက်မှောက်အတ္တဘော၌ပင်လျှင် ချုပ်ခြင်းဟူသော အငြိမ်းဓာတ်နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်၍ ချမ်းသာစွာနေရန် ဖြစ်ပါသည်။

အခန်း ၁၂။ ဣန္ဒြိယိနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၄

- ၁။ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်တန်ခိုး၏ အာနုဘော်ကြီးမားပုံကို အနာမဲ့သူရှင်ဗာကုလကို စံထား၍ ရေးပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ -၁၁၂)

အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်တန်ခိုး၏ အာနုဘော်ကြီးမားပုံမှာ -

အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ် မဖြစ်ပေါ်မီ ရှေး၌ဖြစ်စေ၊ ဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်ပြီး နောက်၌ ဖြစ်စေ၊ ဉာဏ်ဖြစ်ပေါ်ဆဲခဏ၌ဖြစ်စေ၊ ယင်းဉာဏ်အစွမ်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ သော ထူးခြားမှုများသည် ဉာဏဝိပ္ပာနိဒ္ဓိ မည်၏။ ထိုတန်ခိုး၏အာနုဘော်ကြီးမား ပုံမှာ -

အရှင်ဗာကုလမထေရ်သည် ငယ်စဉ်က မင်္ဂလာနေ့ဝယ် မြစ်၌ရေချိုးရာ အထိန်းမိန်းမ၏မေ့လျော့ခြင်းကြောင့် ရေထဲသို့ မျောပါသွား၏။ ထိုသူငယ်ကို ငါးမျို့ ၍ ဗာရာဏသီမြစ်ဆိပ်သို့ ရောက်လာ၏။ ထိုအရပ်၌ ထိုငါးကို တံငါသည်တို့က ဖမ်း၍ ဗာရာဏသီသူဌေးအား ရောင်း၏။ သူဌေးကတော်သည် “ငါ့ကိုယ်တိုင် ငါး ဟင်းချက်မည်”ဟုကြံ၍ ငါးဝမ်းကိုခွဲသောအခါ ငါးဝမ်းထဲမှ ရွှေရုပ်ကဲ့သို့ အဆင်းရှိ သောသူငယ်ကို မြင်လျှင် “ငါ့မှာ သားရတနာ ရလေပြီ” ဟု နှစ်သက်ဝမ်းမြောက် လေ၏။ ဤသို့ ငါးဝမ်းထဲ၌ ရောဂါတစ်စုံတစ်ရာ မရှိ၊ ပကတိကျန်းမာခြင်းသည် အရှင်ဗာကုလ၏ ဤအတ္တဘောဖြင့်ပင် ရလတ္တံ့သော အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၏တန်ခိုး ကြီးမားခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၅

- ၁။ ငှက်များ၊ စကြဝတေးမင်းများ ကောင်းကင်၌ ပျံသန်းသွားလာနိုင်ကြခြင်းမှာ တန်ခိုး ကြောင့်ချည်းဖြစ်ကြရာ တန်ခိုးချင်း တူ-မတူ ရှင်းလင်းဖြေဆို၍ ယခုခေတ်လူသားတို့

လေယာဉ် အာကာသယာဉ်တို့ဖြင့် သွားလာနိုင်ကြခြင်း၏ အရင်းခံတန်ခိုးကိုလည်း ပြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၆, ၁၁၇)

ငှက်များ၊ စကြဝတေးမင်းများ ကောင်းကင်၌ ပျံသန်းသွားလာနိုင်ကြခြင်းမှာ တန်ခိုးကြောင့်ချည်း ဖြစ်သော်လည်း တန်ခိုးချင်း မတူပါ။

ငှက်များ ကောင်းကင်၌ ပျံသန်းနိုင်ခြင်းမှာ ကမ္မဝိပါကဇက္ကန္တိ မည်သော ကံ၏ အကျိုးကို မှီ၍ ပြည့်စုံပြီးမြောက်သောတန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

စကြဝတေးမင်းများ ကောင်းကင်၌ ပျံသန်းသွားလာနိုင်ခြင်းမှာ ပုညဝတောက္ကန္တိမည်သော ရင့်ကျက်လာသော ပုညသမ္ဘာရကြောင့်ပြီး မြောက်ပြည့်စုံသောတန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ယခုခေတ် လူသားတို့ လေယာဉ်၊ အာကာသယာဉ်တို့ဖြင့် သွားလာနိုင်ခြင်းသည်

“တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယိဒ္ဓိ” မည်သော ထိုထိုအလုပ်ကိစ္စမှန်သမျှ၌ နည်းမှန်လမ်းမှန် အားထုတ်မှုအမျိုးမျိုးကြောင့် အမှုကိစ္စအမျိုးမျိုးအောင်မြင် ပြီးမြောက် ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ယခုစာပြေနေသူသည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်စာမေးပွဲကို အလွန်သန့်ရှင်းစင်ကြယ်စွာ ထူးထူးခြားခြား အောင်မြင်ခဲ့သော် တန်ခိုးရှင်ဟု ဆိုထိုက်-မဆိုထိုက် စိစစ်ပြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၈)

ယခုစာပြေနေသူသည် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်စာမေးပွဲကို အလွန်သန့်ရှင်းစင်ကြယ်စွာ ထူးထူးခြားခြား အောင်မြင်ခဲ့သော် တန်ခိုးရှင်ဟု ဆိုထိုက်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ -

အဋ္ဌကထာ၌ စစ်ဆင်ရေးအတတ်ပညာများ၊ သင်္ချာပညာ၊ ဆေးပညာ၊ ဗေဒင်ပညာစသည်၊ ယုတ်စွအဆုံး လယ်ထွန်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးခြင်း စသည့် သက်မွေးပညာအမျိုးမျိုးတို့ကိုလည်း ညွှန်းဆိုထားသည့် နည်းလမ်းများအတိုင်း ဆောင်ရွက်ကြသဖြင့် လုပ်ငန်းကိစ္စများ အောင်မြင်ပြီးမြောက်သွားခြင်းတို့ကိုလည်း တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယိဒ္ဓိ၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၉

- ၁။ မော်ကြည့်လျှင် ကောင်းကင်မှ စပါးမိုး ရွာသွန်းပြီးစေသူ မေဏ္ဍကသူဌေး၏ ဘုန်းတန်ခိုး အမျိုးအစားကို ထုတ်ဖော်ပြီးလျှင်၊ သူဌေးကတော်ကြီး စန္ဒပဒုမသီရိ၏ အံ့ဖွယ်တန်ခိုးကို လည်း တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၇)

မော်ကြည့်လျှင် ကောင်းကင်မှ စပါးမိုးရွာသွန်းပြီးစေသူ မေဏ္ဍကသူဌေး၏ ဘုန်းတန်ခိုး အမျိုးအစားမှာ ပုညဝတောက္ကဒ္ဒိဖြစ်သော လွန်ကဲသော ဘုန်းကံပါရမီရှိသူ၏ အဖြစ် ဟူသော တန်ခိုးမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

သူဌေးကတော်ကြီး စန္ဒပဒုမသီရိ၏ အံ့ဖွယ်တန်ခိုးမှာ ဆန်တစ်စလယ်ချက်မျှ ထမင်းကို ယူ၍ဇေမ္ဗူဒိပ်တစ်ကျွန်းလုံးရှိလူတို့အား ကျွေးမွေးသော်လည်း မကုန်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ စာဖြေပုဂ္ဂိုလ်အပါအဝင် လူသားအများစုသည် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမားလိုသူပင် ဖြစ်လေရာ ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမားကြောင်း (တန်ခိုးဖြစ်ကြောင်း) ရှုပ်ပီးကို စံနစ်တကျ ရေးပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၂၁)

ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမားကြောင်း (တန်ခိုးဖြစ်ကြောင်း) ရှုပ်ပီးတို့မှာ -

ဆန္ဒ နှင့် သမာဓိတစ်စုံ

ဝီရိယ နှင့် သမာဓိတစ်စုံ

စိတ္တ နှင့် သမာဓိတစ်စုံ

ဝီမံသ နှင့် သမာဓိတစ်စုံ တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

၁၉၉၀

- ၁။ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်တို့ မသေနိုင်ခြင်းသည် အဘယ်တန်ခိုး၏အစွမ်းကြောင့် ဖြစ်ပါသနည်း၊ ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၂၊ ၁၁၄)

(က) ငါးအမျိုးခံရပါလျက် မသေသော ဗာကုလသူငယ်။

(ခ) သီရိမာက ဆီပူဖြင့် လောင်းအပ်ပါလျက် ဆီပူမလောင်သော မယ်ဥတ္တရာ။

- (က) ငါးအမျိုးခံရပါလျက် မသေသော ဗာကုလသူငယ်၏တန်ခိုးသည် ဉာဏဝိပ္ပာရက္ကန္တိ ဖြစ်ပါသည်။ ငါးဝမ်းထဲ၌ ရောဂါတစ်စုံတစ်ရာ မရှိ၊ ပကတိကျန်းမာခြင်း သည် ပစ္ဆိမဘဝကဖြစ်သော အရှင်ဗာကုလ၏ ထိုအတ္တဘောအားဖြင့်ပင် ရ လတ္တံ့သော အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၏ အာနုဘော်အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဉာဏ- ဝိပ္ပာရက္ကန္တိ ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) သီရိမာက ဆီပူဖြင့်လောင်းပါလျက် ဆီပူမလောင်သော မယ်ဥတ္တရာ၏တန်ခိုး သည် သမာဓိဝိပ္ပာရက္ကန္တိဖြစ်ပါသည်။ မယ်ဥတ္တရာ၏ဦးခေါင်းပေါ်၌ ကျိုက်ကျိုက် ဆူသောဆီပူဖြင့် သွန်းလောင်းခိုက်တွင် မယ်ဥတ္တရာသည် မေတ္တာဈာန်ကို ဝင်စားသောကြောင့် ပိန်းကြာရွက်ပေါ်တွင် ရေမတင်သကဲ့သို့ ဆီပူမလောင် သောအဖြစ်သည် မေတ္တာဈာန်ကြောင့်ဖြစ်သော သမာဓိဝိပ္ပာရက္ကန္တိကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၂။ မြတ်စွာဘုရားသည် သက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်အခါ၌ လူတိုင်းအံ့ဩလောက်အောင် ဘုန်းကံ ကြီးမားကုန်သော (က) ဇောတိက (ခ) ဇဋိလ (ဂ) ယောသိတ (ဃ) မေဏ္ဍက သူဌေးကြီးတို့၏ ပုညဝတောက္ကန္တိများကို အသီးသီးဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၆, ၁၁၇)

မြတ်စွာဘုရား သက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်အခါ၌ လူတိုင်းအံ့ဩလောက်အောင် ဘုန်းကံကြီး မားကုန်သော -

- (က) ဇောတိကသူဌေးကြီး၏ ပုညဝတောက္ကန္တိမှာ မြေကိုခွဲ၍ ပတ္တမြားပြာသာဒ် ထွက်ပေါ်လာခြင်း၊ ပဒေသာပင် ၆၄-ပင်ပေါက်လာခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) ဇဋိလသူဌေး၏ ပုညဝတောက္ကန္တိမှာ အတောင်-၈၀ မြင့်သော ရွှေတောင် ပေါက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (ဂ) ယောသိတသူဌေး၏ ပုညဝတောက္ကန္တိမှာ ခုနစ်ဌာနတို့၌ သေအောင်ပြုသော် လည်း မသေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (ဃ) မေဏ္ဍကသူဌေး၏ ပုညဝတောက္ကန္တိမှာ တစ်ပယ်လောက်ကျယ်သောအရပ်၌ ရတနာ ၇-ပါးဖြင့်ပြီးသော ဆိတ်ရုပ်တို့ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

- ၃။ စစ်ပညာကျွမ်းကျင်ခြင်း၊ ဆေးပညာတတ်မြောက်ခြင်းသည် မည်သည့်တန်ခိုးမျိုး ဖြစ်သည်ကို ညွှန်ပြ၍၊ တန်ခိုးနှင့်ပြည့်စုံရန် လိုအပ်သောအချက်အလက် ၈-မျိုးကိုလည်း အစဉ်မပျက် တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၈)

စစ်ပညာကျွမ်းကျင်ခြင်း၊ ဆေးပညာတတ်မြောက်ခြင်းသည် ထိုထိုအမှုကိစ္စကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သဖြင့် ပြီးစီးပြည့်စုံသောအကျိုးထူးဖြစ်သည့် တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂ ပစ္စယိဒ္ဓိ ဖြစ်ပါသည်။

တန်ခိုးဖြင့်ပြည့်စုံရန် လိုအပ်သော (၈)မျိုး (၁၉၈၉ - ၂)

၁၉၉၁

- ၁။ တားဆီးလျက်ရှိသော ဧရာမတောင်ကြီး၏ ဟိုဘက်သို့ တစ်ခဏချင်း ဖောက်ထွင်းသွားလိုသော တန်ခိုးရှင်ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် မည်သို့မည်ပုံ ပြုလုပ်ရမည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၃၁)

တားဆီးလျက်ရှိသော ဧရာမတောင်ကြီး၏ ဟိုဘက်သို့ တစ်ခဏချင်း ဖောက်ထွင်းသွားလိုသော တန်ခိုးရှင်ပုဂ္ဂိုလ်အနေဖြင့် အာကာသကသိုဏ်းကို ဝင်စား၍ ဈာန်မှထပြီးသော် ထိုတောင်ကို ဆင်ခြင်၍ ပရိကံပြုပြီး ဟင်းလင်းပြင် ကောင်းကင်ဖြစ်ပါစေသတည်းဟု အဓိဋ္ဌာန်ရသည်။ ထိုအခါ ကောင်းကင်ဟင်းလင်းပြင်ဖြစ်ပြီး တစ်ဖက်သို့ မငြိကပ်ဘဲ ဖောက်ထွင်းနိုင်ပါသည်။

၁၉၉၂

- ၁။ ဈာန်ကို ကျေညက်အောင် အင်္ဂါနှင့် အာရုံ ပြောင်းရွှေ့ဝင်စားပုံ (၂)မျိုးကို ဖော်ပြပြီးလျှင် ညဉ့်အခါ ဘီလူးသားရဲသောင်းကျန်းသောမြို့အပြင်၌ ဘူတပါလသူငယ်လေးသည် အဘယ်တန်ခိုးအစွမ်းဖြင့် ဘေးမသိရန်မခနဲခဲ့ရသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀၇၊ ၁၁၃)

ဈာန်ကို ကျေညက်အောင် အင်္ဂါနှင့် အာရုံ ပြောင်းရွှေ့ဝင်စားပုံ (၂)မျိုးကို ဖော်ပြရလျှင် -
ပထဝီကသိုဏ်း၌ ပထမဈာန်ကိုဝင်စား၍ အာပေါကသိုဏ်း၌ ဒုတိယဈာန်ကို
ဝင်စား၍လည်းကောင်း၊ တေဇောကသိုဏ်း၌ တတိယဈာန်ကို ဝင်စား၍ ဝါယော
ကသိုဏ်း၌ စတုတ္ထဈာန်ကို ဝင်စား၍လည်းကောင်း ဈာန်ကို ကျေညက်အောင်
အင်္ဂါနှင့် အာရုံကို ပြောင်း၍ ဝင်စားရပါသည်။

ညဉ့်အခါ ဘီလူးသားရဲ သောင်းကျန်းသောမြို့အပြင်၌ ဘူတပါလသူငယ်လေး
သည် ဘေးမသိရန်မခ နေခဲ့ရသည့်တန်ခိုးမှာ ဉာဏဝိပွါရက္ကဒ္ဒိတန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်ပါ
သည်။

၂။ မနောမယိဒ္ဓိမည်သော တန်ခိုးဖန်ဆင်းပုံ အစီအစဉ်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၄၅)

မနောမယိဒ္ဓိတန်ခိုး ဖန်ဆင်းပုံအစီအစဉ်မှာ -

ပထဝီကသိုဏ်းစသော တစ်မျိုးမျိုးလျှင် အာရုံရှိသော ပါဒကဈာန်ကို ဝင်စား
ပြီး ထိုပါဒကဈာန်မှထကာ မိမိကိုယ်ကိုဆင်ခြင်ခြင်း ပရိကံပြုရ၏။ ထို့နောက် ယင်း
ပါဒကဈာန်ကိုပင် ပြန်ဝင်စား၍ ဈာန်မှထကာ မိမိကိုယ်ကို “အခေါင်းဖြစ်စေ” ဟု
အဓိဋ္ဌာန်ရ၏။ အဓိဋ္ဌာန်စိတ်ဖြစ်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် တစ်ကိုယ်လုံး အခေါင်းအတိ
ဖြစ်သွား၏။

ထိုအခေါင်းဖြစ်သွားသောကိုယ်၌ အခြားအလိုရှိရာ ကိုယ်တစ်ခုကို ဆင်ခြင်၍
ပရိကံပြုပြီး အဓိဋ္ဌာန်လိုက်သည်နှင့် နိမ္မိတရုပ်ပွားတစ်ခု ပေါ်လာ၍ အပြင်သို့
ထွက်လာ၏။ ဥပမာ - ဖြူဆံမြက်မှ ဖြူဆံအရိုးတံကို ထုတ်လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။
ဖြူဆံအရိုးတံသည် ဖြူဆံမြက်နှင့် တစ်ထပ်တည်း တူညီသကဲ့သို့ ဖန်ဆင်းထား
သည့် နိမ္မိတရုပ်ပွားသည်လည်း တန်ခိုးရှင်၏ရုပ်ကိုယ်နှင့် တစ်ထပ်တည်း တူညီ
လေသည်။

၁၉၉၃

၁။ -- အဘယ်သည် အရိယာတို့၏တန်ခိုးဖြစ်သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၅)

အရိယာတို့၏တန်ခိုးဟူသည်မှာ -

အာသဝေါကင်းကွာပြီးသော ရဟန္တာသည် စက်ဆုပ်ဖွယ်အနိဋ္ဌာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေလိုလျှင် ထိုအာရုံ၌ မေတ္တာဖြန့်၍ဖြစ်စေ၊ ဓာတ်သဘောဟု နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်လျက်ဖြစ်စေ ပြု၍ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။

စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်သော ဣဋ္ဌာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေလိုလျှင် ထိုအာရုံ၌ အသုဘဘာဝနာပွား၍ဖြစ်စေ၊ အနိစ္စဟု နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်လျက်ဖြစ်စေ ပြု၍ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။

စက်ဆုပ်ဖွယ်အနိဋ္ဌာရုံ၌လည်းကောင်း၊ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်သော ဣဋ္ဌာရုံ၌လည်းကောင်း စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေလိုလျှင်၊ ထိုအာရုံတို့၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။

ထို့အတူ အနိဋ္ဌာရုံ၊ ဣဋ္ဌာရုံတို့၌ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်၍ အမှတ်ရှိလျက် နေလိုလျှင်လည်း၊ ထိုအာရုံတို့၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိလျက် နေနိုင်၏။

အနိဋ္ဌာရုံ ဣဋ္ဌာရုံတို့၌ လျစ်လျူရှုကာ အမှတ်ရလျက် မှန်စွာသိသည်ဖြစ်၍လည်း နေနိုင်၏။

ဤသို့ အလိုရှိတိုင်း ပြီးမြောက်ခြင်းသည် စိတ်၏ဝသီဘော်သို့ ရောက်ကုန်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့အားသာလျှင် ဖြစ်သော အရိယာတို့၏တန်ခိုး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ရေပြင်မှာ ခြေလျင်သွားလိုသော တန်ခိုးရှင်သည် မည်သည့်ကသိဏဈာန်ကို ဝင်စား၍ မည်သို့ အဓိဋ္ဌာန်ရသည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၃၃)

ရေပြင်မှာ ခြေလျင်သွားလိုသော တန်ခိုးရှင် အဓိဋ္ဌာန်ပုံမှာ -

ရေပြင်မှာ ခြေလျင်သွားလိုသော တန်ခိုးရှင်သည် ပထဝီကသိဏဈာန်ကို ဝင်စား၍ ဈာန်မှထကာ ဤအရပ်၌ ရေကို မြေပြင်ဖြစ်ပါစေဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြုရပါသည်။

၁။ တန်ခိုးအဘိညာဉ်ခြင်းအကြောင်းကို ပြည့်စုံအောင်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု ၔ၁ - ၁၁၉-၁၂၁)

တန်ခိုးအဘိညာဉ်ခြင်းအကြောင်းများမှာ -

(က) ဘူမိ ၄-ပါး (ခ) ပါဒ ၄-ပါး (ဂ) ပဒ ၈-ပါး (ဃ) မူလ ၁၆-ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ထို ၄-မျိုးတို့တွင် -

(က) ဘူမိ ၄-ပါးဟူသည်

- (၁) ဝိဝေကဇဘူမိမည်သော ပထမဇ္ဈာနဘူမိ၊
- (၂) ဝိတိသုခဘူမိမည်သော ဒုတိယဇ္ဈာနဘူမိ၊
- (၃) ဥပေက္ခာသုခဘူမိမည်သော တတိယဇ္ဈာနဘူမိနှင့်
- (၄) အဒုက္ခ မသုခဘူမိမည်သော စတုတ္ထဇ္ဈာနဘူမိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) ပါဒ ၄-ပါး ဟူသည်

- (၁) ဆန္ဒလွန်ကံသောသမာဓိ၊ ပြင်းစွာအားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ်
- (၂) ဝီရိယလွန်ကံသောသမာဓိ၊ ပြင်းစွာအားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ်
- (၃) စိတ္တလွန်ကံသောသမာဓိ၊ ပြင်းစွာအားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ်
- (၄) ပညာလွန်ကံသောသမာဓိ၊ ပြင်းစွာအားထုတ်မှုသင်္ခါရတို့နှင့် ပြည့်စုံသော ဣဒ္ဓိပါဒ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ပဒ ၈-ပါး ဟူသည်

“ယောဂီရဟန်းသည် ဆန္ဒကိုမှီ၍ သမာဓိကို ရငြားအံ့၊ စိတ္တေကဂ္ဂတာကို ရငြားအံ့၊ ဆန္ဒသည် သမာဓိမဟုတ်၊ သမာဓိသည် ဆန္ဒမဟုတ်၊ ဆန္ဒက တစ်ခြား၊ သမာဓိက တစ်ခြားဖြစ်၏” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူထားသောကြောင့် အသေးစိတ်အကြောင်းတရားခေါ် ပဒ ၈-ပါးတို့မှာ ဆန္ဒနှင့်

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် (ဒုတိယဆင့်) မေးခွန်းဟောင်းနှင့် အဖြေများ

၈၉

သမာဓိတစ်စုံ၊ ဝီရိယနှင့် သမာဓိ တစ်စုံ၊ စိတ္တနှင့် သမာဓိ တစ်စုံ၊ ဝီရိယနှင့် သမာဓိတစ်စုံတို့ ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) မူလ ၁၆-ပါး ဟူသည်

မတွန့်ဆုတ်သောစိတ်သည် ပျင်းရိခြင်းကြောင့် မတုန်လှုပ်ခြင်း၊ မပျံ့လွင့်သောစိတ်သည် ပျံ့လွင့်မှုကြောင့် မတုန်လှုပ်ခြင်းစသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၅

၁။ (က) စက်ဆုပ်ဖွယ်အနိဋ္ဌာရုံ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ် မဟုတ်ဟု အမှတ်သညာရှိအောင် နေတော်မူသော ရဟန္တာအရှင်မြတ်၏ ပြည့်စုံရမည့်တန်ခိုးနှင့် ပြုလုပ်ရမည့် အစီအစဉ်ကို ဖော်ပြပြီး၊ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၅) (၁၉၉၃-၁)

(ခ) ယင်းတန်ခိုး၏ ဘုံအဆင့်များကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၉)

၂။ (က) မဟာအနုဋ္ဌမထေရ်၏ အံ့ဩဖွယ်ဖြစ်ရပ်ကို ဖော်ပြ၍၊ (မှတ်စု နှာ - ၁၄၂)

(က) မဟာအနုဋ္ဌမထေရ်၏ အံ့ဩဖွယ်ဖြစ်ရပ်မှာ -

မဟာအနုဋ္ဌမထေရ်သည် ဟင်းလျာမပါသည့် ဆွမ်းချည်းသာရ၍ ဂင်္ဂါမြစ်နား၌ ဘုဉ်းပေးနေကြသောရဟန်းတို့ကို မြင်သဖြင့် ဤဂင်္ဂါမြစ်ရေသည် ထောပတ်ကြည်ဖြစ်စေဟု အဓိဋ္ဌာန်၍ ထောပတ်ကိုမြင်အောင် သာမဏေတို့အား အမှတ်သညာကို ပေးတော်မူ၏။ ထိုသာမဏေတို့သည် ခွက်တို့ဖြင့် ယူဆောင်၍ ရဟန်းသံဃာတော်တို့အား ကပ်ကုန်၏။ အားလုံးသော ရဟန်းသာမဏေတို့သည် ကောင်းမွန်သောထောပတ်ကြည်နှင့်တကွ ဆွမ်းဘုဉ်းပေးသုံး ဆောင်ကြကုန်၏။

၁၉၉၆

၁။ (က) အဘယ်တရားများကို ဆန္ဒသမာဓိ၊ ပဓာနသင်္ခါရ ခေါ်သည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊

- (ခ) မြတ်စွာဘုရားသည် ဗြဟ္မာများမမြင်အောင် ကိုယ်တော်ကို ကွယ်ပျောက်စေလျက် ရွတ်ဆိုဟောကြားအပ်သော ပါဠိဂါထာ၏ မြန်မာစကားပြေကို ရေးသားပြပါ။

(မှတ်စု နှာ - ၁၂၀ နှင့် ၁၃၀)

- (က) ဆန္ဒသမာဓိဟူသည်

ဆန္ဒဟူသော အကြောင်းရှိသော (ဝါ) ဆန္ဒလွန်ကဲသော သမာဓိကို ခေါ်ပါသည်။ ဤဆန္ဒသမာဓိဟူသော အမည်သည် ပြုလိုသောဆန္ဒကို အကြီးအမှူးပြု၍ ရအပ်သော သမာဓိ၏အမည် ဖြစ်ပါသည်။

ပဓာနသင်္ခါရဟူသည်

ပြင်းစွာအားထုတ်ကြောင်းဖြစ်သော သင်္ခါရတို့ကို ခေါ်ပါသည်။ ပဓာန သင်္ခါရဟူသောအမည်သည် ကိစ္စလေးပါးကို ပြီးစီးသောလုံ့လ (သမ္ပပ္ပဓာန်)၏ အမည်ဖြစ်ပါသည်။

- (ခ) မြတ်စွာဘုရားသည် ဗြဟ္မာများ မမြင်အောင် ကိုယ်တော်ကို ကွယ်ပျောက်စေလျက် ရွတ်ဆိုဟောကြားအပ်သော ပါဠိဂါထာ၏ မြန်မာစကားပြေမှာ -

“အို - ဗြဟ္မာအပေါင်းတို့၊ ငါသည် ဘဝသံသရာထဲ၌ အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်း အစရှိသောဘေးကို မြင်တွေ့နေရခြင်းကြောင့်သာလျှင် ဘဝကင်းရာ ရှာကြံနေသူတို့၏ တွယ်တာမှုမကင်းသောကြောင့် အဖန်တလဲလဲဖြစ်နေရခြင်းကိုလည်း မြင်နေရခြင်းကြောင့်သာလျှင် တစ်စုံတစ်ခုသော ဘဝကိုမျှ မချီးမွမ်း၊ မတောင့်တ၊ ဘဝ၌နှစ်သက်တွယ်တာသော တဏှာကိုလည်း ဆွဲကိုင်မှု မပြုဘဲ စွန့်ပစ်ဖယ်ရှားလိုက်လေပြီ” ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ လဝိမာန်ကို လက်ဖြင့် လှမ်း၍ဆွဲကိုင်သော တန်ခိုးရှင်၏ ရှည်ထွက်လာသော လက်ကြီးသည် မည်သည့်ရုပ် အမျိုးအစားဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၃၆)

လဝိမာန်ကို လက်ဖြင့်လှမ်း၍ဆွဲကိုင်သော တန်ခိုးရှင်၏ ရှည်ထွက်လာသော လက်ကြီးသည် ဥပါဒိန္နက ခေါ် ကိုယ်တွင်းရုပ်ကို အမှီပြု၍ အနုပါဒိန္နက ခေါ် ကိုယ်ပရုပ် အမျိုးအစား ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၇

၁။ အဘိညာဉ်၏အခြေခံ စတုတ္ထဈာန်ရရှိသူတို့၏ စိတ်သည် ဘာကြောင့် ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားမှု မရှိပါသနည်း။ ယင်းဈာန်မရှိသူတို့၏ စိတ်ကား အဘယ်တရားများကြောင့် ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားပါသနည်း။ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၀)

အဘိညာဉ်၏အခြေခံ စတုတ္ထဈာန်ရရှိသူတို့၏စိတ်သည် သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ၊ ဉာဏ်အလင်း ဟူသော တရား ၆-ပါးတို့က ထောက်ပံ့အားပေးထားသောကြောင့် ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားမှု မရှိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းဈာန်မရှိသူတို့၏စိတ်ကား အဿဒ္ဓိယ၊ ကောသဇ္ဇ၊ ပမာဒ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ အဝိဇ္ဇာနှင့် ကိလေသာအမှောင်တို့ကြောင့် ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားပါသည်။

ယိမ်းယိုင်လှုပ်ရှားမှု မရှိပုံမှာ

- (၁) သဒ္ဓါတရားက ထောက်ပံ့အားပေးထားသောစိတ်သည် မယုံကြည်ခြင်း (အဿဒ္ဓိယ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်ပေ။
- (၂) ဝီရိယတရားက ထောက်ပံ့အားပေးထားသောစိတ်သည် ပျင်းရိခြင်း (ကောသဇ္ဇ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်ပေ။
- (၃) သတိတရားက ထောက်ပံ့အားပေးထားသောစိတ်သည် မေ့လျော့ခြင်း (ပမာဒ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်ပေ။
- (၄) သမာဓိတရားက ထောက်ပံ့အားပေးထားသောစိတ်သည် ပျံ့လွင့်ခြင်း (ဥဒ္ဓစ္စ)ကြောင့် မတုန်လှုပ်ပေ။
- (၅) ပညာတရားက ထောက်ပံ့အားပေးထားသောစိတ်သည် အဝိဇ္ဇာကြောင့် မတုန် လှုပ်ပေ။
- (၆) ဉာဏ်အလင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်သည် ကိလေသာအမှောင်ကြောင့် မတုန်လှုပ်ပေ။

၂။ ဓမ္မဒိန္နမထေရ်အရှင်မြတ်သည် တိဿမဟာကျောင်းတိုက် စေတီရင်ပြင်၌ နေ၍ တရားဟောတော်မူရာ တရားနာပုဂ္ဂိုလ်များ သောတာပန်အချို့၊ သကဒါဂါမ်အချို့စသည် ဖြစ်

ကြရာ၌ အဘယ်နည်း အဘယ်ပုံ တရားဟောသည်ကို စုံလင်စွာ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၂၉)

ဓမ္မဒိန္နမထေရ်အရှင်မြတ် တရားဟောပုံ

သီဟိုဠ်ကျွန်းတလင်္ဂရကျောင်း၌ နေထိုင်သော ဓမ္မဒိန္နမထေရ်သည် တိဿမဟာ ဝိဟာရကျောင်းတိုက်၏ စေတီရင်ပြင်၌ထိုင်ကာ “သိက္ခာသုံးပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းသည် ကိန်းသေအကျင့်ကိုကျင့်သည် မည်ပေ၏” အစချီသော အပဏ္ဏကသုတ် ကို ဟောနေစဉ် ယပ်ကို အောက်သို့ ရှေ့ရှုပြုလိုက်လျှင် အဝီစိတိုင်အောင် တစ်ပြင် တည်း ဟင်းလင်းပွင့်လေ၏။

ထို့နောက် ယပ်ကို အထက်သို့ ရှေ့ရှုပြုလိုက်ပြန်လျှင် ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် တစ်ပြင်တည်း ဟင်းလင်းပွင့်လေ၏။ မထေရ်သည် ဤသို့ ငရဲဘေးဖြင့် ခြိမ်းခြောက်၊ နတ်ပြည်ချမ်းသာဖြင့် ဖြားယောင်းပြီး တရားဟောရာ အချို့သောတာပန်၊ အချို့ သကဒါဂါမ်၊ အချို့အနာဂါမ်၊ အချို့ရဟန္တာတို့ ဖြစ်ကြလေသည်။

၁၉၉၈

- ၁။ အလျင်အမြန် ဝင်စားနိုင်သော (ဒိပ္ပနိသန္တ) တန်ခိုးရှင်ပေါင်း ထောင်သောင်းထဲမှ တစ်ယောက် နှစ်ယောက်လောက်မျှသော စွမ်းစွမ်းတမံ ထမ်းဆောင်နိုင်သောဝန်ဟူသည် အဘယ်နည်း၊ အဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုတာဝန်ကို အဘယ်သို့ အဘယ်ပုံ အံ့ဖွယ်တနန်း ထမ်းဆောင်ခဲ့ပါသနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀၈)

အလျင်အမြန် ဝင်စားနိုင်သော (ဒိပ္ပနိသန္တ) တန်ခိုးရှင်ပေါင်းထောင်သောင်းထဲမှ တစ်ယောက် နှစ်ယောက်မျှသာ စွမ်းစွမ်းတမံ ထမ်းဆောင်နိုင်သောဝန်ဟူသည် -

သူတစ်ပါးတို့၏ ထောက်တည်ရာအဖြစ် အားကိုးရာအဖြစ် ဖြစ်ပါသည်။

ထိုဝန်ကို စွမ်းဆောင်နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဗုဒ္ဓရက္ခိတမထေရ် ဖြစ်ပါသည်။

စွမ်းဆောင်ပုံမှာ - ဗုဒ္ဓရက္ခိတမထေရ်သည် ရဟန်းရှစ်ဝါ၌ အရှင်မဟိန္ဒမထေရ်တို့ ဆင်းသက်ရာ သရက်ကုန်းတွင် မဟာရောဟဏဂုတ္တမထေရ်အား သူနာပြုစုရန်

ကြွလာသော တန်ခိုးရှင်ရဟန်းတော်သုံးသောင်းတို့၏အလယ်၌ထိုင်နေစဉ် မထေရ်အား ယာဂုကပ်သောနဂါးမင်းကို သုတ်ချီမည်ဟု ကောင်းကင်မှ ထိုးဆင်းလာသော ဂဠုန်မင်းကိုမြင်လျှင် ချက်ချင်းပင် တောင်ကိုဖန်ဆင်း၍ နဂါးမင်းကို လက်မောင်း၌ ကိုင်လျက် ထိုဖန်ဆင်းထားသော တောင်ခေါင်းသို့ ဝင်လေ၏။ ဂဠုန်မင်းသည် တောင်၌ ခိုက်မိ၍ ပြန်ပြေးလေ၏။ မဟာရောဟဏဂုတ္တမထေရ်က “ငါ့ရှင်တို့ - အကယ်၍သာ ဗုဒ္ဓရက္ခိတမရှိလျှင် ငါတို့အားလုံးပင် အကဲ့ရဲ့ခံကြရပေတော့မည်” ဟု မိန့်ဆိုလေ၏။

၂။ မြေလျှိုးလိုသောတန်ခိုးရှင်သည် အဘယ်ကသိဏဈာန်ကို ဝင်စားရသည်၊ အဘယ်သို့ အဓိဋ္ဌာန်ရသည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၃၂)

မြေလျှိုးလိုသောတန်ခိုးရှင်သည်

- (၁) အာပေါကသိုဏ်းဖြင့် ပါဒက စတုတ္ထဈာန်ကို ဝင်စားရမည်၊
- (၂) ဈာန်မှထကာ ဤမျှလောက်သောအရပ်၌ မြေသည် ရေဖြစ်စေသတည်း ဟု ဆင်ခြင်၍ ပရိကံပြုရမည်၊
- (၃) ထို့နောက် အာပေါကသိုဏ်းဖြင့် ပါဒက စတုတ္ထဈာန်ကို ပြန်ဝင်စားရမည်၊
- (၄) ထိုဈာန်ဝင်စားရာမှထပြီး ရေဖြစ်စေဟု အဓိဋ္ဌာန်ရမည်၊ အဓိဋ္ဌာန်စိတ်ဖြစ်ပေါ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ပိုင်းခြားထားသည့် မြေသည် ရေပြင်ဖြစ်လေတော့၏။

ဤသို့လျှင် မြေလျှိုးလိုသောတန်ခိုးရှင်သည် အလိုရှိသည့်အတိုင်း မြေလျှိုးနိုင်ပါသည်။

၁၉၉၉

၁။ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတည်းက ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာဖြစ်လိုလျှင် အဘယ်လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို ပြုလုပ်ပြီးမှ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာ ဖြစ်လာသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင် ယင်းအစီအစဉ်ပြုလုပ်ရာ၌ အဘယ်စိတ်က အဘယ်ကို အာရုံပြုသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၂၂)

ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတည်းက ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာဖြစ်လိုလျှင် လုပ်ရမည့်လုပ်ငန်းအစီအစဉ်မှာ-

- (၁) တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှု၏ အကြောင်းများဖြစ်သော ဘူမိ၊ ပါဒ၊ ပဒ၊ မူလတရားများနှင့် ပြည့်စုံစေပြီးလျှင်၊ အဘိညာဉ်၏အခြေခံပါဒ စတုတ္ထဈာန်ကို ဝင်စားရပါမည်။
- (၂) ထိုဈာန်မှထ၍ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာဖြစ်လိုလျှင် “တစ်ရာဖြစ်လို၏”ဟု ပရိကံကို ပြုလုပ်ရပါမည်။
- (၃) တစ်ဖန် စတုတ္ထဈာန်ကို ပြန်ဝင်စားရမည်။
- (၄) ထိုဈာန်ဝင်စားရာမှထပြီး “တစ်ရာဖြစ်စေ”ဟု အဓိဋ္ဌာန်ရ၏။ အဓိဋ္ဌာန်ပြုသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာ ဖြစ်လာ၏။

ယင်းအစီအစဉ် ပြုလုပ်ရာ၌ စိတ်တို့၏အာရုံကို ဖော်ပြရသော် -

- (၁) ပါဒကဏ္ဍာန်စိတ်သည် “ပဋိဘာဂနိမိတ်” ကို အာရုံပြုပါသည်။
- (၂) ပရိကံစိတ်တို့သည် ဖန်ဆင်းအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာ၏အဆင်းကို အာရုံပြုပါသည်။
- (၃) အဓိဋ္ဌာန်စိတ်သည်လည်း ပရိကံစိတ်နှင့်အတူပင် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာကိုပင် အာရုံပြုပါသည်။ ထိုသို့ အာရုံပြုရာတွင် ပညတ်၏အစွမ်းဖြင့် အာရုံမပြု၊ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ရာတို့၏ ရူပါရုံအစွမ်းဖြင့်သာ အာရုံပြုပါသည်။

၂၀၀၀

- ၁။ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ အပြင်ဘက်၌ ညဉ့်သုံးယမ်ပတ်လုံး ဘီလူးသားရဲမြောက်များစွာ သွားလာ ကျက်စားရာဌာန၌ တစ်ယောက်တည်းရှိနေသော “ဘူတပါလ” မည်သော သူငယ်၏ ဘေးရန်ကင်းကွာ ချမ်းသာစွာနေခြင်းသည် အဘယ်မည်သော တန်ခိုး(ဣန္ဒြိယ)ဖြစ်သည်ကို ဖြေဆိုပြီး၊ ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် သွားလိုသော တန်ခိုးရှင်အတွက် အပိုဆောင်ထားရမည့် အဘိညာဉ်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၃, ၁၃၄) (၁၉၉၂ - ၁)

ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် သွားလိုသော တန်ခိုးရှင်အတွက် အပိုဆောင်ထားရမည့် အဘိညာဉ်မှာ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် ဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းမှာ - ကောင်းကင်၌သွားနေစဉ် ဥတုကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော တောင် သစ်ပင်စသည်တို့ ဖြစ်ပေါ်ခြင်း၊ နဂါး ဂဠုန် စသည်တို့က မနာလို၍ ဖန်ဆင်းခြင်း ဟူသော အန္တရာယ်တို့ကို မြင်ရန်လိုသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ရေချိုးဆိပ်၊ ရွာတံခါးစသည် မသင့်လျော်သောအရပ်၌ မဆင်းမီစေရန်၊ သင့်လျော်သော အရပ်၌သာ ဆင်းနိုင်ရန်အတွက်လည်း ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ကို ရထားသင့်ပါသည်။

၂၀၀၁

၁။ အဘယ်ကုသိုလ်(တန်ခိုး)ကို “ဝိကုဗ္ဗနက္ကန္တိ၊ မနောမယက္ကန္တိ” ဟု ခေါ်သည်ကို ဖော်ပြပြီး ခါကုကောဏ္ဍညထေရ်၏ ထူးခြားသောဖြစ်ကြောင်းနှင့် ထိုမထေရ်ရှင်မှာ အနာဒဏ်ရာ မရခြင်း၏အကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၄၄, ၁၁၄)

ဝိကုဗ္ဗနက္ကန္တိမှာ -

တန်ခိုးရှင်သည် မိမိ၏ပကတိအသွင်ကိုစွန့်၍ သူငယ်အသွင်၊ နဂါးအသွင်စသည် ဖြင့် အသွင်သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးကို ဖန်ဆင်းခြင်းသည် ဝိကုဗ္ဗနက္ကန္တိ မည်ပါသည်။

မနောမယက္ကန္တိမှာ -

တန်ခိုးရှင်၏ ပကတိရုပ်ကိုယ်နှင့် တစ်ထပ်တည်းတူသောရုပ်ကိုယ်ကို မိမိခန္ဓာ ကိုယ်အတွင်းမှ ထွင်းဖောက်ပေါ်ထွက်လာပုံကို ဖန်ဆင်းပြခြင်းသည် စိတ်ဖြင့်ပြီးသော တန်ခိုး မနောမယက္ကန္တိ မည်ပါသည်။

ခါကုကောဏ္ဍညထေရ်၏ ထူးခြားသောဖြစ်ကြောင်းနှင့် ထိုထေရ်ရှင်မှာ အနာဒဏ်ရာ မရ ခြင်း၏အကြောင်းမှာ -

အရှင်ခါကုကောဏ္ဍညထေရ်သည် နဂိုပကတိကပင် သမာပတ်ဝင်စားလေ့ ရှိ၏။ ထိုအရှင်သည် ညဉ့်တစ်ည၌ တောတစ်ခုတွင် သမာပတ်ဝင်စား၍ နေ၏။ ထိုအခါ ခိုးသားငါးရာတို့သည် ဥစ္စာထုပ်ကို ခိုးယူလာ၍ တောအုပ်သို့ ရောက်သောအခါ အပန်း ဖြေအနားယူလိုသဖြင့် မထေရ်ကို သစ်ငှက်ထင်က ခိုးလာသော ဥစ္စာထုပ်အားလုံးကို စုပုံတင်ထားကြ၏။ မထေရ်သည် ကာလအပိုင်းအခြား၏အစွမ်းဖြင့် သမာပတ်မှထလာ

ပြီး လှုပ်ရှားသည်ကို မြင်သောအခါ ခိုးသားငါးရာတို့ ကြောက်လန့်အော်ဟစ်ကြ၏။ မထေရ်က ရဟန်းဖြစ်ကြောင်း၊ မကြောက်ကြရန် ပြောပြသော် သူ့ခိုးတို့ကကန်တော့ပြီး မထေရ်ကို ကြည်ညိုသဖြင့် ရဟန်းပြုကြ၏။ နောင်သော် အားလုံး ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါးနှင့် တကွ ရဟန္တာချည်း ဖြစ်ကြပါသည်။

ခိုးသားငါးရာတို့၏ဥစ္စာထုပ်ငါးရာတို့ဖြင့် ဖိထားသော်လည်း မထေရ်၏ တစ်စုံတစ်ရာ မနာကျင်ခြင်းအဖြစ်သည် သမာဓိဝိပျာရက္ခန္ဓိတန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၂

- ၁။ ဥတေနမင်းက သာမာဝတီမိဖုရားကို မြားဖြင့်မပစ်နိုင်အောင် အဘယ်တန်ခိုးက္ခန္ဓိက ကာကွယ်ထားသည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၄)

ဥတေနမင်းက သာမာဝတီမိဖုရားကို မြားဖြင့် မပစ်နိုင်အောင် ကာကွယ်ထားသော တန်ခိုးက္ခန္ဓိကို ဖော်ပြရသော်-

သမာဓိဝိပျာရက္ခန္ဓိတန်ခိုး ဖြစ်ပါသည်။ သာမာဝတီမိဖုရားနှင့် အခြံအရံငါးရာတို့သည် မာဂဏ္ဍီမိဖုရား၏ ဂုံးတိုက်စကားကြောင့် စိတ်ဆိုးပြီး အဆိပ်လူးမြား တပ်ကာ သတ်မည်ကြံသော ဥတေနမင်းကြီးအား မေတ္တာဈာန်ဖြင့် ပျံ့နှံ့စေ၏။ မင်းကြီးသည် မြားကိုပစ်လွှတ်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်၊ လေးကိုလည်း မချနိုင်ဘဲ တဆတ်ဆတ်တုန်လှုပ်နေ၏။ ဤသို့ မြားမပစ်နိုင်ခြင်းသည် သာမာဝတီမိဖုရား၏ မေတ္တာဈာန် သမာဓိဝိပျာရက္ခန္ဓိတန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၄

- ၁။ အနိစ္စာနုပဿနာဖြင့် နိစ္စသညာကို ပယ်ခြင်းကိစ္စနှင့် ပဌမဈာန်ဖြင့် နိဝရဏတို့ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စတို့ ပြီးစီးထမြောက်ပါက တန်ခိုး(က္ခန္ဓိ)ဆယ်မျိုးတို့တွင် အဘယ်တန်ခိုးတို့ ဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ထိုတန်ခိုးတို့သည် အဘယ်အရှင်မြတ်တို့၌ ကိုယ်တွေ့ဖြစ်ခဲ့သည်ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အတိုင်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၂၊ ၁၁၃)

အနိစ္စာနုပဿနာဖြင့် နိစ္စသညာကို ပယ်ခြင်းကိစ္စ ပြည့်စုံပြီးစီးထမြောက်ပါက -

ဉာဏဝိပ္ပါရက္ကန္တိတန်ခိုး ဖြစ်ပါသည်။ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ဖြစ်သည်မှ ရှေးဝိပဿနာ ခဏ၌လည်းကောင်း၊ နောက်၌လည်းကောင်း၊ ထိုအရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ဖြစ်ဆဲသောခဏ၌လည်းကောင်း အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၏အာနုဘော်ကြောင့် ဖြစ်သောအထူးသည် ဉာဏ-ဝိပ္ပါရတန်ခိုး မည်၏။

ယင်းတန်ခိုးတို့ ကိုယ်တွေ့ဖြစ်ခဲ့သော အရှင်မြတ်တို့မှာ -

- (၁) ငါး၏ဝမ်းထဲသို့ ကျရောက်သော်လည်း ရောဂါတစ်စုံတစ်ရာ မရှိ၊ ပကတိ ကျန်းမာခြင်းဖြစ်သော အရှင်ဗာကုလမထေရ်၊
- (၂) မီးရှို့ရာထင်းပုံပေါ်တွင် ရောဂါတစ်စုံတစ်ရာ မရှိ၊ အနာကင်းခြင်းဖြစ်သော အရှင်သံကိစ္စမထေရ်၊
- (၃) ကြမ်းကြုတ်သောဘီလူးသားရဲတို့ သွားလာကျက်စားရာမြို့ပြင်၌ တစ်ညလုံး တစ်ယောက်တည်း ကျန်ရစ်သော်လည်း ဘေးရန်အန္တရာယ် ကင်းခြင်း ဖြစ်သော အရှင်ဘူတပါလမထေရ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ပဌမဈာန်ဖြင့် နိဝရဏတို့ကိုပယ်ခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးထမြောက်ပါက -

သမာဓိဝိပ္ပါရက္ကန္တိတန်ခိုး ဖြစ်ပါသည်။ ပဌမဈာန်စသော သမာဓိမှ ရှေးဥပစာရ ခဏ၌လည်းကောင်း၊ နောက်သမာပတ် လေ့ကျက်သည်၏ အဆုံး၌လည်းကောင်း၊ ထိုသမာပတ် ဝင်စားဆဲခဏ၌လည်းကောင်း၊ ထိုထိုဈာန်၌ သမာဓိအစွမ်းကြောင့် ဖြစ်သောအထူးသည် သမာဓိဝိပ္ပါရက္ကန္တိတန်ခိုး မည်၏။

ယင်းတန်ခိုးကို ကိုယ်တွေ့ဖြစ်ခဲ့သော အရှင်မြတ်တို့မှာ -

- (၁) မိုးကြိုးပစ်သကဲ့သို့ ဘီလူး၏ ပြင်းထန်စွာရိုက်ပုတ်ခြင်းကြောင့် တစ်စုံတစ်ရာမျှ နာကျင်ခြင်းမဖြစ်သော အရှင်သာရိပုတ္တရာ၊
- (၂) နွားကျောင်းသားတို့က ထင်းဖြင့် မီးရှို့သော်လည်း မထေရ်၏သင်္ကန်းချည်မျှင် ကိုမျှ မီးမလောင်ခဲ့သော အရှင်သဒ္ဓိဝမထေရ်၊
- (၃) ခိုးသားငါးရာ၏ဥစ္စာထုပ်ငါးရာတို့ဖြင့် ဖိထားသော်လည်း တစ်စုံတစ်ရာနာကျင်ခြင်း မဖြစ်ခဲ့သော အရှင်ခါဏုကောဏ္ဍညမထေရ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၉၈

ဓမ္မဗျူဟာ

၂၀၀၅

- ၁။ ငှက်သွင်အလား ကောင်းကင်တွင် ဈာန်ခရီးကြွလိုသော ရဟန်းသည် မည်သည့် အဘိညာဉ်ကို ရရှိထားသင့်ပါသနည်း။ ပြည့်စုံလုံလောက်သော အကြောင်းပြချက်များဖြင့် ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၃၄) (၂၀၀၀ - ၁)

၂၀၀၆

- ၁။ ကောင်းကင်၌ ပျံသန်းသွားလာနေသောငှက်များမှာ တန်ခိုးရှိနိုင်/မရှိနိုင် ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အမြင် အားဖြင့် ရှင်းလင်းတင်ပြ၍ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၆) (၁၉၈၅)

- ၂။ (က) နေဉ္စယသူဌေး (ခ) သုမနာဒေဝီ (ဂ) မောင်ပုဏ္ဏတို့၏ (ပုညဝတက္ကဒ္ဓိ) ကောင်းမှု ကြောင့်ပြီးသည့် တန်ခိုးကြီးမားပုံများကို ဖြေဆို၍ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၇)
- (က) နေဉ္စယသူဌေး၏ ပုညဝတက္ကဒ္ဓိမှာ အသပြာငွေတစ်ထောင်ကိုကိုင်၍ ဇမ္ဗူဒိပ် ကျွန်းနေလူအားလုံးတို့အား ပေးလှူဒါန်းသော်လည်း အသပြာငွေတစ်ထောင် မကုန်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) သုမနာဒေဝီ၏ ပုညဝတက္ကဒ္ဓိမှာ စပါးအပြည့် ပြည်တစ်တောင်းကို ကိုင်၍ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းနေ လူအားလုံးတို့အား ပေးလှူဒါန်းသော်လည်း စပါးတစ်ပြည် မကုန်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (ဂ) မောင်ပုဏ္ဏ၏ပုညဝတက္ကဒ္ဓိမှာ ထယ်တစ်ကြောင်း ထိုးလိုက်လျှင် ဘယ်၊ ညာ ထယ်ကြောင်း ခုနစ်ကြောင်းစီ တစ်ပြိုင်နက် ထိုးပြီးဖြစ်သဖြင့် ထယ် ၁၄- ကြောင်း ပြီးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၇

- ၁။ ပုညဝတက္ကဒ္ဓိတန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဘုန်းကံကြီးမားသူ ဆွေမျိုးငါးဦးတို့ကို သူ တို့၏ဘုန်းကံတို့နှင့်တကွ တွဲစပ်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၇)

ဘုန်းကံကြီးမားသူ ဆွေမျိုးငါးဦးတို့၏ ဘုန်းကံတို့မှာ-

မေတ္တာကသူဌေးကြီး၏ဘုန်းကံမှာ - ခေါင်းလျှော်ပြီး ကောင်းကင်သို့ မော့ကြည့်စဉ် ခဏ၌ သလေးနီစပါးများ ကောင်းကင်မှ ကျလာပြီး စပါးကျီပေါင်း(၁၂၅၀၀)တို့ကို ပြည့်လှုံသွားစေပါသည်။

ကျန်ဆွေမျိုးတို့၏ဘုန်းကံတို့မှာ (၁၉၈၉ - ၁, ၂၀၀၆ - ၂)

၂၀၀၈

- ၁။ အရှင်ဗာကုလမထေရ်လောင်းလျာ၏ ရေထဲသို့ကျ၍ ငါးဝမ်းဗိုက်ထဲသို့ရောက်ပြီး မသေသော ဉာဏဝိပ္ပာရက္ခဒွိတန်ခိုး ကြီးမားပုံနှင့် သိရိမာက ဦးခေါင်းထက်သို့ ဆီပူလောင်းချသော်လည်း မည်သို့မျှ မဖြစ်သော (ဥတ္တရာ၏) သမာဓိဝိပ္ပာရက္ခဒွိတန်ခိုး ကြီးမားပုံတို့ကို ပေါ်လွင်အောင် ရေးသားခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၂, ၁၁၄) (၁၉၉၀ - ၁)

၂၀၀၉

- ၁။ တန်ခိုး၏ဖြစ်ရာ ဘုံလေးပါးနှင့် ဈာန်တို့ကို တွဲစပ်ဖော်ပြ၍ တန်ခိုး၏အခြေပါဒတို့ကို လည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၇) (၁၉၉၄)

- ၂။ မြတ်စွာဘုရားသည် နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်းကို ဆုံးမရာ၌ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်ကိုသာ ခွင့်ပြုတော်မူခြင်း၏ အကြောင်းကို ဖော်ပြ၍၊

မြတ်စွာဘုရားသည် နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်းကို ဆုံးမရာ၌ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်ကိုသာ ခွင့်ပြုတော်မူခြင်း၏အကြောင်းမှာ -

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်မှ ကြွင်းသော တစ်ပါးသောရဟန်းတို့သည် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်ပြုသော အစမှစ၍ အလုံးစုံသော တန်ခိုးပြာဋိဟာတို့ကို ပြုရန် စွမ်းနိုင်ကုန်၏။ နှာခေါင်းလေလွှတ်သောအရာသို့ ရောက်သောအခါ၌ ကား အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်မထေရ်နှင့် ရည်တူ ဈာန်စက္ခုဖြင့် ကသိုဏ်းအာရုံကို လျင်စွာရ၍ ဝင်စားခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

- ၁။ စကြဝတေးမင်း စသော လူတို့၏ ကောင်းကင်သို့ သွားလာနိုင်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ အရှင်သံကိစ္စမထေရ်လောင်းလျာအား အမိဝမ်း၌ မီးသင်္ဂြိုဟ်ရာဝယ် မသေခြင်းသည် လည်းကောင်း မည်သည့်တန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၆၊) (၁၉၈၆)

- ၂။ မြတ်စွာဘုရားသည် တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ ဘိဓမ္မာတရားဟောကြားတော်မူပြီး၍ စောင်းတန်းသုံးသွယ်ဖြင့် သက်ဆင်းကြွလာတော်မူပုံကို လိုက်ပါပို့ဆောင်ပူဇော်ကြသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့နှင့်တကွ အများတကာမှန်းဆ၍ ကြည်ညိုနိုင်အောင် တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၁၆၊)

မြတ်စွာဘုရား တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ သက်ဆင်းကြွလာတော်မူပုံမှာ -

မြတ်စွာဘုရားသည် ပတ္တမြားဖြင့်ပြီးသော အလယ်စောင်းတန်းလှေကားဖြင့် ဆင်းသက်တော်မူ၏။ ၆-မျိုးသောကာမာဝစရနတ်တို့သည် လက်ဝဲဘက်ရွှေစောင်းတန်းလှေကားဖြင့် ဆင်းသက်ကုန်၏။ သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မာတို့သည်လည်းကောင်း၊ မဟာဗြဟ္မာကြီးသည်လည်းကောင်း လက်ယာဘက် ငွေစောင်းတန်းလှေကားဖြင့် ဆင်းသက်ကုန်၏။ သိကြားနတ်မင်းသည် မြတ်စွာဘုရား၏ သပိတ်သင်္ကန်းကို ယူလာခဲ့၏။ မဟာဗြဟ္မာကြီးသည် သုံးယူဇနာရှိသော ထီးဖြူတော်ကို မိုးလျက်၊ သုယာမနတ်မင်းသည် သားမြီးယပ်ကို ကိုင်လျက်၊ ပဉ္စသိခမည်သော ဂန္ဓဗ္ဗနတ်သားသည် ဥသျှစ်သီးမည်ကဲ့သို့ ဝါဖျော့ဖျော့အဆင်းရှိ၍ ဗေလုဝပဏ္ဏမည်သော သုံးဂါဝုတ်ခန့်ရှိ စောင်းကို ကိုင်လျက် မြတ်စွာဘုရားအား ပူဇော်ရင်း ဆင်းသက်၏။ ထိုနေ့၌ မြတ်စွာဘုရားကို ဖူးမြင်၍ ဘုရားဖြစ်ရန် လိုချင်တောင့်တခြင်းကို မဖြစ်စေဘဲ တည်သောသတ္တဝါမည်သည် မရှိ

အခန်း ၁၃၊ အဘိညာနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၃

- ၁။ မဟာသမ္ပတမင်းဟူသည် မည်သည့်မင်းမျိုးကို ဆိုလိုပါသနည်း။ မဟာသမ္ပတမင်း ဖြစ်ထိုက်သည့် အင်္ဂါလက္ခဏာများကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၂)

မဟာသမ္ပတမင်းဟူသည် လူအများက မင်းဟု သမုတ်သောကြောင့် ဖြစ်လာသော မင်းကို ဆိုလိုပါသည်။

မဟာသမ္ပတမင်း ဖြစ်ထိုက်သည့် အင်္ဂါလက္ခဏာများမှာ -

လူအပေါင်းတို့တွင် အဆင်းအလှဆုံး၊ ရှုချင်စဖွယ် အကောင်းဆုံးဖြစ်ခြင်း၊ အခြံအရံများခြင်း၊ ဘုန်းတန်ခိုး အလွန်ကြီးခြင်း၊ အဆင်အခြင်ဉာဏ်ပညာနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ နှိပ်ကွပ်ခြင်း၊ ချီးမြှောက်ခြင်းကို ပြုနိုင်သောစွမ်းရည်ရှိခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ အကုသိုလ်ကံဟူသမျှတို့တွင် အပြစ်အကြီးဆုံးကံသည် မည်သည့်ကံ ဖြစ်ပါသနည်း။ အဘယ်ကြောင့် အပြစ်အကြီးဆုံး ဖြစ်သည်ကို ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၇၁)

အကုသိုလ်ကံတို့တွင် အပြစ်အကြီးဆုံးကံသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ ဖြစ်ပါသည်။

အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် - “ရဟန်းတို့ - ထိုမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံကဲ့သို့ အပြစ်ကြီးသော တစ်ပါးသော အကုသိုလ်ကံကိုမျှလည်း ငါဘုရားမြင်တော်မမူ၊ ထို့ကြောင့် အပြစ်ရှိသော တရားတို့တွင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသာလျှင် အပြစ်အကြီးဆုံးဖြစ်သည်” ဟု မြတ်စွာဘုရားဟောတော်မူသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၄

- ၁။ လူသားတစ်ယောက်၏ နှလုံးသွေးအရောင်အဆင်းကို ခွဲခြား၍ စိတ်နေစိတ်ထား အကဲခတ်ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် ဉာဏ်အမြင်နှင့် ဆုံးဖြတ်နည်းကို ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ အဘိဓမ္မာဒေသနာ နည်းအရ ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၀)

လူသားတစ်ယောက်၏ နှလုံးသွေးအရောင်အဆင်းကို ခွဲခြား၍ စိတ်နေစိတ်ထား အကဲခတ် ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် ဉာဏ်အမြင်မှာ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ဖြင့် ပြီးစီးပြည့်စုံသော စေတောပရိယအဘိညာဉ် ဖြစ်ပါသည်။

ဆုံးဖြတ်နည်းမှာ စေတောပရိယအဘိညာဉ်ကို ဖြစ်စေလိုသော ယောဂီသည် ဒိဗ္ဗ-စက္ခုအဘိညာဉ်ကို ပရိကံပြုသည့်အနေဖြင့် ကြိုတင်ဖြစ်စေရမည်။ ထိုဒိဗ္ဗစက္ခု - အဘိညာဉ်ဖြင့် သူတစ်ပါးတို့၏ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍ဖြစ်သော နှလုံးသွေးအရောင် အဆင်းကို ကြည့်ရှု၍ စိတ်နေစိတ်ထားကို ဆုံးဖြတ်ရ၏။ ဆုံးဖြတ်နည်းမှာ -

- (က) နှလုံးသွေးအရောင်သည် ပညောင်သီးမှည့်အဆင်းနှင့်တူစွာ အနီရောင်ရှိလျှင် သောမနဿစိတ် ဖြစ်နေ၏။
- (ခ) နှလုံးသွေးအရောင်သည် သပြေသီးမှည့်အဆင်းနှင့်တူစွာ မည်းနက်သော အရောင်ရှိလျှင် ဒေါမနဿစိတ် ဖြစ်နေ၏။
- (ဂ) နှလုံးသွေးအရောင်သည် နှမ်းဆီအဆင်းနှင့်တူစွာ ကြည်လင်သောအဆင်းရှိ လျှင် ဥပေက္ခာစိတ် ဖြစ်နေ၏ ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ယခုအခါ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံး မီးဘေး ရေဘေး လေဘေးအန္တရာယ်များ တွေ့ကြုံနေကြရာ ယင်းအန္တရာယ်များ ဖြစ်ပွားခြင်းအကြောင်းရင်းနှင့်တကွ လက်ရှိကမ္ဘာလူသားတို့၏ အခြေအနေကို ပရမတ္ထသဘာဝအားဖြင့် စိစစ်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၄)

မီးဘေး ရေဘေး လေဘေးအန္တရာယ်များ ဖြစ်ပွားခြင်းအကြောင်းရင်းမှာ -
အကုသိုလ်မူလ ဟူသောအကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အဋ္ဌကထာ အလိုအရ -

- (၁) ရာဂလွန်ကဲသောအခါ လောကသည် မီးဖြင့် ပျက်၏။
- (၂) ဒေါသလွန်ကဲသောအခါ လောကသည် ရေဖြင့် ပျက်၏။
- (၃) မောဟလွန်ကဲသောအခါ လောကသည် လေဖြင့် ပျက်၏။

ကေစိဆရာ အလိုအရ -

- (၁) ဒေါသလွန်ကဲသောအခါ မီးဖြင့်ပျက်၏။
- (၂) ရာဂလွန်ကဲသောအခါ ရေဖြင့်ပျက်၏။

(၃) မောဟလွန်ကဲသောအခါ လေဖြင့်ပျက်၏။

၁၉၈၅

- ၁။ ခန္ဓ၊ မောရ စသော ပရိတ်တော်တို့၏ တန်ခိုးအာနုဘော်ကြီးမားလှပုံကို သိသာစေရန် ယင်းတို့၏ အာနုဘော်ပျံ့နှံ့ရာခေတ်နှင့် တွဲဖက်လျက် ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၇)

ခန္ဓ၊ မောရ စသော ပရိတ်တော်တို့၏ အာနုဘော်ပျံ့နှံ့ရာခေတ်မှာ -

အာဏာခေတ်ဖြစ်ပြီး၊ စကြဝဠာကုဋေတစ်သိန်း အပိုင်းအခြားရှိသောအရပ် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၆

- ၁။ ဇ္ဈေးဇ္ဈောဘဝတို့ကို မြင်နိုင်သူ (၆)ဦးတို့ကို မြင်နိုင်ရာကာလနှင့် တွဲစပ်၍ သေသပ်စွာ ဖြေ ဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၃)

ဇ္ဈေးဇ္ဈောဘဝတို့ကို မြင်နိုင်သူ (၆)ဦးတို့မှာ -

- (၁) တိတ္ထိတို့သည် ကမ္ဘာ (၄၀)မျှ ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့နိုင်၏။
- (၂) ပကတိသာဝကတို့သည် ကမ္ဘာရာထောင်ကို အောက်မေ့နိုင်၏။
- (၃) မဟာသာဝကတို့သည် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကို အောက်မေ့နိုင်၏။
- (၄) အဂ္ဂသာဝကတို့သည် တစ်သင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကို အောက်မေ့နိုင်၏။
- (၅) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့သည် နှစ်သင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကို အောက်မေ့နိုင်၏။
- (၆) သဗ္ဗညုတဘုရားတို့သည် ကမ္ဘာအသင်္ချေအပိုင်းအခြားမရှိအောက်မေ့နိုင်၏။

- ၂။ အနန္တရိယကံနှင့် အပြစ်ကြီးပုံတူမျှသောကံကို ဖော်ပြ၍၊ အကုသိုလ်ကံဟူသမျှတို့တွင် အပြစ်အကြီးဆုံး ဖြစ်သောကံကို ရေးပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၇၁)

အနန္တရိယကံနှင့် အပြစ်ကြီးပုံတူမျှသောကံမှာ အရိယူပဝါဒကံ ဖြစ်ပါသည်။

အကုသိုလ်ကံ ဟူသမျှတို့တွင် အပြစ်အကြီးဆုံးဖြစ်သောကံမှာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၇

- ၁။ နှလုံးသွေးအရောင်အဆင်းနှင့် စိတ်ဖြစ်ပေါ်ပုံတို့၏ ဆက်စပ်လျက်ရှိပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ကျမ်း
လာ အရ ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၀) (၁၉၈၄ - ၁)

၁၉၈၈

- ၁။ အဘိညာဉ်ရှင်ချင်းတူပါလျက် တိတ္ထိတို့နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပကတိသာဝကတို့ ရှေးရှေး
ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့ကြရာ၌ ထူးခြားပုံကို အကြောင်းနှင့်တကွ တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု
နှာ - ၁၅၃)

တိတ္ထိတို့နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ပကတိသာဝကတို့ ရှေးရှေးခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့ကြရာ
၌ ထူးခြားပုံမှာ -

တိတ္ထိတို့သည် ကမ္ဘာ-၄၀ သာ အောက်မေ့နိုင်ကြ၏။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော်
ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားတတ်သော ဉာဏ်ကင်းသဖြင့် ပညာအားနည်းခြင်းကြောင့် ဖြစ်
ပါသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာ ပကတိသာဝကတို့သည် ကမ္ဘာရာထောင် အောက်မေ့နိုင်ကြ၏။
အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားတတ်သောဉာဏ်ရှိသဖြင့် ပညာအား
ကြီးခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ မီး ရေ လေတို့ကြောင့် ကမ္ဘာပျက်လတ်သော် အနန္တစကြဝဠာတို့တွင် အဘယ်မျှ ပျက်
ကြသည်ကို ဖော်ပြ၍၊ မဟာသမ္မတ၊ ခတ္တိယ၊ ရာဇဂဟု ခေါ်ခြင်းအကြောင်းကိုလည်း
အသီးသီး တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၇၊ ၁၆၂)

မီးဖြင့် ကမ္ဘာပျက်လတ်သော် အာဘဿရာဘုံမှ အောက်ဘုံတို့သည် ပျက်ကြ၏။

ရေဖြင့် ကမ္ဘာပျက်လတ်သော် သုဘကိဏှာဘုံမှ အောက်ဘုံတို့သည် ပျက်ကြ၏။

လေဖြင့် ကမ္ဘာပျက်လတ်သော် ဝေဟပ္ဖိုလ်ဘုံမှ အောက်ဘုံတို့သည် ပျက်ကြ၏။

မဟာသမ္မတမင်း ဆိုသည်မှာ လူအပေါင်းတို့က မင်းဟု သမုတ်သောကြောင့် မဟာ
သမ္မတမင်း မည်ပါသည်။

ခတ္တိယ ဆိုသည်မှာ လယ်တို့၏အရှင် လယ်တို့ကိုအစိုးရသောကြောင့် ခတ္တိယ မည်ပါသည်။

ရာဇာ ဆိုသည်မှာ မင်းကျင့်တရားနှင့် ညီညွတ်သော ကိုယ် နှုတ် နှလုံး အမှုဖြင့် သူ တစ်ပါးတို့ကို နှစ်သက်စေတတ်သောကြောင့် ရာဇာ မည်ပါသည်။

၁၉၈၉

- ၁။ စကြဝဠာတစ်သိန်း အာနုဘော်ပျံ့နှံ့သော သုတ်တော်၊ ပရိတ်တော်များကို ထုတ်ဖော်ပြ၍၊ ကမ္ဘာကြီးသည် အပျက်ကြီး မပျက်သေးသော်လည်း အပျက်ကလေးများကား တရစပ်ဖြစ် နေလေရာ ယင်းသို့ဖြစ်ခြင်းသည် အဘယ်အကုသိုလ် လွန်ကဲ၍ အဘယ်အရာဝတ္ထုမျိုး ဖြင့် ပျက်ရတတ်ပါသနည်း။ တွဲစပ်ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၇၊ ၁၆၄) (၁၉၈၄-၁)

စကြဝဠာတစ်သိန်း အာနုဘော်ပျံ့နှံ့သော သုတ်တော်၊ ပရိတ်တော်များမှာ -

ရတနသုတ်၊ ခန္ဓသုတ်၊ ဓဇဂ္ဂသုတ်၊ အာဇာနည်ဋီယသုတ်၊ မောရသုတ်တို့ ဖြစ် ပါသည်။

- ၂။ စာဖြေပုဂ္ဂိုလ်(စာဖြေသူ)အပါအဝင် သူသူငါငါ ရှစ်အဆင်းလှပစွာဖြင့် ဘဝအဆင့်အတန်း မြင့်မြင့် နေလိုသူချည်း ဖြစ်ရာ ယင်းအတွက် သိရန်လိုအပ်လှသော ရှစ်ဆိုး ရှစ်လှ၊ အဆင့်အတန်း နိမ့်ခြင်း မြင့်ခြင်းတို့၏ လက်သည်အကြောင်းတရားကို အသီးသီးတင်ပြခဲ့ ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၈)

ရှစ်ဆိုးခြင်း၏ လက်သည်အကြောင်းအရာမှာ ဒေါသဥပနိဿယရသောကံ၏ အကျိုး ဆက်နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ရှစ်လှခြင်း၏ လက်သည်အကြောင်းအရာမှာ အဒေါသဥပနိဿယရသောကံ၏အကျိုး ဆက်နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အဆင့်အတန်းနိမ့်ခြင်း၏ လက်သည်အကြောင်းအရာမှာ မောဟဥပနိဿယရသောကံ ၏ အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အဆင့်အတန်းမြင့်ခြင်း၏ လက်သည်အကြောင်းအရာမှာ အမောဟဥပနိဿယရသော ကံ၏ အကျိုးဆက်နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၀

- ၁။ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ပုဗ္ဗေနိဝါသအောက်မေ့ပုံထူးခြားချက်ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။
- (က) တိတ္ထိ (ခ) ပကတိသာဝက (ဂ) မဟာသာဝက (မှတ်စု နှာ - ၁၅၃)
 - (က) တိတ္ထိတို့သည် ပညာစွမ်းအားနည်းခြင်းကြောင့် ကမ္ဘာ (၄၀)သာ အောက်မေ့နိုင်ကြ၏။
 - (ခ) ပကတိသာဝကတို့သည် ပညာကြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ကမ္ဘာရာထောင်ကို သော်လည်း အောက်မေ့နိုင်ပါသည်။
 - (ဂ) မဟာသာဝကတို့သည် ပညာကြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကို သော်လည်း အောက်မေ့နိုင်ပါသည်။

- ၂။ ကမ္ဘာဦးအခါ၌ ဗြဟ္မာကြီး(၄)ယောက် လူပြည်ကို ဆင်းသက်လာကြရာ ယင်းတို့မှ ပေါက်ဖွားလာကာ လူများဖြစ်ပေါ်လာကြသည် ဟူသော ဆိုရိုးစကား၏ မှားယွင်းပုံကို ခိုင်လုံသောအကြောင်းပြချက်ဖြင့် ဖြေရှင်းခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၀)

ကမ္ဘာဦးအခါ၌ ဗြဟ္မာကြီး(၄)ယောက် လူပြည်ကို ဆင်းသက်လာကြရာ ယင်းတို့မှ ပေါက်ဖွားလာကာ လူများဖြစ်ပေါ်လာကြသည် ဟူသော ဆိုရိုးစကား၏ မှားယွင်းပုံမှာ -

မီးဖြင့် ပျက်သောကမ္ဘာ၌ ထိုလူပြည်တည်သောအခါ၌ အာဘဿရာဗြဟ္မာဘုံမှ ရှေးဦးစွာဖြစ်နှင့်ကုန်သော သတ္တဝါတို့သည် အသက်ကုန်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကံကုန်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ထိုဘုံမှစုတေ၍ ဤလူပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုသတ္တဝါတို့သည် မိမိကိုယ်ရောင်ဖြင့် လင်းကုန်၍ ကောင်းကင်ပြင်၌ သွားလာနိုင်ကုန်၏။ ဤသို့သောအကြောင်းကို ထောက်ဆ၍ ကမ္ဘာဦးအခါ၌ ဗြဟ္မာကြီး(၄)ယောက်သည် လူပြည်သို့ ဆင်းသက်၍ ယင်းတို့မှ ပေါက်ဖွားကာ လူများ ဖြစ်ပေါ်လာကြသည် ဟူသော ဆိုရိုးစကားသည် မမှန်ကန်ပါ။

၁၉၉၁

- ၁။ ရှေးဘဝခန္ဓာဖြစ်သော ပုဗ္ဗေနိဝါသကို အောက်မေ့ဆင်ခြင်နိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်(၆)ဦးကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ဇာတိခေတ်၏အတိုင်းအတာပမာဏကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၂၊ ၁၅၇) (ပုဂ္ဂိုလ် ၆ - ဦး - ၁၉၈၆)

မြတ်စွာဘုရား ပဋိသန္ဓေနေသောအခါ စသည်တို့၌ တုန်လှုပ်သော စကြဝဠာတစ်သောင်းသည် ဇာတိခေတ် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ယထာကမ္မုပဂဉာဏ်သည် အဘယ်အခါ၌ မိမိ၏ကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တကို အာရုံပြု၍ အဘယ်အခါ၌ သူတစ်ပါး ကိုယ်တွင်းဗဟိဒ္ဓကို အာရုံပြုသည်ကို ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စုနှာ-၁၈၀)

ယထာကမ္မုပဂဉာဏ်သည် မိမိ၏ကံကို သိသောအခါ မိမိ၏ကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တကို အာရုံပြု၍ သူတစ်ပါး၏ကံကို သိသောအခါ သူတစ်ပါးကိုယ်တွင်းဗဟိဒ္ဓကို အာရုံပြုပါသည်။

၁၉၉၂

- ၁။ ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်၏ အာရုံ(၄)မျိုးကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၇၆)

ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်၏ အာရုံ(၄)မျိုးမှာ -

(၁) ပရိတ္တာရုံ

(၂) ပစ္စုပ္ပန္နာရုံ

(၃) အဇ္ဈတ္တာရုံ

(၄) ဗဟိဒ္ဓါရုံ တို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ အဘယ်ကို သံခိတ္တ (တွန့်ဆုတ်သော)စိတ်ခေါ်သည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ သံဝဇ္ဇကပ် စသော ကပ်(၄)မျိုးတို့တွင် ယခုအခါ အဘယ်ကပ်အတွင်း ရောက်နေသည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၁၊ ၁၅၆)

ထိန် မိဒ္ဓသို့ အစဉ်လိုက်၍ဖြစ်သော သသင်္ခါရိက အကုသိုလ်စိတ် (၅)ပါးသည် အာရုံ၌ တွန့်သောအားဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် သံခိတ္တစိတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ သံဝဋ္ဋကပ်စသော ကပ်(၄)မျိုးတွင် ယခုအခါဝယ် ဝိဝဋ္ဋဌာယီကပ်အတွင်း ရောက်နေပါသည်။

၁၉၉၃

- ၁။ သောမနဿစိတ်၊ ဒေါမနဿစိတ်၊ ဥပေက္ခာစိတ်များ ဖြစ်ပေါ်လာပါက နှလုံးသွေး အခြေ အနေ မည်သို့ရှိသည်တို့ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၀) (၁၉၈၄-၁)

- ၂။ ဗုဒ္ဓခေတ်(ဘုရားနယ်ပယ်)သုံးမျိုးတို့၏ အပိုင်းအခြားတို့ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ အဘယ်အရာ သည် အပြစ်အကြီးလေးဆုံး ဖြစ်သည်ကို ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၇, ၁၇၁) (၁၉၈၃ - ၂၊ ၁၉၈၆ - ၂)

ဗုဒ္ဓခေတ်(ဘုရားနယ်ပယ်)သုံးမျိုးတို့မှာ -

- (၁) မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော် ပဋိသန္ဓေနေခိုက်စသည်၌ တုန်လှုပ်သော စကြဝဠာတစ်သောင်း ဟူသော ဇာတိခေတ်၊
- (၂) ပရိတ်တော်တို့၏ အာနုဘော်ယုံနဲ့ရာ စကြဝဠာကုဋေတစ်သိန်းဟူသော အာဏာခေတ်၊
- (၃) မြတ်စွာဘုရားဉာဏ်တော် ကျက်စားရာ အပိုင်းအခြားမရှိသော စကြဝဠာ ဟူသော ဝိသယခေတ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသည် အပြစ်အကြီးလေးဆုံး ဖြစ်ပါသည်။

- ၃။ အရှင်အဿဂုတ္တမထေရ်သည် မည်သို့ မည်ပုံ အဓိဋ္ဌာန်တော်မူသည်ကို အတ္ထုပ္ပတ္တိ အကြောင်းတရားနှင့်တကွ ပြဆိုပြီးလျှင် (မှတ်စု နှာ - ၁၇၆)

အရှင်အဿဂုတ္တမထေရ် အဓိဋ္ဌာန်တော်မူပုံမှာ -

အရှင်အဿဂုတ္တမထေရ်သည် ဝတ္တနိယကျောင်းနေ ဆွမ်းသက်သက်သာ ဘုဉ်းပေး နေရသော ရဟန်းတော်တို့ကို မြင်၍ “ဤကျောက်ရေကန်သည် နေ့စဉ်နေ့တိုင်း နံနက်ပိုင်း၌ နို့မိမ်းအရသာ ဖြစ်ပါစေ” ဟု အဓိဋ္ဌာန်တော်မူသည်။ အဓိဋ္ဌာန်သည့် အတိုင်း ရေကို နံနက်အခါခပ်ယူလျှင် နို့မိမ်းအရသာရှိပြီး မွန်းလွဲသောအခါ ရေပကတိဖြစ်၏။

၁၉၉၄

- ၁။ လူသားတစ်ယောက်၏ နှလုံးသွေးအရောင်အဆင်းကိုကြည့်၍ စိတ်နေစိတ်ထား အကဲဖြတ်ပုံ ဉာဏ်အမြင်ကိုလည်း ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာနည်းအရ ညွှန်ကြားပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စုနာ - ၁၅၀) (၁၉၈၄)

- ၂။ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းလှစွာသော ကမ္ဘာဖျက်ရုပ်လက်နက်ဘေးတို့မှ ကင်းလွတ်ရာ အဦးဆုံးဘုံဌာနတို့ကို အသီးသီး ရေးပြပြီးလျှင် ယခုခေတ် ကမ္ဘာတစ်ဝန်း မီးဘေး၊ ရေဘေး၊ လေဘေး၊ စသောအန္တရာယ်များ ကြုံတွေ့နေကြရာ ယင်းအန္တရာယ်များ ဖြစ်ပွားရခြင်း အကြောင်းရင်းကိုလည်း ညွှန်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၅၇, ၁၆၄, ၁၆၅) (၁၉၈၄ - ၂)

မီးဖျက်သောကမ္ဘာ၌ အာဘဿရာဘုံသည် ကမ္ဘာပျက်ဘေးမှလွတ်ရာ အစဦးဆုံးဘုံ ဖြစ်ပါသည်။

ရေဖျက်သော ကမ္ဘာ၌ သုဘကိဏှာဘုံသည် ကမ္ဘာပျက်သောဘေးမှလွတ်ရာ အစဦးဆုံးဘုံ ဖြစ်ပါသည်။

လေဖျက်သောကမ္ဘာ၌ ဝေဟပ္ဖိလ်ဘုံသည် ကမ္ဘာပျက်သောဘေးမှလွတ်ရာ အစဦးဆုံးဘုံ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၅

၁။ (ခ) ဒိဗ္ဗစက္ခုသည် အဘယ်ကြောင့် အယူစင်ကြယ်ကြောင်း ဝိသုဒ္ဓိဖြစ်ရသည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၇)

(ခ) ဒိဗ္ဗစက္ခုသည် အယူစင်ကြယ်ကြောင်း ဝိသုဒ္ဓိဖြစ်ပုံ

သေခြင်းစုတိကိုသာ မြင်၍ ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်း ပဋိသန္ဓေကို မမြင်သောသူသည် သေပြီးနောက် ပြတ်စဲသွားသည်ဟု ထင်သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကို ယူ၏။ ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်းကိုသာ မြင်၍ သေခြင်းကို မမြင်သောသူသည် သတ္တဝါအသစ် ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟု ယူဆမှု နဝတ္ထုပါတုဘာဝဒိဋ္ဌိကို ယူ၏။

ဒိဗ္ဗစက္ခုသည် သေခြင်းနှင့်ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်း နှစ်ပါးလုံးကို မြင်သဖြင့် အထက်ပါမိစ္ဆာအယူနှစ်ပါးလုံးကို ကျော်လွန်နိုင်သောကြောင့် အယူစင်ကြယ်ကြောင်းဝိသုဒ္ဓိ ဖြစ်ရပါသည်။

၂။ (က) ကံကိုချည်း အာရုံပြုသော ယထာကမ္မပဂဉာဏ်သည် မိမိကံနှင့် သူတစ်ပါးကံကို သိသောအခါ သိပုံချင်း မည်သို့ ထူးခြားသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၀) (၁၉၉၁)

(က) ကံကိုချည်း အာရုံပြုသော ယထာကမ္မပဂဉာဏ်သည် မိမိကံကို သိသောအခါ မိမိကိုယ်တွင်းအဇ္ဈတ္တကို အာရုံပြု၍ သူတစ်ပါး၏ကံကို သိသောအခါ သူတစ်ပါး၏ကိုယ်တွင်းဗဟိဒ္ဓကို အာရုံပြုပါသည်။ ဤသို့ ထူးခြားမှုရှိပါသည်။

၁၉၉၆

၁။ စေတောပရိယအဘိညာဉ်သည် အဘယ်စိတ်ကို အာရုံပြုသည်ကို ထိုအာရုံနှင့်အတူ ချုပ်ပျောက်သွားသော စိတ်နာမည်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက် ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၇၈)

စေတောပရိယအဘိညာဉ်သည် အာဝဇ္ဇန်းနှင့် ပြိုင်တူချုပ်ပျောက်သွားသော ခဏပစ္စုပ္ပန်စိတ်ကို အာရုံပြုပါသည်။

- ၂။ ကမ္ဘာပျက်ခါနီး၌ အပါယ်ဘုံသားတို့ အဘယ်နည်းဖြင့် ဗြဟ္မာဘုံသို့ ရောက်ကြသည်ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အတိုင်း ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ နိရယ(ငရဲ)ကို အပါယ(အပါယ်)ဟု ခေါ်ဆိုရသည်ကို လည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၈, ၁၇၂)

ကမ္ဘာပျက်ခါနီး၌ အပါယ်ဘုံသားတို့ ဗြဟ္မာဘုံသို့ ရောက်ကြပုံ

ကမ္ဘာပျက်ခါနီး၌ အပါယ်ဘုံသားတို့သည် အပရာပရိယာယဝေဒနိယကံကြောင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ပြီးလျှင် ထိုနတ်ပြည်၌ ဝါယောကသိုဏ်းကို စီးဖြန်း၍ ဈာန်ရခြင်း ကြောင့် ဗြဟ္မာပြည်၌ ဖြစ်ကြပါသည်။

နိရယ(ငရဲ)ကို အပါယ(အပါယ်)ဟု ခေါ်ဆိုရပုံ

နိရယ(ငရဲ)သည် နတ်ရွာနိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ကောင်းမှုဟူသော “အယ” မှ ကင်းသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ချမ်းသာသုခတို့၏လာခြင်း ဟူသော “အာယ” မရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း အပါယ (အပါယ်) မည်ပါသည်။ ထို အကြောင်းနှစ်မျိုးကြောင့် နိရယကို အပါယ (အပါယ်)ဟု ခေါ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၇

- ၁။ ကမ္ဘာဦးကာလ ဘုရားအလောင်းတော်အား မဟာသမ္ပတ၊ ခတ္တိယ၊ ရာဇဟူ၍ ပြည်သူ လူထုက ဘွဲ့တံဆိပ်သုံးထပ် ဆက်ကပ်ကြရာ၌ ထိုဘွဲ့တံဆိပ်တို့ မည်သို့သော ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ရှိသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ အနာဂတံသညဏ်သည် အပ္ပမာဏတရားကို မည်သို့ မည်ပုံ အာရုံပြုသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၂, ၁၈၀) (၁၉၈၈-၂)

၁၉၉၈

- ၁။ စုတေဆဲခဏ၊ ပဋိသန္ဓေနေဆဲခဏ၌ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်ဖြင့် မမြင်စကောင်းသည် ဖြစ်ပါလျက် စုတေဆဲ ပဋိသန္ဓေနေဆဲ သတ္တဝါတို့ကို မြင်ရ၏ ဟူသောစကားကို အဘယ်သို့ အဓိပ္ပါယ် ယူရပါမည်နည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၈)

“စုတေဆဲ၊ ပဋိသန္ဓေနေဆဲ သတ္တဝါတို့ကို မြင်ရ၏” ဟူသောစကား၏ အဓိပ္ပါယ်

စုတေဆဲခဏ၊ ပဋိသန္ဓေနေဆဲခဏကို ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်ဖြင့် မမြင်စကောင်းပါ။ စုတေခါနီးနှင့် ယခုပင်စုတေလတ္တံ့သောသတ္တဝါတို့ကို စုတေဆဲသတ္တဝါဟု ခေါ်သည်။ ပဋိသန္ဓေယူပြီးနှင့် ယခုပင် ပဋိသန္ဓေယူပြီးခါစ သတ္တဝါတို့ကို ပဋိသန္ဓေနေဆဲသတ္တဝါဟု ခေါ်သည်။ ထိုသတ္တဝါတို့ကို ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်ဖြင့် မြင်ခြင်းကိုပင် စုတေဆဲ၊ ပဋိသန္ဓေနေဆဲသတ္တဝါတို့ကို မြင်ရ၏ဟု အဓိပ္ပါယ်ကောက်ယူရပါမည်။

၁၉၉၉

- ၁။ သာသနာပတိတ္ထိနှင့် ပကတိသာဝကတို့သည် ရှေးရှေးဘဝအပေါင်း မဟာကပ်လေးဆယ်၊ တစ်ရာ၊ တစ်ထောင်တို့ကို မည်သို့မည်ပုံ အောက်မေ့နိုင်သော စွမ်းရည်သတ္တိရှိကြ၊ မရှိကြပုံကို ဖြေဆိုပြီးလျှင် မြတ်စွာဘုရား၏ အာဏာခေတ် ပျံ့နှံ့ရာအရပ် (အာဏာခေတ်)ကို လည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၃, ၁၅၇) (၁၉၈၅, ၁၉၈၈)

- ၂။ ပျက်ဆဲကပ် (သံဝဋ္ဋကပ်)နှင့် ပျက်ပြီးအတိုင်း တည်ရှိဆဲကပ် (သံဝဋ္ဋဌာယိကပ်)တို့၏ ကာလ အပိုင်းအခြားကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ စေတောပရိယဉာဏ်၊ ယထာကမ္မပဂဉာဏ်၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်တို့သည် အတိတ်ကို ပြန်ပြောင်းသိကြရာ၌ ကွဲပြားခြားနားချက်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၂, ၁၇၉)

ပျက်ဆဲကပ်(သံဝဋ္ဋကပ်)၏ ကာလအပိုင်းအခြားမှာ -

ကမ္ဘာပျက်မိုးကြီး ရွာသည်မှစ၍ မီးလျှံပြတ်စဲသည်အထိ (ရေငန်မိုးပြတ်စဲသည်အထိ၊ လေတိုက်ခတ်မှု ငြိမ်သက်သည်အထိ) တိုင်အောင်သော အသင်္ချေယျကပ်ကာလ အပိုင်းအခြားသည် သံဝဋ္ဋကပ်ကာလ ဖြစ်ပါသည်။

ပျက်ပြီးအတိုင်း တည်ရှိဆဲကပ် (သံဝဋ္ဋဌာယိကပ်)၏ ကာလအပိုင်းအခြားမှာ -

မီးလျှံပြတ်စဲသည်မှ (ရေငန်မိုးပြတ်စဲသည်မှ၊ လေတိုက်ခတ်မှု ငြိမ်သက်သည်မှ) စကြဝဠာကုဋေတစ်သိန်းကို ပြည့်လျှံစေသည့် ကမ္ဘာပြုမိုးကြီးရွာသွန်းသည်အထိ

တိုင်အောင်သော အသင်္ချေယျကပ် ကာလအပိုင်းအခြားသည် သံဝဋ္ဌဌာယိကပ် ကာလ ဖြစ်ပါသည်။

စေတောပရိယဉာဏ်၊ ယထာကမ္မပဂဉာဏ်၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်တို့ ကွဲပြားချက်မှာ -

ဤအဘိညာဉ် (၃)ပါးတို့ အတိတ်ကို သိကြရာ၌ ကွဲပြားပုံကို အဋ္ဌကထာ၌ ဖော်ပြချက်မှာ -

(၁) စေတောပရိယဉာဏ်သည် ခုနစ်ရက်အတွင်း အတိတ်ကာလ၌ဖြစ်ခဲ့သော စိတ် ကိုသာ အာရုံပြုနိုင်၏။ စိတ်မှ တစ်ပါးသောခန္ဓာတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုခန္ဓာ တို့နှင့် စပ်သောတရားတို့ကိုလည်းကောင်း မသိနိုင်ပေ။ ထို့ပြင် မဂ်နှင့် ယှဉ် သည့်စိတ်ကို အာရုံပြုသောကြောင့်သာလျှင် ပရိယာယ်အားဖြင့် မဂ်လျှင် အာရုံ ရှိသည်ဟု ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

(၂) ယထာကမ္မပဂဉာဏ်သည် အတိတ်စေတနာမျှကိုသာ အာရုံပြုနိုင်သည်။

(၃) ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်သည် အတိတ်ခန္ဓာတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုခန္ဓာတို့နှင့် စပ် သောတရားတို့ကိုလည်းကောင်း အာရုံပြုနိုင်သည်။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ် အာရုံ မပြုနိုင်သောတရားမည်သည် မရှိပေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပုဗ္ဗေနိဝါသ ဉာဏ်သည် သဗ္ဗညုတဉာဏ်နှင့် အလားတူသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၂၀၀၀

၁။ (က) စုတိကိုသာမြင်၍ ပဋိသန္ဓေကို မမြင်အံ့၊ (ခ) ပဋိသန္ဓေကိုသာမြင်၍ စုတိကို မမြင်အံ့၊ အဘယ်သို့ဖြစ်လာနိုင်ပါသနည်း၊ ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၇) (၁၉၉၅)

၂။ ယထာကမ္မပဂဉာဏ်သည် အဘယ်အခါ၌ ကာမအာရုံကို အာရုံပြုသည်ကို ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၀)

ယထာကမ္မပဂဉာဏ်သည် ကာမာဝစရကံကို သိသောအခါ၌ ပရိတ္တာရုံဖြစ်သော ကာမအာရုံကို အာရုံပြုပါသည်။

၂၀၀၁

- ၁။ မီး ရေ လေတို့ကြောင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံအသီးသီးရှိရာ၌ အဘယ် အဘယ်ဘုံဌာန၏ အောက် ဘုံများပျက်သည်ကို တစ်ခုစီ ခွဲခြားဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာဏ်၏ ကာမတရား အာရုံ ပြုပုံနှင့် အရှင်မဟာကဿပ၏ ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာဏ်ကို အသုံးပြုပုံကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၅၇, ၁၇၅, ၁၇၆)

မီး ရေ လေကြောင့် ကမ္ဘာပျက်ပုံ (၁၉၈၈-၂)

ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာဏ်၏ ကာမတရားကို အာရုံပြုပုံ

ရုပ်ကိုယ်ကို စိတ်၌မှီ၍ မထင်ရှားသောကိုယ်ဖြင့် သွားလိုသောအခါ၌ စိတ် ၏အစွမ်းဖြင့် ရုပ်ကိုယ်ကို ညွတ်စေ၏။ မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၌ ပေါင်း၏။ ကောင်းစွာ တင် ၏။ ထိုအခါ ရုပ်ကိုယ်သည် အာရုံပြုသောတရား ဖြစ်လာ၏။ ထိုအခိုက်၌ ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာ အဘိညာဉ်သည် ကာမတရားကို အာရုံပြုပါသည်။

ရှင်မဟာကဿပမထေရ်၏ ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာဏ်ကို အသုံးပြုပုံ

ရှင်မဟာကဿပမထေရ်သည် ဓာတ်တော်တို့ကို အကြီးအကျယ်ဌာပနာပြု ရာ၌ “နောင် ၂၁၈-နှစ်တို့ ကာလပတ်လုံး ဤနံ့သာတို့သည် မခြောက်သွေ့ပါစေ ကုန်လင့်၊ ဤပန်းတို့သည် မညှိုးနွမ်းပါစေကုန်လင့်၊ ဤဆီမီးတို့သည် မငြိမ်းပါစေ ကုန်လင့်” ဟု အဓိဌာန်တော်မူရာ၌ ဣဒ္ဓိဝိဇ္ဇာအဘိညာဉ်အစွမ်းဖြင့် ပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၂

- ၁။ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်သည် အဘယ်အခိုက်အတန့်ကာလ၌ မြင်စွမ်းနိုင်မှု မရှိသည်နှင့် ရှိ သည်ကို ခွဲခြားဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်သည် အဘယ်အခါ၌ နာမည် ပညတ်ကို အာရုံပြုသည်ကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာ နမူနာတစ်ခုဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၆၈, ၁၇၉)

ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် (၁၉၉၈ - ၁)

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်သည် -

“အတိတ်ကာလ၌ ဝိပဿီမည်သော မြတ်စွာဘုရားသည် ပွင့်တော်မူခဲ့လေပြီ၊ ထိုဘုရားရှင်၏မယ်တော်သည် ဗန္ဓုမတီ မည်၏။ ခမည်းတော်သည် ဗန္ဓုမာ မည်၏” စသည်ဖြင့် အမည်တို့ကို အောက်မေ့သိသောအခါ၌ နာမပညတ်ကို အာရုံပြုပါသည်။

၂၀၀၃

- ၁။ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ဖြင့် စုတိ ပဋိသန္ဓေ နှစ်မျိုးလုံးကိုမြင်ခြင်းကြောင့် အဘယ်သို့သော အယူမှားကို လွန်မြောက်သည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၇) (၁၉၉၅)

၂၀၀၄

- ၁။ ခြောက်စင်းမြောက်နေ ထွက်ပေါ်လာသောအခါ စကြဝဠာအပေါင်း မည်ရွေးမည်မျှ မည်သို့ မည်ပုံ ဖောက်ပြန်သွားသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် မည်သည့်အချိန်မှ မည်သည့် အချိန်အထိ ဝိဝဋ္ဌအသင်္ချေယုကပ်ဟု သတ်မှတ်သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၉, ၁၆၂)

စကြဝဠာအပေါင်း ဖောက်ပြန်ပုံ

ခြောက်စင်းမြောက်နေ ထွက်ပေါ်လာသောအခါ စကြဝဠာပေါင်းကုဋေတစ်သိန်း သည် တစ်စပ်တည်း အခိုးအငွေ့ပြည့်လျက် ရှိ၏။ အခိုးအငွေ့ကြောင့် အစိုဓာတ်ကုန်ခမ်း သွားလေတော့၏။

ဝိဝဋ္ဌအသင်္ချေယုကပ်၏ အပိုင်းအခြားမှာ ကမ္ဘာပြုမိုးကြီး ရွာသောအခါမှစ၍ နေ၊ လ၊ နက္ခတ်တို့ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ် လာသော အချိန်အထိ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၅

- ၁။ ယခုခေတ် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် မီးဘေး၊ ရေဘေး၊ လေဘေး၊ စသောအန္တရာယ်များ ကြုံ တွေ့နေကြရာ ယင်းအန္တရာယ်များ ပေါ်ပေါက်ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းတို့ကိုလည်း ညွှန်ပြ ခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၄) (၁၉၈၄ - ၂)

၁၁၆

ဓမ္မဗျူဟာ

- ၂။ အပွေးမြင်လျှင် အပင်သိသကဲ့သို့ သွေးမြင်လျှင် စိတ်အသွင်သိနိုင်သောနည်းကို ဖြေဆိုပြီး လျှင်၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်ကို အောက်မေ့နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်များကို အောက်မေ့နိုင်သော အတိုင်းအတာပမာဏနှင့်တကွ တွဲစပ်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၀, ၁၅၁) (၁၉၈၄ - ၁, ၁၉၈၆ - ၁)

၂၀၀၆

- ၁။ လောကကြီးပျက်စီးရခြင်း အကြောင်းကိုလည်း ဖျက်ဆီးသောအရာဝတ္ထုတို့နှင့်တကွ တွဲစပ်ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၄) (၁၉၈၄)

- ၂။ ရှေးကဖြစ်ဖူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့နိုင်သူတို့ကို ညွှန်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၂) (၁၉၈၆ - ၁)

- ၃။ အဓိယာကို စွပ်စွဲသောကံ၏ (က) တားမြစ်ရာဘုံ (ခ) တားမြစ်သည့်တရားကို ဖြေဆို၍၊ အပြစ်အကြီးမားဆုံး ဖြစ်သော အကုသိုလ်ကံကိုလည်း ညွှန်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၇၀)

အဓိယကို စွပ်စွဲသောကံ၏

(က) တားမြစ်ရာဘုံမှာ - သုဂတိနတ်ဘုံ

(ခ) တားမြစ်သည့်တရားမှာ - လောကုတ္တရာမဂ်တရား ဖြစ်ပါသည်။

အပြစ်အကြီးမားဆုံးဖြစ်သော အကုသိုလ်ကံ (၁၉၈၃)

၂၀၀၇

- ၁။ အဘယ်ကို တစ်ဘဝဟု ခေါ်ဆိုရသည်ကို ဖြေဆို၍၊ ဗုဒ္ဓခေတ်သုံးပါးတို့ကိုလည်း ပိုင်းခြား၍ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၆)

တစ်ဘဝဆိုသည်မှာ - ပဋိသန္ဓေအစ စုတိအဆုံးရှိသော တစ်ဘဝ၌အကျုံးဝင်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို ခေါ်ဆိုပါသည်။

ဗုဒ္ဓခေတ်သုံးပါး (၁၉၉၃ - ၂)

၂၀၀၈

၁။ ပုဗ္ဗေနိဝါသကို အောက်မေ့နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မိမိဉာဏ်အလိုက် မြင်ပုံခြင်း မတူ ကွဲပြားခြားနားပုံတို့ကို ဥပမာနှင့်တကွ ပေါ်လွင်အောင် တွဲစပ်ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၄)

ပုဗ္ဗေနိဝါသကို အောက်မေ့နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မိမိဉာဏ်အလိုက်မြင်ပုံခြင်း မတူ ကွဲပြားခြားနားပုံတို့မှာ -

- သာသနာပတိတ္ထိတို့၏ ရှေးဘဝအတိတ်ခန္ဓာအစဉ်ကိုမြင်သော ဉာဏ်အမြင်သည် ပိုးစုန်းကြူးအရောင်နှင့်တူစွာ မထင်မရှား မသဲမကွဲသာ ထင်မြင်ကြ၏။
- ပကတိသာဝကတို့၏ ဉာဏ်အမြင်သည် ဆီမီးရောင်နှင့်တူစွာ ထင်မြင်ကြ၏။
- မဟာသာဝကတို့၏ ဉာဏ်အမြင်သည် မီးရှူးတန်ဆောင်အရောင်နှင့်တူစွာ ထင်မြင်ကြ၏။
- အဂ္ဂသာဝကတို့နှင့် ပစ္စေကဗုဒ္ဓတို့၏ ဉာဏ်အမြင်သည် လရောင်နှင့်တူစွာ ထင်မြင်ကြ၏။
- သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်တို့၏ ဉာဏ်အမြင်သည် ရောင်ခြည်တစ်ထောင် အလင်းဆောင်သည့် သရဒဉာတု (တန်ဆောင်မုန်းလ)၌ ထွက်ပေါ်လာသော နေဝန်း၏ အရောင်နှင့်တူစွာ ထင်မြင်၏။ (၁၉၈၆ ခုနှစ်လည်း ကြည့်ပါ)

၂။ အပါယ၊ ဒုဂ္ဂတိ၊ ဝိနိပါတ၊ နတ်ပြည် ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်းတို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၇၂)

အပါယ - နတ်ရွာနိဗ္ဗာန် ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ကောင်းမှုဟူသော ‘အယ’မှ ကင်းသောကြောင့် အပါယ မည်၏။

(တစ်နည်း) ချမ်းသာတို့၏လာခြင်း ဟူသော ‘အာယ’ မရှိသောကြောင့် အပါယ မည်၏။

ဒုဂ္ဂတိ - ဆင်းရဲဒုက္ခ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဒုဂ္ဂတိ မည်၏။

(တစ်နည်း) များသောအပြစ်ရှိသောကြောင့် အကုသိုလ်ကံကို ဒုဋ္ဌ - ပျက်စီးသောကံ ဟု ခေါ်၏။ ထို ဒုဋ္ဌမည်သော အကုသိုလ်ကံကြောင့် လားရောက်ရသည့် ဂတိဖြစ်သဖြင့် ဒုဂ္ဂတိ မည်၏။

ဝိနိပါတ - မကောင်းမှုပြုသူတို့သည် အလိုမရှိဘဲ ထိုငရဲ၌ ကျရောက်ရသော ကြောင့် ဝိနိပါတ မည်၏။

(တစ်နည်း) ကိုယ်အင်္ဂါကြီးငယ်တို့ ပျက်စီးလျက်ကျရောက်ရာဖြစ် သောကြောင့် ဝိနိပါတ မည်၏။

နတ်ပြည် - ရူပါရုံ အစရှိသော အာရုံတို့၏ ကောင်းသောတည်ရာအဖို့ရှိသော သုဂ္ဂ အမည်ရသည့် ထိုနတ်ဂတိနတ်ဘုံသည်ပင် ပျက်စီးတတ်သော ကြောင့် သုဂ္ဂလောက = နတ်ပြည် မည်၏။

၃။ ဒုက္ခသစ္စာ၏ သဘောလေးချက်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၈)

ဒုက္ခသစ္စာ၏ သဘောလေးချက်တို့မှာ-

(၁) ပိဋနအနက် = နှိပ်စက်ခြင်းသဘော၊

(၂) သင်္ခတအနက် = ပေါင်းစုပြုပြင်ခြင်းသဘော၊

(၃) သန္တာပအနက် = ပူလောင်စေခြင်းသဘော၊

(၄) ဝိပရိဏာမအနက် = ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၉

၁။ ကမ္ဘာကြီးပျက်စီးကြောင်းနှင့် ပျက်စီးရာဌာနတို့ကိုလည်း တွဲစပ်ဖော်ပြခဲ့ပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၁၆၄) (၁၉၈၄)

၂။ လနှင့် နေတို့၏ အတိုင်းအတာပမာဏကို သိသာရုံမျှ ဖော်ပြ၍ (မှတ်စု နှာ - ၁၆၄)
လသည် အချင်း ၄၉-ယူဇနာရှိပြီး၊ နေသည် အချင်း ယူဇနာ-၅၀ ရှိပါသည်။

၂၀၁၀

- ၁။ နောင်အနှစ်တစ်သိန်းလွန်လျှင် ကမ္ဘာကြီးပျက်မည်ဟု သိကြကုန်သော လောကဗျူဟာ နတ်တို့၏ လူတို့အား သတိသံဝေဂနှိုးဆော်ပြောကြားသော စကားရပ်တို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၅၈)

လောကဗျူဟာ နတ်တို့၏ လူတို့အား သတိသံဝေဂနှိုးဆော်ပြောကြားသော စကားရပ်မှာ-

“အနှစ်တစ်သိန်း ကုန်လွန်သောအခါ ကမ္ဘာကြီးပျက်လိမ့်မည်” ဟု လောကဗျူဟာ ခေါ် နှိုးဆော်သတိပေးသော ကာမာဝစရနတ်တို့သည် ဆံပင်များဖရိုဖရဲကြ လျက် ငိုယိုသောမျက်နှာရှိလျက် နီရဲသောအဝတ်တို့ကို ဝတ်ဆင်ကြကာ အလွန် ဖောက်ပြန်သည့် ကြောက်ဖွယ်အသွင်ကို ဆောင်ကြသည်ဖြစ်၍ လူတို့လမ်း လူတို့ ကြားသိနိုင်သောအရပ်၌ လှည့်လည်ကုန်လျက် ဤသို့ပြောကြားကြွေးကြော်ကုန်၏။

“အချင်းတို့ - ယခုအခါမှ အနှစ်တစ်သိန်းလွန်သောအခါ၌ ကမ္ဘာပျက်ခြင်း ဖြစ်လိမ့်မည်။ ဤလောကတစ်ခုလုံး ပျက်လိမ့်မည်။ မဟာသမုဒ္ဒရာသည်လည်း ခန်း ခြောက်သွားလိမ့်မည်။ ဤကမ္ဘာမြေကြီးရော မြင်းမိုရ်တောင်မင်းရော မီးလောင်၍ ပျက်စီးသွားလိမ့်မည်။ ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် ကမ္ဘာလောက၏ပျက်စီးခြင်း ဖြစ်လိမ့် မည်။ အချင်းတို့ - မေတ္တာကို ပွားစေကြကုန်လော့၊ ကရုဏာကို၊ မုဒိတာကို၊ ဥပေက္ခာကို ပွားစေကြကုန်လော့၊ မိခင်ကို ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်လော့၊ ဖခင်ကို ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်လော့၊ အမျိုးထဲ၌ အသက်ကြီးသူတို့ကို အရိုအသေပြုကြကုန် လော့” ဟု ပြောကြားကြွေးကြော်ကြကုန်၏။

- ၂။ လောကကြီးပျက်စီးရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကိုဖော်ပြပါ။ (မှတ်စုနှာ- ၁၆၄) (၁၉၈၄)

အခန်း ၁၄၊ ဓမ္မနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၃

- ၁။ သမာဓိသိပ်ကောင်းတဲ့သူပဲဟု ပြောဆိုရာ၌ သမာဓိ၏သဘောတရားကို ဖော်ပြ၍၊ လက်နှင့် တူသောတရား၏ အမည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၂၂)

သမာဓိ၏သဘောတရားမှာ အာရုံ၌ စိတ်ကို ကောင်းစွာထားတတ်သောသဘော ဖြစ်ပါသည်။

လက်နှင့်တူသောတရားမှာ သဒ္ဓါဖြစ်ပါသည်။ သဒ္ဓါတရားသည် ကုသိုလ်တရားတို့ကို ယူခြင်း၌ လက်နှင့်တူ၏။

- ၂။ လူ့ယဉ်ကျေးလောကကို ဖြစ်ပေါ်စေသော လောကစောင့်(လောကပါလ) တရား(၂)ပါးကို ထူးခြားချက်များနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၂၃)

လောကစောင့်(လောကပါလ) တရား(၂)ပါးမှာ ဟိရီနှင့် ဩတ္တပ္ပတို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဟိရီသည် မကောင်းမှုမှ စက်ဆုပ်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ ရှက်သောအခြင်းအရာအားဖြင့် မကောင်းမှုတို့ကို မပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ရှက်သောအခြင်းအရာအားဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေ့ရှုထင်၏။ မိမိကိုယ်ကိုရိုသေသောအဖြစ်သည် နီးစွာသောအကြောင်း ဖြစ်၏။ ဥပမာ - အမျိုးကောင်းသမီးကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဩတ္တပ္ပသည် မကောင်းမှုမှ ထိတ်လန့်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ ထိတ်လန့်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် မကောင်းမှုတို့ကို မပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ မကောင်းမှုမှ တွန်ခြင်းအဖြစ်အားဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေ့ရှုထင်၏။ သူတစ်ပါးကို ရိုသေသောအဖြစ်သည် နီးစွာသော အကြောင်းဖြစ်၏။ ဥပမာ - ပြည့်တန်ဆာကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁။ မိမိအိမ်သို့ကြွလာသော ရဟန်းတော်အား ရှိခိုးပူဇော်ဖူးမြော်သော ဖော်ပြပါ မိသားစုအား ဖြစ်ပေါ်သောစိတ်တို့ကို ဖော်ထုတ်ရန် ထင်ရှားအောင် ရေးပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၀၇)

မိမိအိမ်သို့ကြွလာသော ရဟန်းတော်အား ရှိခိုးပူဇော်ဖူးမြော်သော မိသားစုအား ဖြစ်ပေါ်သောစိတ်တို့မှာ -

- (က) မဟာကုသိုလ် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိကစိတ်၊
မဟာကုသိုလ် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရိကစိတ်
ဖြစ်သော ပထမဒွေး ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) မဟာကုသိုလ် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိကစိတ်၊
မဟာကုသိုလ် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် သသင်္ခါရိကစိတ်ဖြစ်သော
ဒုတိယဒွေး ဖြစ်ပါသည်။
- (ဂ) မဟာကုသိုလ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိကစိတ်၊
မဟာကုသိုလ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သသင်္ခါရိကစိတ်ဖြစ်သော
တတိယဒွေး ဖြစ်ပါသည်။
- (ဃ) မဟာကုသိုလ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိကစိတ်၊
မဟာကုသိုလ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် သသင်္ခါရိကစိတ်ဖြစ်သော
စတုတ္ထဒွေး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ လူသားတို့၌ ယုံကြည်ချက်အမျိုးမျိုးရှိကြရာ သဒ္ဓါကြည်လင်ပါရမီရှင်ဖြစ်သော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သူတော်စင်တို့၌သာ ဖြစ်သော ယုံကြည်ချက်(၅)ပါးကို ဖော်ပြ၍ အများနားလည်အောင် ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၂၂)

သဒ္ဓါကြည်လင်ပါရမီရှင်ဖြစ်ကြသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သူတော်စင်တို့၌သာ ဖြစ်သော ယုံကြည်ချက်(၅)ပါးမှာ -

- (၁) ဘုရား၌ ယုံကြည်ခြင်း၊
- (၂) တရား၌ ယုံကြည်ခြင်း၊

- (၃) သံဃာ၌ ယုံကြည်ခြင်း၊
 (၄) ကံ၌ ယုံကြည်ခြင်း၊
 (၅) ကံ၏အကျိုး၌ ယုံကြည်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၅

- ၁။ ဝိညာဉ် ဟူသည် အသက် လိပ်ပြာကောင် အတ္တတည်း ဟူသော အဆို၏ မှားယွင်းပုံကို ဝိညာဏက္ခန္ဓာဒေသနာအရ ဝေဖန်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၇)

ဝိညာဉ် ဟူသည် အသက် လိပ်ပြာကောင် အတ္တတည်း ဟူသော အဆို၏ မှားယွင်းပုံ

ဝိညာဏက္ခန္ဓာဒေသနာ၌ အာရုံကို အထူးသိခြင်းလက္ခဏာရှိသော သဘောတရား အလုံးစုံကို ဉာဏ်ဖြင့် တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ ဝိညာဏက္ခန္ဓာဟု ဆိုခြင်းကြောင့် ဝိညာဉ် ဟူသည် အာရုံကို အထူးသိတတ်သောစိတ်ကို ခေါ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိညာဉ် ဟူသည် အသက် လိပ်ပြာကောင် အတ္တတည်း ဟူသောအဆိုမှာ မှားယွင်းပါသည်။

- ၂။ ဘိုးတော်မယ်တော်အမျိုးမျိုးနှင့် အစိမ်းသေနတ်မိစ္ဆာတို့ကို ယုံကြည်စွာ ပူဇော်ပသနေကြ သူတို့အား ကုသိုလ်သဒ္ဓါတရား ဖြစ်-မဖြစ် စိစစ်ပြ၍၊ သဒ္ဓါစစ် မဖြစ်လျှင် မည်သည့် အကုသိုလ်မျိုး ဖြစ်နေကြကြောင်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၂)

ကုသိုလ်သဒ္ဓါတရား ဖြစ်-မဖြစ် စိစစ်ပြချက်

သဒ္ဓါတရားဟူသည် ရတနာသုံးပါး၊ ကံ၊ ကံ၏အကျိုးတို့ကို ယုံကြည်ခြင်း ဖြစ် သောကြောင့် ဘိုးတော်မယ်တော်အမျိုးမျိုးနှင့် အစိမ်းသေနတ်မိစ္ဆာတို့ကို ယုံကြည်စွာ ပူဇော်ပသနေကြသူတို့အား ကုသိုလ်သဒ္ဓါတရားအစစ် မဖြစ်ပါ။

မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ (မိစ္ဆာဓိမောက္ခ) အကုသိုလ်မျိုး ဖြစ်နေပါသည်။ တရားကိုယ်မှာ - လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် (၄)ပါး၌ယှဉ်သော အဓိမောက္ခစေတသိက် ဖြစ်ပါ သည်။

၁၂၄

ဓမ္မဗျူဟာ

၃။ အောက်ပါပညာ(၃)မျိုးတို့၏ သဘာဝကို ရှေးပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၆)

(က) စိန္တာမယပညာ (ခ) သုတမယပညာ (ဂ) ဘာဝနာမယပညာ။

(က) စိန္တာမယပညာ - သူတစ်ပါးထံမှ ကြားနာမှုမရှိဘဲ မိမိ၏ကြံစည်မှုဖြင့် ပြီးမြောက်သောပညာသည် စိန္တာမယပညာ မည်၏။

(ခ) သုတမယပညာ - သူတစ်ပါးထံမှ ကြားနာရ၍၊ ထိုကြားနာဖူးသော သုတ၏ အစွမ်းဖြင့် ပြီးမြောက်သောပညာသည် သုတမယပညာ မည်၏။

(ဂ) ဘာဝနာမယပညာ - သူတစ်ပါးထံမှ ကြားနာရသည်ဖြစ်စေ၊ မကြားနာရ သည်ဖြစ်စေ ပွားများအားထုတ်မှု ဘာဝနာ၏အစွမ်းဖြင့် ပြီးမြောက်သော ပညာသည် ဘာဝနာမယပညာ မည်၏။

၁၉၈၆

၁။ ဘဝင်နောင် အာဝဇ္ဇန်း၊ အာဝဇ္ဇန်းနောင် ဝိညာဉ်စသည်ဖြင့် သံသရာစက်ရဟတ် တရစပ် လည်ပတ်နေခြင်းသည် တန်ခိုးရှင် စသူတို့ကြောင့် ဟုတ်-မဟုတ် အကြောင်းပြ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၆)

ဘဝင်နောင် အာဝဇ္ဇန်း၊ အာဝဇ္ဇန်းနောင် ဝိညာဉ်စသည်ဖြင့် သံသရာစက်ရဟတ် တရစပ် လည်ပတ်နေခြင်းသည် တန်ခိုးရှင် စသူတို့ကြောင့် မဟုတ်ပါ။

အာရုံနှင့် ပသာဒရုပ် (ဒွါရ) ထိပါးတိုက်ခိုက်ခြင်းကြောင့် ဘဝင်လှုပ်၏။ ထို ဘဝင်ချုပ်ပြတ်သော် ထိုအာရုံကို အာရုံပြု၍ အာဝဇ္ဇန်းဖြစ်၏။ အာဝဇ္ဇန်းချုပ်ပြတ် သော် အာရုံကိုမြင်သိစိတ် စက္ခုဝိညာဏ်ဖြစ်၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် စိတ္တနိယာမ၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်သံသရာလည်ပတ်နေခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

၂။ တိုင်းပြုပြည်ပြု သာသနာပြုလုပ်ငန်းတို့၌ မုချဧကန်ပါဝင်ရမည့် ဝိသုကာကြီးနှင့် တူသော သဘောတရားတစ်ခုကို ယင်း၏လက္ခဏာ၊ ကိစ္စနှင့်တကွ တွဲဖက်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၁)

တိုင်းပြုပြည်ပြု သာသနာပြုလုပ်ငန်းတို့၌ မုချကေနိပါဝင်ရမည့် ဝိသုကာကြီးနှင့် တူသောသဘောတရားမှာ စေတနာစေတသိက် ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်း၏လက္ခဏာမှာ စေ့ဆော်တိုက်တွန်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို မိမိတို့ကိစ္စ၌ ဖရိုဖရဲ၊ မကွဲမပြားအောင် စုရုံးစေ့စပ်စေခြင်းကိစ္စရသ ရှိ၏။

၁၉၈၇

- ၁။ ယခုစာပြေသူပုဂ္ဂိုလ်၏ ရုပ်ခန္ဓာကို အစွန့်(အခွါ)၏အစွမ်းအားဖြင့် အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန် ခွဲခြား၍ လူသားတို့၏ ရုပ်အဆင်းကို အယုတ်အမြတ်ဟူ၍ မုချအားဖြင့် ခွဲခြားနည်းကိုလည်း ရေးပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၃၆)

အစွန့်(အခွါ)၏အစွမ်းအားဖြင့် ရုပ်ခန္ဓာကို အတိတ်,အနာဂတ်,ပစ္စုပ္ပန် ခွဲခြားရသော်

ပဋိသန္ဓေမှ ရှေး၌ဖြစ်ခဲ့သောရုပ်သည် အတိတ်, စုတိမှ နောက်၌ဖြစ်လတ္တံ့သောရုပ်သည် အနာဂတ်, ပဋိသန္ဓေနှင့် စုတိအကြား ဖြစ်သောရုပ်သည် ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်ပါသည်။

လူသားတို့၏ ရုပ်အဆင်းကို အယုတ်အမြတ်ဟူ၍ မုချအားဖြင့် ခွဲခြားနည်းမှာ

အကုသလဝိပါက်စိတ် အာရုံပြုလျက် ဖြစ်သောရုပ်သည် အယုတ်ဖြစ်၏။ ကုသလဝိပါက်စိတ် အာရုံပြုလျက် ဖြစ်သောရုပ်သည် အမြတ်ဖြစ်၏။ ဤသို့ ခွဲခြားရပါသည်။

- ၂။ ဗလရုပ်၊ သမ္ဘဝရုပ်၊ ဇာတိရုပ်၊ ရောဂရုပ်တို့ကို ရှင်းပြ၍ ထိုရုပ်တို့သည် ရုပ်(၂၈)ပါး၌ ပါဝင်ခြင်း ရှိ-မရှိကိုလည်း ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၃၇)

ဗလရုပ်မှာ - ဝါယောဓာတ် ဖြစ်ပါသည်။

သမ္ဘဝရုပ်မှာ - အာပေါဓာတ် ဖြစ်ပါသည်။

ဇာတိရုပ်မှာ - ဥပစယနှင့် သန္တတိရုပ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ရောဂရုပ်မှာ - ဇရတာရုပ်နှင့် အနိစ္စတာရုပ် ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ထိုရုပ်တို့သည် ရုပ် (၂၈)ပါး၌ ပါဝင်ပါသည်။

၁၂၆

ဓမ္မဗျူဟာ

၃။ လူတောသူတော မတိုးဝံ့အောင် ရှက်ကြောက်တတ်သူကို ဟိရီ ဩတ္တပ္ပနှင့် ပြည့်စုံသူဟု ဆိုသင့် မဆိုသင့် အကြောင်းပြ၍ ပြောဆိုပြီး ယင်း(၂)ပါးတို့၏အထူးကို ဥပမာနှင့်တကွ ပြပြီးလျှင် ယင်း(၂)ပါးတို့၏ သီးခြားနာမည်ထူးကိုပါ နေသားခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၃)

လူတောသူတော မတိုးဝံ့အောင် ရှက်ကြောက်တတ်သူကို ဟိရီ ဩတ္တပ္ပနှင့် ပြည့်စုံသူဟု မဆိုသင့်ပါ။ အကြောင်းမှာ - ဟိရီဟူသည် မကောင်းမှုပြုရန် ရှက်ခြင်းသဘော၊ ဩတ္တပ္ပဟူသည် မကောင်းမှုပြုရန် ကြောက်ခြင်းသဘောသာ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဟိရီနှင့် ဩတ္တပ္ပအထူး (၁၉၈၃ - ၂)

ယင်းဟိရီဩတ္တပ္ပတရား(၂)ပါးတို့၏ သီးခြားနာမည်ထူးမှာ လောကပါလတရား လောကကို စောင့်ရှောက်သောတရား (၂)ပါး ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၈

၁။ ယခုစာပြေပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ အစိုးတရရုပ်၊ အစိုးမရရုပ်ဟု (၂)မျိုးရှိလေရာ ယင်းသရုပ်ကို သိသာရုံမျှ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၄)

အစိုးတရရုပ်မှာ - ပသာဒရုပ် (၅)ပါး၊ ကုတ္တိန္ဒြေ၊ ပုရိသိန္ဒြေ၊ ဒီဝိတိန္ဒြေရုပ် ဟူ၍ ရုပ်(၈)ပါး ဖြစ်ပါသည်။

အစိုးမရရုပ်မှာ - ကြွင်းသောရုပ်(၂၀)ပါး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ “စေတနာမှန်က အလုပ်ကိစ္စ ဟန်ကျမည်” ဟု အဆိုရှိလေရာ ယင်းစေတနာ၏ သဘော တရား၊ အမှတ်အသား၊ လုပ်ငန်းတို့ကို အသီးသီး တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၁)

စေတနာ၏သဘောတရားမှာ - မိမိနှင့်တကွ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို အာရုံ၌ စေ့ဆော် နှိုးဆော်တတ်သော သဘောတရား ဖြစ်ပါသည်။

စေတနာ၏အမှတ်အသားမှာ - နှိုးဆော်ကြောင့်ကြဗျာပါရအဖြစ်လျှင် အမှတ်အသား ရှိ၏။

စေတနာ၏လုပ်ငန်းမှာ - သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို မိမိတို့ကိစ္စ၌ ဖရိုဖရဲ မကွဲပြားအောင် စုရုံးစေ့ဆော်စေခြင်းလုပ်ငန်းကိစ္စ ရှိပါသည်။

၃။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့တွင် တံလျှပ်နှင့် တူသောခန္ဓာ၊ ငှက်ပျောတုံးနှင့် တူသောခန္ဓာတို့ကို ရှင်းလင်းချက်နှင့်တကွ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၄၇)

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့တွင် တံလျှပ်နှင့်တူသောခန္ဓာမှာ - သညုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဖြစ်ပြီး၊ ချွတ်ချွတ်ယွင်းယွင်း ဆိုမြည် ယောင်ယမ်းတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ငှက်ပျောတုံးနှင့်တူသောခန္ဓာမှာ - သင်္ခါရပါဒါနက္ခန္ဓာဖြစ်ပြီး၊ အနှစ်သာရ မရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၉

၁။ ဆုတောင်းခြင်းနှင့် ဆန္ဒပြုခြင်း တူ-မတူ သိသာရအောင် ဆန္ဒ၏အမှတ်အသား လုပ်ငန်း ဥပမာတို့ကို ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၆)

ဆုတောင်းခြင်းနှင့် ဆန္ဒပြုခြင်း တူ-မတူ

ဆန္ဒဟူသည် ပြုရန်အလိုရှိသည်၏အဖြစ် - ပြုလိုခြင်းပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ဆန္ဒ၏အမှတ်အသားမှာ ပြုလိုခြင်း ဖြစ်၏။ အာရုံကိုရှာခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ စိတ်၏ အာရုံကိုယူရာ၌ ဆန္ဒသည် လက်ဆန့်ခြင်းနှင့် တူပါ၏။

ထို့ကြောင့် အာရုံကို ရလိုကာမျှဖြစ်သော၊ တဏှာ၏ငြိကပ်တွယ်တာမှု မပါသောအခါ၌ ဆန္ဒပြုခြင်းသည် ဖြစ်၏။ ထိုဆန္ဒသဘောအတိုင်း ရလိုကာမျှသဘောဖြင့် ဆုတောင်းလျှင် ဆန္ဒပြုခြင်းနှင့် ဆုတောင်းခြင်း တူနိုင်ပါသည်။ လောဘတဏှာဖြင့် ဆုတောင်းလျှင်ကား ဆုတောင်းခြင်းနှင့် ဆန္ဒပြုခြင်းတို့ မတူနိုင်ပါ။

၁၉၉၀

- ၁။ လူတို့၏ စက္ခုသောတပသာဒ စသည်တို့ အချင်းချင်းမတူ ထူးခြားကွဲပြားခြင်း၊ ယင်း ပသာဒတို့၏ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းများကို တင်ပြ၍ (က) နေဝကမ္မဇနာကမ္မဇရုပ် (ခ) နေဝစိတ္တဇနာစိတ္တဇရုပ်များကို ညွှန်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၅, ၂၀၅)

စက္ခုသောတပသာဒ စသည်တို့ အချင်းချင်းမတူ ထူးခြားကွဲပြားခြင်း အကြောင်းထူးမှာ - ကံသာလျှင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ကံထူးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် စက္ခုပသာဒ၊ သောတပသာဒ စသည်တို့၏ အချင်းချင်းမတူ၊ ထူးသောအဖြစ်ကို မှတ်အပ်သည်။ မဟာဘုတ်တို့ တူညီမျှတမှသာလျှင် ယင်းစက္ခုသောတပသာဒတို့ ဖြစ်နိုင်ကြပါသည်။

(က) နေဝကမ္မဇနာကမ္မဇရုပ်တို့သည် တစ်စုံတစ်ခုသောအကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သော လက္ခဏာရုပ် (၄)ပါး ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) နေဝစိတ္တဇနာစိတ္တဇရုပ်တို့သည် တစ်စုံတစ်ခုသောအကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သော လက္ခဏာရုပ် (၄)ပါး ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ (က) ယေဝါပနသင်္ခါရ (ခ) အနိယတသင်္ခါရတို့ကို အစဉ်ကျကျ ထုတ်ပြ၍၊ အနိယတသင်္ခါရတို့၏ အနိယတ မည်ခြင်းအကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၀, ၂၂၉)

(က) ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ဥဒ္ဓစ္စတို့သည် ယေဝါပနသင်္ခါရ ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) မာန၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စ၊ ထိန၊ ဝိရတီ ၃-ပါး၊ အပ္ပမညာ ၂-ပါး တို့သည် အနိယတသင်္ခါရ ဖြစ်ပါသည်။

အနိယတသင်္ခါရတို့သည် ရံခါသာဖြစ်သောကြောင့် အနိယတ မည်ပါသည်။

- ၃။ ရုပ်ဟူသမျှ (က) အတိတ်ရုပ် (ခ) အနာဂတ်ရုပ် (ဂ) ပစ္စုပ္ပန်ရုပ်ဟု ကွဲပြားလေရာ ယင်းသို့ ကွဲပြားခြင်းကို ခဏ၏အစွမ်းဖြင့် နည်း(၃)နည်းဖြင့် စနစ်တကျ ခွဲခြားပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၃၆)

ခဏ၏အစွမ်းဖြင့် နည်း(၃)နည်းမှာ -

- (က) ခဏတ္တယမှ နောက်၌ဖြစ်သောရုပ်သည် ခဏတ္တယကို လွန်ပြီး တည်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အတိတ်ရုပ် မည်ပါသည်။
- (ခ) ခဏတ္တယသို့ရောက်သည်မှ ရှေး၌ဖြစ်အံ့သောရုပ်သည် မဖြစ်သေးသောကြောင့် အနာဂတ်ရုပ် မည်ပါသည်။
- (ဂ) ဥပါဒ် ဌီ ဘင် ခဏဇယ ၃-ပါး၌ အကျုံးဝင်သောရုပ်သည် ပစ္စုပ္ပန်ရုပ် မည်ပါသည်။

တစ်နည်းမှာ -

- (က) လွန်လေပြီးသော ဟေတုကိစ္စ ပစ္စယကိစ္စရှိသောရုပ်သည် အတိတ်ရုပ် မည်ပါသည်။
- (ခ) ပြီးပြီးသောဟေတုကိစ္စ၊ မပြီးသေးသော ပစ္စယကိစ္စရှိသောရုပ်သည် အနာဂတ်ရုပ် မည်ပါသည်။
- (ဂ) ဟေတုကိစ္စ၊ ပစ္စယကိစ္စ (၂)ပါးသို့ မရောက်သေးသောရုပ်သည် အနာဂတ်ရုပ် မည်ပါသည်။

တစ်နည်းမှာ - မိမိ၏ကိစ္စနှင့်တကွဖြစ်ဆဲခဏ၌ ပစ္စုပ္ပန်ရုပ် မည်ပါသည်။
 ထိုခဏ၏ ရှေး၌ဖြစ်သောရုပ်သည် အနာဂတ်ရုပ် မည်ပါသည်။
 ထိုခဏ၏ နောက်၌ဖြစ်သောရုပ်သည် အတိတ်ရုပ် မည်ပါသည်။

၁၉၉၁

၁။ ပြုရန်မလွယ်ကူသော အမှုကိစ္စကို မြတ်စွာဘုရားပြုတော်မူသည်ဟူ၍ အရှင်နာဂသေန မိန့်ဆိုရာ၌ အဘယ်အမှုကိစ္စ ဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၅)

ပြုရန်မလွယ်ကူသော အမှုကိစ္စကို မြတ်စွာဘုရားပြုတော်မူသည်ဟူ၍ အရှင်နာဂသေန မိန့်ဆိုရာ၌

အာရုံတစ်ခုတည်းကို အာရုံပြုလျက်နေကြသော စိတ် စေတသိက်တရားတို့ကို ဤကား ဖဿဖြစ်သည်၊ ဤကား ဝေဒနာဖြစ်သည်၊ ဤကား သညာဖြစ်သည်၊ ဤ

၁၃၀

ဓမ္မဗျူဟာ

ကား စေတနာဖြစ်သည်။ ဤကား စိတ်ဖြစ်သည်ဟု ခွဲခြားသိ၍ ဟောကြားခြင်းသည် ပြုရန်မလွယ်ကူသောကိစ္စ ဖြစ်ပါသည်။

၂။ အတ္တပဋိသန္တိဒါနှင့် ဓမ္မပဋိသန္တိဒါတို့သည် မည်သည့်အတ္တနှင့် ဓမ္မတို့ကို ခွဲခြားသည်ကို ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၈)

အတ္တပဋိသန္တိဒါသည် -

- (၁) အကြောင်းတရားကြောင့်ဖြစ်သော အကျိုးတရား၊
- (၂) နိဗ္ဗာန်၊
- (၃) ဟောအပ်သော ပါဠိအနက်၊
- (၄) ဝိပါက်၊
- (၅) ကိရိယာဟူသော အတ္တ (၅)ပါးကို ခွဲခြားသိ၏။

ဓမ္မပဋိသန္တိဒါသည် -

- (၁) အကျိုးကိုဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းတရား၊
- (၂) အရိယာမဂ်၊
- (၃) ဟောအပ်သော ပါဠိ၊
- (၄) ကုသိုလ်၊
- (၅) အကုသိုလ်ဟူသော ဓမ္မ (၅)ပါးကို ခွဲခြားသိ၏။

၃။ လောကီခန္ဓာ(၅)ပါးတို့ကို မည်သည့်အကြောင်းကြောင့် မည်သည့်အရာဝတ္ထုကဲ့သို့ ချုပ်မှတ်ရမည်ဆိုသည်ကို ခန္ဓာတစ်ခုစီ တစ်ခုစီ ခွဲခြားပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၄၇)

လောကီခန္ဓာ(၅)ပါးတို့ကို ချုပ်

ရှုပက္ခန္ဓာကို အနှိပ်အနယ်မခံသောကြောင့် ရေမြှုပ်စိုင့်ကဲ့သို့ ရှုမှတ်ရပါမည်။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို တမဟုတ်မျှသာ မွေ့လျော်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ရေပွက်ကဲ့သို့ ရှုမှတ်ရပါမည်။

သညာက္ခန္ဓာကို မှားမှားယွင်းယွင်း ဆိုမြည်ယောင်ယမ်းတတ်သောကြောင့် တံလျှပ်ကဲ့သို့ ရှုမှတ်ရပါမည်။

သင်္ခါရက္ခန္ဓာကို အနှစ်မရှိသောကြောင့် ငှက်ပျောတုံးကဲ့သို့ ရှုမှတ်ရပါမည်။

ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို လှည့်စားတတ်သောကြောင့် မျက်လှည့်ပြအရပ်ကဲ့သို့ ရှုမှတ်ရပါမည်။

၁၉၉၂

- ၁။ အတွင်း(အဇ္ဈတ္တ)ကို ရှုသည်၊ အပြင်(ဗဟိဒ္ဓ)ကို ရှုသည် ဟူသောစကား၏ ဆိုလိုရင်းကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ အဘယ်ကို ဝိပဿနာပညာ၏ ဘုံနှင့် အခြေအမြစ်ဟု ခေါ်သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၈၊ ၁၉၂)

(အဇ္ဈတ္တ)မိမိသန္တာန်၌ရှိသော ခန္ဓာတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း နှလုံးသွင်းခြင်းအားဖြင့် ယူ၍ အားထုတ်စဖြစ်သော ဝိပဿနာပညာကို အတွင်း(အဇ္ဈတ္တ)ကို ရှုသည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။

သူတစ်ပါး၏ခန္ဓာတို့ကိုလည်းကောင်း၊ သတ္တဝါ၏ခန္ဓာမှ ပြင်ပဖြစ်သော ဣန္ဒြေနှင့် မစပ်သော အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ်ကိုလည်းကောင်း ယူလျက် အားထုတ်စဖြစ်သော ဝိပဿနာပညာကို အပြင်(ဗဟိဒ္ဓ)ကို ရှုသည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။

ဝိပဿနာပညာ၏ဘုံမှာ - ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေ၊ သစ္စာ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသည်ကို ခေါ်ပါသည်။

ဝိပဿနာပညာ၏အခြေအမြစ်မှာ - သီလဝိသုဒ္ဓိနှင့် စိတ္တဝိသုဒ္ဓိတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၃

- ၁။ မြင်သိစိတ်(စက္ခုဝိညာဏ်)၏ လက္ခဏာကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၁၀)

မြင်သိစိတ်(စက္ခုဝိညာဏ်)၏ လက္ခဏာမှာ စက္ခုပသာဒရုပ်(မျက်စိအကြည်ရုပ်)ကို မှီ၍ ရူပါရုံကိုသိခြင်း လက္ခဏာ ရှိပါသည်။

- ၂။ သမာဓိသည် မည်သည့်လုပ်ငန်းကိစ္စပြုသည်ကို ဥပမာနှင့်တကွ ပြဆိုပြီးလျှင်၊ ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်ဉာဏ်၌ အဓိမောက္ခသည် မည်သို့ မည်ပုံ ထင်ပေါ်လာသည်ကိုလည်း ပြဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၂၊ ၂၁၆)

သမာဓိ၏ လုပ်ငန်းကိစ္စမှာ - ဥပမာအားဖြင့် ရေသည် ရေချိုးဆပ်ပြာမှုန့်တို့ကို ပေါင်းစုံလုံးခဲ့မှု ပြုလုပ်သကဲ့သို့ သမာဓိသည် တကွဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို ပေါင်းစုခြင်း လုပ်ငန်းကိစ္စ ပြုလုပ်ပါသည်။

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ဉာဏ်၌ အဓိမောက္ခသည် ဆုံးဖြတ်တတ်သောတရားအဖြစ်ဖြင့် ထင်ပေါ်လာပါသည်။

၁၉၉၄

- ၁။ သဒ္ဓါစေတသိက်၏ (က) လက် (ခ) ဥစ္စာ (ဂ) မှီခိုစေနှင့် တူပုံတို့ကို ပြဆို၍ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၂)

သဒ္ဓါစေတသိက်သည် -

- (က) ကုသိုလ်တရားကိုယူခြင်း၌ လက်နှင့်တူပါသည်။
- (ခ) အလုံးစုံသော စည်းစိမ်ဥစ္စာကို ပြည့်စုံစေခြင်း၌ ဥစ္စာနှင့်တူ၏။
- (ဂ) အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို သိစေခြင်း၌ မျိုးစေနှင့်တူ၏။

- ၂။ မူလဝိသုဒ္ဓိနှင့် သရီရဝိသုဒ္ဓိတို့ကို အသီးသီး အကြောင်းပြ ခွဲခြားပြပြီးလျှင်၊ မိမိစိတ်ဆန္ဒ အတိုင်း ဝမ်းသာအားရ ယုံကြည်ချက်အပြည့်ဖြင့် ရွှေတိဂုံစေတီတော် ဘက်စုံမွမ်းမံပြင်ဆင်ရာ၌ ငွေတစ်သိန်းလျှော့ဒါနသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်စင်သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်နေသော စိတ်အစဉ်ကိုလည်း တိကျစွာ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၂၊ ၂၀၇)

သီလဝိသုဒ္ဓိ၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ နှစ်ပါးသည် တည်ရာ၏အဖြစ်၊ ပညာ၏အခြေအမြစ် ဖြစ်သောကြောင့် မူလဝိသုဒ္ဓိ မည်ပါသည်။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ၊ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂ-ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိ ငါးပါးတို့သည် ပွားစေအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သရီရဝိသုဒ္ဓိ မည်ပါသည်။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ် (ဒုတိယဆင့်) မေးခွန်းဟောင်းနှင့် အဖြေများ

၁၃၃

ပုစ္ဆာ၌ ဖော်ပြပါ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် သူတော်စင်၏သန္တာန်၌ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက မဟာကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်နေပါသည်။

၁၉၉၅

- ၁။ (က) ပဿဒ္ဓိစေတသိက်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်စာရားများကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊
(မှတ်စု နှာ - ၂၂၄)
- (က) ပဿဒ္ဓိစေတသိက်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်စာရားမှာ - နာမကာယနှင့် စိတ်ကို ပူပန် စေတတ်သော ဒေါမနဿအကြောင်းခံဖြစ်သော ဥဒ္ဓစ္စအစရှိသော ကိလေသာ တရားတို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ စက္ခုဝိညာဏ်၏ လက္ခဏာနှင့် ရသတို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၁၀)
- စက္ခုဝိညာဏ်၏လက္ခဏာမှာ - မျက်စိအကြည်ကိုမှီ၍ အဆင်းကိုမြင်သိခြင်း၊
- စက္ခုဝိညာဏ်၏ ရသာမှာ - ရူပါရုံမျှကိုသာ အာရုံပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၆

- ၁။ စိတ္တံပညဉ္စ ဘာဝယံ ၌ ဖော်ပြအပ်သောပညာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းတရား (ပဒဋ္ဌာန်)ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ ထိုပညာသည် အဘယ်နည်းဖြင့် လေးမျိုးလေးစား ကွဲပြားရသည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၅, ၁၈၈)
- စိတ္တံပညဉ္စဘာဝယံ၌ ဖော်ပြအပ်သောပညာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းတရား (ပဒဋ္ဌာန်) သည် သမာဓိ ဖြစ်ပါသည်။
- ထိုပညာသည် သစ္စာလေးပါးတို့ကိုသိသော ဉာဏ်အနေအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါးအနေအားဖြင့်လည်းကောင်း လေးမျိုးလေးစား ကွဲပြားရပါသည်။

၂။ သစ္စာလေးပါးတို့တွင် အဘယ်သစ္စာကို အဘယ်ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်က သိသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့ကို အကျဉ်းချုပ် ရှုပုံရှုနည်းကိုလည်း ဆိုင်ရာသုတ္တန်များဖြင့် ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၉, ၂၄၆)

သစ္စာလေးပါးတို့တွင် ဒုက္ခသစ္စာနှင့် နိရောဓသစ္စာကို အတ္ထပဋိသန္တိဒါဉာဏ်က သိ၍ သမုဒယသစ္စာနှင့် မဂ္ဂသစ္စာကို ဓမ္မပဋိသန္တိဒါဉာဏ်က သိပါသည်။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို အကျဉ်းရှုပုံမှာ -

- (၁) အာသီဝိသောပမသုတ်၌ ဟောထားသောနည်းအားဖြင့် ခုတ်ဖြတ်ရန် သန်လျက်ကို စွဲကိုင်ချိန်ရွယ်မိုးသောရန်သူနှင့်အတူထား၍ ရှုအပ်ပါသည်။
- (၂) ဘာရသုတ်အဆိုအားဖြင့် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးအနေအားဖြင့် ရှုအပ်ပါသည်။
- (၃) ခဇ္ဇနိယဒေသနာတော်အလိုအားဖြင့် စားဝါးတတ်သော ဘီလူးသားရဲအနေထား၍ ရှုအပ်ပါသည်။
- (၄) ယမကသုတ်အလိုအားဖြင့် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ သင်္ခတ လူသတ်သမားအနေထား၍ ရှုအပ်ပါသည်။

၁၉၉၇

- ၁။ (က) အမျိုးမျိုးအစားစား အပြားအားဖြင့်သိခြင်း (ပဇာနန)အနက်ကြောင့် ပညာဟု ခေါ်ဆိုရာ၌ ထိုပဇာနနဟူသည် အဘယ်နည်း။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၃)
- (ခ) ဤကား ပညာ၊ ဤကား သညာ၊ ဤကား ဝိညာဏ်ဟု ခွဲခြားသိရန် အဘယ်အခါမှာ ခက်ခဲပါသနည်း။ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၅)
- (က) အမျိုးမျိုးအစားစား အပြားအားဖြင့်သိခြင်း (ပဇာနန)အနက်ကြောင့် ပညာဟု ခေါ်ဆိုရာ၌ ထိုပဇာနနဟူသည်မှာ သဗ္ဗာနန၊ ဝိဇာနနအခြင်းအရာတို့ထက် လွန်ကဲထူးမြတ်သော အထူးထူးအပြားပြားသော အခြင်းအရာအားဖြင့် သိခြင်းကို ပဇာနနဟူ၍ မှတ်အပ်ပါသည်။
- (ခ) ပညာသည် သညာဝိညာဏ်တို့ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်တိုင်း၌ မဖြစ်၊ ရံခါသာ ဖြစ်၏။ သို့သော် ပညာဖြစ်ရာစိတ္တုပ္ပါဒ်၌ကား သညာဝိညာဏ်တို့ ပါမြဲ ဖြစ်၏။

ထိုသို့ဖြစ်သောအခါ၌ ဤကား ပညာ၊ ဤကား သညာ၊ ဤကား ဝိညာဏ် ဟု သီးခြားခွဲခြား၍ မရပါ။ အလွန်ခဲယဉ်းလှ၏။ ဤခဲယဉ်းသောအရာကို မြတ်စွာ ဘုရားသာလျှင် ပြုနိုင်တော်မူပါသည်။

၂။ ပဋိသန္ဓိဒါလေးပါးတို့သည် အဘယ်မည်သော ဘုံအဆင့်နှစ်မျိုးတို့၌ ထူးခြားကွဲပြားစွာ သိနိုင်သောအခြေအနေသို့ ရောက်သည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ အဘယ်သည် အညံ့စားရုပ်၊ အမြတ်စားရုပ် ခေါ်သည်ကိုလည်း မုချ ပရိယာယ် နှစ်သွင်ဖြင့် ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၀, ၂၃၇)

ပဋိသန္ဓိဒါလေးပါးတို့သည် သေကွေ့ဘုံ၊ အသေကွေ့ဘုံ နှစ်မျိုးတို့၌ ထူးခြားကွဲပြားစွာ သိနိုင်သော အခြေအနေသို့ ရောက်ပါသည်။

ထိုပဋိသန္ဓိဒါလေးပါးတို့သည် သေကွေ့ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော အောက်မဂ် အောက်ဖိုလ်တို့ဖြင့် ထုံအပ်သောစိတ်အစဉ် မည်သော သေကွေ့ဘုံ၌လည်းကောင်း၊ အသေကွေ့ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ဥစ္စာဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်အရဟတ္တဖိုလ်တို့ဖြင့် ထုံအပ်သော စိတ်အစဉ်မည်သော အသေကွေ့ဘုံ၌လည်းကောင်း၊ ယင်းနှစ်ဘုံ၌ အထူးထူးအပြားပြား ကို သိစွမ်းနိုင်သောအဖြစ်သို့ ရောက်ကုန်၏။

အညံ့စားရုပ်၊ အမြတ်စားရုပ် ခေါ်ပုံ

အကနိဋ္ဌဗြဟ္မာတို့၏ရုပ်အောက် သုဒဿီဗြဟ္မာတို့၏ရုပ်သည် ယုတ်ညံ့၏။ ထို သုဒဿီဗြဟ္မာ၏ရုပ်သည် သုဒဿာဗြဟ္မာတို့၏ရုပ်ထက် မြတ်၏။ ဤနည်းကဲ့သို့ ငရဲ သတ္တဝါတို့၏ရုပ်သို့ ရောက်သည့်တိုင်အောင် ပရိယာယ်အားဖြင့် သိနိုင်ပါသည်။

မုချအားဖြင့်မူ အကုသလဝိပါက်ဝိညာဉ်၏အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည် ယုတ်ညံ့ ၏။ ကုသလဝိပါက်ဝိညာဉ်၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည် မြတ်ပါသည်။

၁၉၉၈

- ၁။ ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေက အတူတကွဖြစ်ဖက်ရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် ရေက ကြာကို စောင့်ရှောက်ပုံနှင့် တူ၏ဟု ဆိုရာ၌ အဘယ်သို့ တူသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ အဇ္ဈတ္တိက ရုပ် ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း၏အကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၈၊ ၂၀၄)

ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ အတူတကွဖြစ်ဖက်ရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် ရေက ကြာကို စောင့်ရှောက်ပုံနှင့် တူပုံ

ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေသည် အစဉ်စောင့်ရှောက်ခြင်း စသောအစီအရင် ရှိသော်လည်း စောင့်ရှောက်အပ်သောရုပ်တို့၏ ရှိသောခဏ၌သာလျှင် သဟဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်၏။ ရေသည် ကြာတို့ကို ယင်းကြာစသည်တို့ ရှိဆဲခဏ၌သာလျှင် စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

အဇ္ဈတ္တိကရုပ်ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၏အကြောင်းမှာ စက္ခုစသော (၅)ပါးသော အကြည် ရုပ်သည် အတ္တဘောကို စွဲမှီ၍ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ သသင်္ခါရစိတ်ဟု ဆိုရာ၌ အဘယ်ကို သင်္ခါရဟု ဆိုသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ မနောဓာတ်၏ နီးကပ်သောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၇၊ ၂၁၂)

သသင်္ခါရစိတ်ဟု ဆိုရာ၌ သင်္ခါရဟူသော အမည်သည် မိမိကိုယ်တိုင်ဖြစ်စေ၊ သူတစ်ပါးတို့ကဖြစ်စေ ရှေးအဖို့က အားပေးတိုက်တွန်းမှုဟူသော ပုဗ္ဗပယောဂ၏အမည် ဖြစ်ပါသည်။

မနောဓာတ်၏ နီးကပ်သောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်)မှာ ဘဝင်စိတ်၏ ပြတ်စဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

- ၃။ ‘ယံကိဉ္စိ ဓူပံ၊ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန်’ ၌ အချိန်ကာလ(အခွါ)အနေအားဖြင့် အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန် ခွဲခြားပြပြီးလျှင်၊ ခန္ဓာငါးပါးတို့၌ ဖြစ်ပုံအစဉ်နှင့် ပယ်ပုံအစဉ်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၃၆၊ ၂၄၂)

အချိန်ကာလ (အခွါ) အနေအားဖြင့် (၁၉၈၇ - ၁)

ခန္ဓာငါးပါးတို့၌ ဖြစ်ပုံအစဉ်

“ရှေးဦးစွာ ကလလရေကြည်ဖြစ်၏။ ထိုမှနောက်၌ အမြှုပ်ဖြစ်၏” စသည်ဖြင့် ပြဆိုသောအစဉ်သည် ဖြစ်ပုံအစဉ် ဖြစ်ပါသည်။

ခန္ဓာငါးပါးတို့၌ ပယ်ပုံအစဉ်

“ဒဿနမည်သော သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်ဖြင့် ပယ်အပ်သောတရားများ၊ ဘာဝနာ မည်သော အထက်မဂ်ဉာဏ်သုံးပါးတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သောတရားများ” စသည်ဖြင့် ပြဆို သောအစဉ်သည် ပယ်ပုံအစဉ် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၉

- ၁။ သစ္စာလေးပါးတို့တွင် အဘယ်သစ္စာကို အဘယ်ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်က သိသည်ကို ဖော်ပြပြီး လျှင်၊ ပဋိဘာနပဋိသန္တိဒါဉာဏ်သည် အဘယ်ကို သိသောဉာဏ် ဖြစ်ပါသနည်း။ ပြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၉, ၁၉၀)

သစ္စာလေးပါးတို့ကို ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်ကသိပုံ (၁၉၉၆ - ၂)

ပဋိဘာနပဋိသန္တိဒါဉာဏ်သည် အကျိုးကို သိသော အတ္ထပဋိသန္တိဒါဉာဏ်၊ အကြောင်း ကိုသိသော ဓမ္မပဋိသန္တိဒါဉာဏ်၊ သဒ္ဓါကိုသိသော နိရုတ္တိပဋိသန္တိဒါဉာဏ်တို့ကို အာရုံပြု၍ ဆင်ခြင်သောဉာဏ် ဖြစ်ပါသည်။

တစ်နည်းအားဖြင့် ထိုဉာဏ်တို့၌ ကျက်စားရာအာရုံတို့နှင့်တကွ ကိစ္စသည်တို့ ၏အစွမ်းအားဖြင့် အကျယ်ဝိတ္ထာရကို သိသောဉာဏ် ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ ဝိညာတ်ရုပ်နှစ်ပါးတွင် အဘယ်ရုပ်သည် (က) အဘယ်ဓာတ်၏ အမူအရာထူးဖြစ် သည် (ခ) အဘယ်၏အကြောင်းပစ္စည်းဖြစ်သည်ကို ခွဲခြားပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၉)

(က) ကာယဝိညာတ်သည် စိတ္တဇဝါယောဓာတ်၏ အမူအရာထူး၊ ဝစီဝိညာတ်သည် စိတ္တဇပထဝီဓာတ်၏ အမူအရာထူး ဖြစ်ပါသည်။

(ခ) ကာယဝိညတ်သည် အတူဖြစ်ဖက် ရုပ်အပေါင်းကိုယ်ကို တောင့်တင်းစေခြင်း၊ ကောင်းစွာတည်စေခြင်း၊ လှုပ်ရှားစေခြင်းအားဖြင့် ကိုယ်လှုပ်ရှားခြင်း၏ အကြောင်းပစ္စည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဝစီဝိညတ်သည် နှုတ်မြွက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ္တဇယထဝီဓာတ်၏ ကမ္မဇယထဝီဓာတ်ကို တိုက်ခိုက်ခြင်းအားဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော အကြောင်း ပစ္စည်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၀

၁။ ရဟန္တာ မဖြစ်မီကပင် ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်ရရှိသော အမျိုးသမီးနာမည်ကို ဖော်ပြပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၁၉၀)

ရဟန္တာမဖြစ်မီကပင် ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်ရရှိသော အမျိုးသမီးမှာ -

ခုဇ္ဇတ္တရာဥပါသိကာမ ဖြစ်ပါသည်။ ခုဇ္ဇတ္တရာဥပါသိကာမသည် သောတာပန် ဖြစ်စဉ်ကပင် ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်ကို ရရှိထားသောအမျိုးသမီး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ပဋိသန္တိဒါဉာဏ် ထက်မြက်သန့်ရှင်းအောင် ရှေးဘဝက မည်သည့်ကောင်းမှုကို မည်မျှ အတိုင်းအတာအထိ အားထုတ်ခဲ့ရမည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ “ဗလရုပ်”ကို အဘယ်၌ ထည့်သွင်းရမည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၁, ၂၀၃)

ပဋိသန္တိဒါဉာဏ် ထက်မြက်သန့်ရှင်းအောင် -

ရှေးဘဝတို့တွင် ရှေးရှေး၌ ပွင့်တော်မူခဲ့ပြီးသော ဘုရားရှင်တို့၏ သာသနာတော်၌ ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာကို ဂေါတြဘုရားအနီး အနုလောမဉာဏ်တိုင်အောင် အားထုတ်ခဲ့ဖူး ခြင်းကောင်းမှု ရှိရပါမည်။

ဝါယောဓာတ်ကို ယူသဖြင့် ဗလရုပ်ကို ယူအပ်ပြီးသည် ဖြစ်သောကြောင့် “ဗလရုပ်”ကို ဝါယောဓာတ်၌ ထည့်သွင်းရပါမည်။

၃။ (က) ဝတ္ထုသာ မည်၍၊ ဒွါရ မမည်သောရုပ်၊ (ခ) ဒွါရသာ မည်၍၊ ဝတ္ထု မမည်သောရုပ်၊
(ဂ) ဝတ္ထုလည်း မည်၊ ဒွါရလည်း မည်သောရုပ်၊ (ဃ) နှစ်မျိုးစုံ မမည်သောရုပ်တို့ကို
ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၅, ၂၀၆)

- (က) ဝတ္ထုသာ မည်၍ ဒွါရ မမည်သောရုပ်မှာ - ဟဒယရုပ် ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) ဒွါရသာ မည်၍ ဝတ္ထု မမည်သောရုပ်မှာ - ဝိညတ်ဒွေ ဖြစ်ပါသည်။
- (ဂ) ဝတ္ထုလည်း မည်၊ ဒွါရလည်း မည်သောရုပ်မှာ - ပဿာဒရုပ် (၅)ပါး ဖြစ်ပါသည်။
- (ဃ) နှစ်မျိုးစုံ မမည်သောရုပ်မှာ - ကြွင်းသောရုပ် (၂၀) ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ယာနပဿာဒ၏ တည်ရာဌာနကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၆)

ယာနပဿာဒ၏ တည်ရာဌာနမှာ -

ယာနပဿာဒသည် သဿမ္ဘာရယာနဟု ဆိုအပ်သော နှာခေါင်း၏အတွင်း
ဆိတ်ခွာသဏ္ဌာန်ရှိသောအရပ်၌ ယာနဝိညာဏ်စသည်တို့၏ ဒွါရအဖြစ်၊ ဝတ္ထုအဖြစ်
ကို ပြီးစေလျက် တည်ရှိပါသည်။

၂၀၀၁

၁။ “မဟာရာဇ၊ ဘုန်းတော်ကြီးသော မြတ်စွာဘုရားသည် ခက်ခဲသောအမှုကို ပြုတော်မူ၏”
ဟူသော အရှင်နာဂသေန မိန့်ခွန်းစကား၌ အဘယ်ကို ခက်ခဲသောအမှုဟု ဆိုပါသနည်း။
ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၅) (၁၉၉၁ - ၁)

၂။ ကာယဝိညတ်၊ ဝစီဝိညတ်ရုပ်တို့ကို အဘယ်အမှတ်အသားဖြင့် သိရသည်ကို ဥပမာနှင့်
တကွ ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ အာစယ၊ ဥပစယ၊ သန္တတိရုပ်တို့၏ သဘောကိုလည်း ဥပမာပြု
ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၉, ၂၀၁)

ကာယဝိညတ်၊ ဝစီဝိညတ်တို့ကို သိရပုံ

ဥပမာအားဖြင့် တောအရပ်၌ စိုက်ထူဖွဲ့ချည်ထားသော နွားခေါင်းရိုး အစရှိ
သော ရေရှိကြောင်းကိုသိစေသည့် နိမိတ်ကို မြင်၍ ဤအရပ်၌ ရေရှိသည်ဟု သိရ
သကဲ့သို့ -

ထို့အတူပင် ရှေးသို့သွားခြင်း အစရှိသည်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်၏ တကွဖြစ်ဘက် ရုပ်အပေါင်းကိုယ်ကို တောင့်တင်းစေခြင်း၊ ကောင်း စွာတည်စေခြင်း၊ လှုပ်စေခြင်းဟူသော အမူအရာအထူးကိုမြင်၍ ကာယဝိညတ်ရုပ်ကို သိရပါသည်။

နှုတ်မြွက်ခြင်းကို ဖြစ်စေသော စိတ္တဇပထဝီဓာတ်၏ ကမ္မဇပထဝီဓာတ်ကို တိုက်ခိုက်ခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အမူအရာအထူးကို ကြားရ၍ ဝစီဝိညတ်ရုပ်ကို သိရပါသည်။

အာစယရုပ်သည် ရှေးဦးစွာ ဖြစ်ပေါ်လာသောရုပ် ဖြစ်၏။

ဥပမာ - မြစ်ကမ်းသဲသောင်ပြင်၌ လက်ယက်တွင်းတူးရာ ရှေးဦးစွာ ရေထွက်လာခြင်းကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

ဥပစယရုပ်သည် ရုပ်၏အထက်၌ တိုးပွားခြင်း ဖြစ်၏။

ဥပမာ - လက်ယက်တွင်းငယ်၌ ရေ တစတစပြည့်လာသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

သန္တတိရုပ်သည် အစဉ်မပြတ်ဖြစ်ခြင်း ဖြစ်၏။

ဥပမာ - လက်ယက်တွင်း၌ ရေပြည့်ပြီး လျှံတက်ကျော်လွန်သကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

၂၀၀၂

- ၁။ ဉာဏ်ပညာဖြစ်ပေါ်လာရန် အနီးကပ်ဆုံးအကြောင်း(ပဒဋ္ဌာန်)ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ ဝိပဿနာ၏အခြေအမြစ်(မူလ) နှင့် ကိုယ်ထည် (သရီရ)တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၁၈၅, ၁၉၂)

ဉာဏ်ပညာဖြစ်ပေါ်လာရန် အနီးကပ်ဆုံးအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်) -

“မြဲမြံတည်ကြည်သော သမာဓိရှိသူသည် ဟုတ်တိုင်းမှန်ရာကို သိ၏” ဟု ဘုရားရှင် ဟောတော်မူသောကြောင့် သမာဓိ ဖြစ်ပါသည်။

ဝိပဿနာ၏ အခြေအမြစ် (မူလ)နှင့် ကိုယ်ထည် (သရီရ) (၁၉၉၄ - ၂)

- ၂။ အဝေရုပ်(ဒုရေရုပ်) အနီးရုပ်(သန္တိကေရုပ်) ဟု ခေါ်ရာ၌ အဘယ်ကြောင့် ဝေသည် နီးသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ အဘယ်ကို ရည်ညွှန်း၍ (က) အမှိုက်ကောင်းသမီးရွေးမနှင့် တူသောတရား (ခ) ပြည့်တန်ဆာမနှင့် တူသောတရားဟု ဆိုသည်ကို အကြောင်းယူ၍ သွင်း၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၄, ၂၂၃)

ဒုရေရုပ်နှင့် သန္တိကေရုပ်

သုခုမရုပ် ၁၆-ပါးသည် သိမ်မွေ့၍ ထိုးထွင်းသိနိုင်ခဲ့သောသဘော ရှိသောကြောင့် ဉာဏ်နှင့်ဝေးသော အဝေရုပ် (ဒုရေရုပ်) မည်ပါသည်။

ဩဠာရိကရုပ် ၁၂-ပါးသည် ရုန့်ရင်း၍ ထိုးထွင်းသိလွယ်သောသဘော ရှိသောကြောင့် ဉာဏ်နှင့်နီးသော အနီးရုပ် (သန္တိကေရုပ်) မည်ပါသည်။

(က) ဟိရ်နှင့် (ခ) ဩတ္တပ္ပ ဖြေရန် (၁၉၈၃ - ၁)

၂၀၀၃

- ၁။ အဇ္ဈတ္တနှင့် ဗဟိဒ္ဓတရား (ကိုယ်အတွင်းတရားနှင့် ကိုယ်အပြင်ပတရား)တို့ကို နှလုံးသွင်းသောပညာဟူသည် အဘယ်ကို ဆိုလိုသည်ကို ထိုတရားနှစ်မျိုး တစ်ခုစီ ကွဲပြားအောင် ခွဲခြားဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၈) (၁၉၉၂)

- ၂။ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တော်ပိုင်ရှင်သည် အသံကြားရုံမျှဖြင့် အမှားအမှန်ခွဲခြား၍ မည်သို့ မည်ပုံ သိသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ မေတ္တာနှင့် ဥပေက္ခာကို အနိယတယောဂီစေတသိက် ဟု ဆိုပါက လုံးဝမှားယွင်းကြောင်းကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင် ရှင်းလင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၀, ၂၂၇)

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တော်ပိုင်ရှင်သည် အသံကြားရုံမျှဖြင့် အမှားအမှန် ခွဲခြားသိပုံ

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်တော်ပိုင်ရှင်သည် အတ္တဓမ္မတို့ကို ပြောဆိုရွတ်ဖတ်သံကြားရသောအခါ မူလဘာသာဖြစ်သည့် မာဂဘောသာ၏ သဘာဝနိရုတ္တိ ဟုတ်မဟုတ် အထူးထူးအပြားပြား ခွဲခြမ်းသိနိုင်စွမ်း ရှိပါသည်။ “ဖဿော ဝေဒနာ” ဟု ပြောသံကြားလျှင် သဒ္ဓါမှန်ကြောင်း ချက်ချင်းသိ၏။ “ဖဿော ဝေဒနာ” ဟု ပြောသံ

ကြားလျှင် သဒ္ဓါမှားယွင်းကြောင်း ချက်ချင်းသိ၏။ ဤကဲ့သို့ အသံကြားရုံမျှဖြင့် သဘာဝနိရုတ္တိ ဟုတ်မဟုတ် ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။

မေတ္တာနှင့် ဥပေက္ခာကို အနိယတစေတသိက် ဟု ဆိုပါက လုံးဝမှားယွင်းကြောင်း
မေတ္တာနှင့် ဥပေက္ခာကို ကေစိဆရာတို့က အနိယတစေတသိက်ဟု အလိုရှိ ကြသော်လည်း ယင်းအဆိုသည် မှားယွင်း၏။ အကြောင်းမှာ မေတ္တာဟူသည် အနက်တရားကိုယ်အားဖြင့် အဒေါသစေတသိက်၊ ဥပေက္ခာသည် အနက်တရား ကိုယ်အားဖြင့် တဩမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက် ဖြစ်၏။ ထိုစေတသိက် ၂-ပါးသည် သောဘနစိတ်ဖြစ်တိုင်း ပါဝင်သော စေတသိက်များ ဖြစ်သောကြောင့် မေတ္တာနှင့် ဥပေက္ခာကို အနိယတစေတသိက် ဟူသောအဆိုသည် မှားယွင်းပါသည်။

၃။ ဥဒ္ဓစ္စ၏ လက္ခဏာနှင့် ရသတို့ကို ဥပမာနှင့်တကွ တွဲစပ်ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ အဘယ်ကို အတိတ်ရုပ်၊ အနာဂတ်ရုပ်၊ ပစ္စုပ္ပန်ရုပ် ခေါ်သည်ကို ရှည်သောကာလအခွန်(အဒ္ဓါ) အားဖြင့် ခွဲခြားပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၃၀, ၂၃၆)

ဥဒ္ဓစ္စ၏ လက္ခဏာနှင့် ရသတို့ကို ဥပမာနှင့်တကွ တွဲစပ်ဖော်ပြရသော် -

ဥဒ္ဓစ္စသည် မငြိမ်သက်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။ ဥပမာ - လေတိုက်ခတ်သဖြင့် တုန်လှုပ်သောရေကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဥဒ္ဓစ္စသည် အမြဲမတည် လှုပ်ရှားခြင်းကိစ္စ ရသရှိပါသည်။ ဥပမာ - လေတိုက် ခတ်သဖြင့် လှုပ်သောတံခွန် ကုက္ကားတို့ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

အခွန်(အဒ္ဓါ)အလိုအားဖြင့် (၁၉၈၇ - ၁)

၂၀၀၄

၁။ အလောဘ၏လက္ခဏာနှင့် ရသ(ကိစ္စ)ကို ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ အဓိမောက္ခ စေတသိက်ကို အဘယ်အရာဝတ္ထုနှင့် ခိုင်းနှိုင်းထားသည်ကို အကြောင်းယူ၍နှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၃, ၂၂၆)

အလောဘ၏ လက္ခဏာနှင့်ရသ(ကိစ္စ)

အလောဘသည် အာရုံ၌ စိတ်၏မတပ်မက် မလိုချင်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိပါသည်။ မကပ်မငြိသောအဖြစ်လျှင် လက္ခဏာ ရှိပါသည်။ ဥပမာ - ကြာရွက်ဖျား၌ ရေပေါက်သည် မကပ်မငြိနိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ကိလေသာမှ ကင်းလွတ်သော ရဟန္တာကဲ့သို့ ပစ္စည်းတစ်စုံတစ်ခုကိုမှ ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာ ဟု စွဲလမ်းခြင်း ကင်းသဖြင့် မသိမ်းဆည်းခြင်းကိစ္စ ရှိပါသည်။

အဓိမောက္ခစေတသိက်သည် အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ သံသယ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ကိစ္စရသ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် အာရုံ၌ တုန်လှုပ်ခြင်းကင်းသည်၏အဖြစ်ကြောင့် အဓိမောက္ခစေတသိက်ကို မြဲမြံစွာစိုက်အပ်သော တံခါးတိုင်နှင့် ခိုင်းနှိုင်းထားပါသည်။

၂။ ရုပ်ဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် လူနာရုံနှင့်တူလျှင် ဝေဒနာ သညာ၊ သင်္ခါရဟူသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတို့သည် အဘယ်အဘယ်နှင့် တူသည်ကို အကြောင်းပြချက် အသီးသီးဖြင့် တွဲစပ်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၄၅, ၂၄၆)

ရုပ်ဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် လူနာရုံနှင့်တူလျှင် -

ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓာသည် ဒုက္ခဒုက္ခ၊ ဝိပရိဏာမဒုက္ခ၊ သင်္ခါရဒုက္ခအဖြစ်၏ အစွမ်းဖြင့် နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲတတ်သောကြောင့် အနာရောဂါနှင့် တူပါသည်။

သညာဥပါဒါနက္ခန္ဓာသည် ကာမသညာ စသည်တို့၏အစွမ်းအားဖြင့် ရာဂစသည်တို့နှင့် ယှဉ်သော ဝေဒနာဖြစ်သောကြောင့် သလိပ် သည်းခြေ လေ စသော အနာရောဂါ ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းနှင့် တူပါသည်။

သင်္ခါရုပါဒါနက္ခန္ဓာသည် ဝေဒနာဟူသော အနာရောဂါ၏ အကြောင်းရင်း၏ အဖြစ်ကြောင့် မသင့်မတင့် မလျောက်ပတ်သော ဥတု ဘောဇဉ် စသည်တို့ကို မှီဝဲသည်နှင့် တူပါသည်။

၂၀၀၅

- ၁။ အတ္တပဋိသန္တိဒါ၊ ဓမ္မပဋိသန္တိဒါတို့သည် မည်သည့်အတ္တ၊ ဓမ္မတို့ကို ခွဲခြားသိသည်ကို ပြောဆို၍၊ ရုပ်(၂၈)ပါးတွင် ပါဝင်သော ရောဂရုပ်၊ သမ္ဘဝရုပ်၊ ဗလရုပ်တို့ကို ပြောဆိုပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၁၈၈၊ ၂၀၃) (၁၉၈၇ - ၂၊ ၁၉၉၁ - ၂)

- ၂။ ဒေါသ၏လက္ခဏာနှင့် ရသကို ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ အဘယ်ကို ဟိနရုပ် ဟုခေါ်တရုပ်ဟု ခေါ်သည်ကို ပရိယာယ်နည်း၊ မုချနည်းအားဖြင့် ပိုင်းခြားပြပါ။
(မှတ်စု နှာ - ၂၃၂၊ ၂၃၇)

ဒေါသ၏လက္ခဏာနှင့် ရသကို ဥပမာနှင့်တကွ ဖော်ပြရသော် -

ဒေါသသည် အမျက်ထွက်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။ လှံတံဖြင့် ပုတ်ခတ်အပ်သော မြွေဟောက်နှင့် တူပါသည်။

အနိဋ္ဌရုပ်တို့ကို ဖြစ်စေသောအားဖြင့် ကိုယ်ကိုတုန်လှုပ်စေခြင်း၊ ဖောက်ပြန်၍ ပျံ့နှံ့စေခြင်းကိစ္စရသ ရှိပါသည်။ မြားဆိပ်၊ မြွေဆိပ် ကျရောက်သည်နှင့် တူပါသည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် - ဟဒယဝတ္ထုကို လောင်ခြင်းကိစ္စရသ ရှိပါသည်။ တောမီးနှင့် တူပါသည်။

ဟိနရုပ် ဟုခေါ်တရုပ် (၁၉၉၇ - ၂)

- ၃။ နာမ်ခန္ဓာလေးပါးတို့ကို အနိစ္စစသော လက္ခဏာသုံးပါးဖြင့် အကြောင်းပြလျက် ပိုင်းခြားပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၄၇)

နာမ်ခန္ဓာလေးပါးတို့ကို အနိစ္စစသော လက္ခဏာသုံးပါးဖြင့် ပိုင်းခြားပြဆိုချက် -

(၁) ဒုက္ခဒုက္ခ၊ ဝိပရိဏာမဒုက္ခ၊ သင်္ခါရဒုက္ခဟူသော သဘောအဖြစ်မှ မလွတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို ဒုက္ခဟု မှတ်အပ်ပါသည်။

(၂) ပြုပြင်စီရင်ခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းသည်၏အဖြစ်၊ အစိုးမရသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သညာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့ကို အနတ္တဟု မှတ်အပ်ပါသည်။

- (၃) ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းသဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို အနိစ္စဟု မှတ်အပ်ပါသည်။

၂၀၀၆

- ၁။ လူတွေနှင့် သစ်ပင်တွေကို အသက်ရှင်စေတတ်သော ပရမတ္ထသဘောတရားကို ဖော်ပြ၍၊ စက္ခုစသော ပသာဒငါးပါး၏ ရူပစသော အာရုံသို့ ညွှတ်ကိုင်းရာ၌ ဥပမာနှင့် ထင်ရှားစွာ ပြောဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၉၈၊ ၂၂၂)

လူတွေနှင့် သစ်ပင်တွေကို အသက်ရှင်စေတတ်သော ပရမတ္ထသဘောတရား

ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးရှိသောလူကို အသက်ရှင်စေတတ်သော ပရမတ္ထသဘောတရားများမှာ - ကမ္မဇရုပ်တို့ကို စောင့်ရှောက်သော ဇီဝိတရုပ်နှင့် နာမ်တရားတို့ကို စောင့်ရှောက်သော ဇီဝိတိန္ဒြေစေတသိက်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

သစ်ပင်မှာ ဥတုဇအဋ္ဌကလာပ်ရုပ်များသာ ဖြစ်သဖြင့် ရုပ်ဇီဝိတ မရှိရကား၊ သစ်ပင်ကို အသက်ရှင်စေတတ်သော ပရမတ္ထသဘောတရားဟူ၍ မရှိပါ။

စက္ခုစသော ပသာဒငါးပါး၏ ရူပစသော အာရုံငါးပါးသို့ ညွှတ်ကိုင်းပုံ ဥပမာများ

မြွေ၊ မိကျောင်း၊ ငှက်၊ ခွေး၊ မြေခွေးတို့သည် တောင်ပို့ခေါင်း၊ ရေနက်ရာအရပ်၊ ကောင်းကင်၊ ရွာ၊ သုသာန်ဟူသော မိမိတို့ကျက်စားရာအရပ်ဒေသများဆီသို့သာ ညွှတ်ကိုင်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ သညာသိ၊ ဝိညာဏ်သိ၊ ပညာသိ- ဟူသော အသိတရားသုံးမျိုးတို့၏ ထူးခြားပုံတို့ကို ဥပမာနှင့်တကွ ထင်ရှားအောင် ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၄)

သညာသိ

သညာသည် အညှိရောင်၊ အဝါရောင် စသည်ဖြင့် အာရုံကို မှတ်သားရုံမျှသာ သိ၏။ လက္ခဏာရေးသုံးပါးကိုမူ ထိုးထွင်း၍ မသိပေ။

ဥပမာ - ရာဖြတ်ပွဲမင်း၏ စားပွဲပေါ်၌ တင်ထားသော ငွေအသပြာ အပုံကိုကြည့်၍ အသိဉာဏ်မပြည့်စုံသေးသည့် ကလေးငယ်တစ်ယောက်၏သိပုံမျိုးနှင့် တူ၏။ ကလေး

ငယ်သည် အသပြာတို့၏အရောင်နှင့် ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးကိုသာ သိ၏။ သို့သော်လူတို့ အတွက် ရတနာထိုက်သောပစ္စည်းမှန်း မသိပေ။ ဤသို့သော သိခြင်းမျိုးကို ‘သညာသိ’ ဟု ခေါ်၏။

ဝိညာဏ်သိ

ဝိညာဏ်သည် အညိုရောင်၊ အဝါရောင် စသည်ဖြင့် အာရုံကိုလည်း သိ၏။ လက္ခဏာရေးသုံးပါးကိုလည်း ထိုးထွင်း၍ သိ၏။ သို့သော် အဆင့်ဆင့်တက်၍ အရိယာမဂ်သို့ ရောက်အောင်ကား မသိနိုင်ပေ။

ဥပမာ - ရာဇတြိပွဲမင်း၏ စားပွဲပေါ်၌ တင်ထားသော ငွေအသပြာအပုံကို ကြည့်သော တောသားတစ်ယောက်၏သိခြင်းမျိုးနှင့် တူ၏။ တောသားသည် အသပြာတို့၏အရောင် နှင့် ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးကိုလည်း သိ၏။ လူတို့အတွက် ရတနာထိုက်သော ပစ္စည်းမှန်း လည်း သိ၏။ သို့သော် ငွေသားအစစ်၊ အတု၊ ငွေသားမည်မျှ ရောနှောထားသည်ကို ကား ခွဲခြား၍ မသိပေ။ ဤသို့ သိခြင်းမျိုးကို ‘ဝိညာဏ်သိ’ ဟု ခေါ်၏။

ပညာသိ

ပညာသည် အညိုရောင်၊ အဝါရောင် စသည်ဖြင့် အာရုံကိုလည်း သိ၏။ လက္ခဏာရေးသုံးပါးကိုလည်း ထိုးထွင်း၍ သိ၏။ အဆင့်ဆင့်တက်၍ အရိယာမဂ် သို့ ရောက်အောင်လည်း သိနိုင်၏။

ဥပမာ - ရာဇတြိပွဲမင်း၏ စားပွဲပေါ်၌ တင်ထားသော ငွေအသပြာအပုံကြည့်၍ ရာဇတြိပွဲမင်းကိုယ်တိုင် သိခြင်းမျိုးနှင့် တူ၏။ ရာဇတြိပွဲမင်းသည် ငွေအသပြာတို့၏ အရောင်၊ ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးကိုလည်း သိ၏။ လူတို့အတွက် ရတနာထိုက်သော ပစ္စည်းမှန်းလည်း သိ၏။ ငွေသားအစစ်၊ အတု၊ ငွေသားမည်မျှ ရောနှောထားသည် ကိုလည်း အမျိုးမျိုးသောနည်းတို့ဖြင့် စစ်ဆေး၍ သိ၏။ ဤသို့ သိခြင်းမျိုးကို ‘ပညာ သိ’ ဟု ခေါ်၏။

ဤသို့ သညာသိ၊ ဝိညာဏ်သိ၊ ပညာသိ ဟူသော အသိသုံးမျိုးတို့ ထူးခြား ပါသည်။

၂၀၀၇

၁။ ဉာဏ်အမြင်စင်ကြယ်ခြင်း၏ အကြောင်း(၅)ပါးတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ ကံ၊ ကံ၏အကျိုးကို ယုံကြည်၍ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မိမိကိုယ်တိုင် ပေးလှူသူ၏သန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ် ကိုလည်း တိကျစွာ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၁၉၀)

ဉာဏ်အမြင်စင်ကြယ်ခြင်း၏ အကြောင်း(၅)ပါးမှာ -

- (၁) အဓိဂမ - တရားထူးကိုရခြင်း = အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ခြင်း။
- (၂) ပရိယတ္တိ - သင်ယူခြင်း = မြတ်စွာဘုရား၏စကားတော်ကိုသင်ယူခြင်း။
- (၃) သဝန - နာကြားခြင်း = စီးပွားကဲ့သို့ နှလုံးသွင်း၍ သူတော်ကောင်း တရားကို ရိုသေစွာနာကြားခြင်း။
- (၄) မရိပုတ္တ - မေးမြန်းခြင်း = ပါဠိအဋ္ဌကထာ စသည်တို့၌ အနက်အဓိပ္ပါယ် အသိခက်သောပုဒ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို မေးခြင်း။
- (၅) ပုဗ္ဗယောဂ-ရှေး၌အားထုတ်ဖူးခြင်း = ရှေးရှေးဘုရားရှင်တို့၏ သာသနာ၌ ဆွမ်းခံ အသွားအပြန် ၌ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ဂေါတြဘူ အနီး အနုလောမဉာဏ်တိုင်အောင် ဝိပဿနာကို အားထုတ်ခြင်း - ဟူသော ဤငါးပါးသောအကြောင်းတို့ ဖြစ်၏။

ကံ၊ ကံ၏အကျိုးကို ယုံကြည်၍ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မိမိကိုယ်တိုင်ပေးလှူသူ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင်သောစိတ်မှာ သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက ကာမာဝရကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်ပါသည်။

၂။ လောကကြီးကို စောင့်ရှောက်နေသော တရားနှစ်ပါးကို ဖော်ပြ၍၊ ထိုတရားနှစ်ပါးတို့၏ သဘောလက္ခဏာနှင့် ကိစ္စတို့ကိုလည်း တွဲစပ်ဖော်ခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၂၃) (၁၉၈၃ - ၂)

၂၀၀၈

၁။ လူတို့၏ အသက်ရှင်နေပုံနှင့် သစ်ပင်တို့၏ အသက်ရှင်နေပုံ ထူးခြားမှုကို ဖော်ပြ၍၊

လူတို့၏အသက်ရှင်နေပုံနှင့် သစ်ပင်တို့၏အသက်ရှင်နေပုံ ထူးခြားမှု

လူတို့သည် ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးရှိသော သက်ရှိသန္တာန်ဖြစ်သောကြောင့် ရုပ်၏ အသက် ဖြစ်သော ရုပ်ဇီဝိတ၊ နာမ်သက်ဖြစ်သော နာမ်ဇီဝိတနှစ်မျိုးတို့ဖြင့် အသက်ရှင်ပါသည်။

သစ်ပင်တို့၌ ရုပ်တရားများရှိသော်လည်း သက်ရှိ မဟုတ်၊ သက်မဲ့သန္တာန်သာ ဖြစ်သောကြောင့် ရုပ်ဇီဝိတဖြင့် အသက်ရှင်သည် ဟု ဆို၍ မရပါ။ စင်စစ်သော် ကား သစ်ပင်တို့သည် ဥတုတေဇာဓာတ်ကြောင့် ဥတုဇဩဋ္ဌမကရုပ်တို့ အထပ် ထပ်ဖြစ်ပွားခြင်းဖြင့် ရှင်သန်ကြီးထွားကြပါသည်။

၂၀၀၉

၁။ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ တိုက်တွန်းမှုမပါဘဲ ဝမ်းမြောက်စွာ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် ပြုလုပ်နေကြသော သူငယ်ချင်းနှစ်ယောက်တို့၏သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သောစိတ်တို့ကို လည်း တိကျစွာကောက်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၀၇, ၂၀၈)

မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ တိုက်တွန်းမှု မပါဘဲ ဝမ်းမြောက်စွာ ကုသိုလ်ပြုလုပ်နေ သော သူငယ်ချင်းနှစ်ယောက်တို့၏ သန္တာန်၌

ပေးလှူခြင်းအကျိုးသည်ရှိ၏ စသည်ဖြင့် ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဒ္ဓိကို ရှေ့သွား ပြု၍ ကုသိုလ်ပြုလျှင် “သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက ကာမာဝစရ- ကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်၏။

ထိုမှတစ်ပါး အလေ့အကျင့်ရနေသောကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အခြားအကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်စေ ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဒ္ဓိကို ရှေ့သွားမပြုဘဲ ကုသိုလ်ပြုလျှင် “သောမနဿ- သဟဂုတ် ဉာဏဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်” ဖြစ်၏။

မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ တိုက်တွန်းမှု မပါဘဲ ဝမ်းမြောက်စွာ အကုသိုလ်ပြုလုပ်
နေသော သူငယ်ချင်းနှစ်ယောက်တို့၏ သန္တာန်၌

“ကာမဂုဏ်တို့၌ အပြစ်မရှိ” ဤသို့ အစရှိသောနည်းဖြင့် ဖြစ်သောမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို
ရှေ့သွားပြု၍ ထက်သန်သောစိတ်ဖြင့် ကာမဂုဏ်တို့ကိုလည်း သုံးဆောင် ၏။ ဒိဌမင်္ဂလာ
စသည်တို့ကိုလည်း အနှစ်သာရအစစ်အမှန်အနေအားဖြင့် ယုံကြည်၏။ ထိုအခါ ပထမ
အကုသိုလ်စိတ် “သောမနဿသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက လောဘမူစိတ်”
သည် ဖြစ်၏။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားမပြုဘဲ မေထုန်မှီဝဲခြင်း၊ သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ကိုမူလည်း ရလို
သမှုရှေးရှုကြခြင်း၊ သူတစ်ပါးဥစ္စာကိုလည်း ခိုးယူခြင်းအခါတို့၌ တတိယအကုသိုလ်စိတ်
“သောမနဿသဟဂုတ် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် အသင်္ခါရိက လောဘမူစိတ်” သည် ဖြစ်၏။

၂၀၁၀

၁။ သညာ၊ ဝိညာဉ်၊ ပညာ သိခြင်းသုံးမျိုးတို့၏ သိပုံအခြင်းအရာ ထူးခြားပုံကို အများ
နားလည်အောင် ဥပမာဆောင်၍ တင်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၄) (၂၀၀၆-၂)

၂။ ဒုစရိုက်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို စုံလင်အောင် ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၂၇)

ဒုစရိုက်၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ -

ဒုစရိုက်သည် ကာယဒုစရိုက်၊ ဝစီဒုစရိုက်၊ မနောဒုစရိုက်ဟု သုံးမျိုး ရှိ၏။ ဒုစရိုက်
တို့သည် ဆိုင်ရာဝတ္ထုတို့ကို ကျူးလွန်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ နင်းနယ်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိကြ
သည်ဟု ဆိုလို၏။

- ကာယဒုစရိုက်စသည်တို့၏ ဝတ္ထုမှ မတွန့်ဆုတ်ခြင်းကိစ္စ ရှိကုန်၏။

- ယင်းဒုစရိုက်တို့ကို ပြုခြင်းသဘောဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်ကုန်၏။

- သဒ္ဓါ ဟိရိ ဩတ္တပ္ပ အပ္ပိစ္ဆတာ(အလိုနည်းခြင်း) အစရှိသောဂုဏ်တို့နှင့် ဆန့်ကျင်ဖက်
ဖြစ်ကြ၏။

- မကောင်းမှုကို ပြုခြင်းသဘောများ ဖြစ်ကြ၏။

အခန်း ၁၅၊ အာယတနဓာတုနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၄

- ၁။ စက္ခုနှစ်ကွင်း အလင်းရသူတိုင်း စက္ခုဝိညာဏ်(မြင်သိစိတ်) ဖြစ်ကြရာ ယင်းမြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ၌ အတိုက်ဓာတ် အခံဓာတ် အပွင့်ဓာတ်သဘော ပေါ်လွင်အောင် စက္ခု ရူပ စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်တို့ကို ရှင်းပြပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၆၁)

မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ၌ အတိုက်ဓာတ် အခံဓာတ် အပွင့်ဓာတ်သဘော ပေါ်လွင်အောင် စက္ခု ရူပ စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်တို့ကို ရှင်းပြချက်

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ၌ စက္ခုဓာတ်သည် အခံဓာတ်၊ ရူပဓာတ်သည် အတိုက်ဓာတ်၊ စက္ခုဝိညာဏ်(မြင်သိစိတ်)သည် အပွင့်ဓာတ်တို့ အသီးသီး ဖြစ်ကြ၏။ ဤသဘောကို ပေါ်လွင်အောင် ဥပမာဆောင်၍ ရှင်းပြရသော် -

စက္ခုဓာတ်ကို စည်၏မျက်နှာပြင်ကဲ့သို့၊

အဆင်း ရူပဓာတ်ကို တီးခေါက်စရာတုတ်ကဲ့သို့၊

မြင်သိမှု-စက္ခုဝိညာဏ်ဓာတ်ကို ထွက်ပေါ်လာသောအသံကဲ့သို့ မှတ်အပ်ပါသည်။

၁၉၈၅

- ၁။ ထောပတ်ထမင်း၊ ကြက်သားဟင်း၊ ခွေးတောက်ဟင်းချိုတို့ကို မြိန်ရှက်စွာစားရသည် ဟု အိပ်မက်မြင်မက်သူအား ဇိဝှာဝိညာဏ်စိတ် ဖြစ်-မဖြစ် အကြောင်းစိစစ်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၆၀)

ထောပတ်ထမင်း၊ ကြက်သားဟင်း၊ ခွေးတောက်ဟင်းချိုတို့ကို မြိန်ရှက်စွာစားရသည် ဟု အိပ်မက်မြင်မက်သူအား ဇိဝှာဝိညာဏ်စိတ် ဖြစ်-မဖြစ် စိစစ်ပြချက်

ထောပတ်ထမင်း၊ ကြက်သားဟင်း၊ ခွေးတောက်ဟင်းချိုတို့ကို မြိန်ရှက်စွာစားရသည် ဟု အိပ်မက်မြင်မက်သူအား ဇိဝှာဝိညာဏ်စိတ် မဖြစ်ပါ။

၁၅၂

ဓမ္မဗျူဟာ

လျှာ၊ အရသာ၊ အရည်အစိုဓာတ်၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ကို စွဲမှီ၍သာလျှင် ဇိဝှာ
ဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်၏။ အိပ်မက်မက်သည့် ဤအကြောင်းလေးပါးတို့ ချို့ယွင်းနေ
သဖြင့် ဇိဝှာဝိညာဏ် မဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါ။

၁၉၈၉

- ၁။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်သင်တန်းဆရာထံမှ ပို့ချချက်ကို နာယူရာ၌ မြင်သိစိတ် ကြားသိစိတ်များ
ဖြစ်ရာဝယ် ယင်းစိတ်တို့၏ စွဲငြိမြစ်ပေါ်ရာ အချက်အလက်များကို အသီးသီး တင်ပြခဲ့
ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၀)

မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာဝယ် ယင်းစိတ်၏ စွဲငြိမြစ်ပေါ်ရာ အချက်အလက်များမှာ
မျက်စိ၊ အဆင်း၊ အရောင်အလင်း၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ ဖြစ်၏။

ကြားသိစိတ် ဖြစ်ရာဝယ် ယင်းစိတ်၏ စွဲငြိမြစ်ပေါ်ရာ အချက်အလက်များမှာ
နား၊ အသံ၊ အပေါက်အကြား၊ နှလုံးသွင်းမှုတို့ ဖြစ်၏။

၁၉၉၅

- ၁။ နေရာဌာနကို အာယတနဟု ခေါ်ရာ၌ မည်သည့်တရားတို့၏ နေရာဌာနဖြစ်သည်ကို
လည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၅၀, ၂၅၁)

နေရာဌာနဖြစ်ပုံ

စက္ခာယတန စသော အာယတနတို့သည် စက္ခုဝိညာဏ်စသော စိတ်စေတသိက်
တရားတို့၏ နေရာဌာန ဖြစ်ပါသည်။ လောက၌ “ဣဿရာယတနံ - ဣဿရနတ်၊
ပရမိသ္မာ နတ်၏နေရာ၊ ဝါသုဒေဝါယတနံ - ဝါသုဒေဝနတ်၊ ဗိဿနိနတ်၏ နေရာ” အစ
ရှိသော စကားတို့၌ နေရာဌာနကို အာယတန ဟု ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၂

၁။ စက္ခုပသာဒစသည်တို့သည်လည်း ဓမ္မသဘာဝပင် ဖြစ်၍ ဓမ္မာယတန၌ ထည့်သွင်းသင့်ပါလျက် မထည့်သွင်းမှု၌ အဘယ်ကြောင့် အာယတန ၁၂-ပါး ခွဲခြားဟောတော်မူသည်ကို ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၅၂)

စက္ခုပသာဒစသည်တို့သည်လည်း ဓမ္မသဘာဝပင် ဖြစ်၍ ဓမ္မာယတန၌ ထည့်သွင်းသင့်ပါလျက် မထည့်သွင်းဘဲ အာယတန ၁၂-ပါး ခွဲခြားဟောတော်မူခြင်း

၆-ပါးသောဝိညာဏကာယ(ဝိညာဏ်အပေါင်း)တို့၏ ဖြစ်ရာခွါရတို့နှင့် အာရုံတို့ကို ပိုင်းခြားခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

စက္ခုဝိညာဏီထိ၌ အတွင်းဝင်သော ဝိညာဏကာယ - ဝိညာဏ်အပေါင်း၏ ဖြစ်ရာခွါရသည် စက္ခာယတနသာလျှင် ဖြစ်သည်။ အာရုံသည်လည်း အဆင်းရူပါရုံသာလျှင် ဖြစ်သည်။

ထို့အတူ သောတဝိညာဏီထိစသည်တို့၌ အတွင်းဝင်သော ဝိညာဏကာယတို့၏ ဖြစ်ရာခွါရနှင့် အာရုံတို့ သည် မျက်စိနှင့် အဆင်းတို့မှ တစ်ပါးသော နားနှင့် အသံ စသည်တို့သာလျှင် ဖြစ်ကြသည်။

မနောဝိညာဏီထိ၌ အတွင်းဝင်သော ဆဋ္ဌဝိညာဏကာယ၏ ဖြစ်ရာခွါရသည် ဘဝင်စိတ် ဟု ဆိုအပ်သော မနာယတနတစ်စိတ်သာလျှင် ဖြစ်သည်။ အာရုံသည်လည်း စက္ခုဝိညာဏ်စသည်တို့နှင့် မဆက်ဆံသော ဓမ္မာယတနသာလျှင် ဖြစ်သည်။

ဤသို့ ၆-ပါးသော ဝိညာဏကာယတို့၏ ဖြစ်ရာခွါရနှင့် အာရုံတို့ကို ပိုင်းခြားခြင်းကြောင့် ၁၂-ပါးတို့ကို ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

၂၀၀၃

၁။ အာဘာဓာတ်၊ သုဘဓာတ် စသော မြောက်မြားလှစွာသောဓာတ်များလည်း ရှိပါလျက် အဘယ်ကြောင့် ဓာတ် ၁၈-ပါးဟု ကန့်သတ်ထားရသည်ကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ အဘယ်ကို “နေက္ခမ္မဓာတ်” ဟု ခေါ်သည်ကို အဋ္ဌကထာပြဿနာ စုံအောင်ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၅၇)

အာဘာဓာတ်, သုဘဓာတ် စသော မြောက်မြားလှစွာသောဓာတ်များလည်း ရှိပါလျက် ဓာတ် ၁၈-ပါးဟု ကန့်သတ်ထားခြင်း

အာဘာဓာတ် စသော မြောက်မြားလှစွာသောဓာတ်များလည်း ရှိသော်လည်း ပရမတ္ထသဘောအားဖြင့် ထင်ရှားရှိကုန်သော အားလုံးသောဓာတ်တို့သည် ၁၈-ပါး သောဓာတ်တို့၌သာလျှင် အတွင်းဝင်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အတွင်းဝင်ပုံမှာ - အာဘာဓာတ် - အလင်းဓာတ်သည် အဆင်း- ရူပဓာတ်သာ ဖြစ်သည်။

သုဘဓာတ်သည်လည်း ရူပဓာတ်စသည်နှင့် စပ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် - ရာဂဖြစ်ကြောင်း သုဘနိမိတ် ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ ယင်းသုဘနိမိတ်သည် ရူပ ဓာတ်စသည်မှ အလွတ်ဟူ၍ မရှိပေ။ တစ်နည်းကား - ကုသလဝိပါက်၏ အာရုံဖြစ် သော ရူပဓာတ် သဒ္ဓဓာတ် စသည်တို့သည်ပင်လျှင် သုဘဓာတ် ပေတည်း။ ထို့ကြောင့် သုဘဓာတ်သည် ရူပဓာတ်စသည်သာ ဖြစ်သည်။

“နေက္ခမ္မဓာတ်” ဟု ခေါ်ပုံ

နေက္ခမ္မဓာတ်ဟူသည် နေက္ခမ္မဝိတက်ဟူသော ဓမ္မဓာတ်ပင် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် “ကုသိုလ်တရားအားလုံးတို့လည်း နေက္ခမ္မဓာတ် မည်၏” ဟု ဟောတော်မူ သောကြောင့် မနောဝိညာဏဓာတ်သည်လည်း နေက္ခမ္မဓာတ် မည်သေး၏။

အခန်း ၁၆၊ ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသ

၁၉၈၃

- ၁။ ဒုက္ခသစ္စာ၌ ပါဝင်သော ဒု/ခ -သဒ္ဓါတို့အရ သိအပ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ် အသီးသီးကို ရှင်းလင်းပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၉)

ဒုက္ခသစ္စာ၌ ဒုက္ခဟူသောပုဒ်၌ ဒု-သဒ္ဓါသည် စက်ဆုပ်ဖွယ်အနက်၊ ခ-သဒ္ဓါသည် အချည်းနှီးအနက် ရှိ၏။

ဒုက္ခသစ္စာသည် များစွာသောဥပဒ္ဒေါတို့၏ တည်ရာအဖြစ်ကြောင့် စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်း၏။ မိစ္ဆာဆက်ဆံ ဉာဏ်မသန်သူ လူမိုက်တို့သည် ကြံဆအပ်သော ခိုင်မြဲသည် (ခုဝ)၊ တင့်တယ်သည်(သုဘ)၊ ချမ်းသာသည် (သုခ)၊ အစိုးရသည် (အတ္တ) အဖြစ်တို့မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့် အချည်းနှီးလည်း ဖြစ်၏။ ထိုသတ္တိ ၂-ပါးကြောင့် ဒုက္ခဟုဆိုအပ်၏။

- ၂။ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကောင်းဖြစ်သော မဂ္ဂင်(၈)ပါး တရားတော်မြတ်ကို သီလသမာဓိ ပညာအားဖြင့် ပိုင်းခြားဝေဖန်ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၉၉)

မဂ္ဂင်(၈)ပါး တရားတော်မြတ်ကို သီလ သမာဓိ ပညာဖြင့် ဝေဖန်ပုံ

- (၁) သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝ မဂ္ဂင်(၃)ပါးတို့သည် သီလချည်းပင် ဖြစ်၍ သီလဇာတ်အရ သီလက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်ရ၏။
- (၂) သမ္မာသမာဓိ၊ သမ္မာဝါယာမ၊ သမ္မာသတိ မဂ္ဂင်(၃)ပါးတို့တွင် သမ္မာသမာဓိသည် တူသောသမာဓိဇာတ်အရ သမာဓိက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်ရ၏။
သမ္မာဝါယာမနှင့် သမ္မာသတိတို့သည် သမာဓိကိုကျေးဇူးပြုသော လျော်သော ကိစ္စအရ သမာဓိက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်ရ၏။
- (၃) သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပ မဂ္ဂင်(၂)ပါးတို့တွင် သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် တူသောပညာဇာတ်အရ ပညာက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်ရ၏။ သမ္မာသင်္ကပ္ပသည် ပညာ၏ကိစ္စနှင့် တူသောကိစ္စအရ ပညာက္ခန္ဓာဖြင့် ရေတွက်ရ၏။

၁၅၆

ဓမ္မဗျူဟာ

၁၉၈၄

- ၁။ ဖန်ဆင်းရှင်၏ ဒဏ်ခတ်ခံရမှုကြောင့် ဆင်းရဲဒုက္ခဖြစ်သည်ဟူသော အဆိုနှင့် ပတ်သက်၍ မှန် မမှန် သစ္စာနိဒ္ဒေသ ဒေသနာနည်းအရ ဝေဖန်ရှင်းလင်းဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ -)(၁၉၈၅ အဖြေကို မှီ၍ ဖြေရန်)

၁၉၈၅

- ၁။ လောက၌ စစ်ဘေးဒုက္ခ ရေဘေးဒုက္ခ ငလျင်ဘေးဒုက္ခ ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးခြင်း ဒုက္ခဖြင့် ဒုက္ခပေါင်း ပေါများလှပေရာ ယင်းဒုက္ခဟူသမျှတို့၏ အကြောင်းတရားကို ရှာဖွေဖော်ပြ၍၊ ယင်းဒုက္ခတို့မှ လွတ်မြောက်အောင် ဆောင်ရွက်ရမည့် နည်းလမ်းကိုလည်း ညွှန်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၀, ၂၇၂)

စစ်ဘေးဒုက္ခ ရေဘေးဒုက္ခ စသော ဒုက္ခဟူသမျှတို့၏ အကြောင်းတရားသည် သမုဒယ သစ္စာပင် ဖြစ်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သမုဒယသစ္စာသည် ဒုက္ခ၏အစ ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ အဖန်တလဲလဲ ဒုက္ခတို့ ဖြစ်စေခြင်း၊ ဒုက္ခ မပြတ်မစဲအောင် ပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ထိုသမုဒယသစ္စာဖြစ်သော တဏှာကိုကြည့်၍ တစ်ပါးသောအကြောင်းကြောင့် ဒုက္ခသည် မဖြစ်ပါ။ တဏှာကြောင့် ထိုဒုက္ခသည် မဖြစ်မဟုတ် ဖြစ်သည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခဟေတု ဖြစ်၏။

ယင်းဒုက္ခတို့မှ လွတ်မြောက်အောင် ဆောင်ရွက်ရမည့်နည်းလမ်းကို ညွှန်ပြရသော် -

ဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်ရန် ဒုက္ခ၏အကြောင်းဖြစ်သော တဏှာ(သမုဒယသစ္စာ)ကို ချုပ်ငြိမ်းအောင် ပြုရပါမည်။ တဏှာချုပ်ငြိမ်းကြောင်းနည်းလမ်းမှာ မဂ္ဂင်(၈)ပါး တရား မြတ်ဖြစ်သော မဂ္ဂသစ္စာအတိုင်း ကျင့်ကြံပွားများအားထုတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၈၇

- ၁။ ဇာတိဒုက္ခပေါ်လွင်အောင် မိခင်က ရေခဲရေသောက်သောအခါ ထမင်းပူပူစားရာအခါ ငရုတ်သီးစပ်စပ် စားရာအခါ၌ ဝမ်းတွင်းရှိသူငယ်၏ ဆင်းရဲဒုက္ခခံစားရပုံကို ဥပမာ အသီးသီးပြ၍ ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၈)

ဇာတိဒုက္ခ

မိခင်က ရေခဲရေသောက်သောအခါ အလွန်အေးသော လောကန္တရိုက်ငရဲ၌ ဖြစ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊

မိခင်က ထမင်းပူပူစားသောအခါ မီးကျိုးမိုးရွာခြင်း ဖြစ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊

မိခင်က ငရုတ်သီးစပ်စပ် စားသောအခါ ပဲခွပ်ဖြင့် ရွှေ၍ အငန်ရေပက်ဖျန်းနှိပ်စက်မှုစသော ကမ္မကာရဏ၌ ဖြစ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း ဝမ်းတွင်းရှိသူငယ်သည် အလွန်ထက်မြက်သောဆင်းရဲကို ခံစားရပါမည်။

၁၉၈၈

- ၁။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သူတော်စင်တို့၏ ပန်းတိုင်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်သို့ မဂ္ဂင်(၈)တန် လင်းစဉ်မှန် ဖြင့်သာ ဝင်ရောက်နိုင်သည် ဖြစ်လေရာ ယင်းမဂ္ဂင်တို့ကို သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာအတွင်းသို့ ဇာတ်အားဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ကိစ္စအားဖြင့်ဖြစ်စေ သင့်လျော်သလို ထည့်သွင်းနေပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၉၉) (၁၉၈၃ - ၂)

၁၉၈၉

- ၁။ လောကဇာတ်ခုံပေါ်၌ ကပြကြရသူတိုင်း စိုးရိမ်၊ ငိုကြွေး၊ ပူဆွေးရမှု (သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသ)တို့နှင့် အနည်းအများ တွေ့ကြုံကြရသည်ချည်းဖြစ်ကြရာ ယင်း ၃-မျိုးတို့၏ ထူးခြားချက်ကို ဥပမာစွက်၍ အချက်ကျကျ ဖြေပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၃)

စိုးရိမ်၊ ငိုကြွေး၊ ပူဆွေးရမှု (သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသ) အထူး

- စိုးရိမ်မှုသောကသည် အားနည်းသောမီးဖြင့် ဆီ နို့ရည်စသည်၏ အိုး၏အတွင်း၌ ကျက်ခြင်းနှင့် တူ၏။
- ငိုကြွေးခြင်း ပရိဒေဝသည် ပြင်းထန်သောမီးဖြင့် ကျိုချက်အပ်သော ဆီ နို့ရည်စသည်၏ အိုးအပြင်သို့ ဝေလျှံထွက်ခြင်းနှင့် တူ၏။

၁၅၈

ဓမ္မဗျူဟာ

- ပူဆွေးရမှု ဥပါယာသသည် အပြင်သို့ထွက်ပြီး ကြွင်းကျန်သော ဝေလျှံ၍ မထွက်လောက်သော ဆီ နို့ရည် စသည်၏ အိုးအတွင်း၌သာလျှင် ခြောက်ခန်း၍ ကုန်သွားသည့်တိုင်အောင် ကျက်ခြင်းနှင့်တူ၏။

၁၉၉၁

- ၁။ ယုန်ချိုကဲ့သို့ မရနိုင် မသိနိုင်ကောင်းသောကြောင့် နိဗ္ဗာန်သည် တကယ်မရှိသောတရားဖြစ်သည်ဟု တစ်ဦးတစ်ယောက်က ပြောဆိုလာလျှင် မည်ကဲ့သို့ ပြန်လည်ချေပ ရှင်းလင်းရမည်ကို အကျဉ်းချုပ်မျှ ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၇)

ယုန်ချိုကဲ့သို့ မရနိုင် မသိနိုင်ကောင်းသောကြောင့် နိဗ္ဗာန်သည် တကယ်မရှိသောတရားဖြစ်သည်ဟု တစ်ဦးတစ်ယောက်က ပြောဆိုလာလျှင် -

နိဗ္ဗာန်သည် မရှိသောတရား မဟုတ်။ အမှန်တကယ် ရှိ၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သမ္မာပဋိပတ်ဟူသော အကြောင်းမှန်ဖြင့် ရအပ် ရနိုင် သိနိုင်ကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်၏။ နိဗ္ဗာန်ကို ယင်းနိဗ္ဗာန်နှင့် လျော်သောအကျင့်ဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းမှန်ဖြင့် ရအပ် သိအပ်၏။ အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူ စေတောပရိယဉာဏ်ဖြင့် သူတစ်ပါးတို့၏ လောကုတ္တရာစိတ်ကို သိနိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ သိနိုင်ခဲ ရနိုင်ခဲသော နိဗ္ဗာန်ကို ဗာလပုထုဇဉ်တို့ မသိခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ နိဗ္ဗာန်ကို မရှိသောတရားဟု ဆိုခြင်းငှာ မသင့်ပါဟု ပြန်လည်ချေပ ရှင်းလင်းပါမည်။

၁၉၉၂

- ၁။ “ဇာတိပိဒုက္ခာ” ၌ (က) ပရိယာယ်မဟုတ်သော မုချဖြစ်သောဇာတိ၊ (ခ) ဆင်းရဲသည့် ဆင်းရဲ၊ (ဂ) ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲ သောဆင်းရဲ၊ (ဃ) ပေါ်လွင်သောဆင်းရဲ၊ (င) ပရိယာယ်ဖြစ်သောဆင်းရဲတို့ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၆, ၂၇၇)

“ဇာတိပိဒုက္ခာ” ၌

- (က) ထိုထိုဘဝ၌ ဖြစ်ကြသောသတ္တဝါတို့၏ ပထမဦးစွာ ခန္ဓာကိုယ်ထင်ရှား ဖြစ်ခြင်းသည် ပရိယာယ်မဟုတ်သော မုချဖြစ်သောဇာတိ မည်ပါသည်။

- (ခ) ကာယိက၊ စေတသိကဒုက္ခ ဖြစ်သောဝေဒနာသည် သဘောအားဖြင့်၊ အမည်အားဖြင့် ဒုက္ခမည်ခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲသည့်ဆင်းရဲ (ဒုက္ခဒုက္ခ) မည်ပါသည်။
- (ဂ) သုခဝေဒနာသည် ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သောအားဖြင့် ဒုက္ခဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကြောင့် ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲသောဆင်းရဲ(ဝိပရိဏာမဒုက္ခ) မည်ပါသည်။
- (ဃ) ၃၂-မျိုးသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သော နာကြင်ခြင်းသည် မမေးဘဲ သိအပ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ညှဉ်းဆဲခြင်းပယောဂ၏ ထင်ရှားခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ပေါ်လွင်သောဆင်းရဲ(အပဋိစ္စဒုက္ခ)(ပါကဋုဒုက္ခ) မည်ပါသည်။
- (င) ဒုက္ခဒုက္ခကို ချန်ထား၍ ကြွင်းသောဒုက္ခသည် အလုံးစုံသောဒုက္ခ၏ တည်ရာဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပရိယာယ်ဖြစ်သောဆင်းရဲ (ပရိယာယဒုက္ခ) မည်ပါသည်။

၂ (က) ဒုက္ခသာ မည်၍ အရိယသစ္စာ မမည်သောတရား (ခ) အရိယသစ္စာသာ မည်၍ ဒုက္ခ မမည်သောတရား (ဂ) နှစ်မျိုးစုံ မည်သောတရား (ဃ) နှစ်မျိုးစုံ မမည်သောတရားတို့ကို ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၉၅)

(က) ဒုက္ခသာ မည်၍ အရိယသစ္စာ မမည်သောတရားမှာ - မဂ်နှင့်ယှဉ်သောတရားတို့နှင့် သာမညဖိုလ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတရားတို့သည် “အကြင်တရားသည် မမြဲ၊ ထိုတရားသည် ဆင်းရဲ” ဟု ဟောတော်မူခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရဒုက္ခဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ဒုက္ခသာ မည်၏။ အရိယသစ္စာကား မမည်ပါ။

(ခ) အရိယသစ္စာ မည်၍ ဒုက္ခ မမည်သောတရားမှာ - နိရောဓ(နိဗ္ဗာန်) ဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) နှစ်မျိုးစုံ မည်သောတရားမှာ - တဏှာကြည်သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး ဖြစ်ပါသည်။

(ဃ) နှစ်မျိုးစုံ မမည်သောတရားမှာ - မဂ်နှင့်ယှဉ်သောတရားတို့နှင့် သာမညဖိုလ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုတရားတို့သည် အကြင်ဒုက္ခကို ပိုင်းခြားသိရန် မြတ်စွာ

ဘုရားထံ၌ မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သုံးအပ်၏။ ထိုပရိညေယျအဖြစ်ဖြင့် ကား ဒုက္ခလည်း မမည်၊ အရိယသစ္စာလည်း မမည်ပါ။

၁၉၉၃

- ၁။ (က) အဘယ်တရားကို ဥပါယာသ (ပြင်းထန်စွာပူပန်ခြင်း)ဟု ဆိုပါသနည်း။
 (ခ) သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသတို့၏သဘောကို မည်သို့မှတ်သားရမည်ကို ပြောဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၂) (၁၉၈၉ - ၁)
 (က) ဆွေမျိုးသားချင်း ပျက်စီးမှုစသည်တို့ဖြင့် နှိပ်စက်ခံရ၍ အလွန်အကဲ စိတ်ဆင်းရဲခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော ဒေါသကို ဥပါယာသ (ပြင်းထန်စွာပူပန်ခြင်း) ဟု ဆိုလိုပါသည်။

၁၉၉၄

- ၁။ အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ၏ သဘောကိုလည်း ဣန္ဒြိယနိဒ္ဒေသလာအတိုင်း တိကျစွာ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၃)
 အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ၏သဘောမှာ အရိယာမဂ်၏ရှေ့အဖို့၌ မသိဖူး မရဖူးသေးသော နိဗ္ဗာန်ကို (သစ္စာ ၄-ပါးကို) သိအောင်ပြုအံ့ဟု ကျင့်သောပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဣန္ဒြေ၏အနက်သဘောဖြစ်၍လည်းကောင်း အနညာတည - သာမိတိန္ဒြေ မည်ပါသည်။

- ၂။ ဖုံးလွှမ်းသည်ဖြစ်၍ ထင်ရှားမရှိသော ပဋိစ္စနုဒ္ဓကသဘောကို ပြောဆိုပြီးလျှင်၊ ဆင်းရဲဒုက္ခမှန်သမျှတို့၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သောတရားကိုလည်း ဥပမာနှင့် တကွ ထင်ရှားအောင် ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၇)

ပဋိစ္စနုဒ္ဓက

ဖုံးလွှမ်းသည်ဖြစ်၍ ထင်ရှားမရှိသော ပဋိစ္စနုဒ္ဓကသဘောမှာ - နားကိုက်ခြင်း၊ သွားကိုက်ခြင်း၊ ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော ပူပန်မှု၊ ဒေါသဖြစ်သောကြောင့် ပူပန်မှုအစ

ရှိသော ကိုယ်စိတ်၌ဖြစ်သော ကြင်နာခံခက်ခြင်း နှိပ်စက်ခြင်းသဘောတို့သည် မေးမှ သိအပ်သောသဘော၊ ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်မှုပယောဂ၏ မထင်ရှားသောသဘောများ ဖြစ်ပါသည်။

ဆင်းရဲခုက္ခမုန်သမျှတို့၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သောတရားမှာ - ဇာတိဖြစ်ပါသည်။

- ဥပမာအားဖြင့် - ငရဲပဋိသန္ဓေနေခြင်းကြောင့် ငရဲမီးလောင်ခြင်းစသော သည်းမခံနိုင်မှုဆင်းရဲ ခံစားရပါသည်။
- တိရစ္ဆာန်ပဋိသန္ဓေနေခြင်းကြောင့် ကြိမ်လုံး၊ နှင်တံ၊ တုတ်တို့ဖြင့် ပုတ်ခတ်ခြင်း ခံရပါသည်။
 - ပြိတ္တာပဋိသန္ဓေနေခြင်းကြောင့် အစာငတ်မွတ်ခြင်း၊ ရေဆာခြင်း၊ လေ၊ နေပူတို့ကြောင့် ဆင်းရဲ ခံစားရပါသည်။
 - အသူရာပဋိသန္ဓေနေခြင်းကြောင့် အသူရကာယံတို့၌ ဖြစ်သော ဆင်းရဲကို ခံစားရပါသည်။
 - လူပဋိသန္ဓေနေခြင်းကြောင့် အမိဝမ်းတိုက်၌ ကြာမြင့်စွာနေရစဉ် ၌လည်းကောင်း၊ ပြင်ပသို့ ထွက်ရစဉ် ၌လည်းကောင်း အလွန် ပြင်းပြ ကြမ်းကြုတ်သော ဆင်းရဲခြင်းကို ခံစားရပါသည်။

ဤသို့လျှင် (၃၁)ဘုံ၌ ရှိရှိသမျှဆင်းရဲအပေါင်းသည် ဇာတိဟူသော ပဋိသန္ဓေ နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်ကြရပါသည်။

၃။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သူတော်စင်တို့ ပန်းတိုင်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ယခုခေတ်သိပ္ပံပညာရှင်တို့ မြင်နိုင်စွမ်း ရှိ-မရှိ အကြောင်းပြ ရှင်းလင်း၍ မဂ္ဂင်(၈)ပါးကိုလည်း သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ အားဖြင့် အသီးသီး ခွဲခြားပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၇, ၂၉၉)

ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်သူတော်စင်တို့ ပန်းတိုင်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ယခုခေတ်သိပ္ပံပညာရှင်တို့ မြင်နိုင်စွမ်း မရှိပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် နိဗ္ဗာန်သည် သမ္မာပဋိပတ် - မှန်ကန်သောအကျင့်ဟူသော သင့်လျော်သောအကြောင်းဖြင့် အရိယာတို့သာ သိအပ်ရအပ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ နိဗ္ဗာန်ကို ဗာလပုထုဇဉ်တို့ မသိနိုင်ပါ။

မဂ္ဂင်(ဂ)ပါးကို သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာအားဖြင့် အသီးသီး ခွဲခြားပြချက် (၁၉၈၃ - ၂)
 သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝတို့သည် သီလ ဖြစ်ပါသည်။
 သမ္မာဝါယာမ၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိတို့သည် သမာဓိ ဖြစ်ပါသည်။
 သမ္မာဒိဋ္ဌိနှင့် သမ္မာသင်္ကပ္ပတို့သည် ပညာ ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၉၅

- ၁။ (က) ရောဓသဒ္ဓါကို “နှောင်အိမ်၊ အကျဉ်းထောင်” ဟူ၍ ခေါ်ဆိုလျှင် အဘယ်နည်းဖြင့်
 ဒုက္ခနိရောဓ အမည်ရသည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင် (ခ) အဘယ်ကို “ဝိပရိကာမဒုက္ခ” ခေါ်
 သည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၉၊ ၂၇၇)
- (က) ရောဓသဒ္ဓါကို “နှောင်အိမ်၊ အကျဉ်းထောင်” ဟု ခေါ်ဆိုလျှင် ဒုက္ခနိရောဓ
 အမည်ရပုံ
 နိ-သဒ္ဓါသည် မရှိခြင်းကို ပြ၏။ ရောဓ-သဒ္ဓါသည် “နှောင်အိမ်၊ အကျဉ်း
 ထောင်” ကို ပြ၏။ ထို့ကြောင့် သံသရာနှောင်အိမ်ဟု ဆိုအပ်သော ဒုက္ခရောဓ
 (ဒုက္ခနှောင်အိမ်၊ ဒုက္ခထောင်) မရှိခြင်းကို ဒုက္ခနိရောဓဟု ခေါ်ပါသည်။
 ထို့ကြောင့် ဂတိအားလုံး ဆိတ်သုဉ်းရာနိဗ္ဗာန်သည် ဒုက္ခနိရောဓ မည်ပါသည်။
- (ခ) သုခဝေဒနာသည် ဖောက်ပြန်ပျောက်ကွယ်ခြင်းဖြင့် ဆင်းရဲဖြစ်ခြင်း၏
 အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဝိပရိကာမဒုက္ခ ခေါ်ပါသည်။

၁၉၉၈

- ၁။ သစ္စာလေးပါးတို့တွင် ပထမသစ္စာ၌ စက်ဆုပ်ဖွယ်အနက်ဟော ဒု-သဒ္ဓါနှင့် အချဉ်းနှီး
 အနက်ဟော ခ-သဒ္ဓါတို့ကို ပေါင်းစပ်၍ ဒုက္ခအမည် ခေါ်တွင်သည် ဟု ဖွင့်ဆိုရာ၌ ဘာ
 ကြောင့် ယင်းသို့သောအနက်များ ဟောရသည်ကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၉) (၁၉၈၃
 - ၁)

၁၉၉၉

- ၁။ “ဥပါယာသ” ဟူသည် အဘယ်အဖြစ်ဆိုးနှင့် တွေ့ကြုံ၍ အဘယ်နည်း အဘယ်ပုံ ခံစားနေရခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော အဘယ်တရားပါနည်း၊ ပြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၂) (၁၉၉၃ - ၁)

“ဥပါယာသ”ဟူသည် ဉာတိဗျသနစသည် အဖြစ်ဆိုးနှင့်တွေ့ကြုံ၍ နှိပ်စက်ခံရသော သူမှာ လွန်စွာစိတ်၏ဆင်းရဲခြင်းကို ခံစားနေရခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော ဒေါသတရား ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၀

- ၁။ “ဇာတိပိဒုက္ခာ”၌ အဘယ်ကို “ဇာတိ” ခေါ်သည်ကို မုချ ပရိယာယ် နည်းနှစ်သွယ်ဖြင့် ခွဲခြား ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၆)

“ဇာတိပိဒုက္ခာ”၌ ဇာတိခေါ်ပုံ

ပရိယာယ်အားဖြင့် - အမိဝမ်း၌ ကိန်းအောင်းရသောသတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေတည်သည်မှ စ၍ အမိဝမ်းမှ ထွက်သည်တိုင်အောင် ဖြစ်ကုန်သောခန္ဓာတို့ကိုလည်းကောင်း၊

- သံသေဒဇ၊ ဥပပါတ်သတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေခန္ဓာတို့ကိုလည်းကောင်း ဇာတိဟု ခေါ်ပါသည်။

မုချအားဖြင့်

- ထိုထိုဘဝ၌ ဖြစ်ကုန်သော သတ္တဝါတို့အား ငါးပါး၊ လေးပါး၊ တစ်ပါးသောခန္ဓာတို့၏ ရှေးဦးစွာထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းကို ဇာတိဟု ခေါ်ပါသည်။

၁၆၄

ဓမ္မဗျူဟာ

၂၀၀၁

- ၁။ “ဇာတိဝိဒုက္ခာ” ၌ အဘယ်ကို ဇာတိခေါ်သည်ကို ပရိယာယ်၊ မုချ နှစ်မျိုး ပြဆိုပြီးလျှင်၊ “သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသ” တို့၏ ထူးခြားပုံကိုလည်း ဥပမာပြု၍ ပြဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၆, ၂၈၃) (၂၀၀၁၊ ၁၉၈၉)

၂၀၀၂

- ၁။ အဘယ်ကို ဖုံးကွယ်သောဒုက္ခဟု ဆိုရသည်၊ အဘယ်ကြောင့် ယင်းဒုက္ခကို ဖုံးကွယ်သော မထင်ရှားသောဒုက္ခဟု ဆိုရသည်ကို ပြဆိုပြီးလျှင်၊ နိဗ္ဗာန်ဟူသည် ယုန်ချို၊ လိပ်မွှေး စသည်တို့ကဲ့သို့ တကယ်မရှိသောတရားဟု လူ့ဗာလတို့ ဆိုစကားကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အတိုင်း ဥပမာအကြောင်းယူတ္တိများဖြင့် ပယ်ရှားပြပါ။ (မှတ်စု နှာ -)

ဖုံးကွယ်သောဒုက္ခ

နားကိုက်ခြင်း၊ သွားကိုက်ခြင်း၊ ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း၊ ဒေါသကြောင့်ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း စသော ကိုယ်ထဲ စိတ်ထဲ၌ဖြစ်သော ကြင်နာခံခက် နှိပ်စက်ခြင်းသဘောကို ဖုံးကွယ်သောဒုက္ခ ဟု ဆိုရပါသည်။

ယင်းဒုက္ခသည် မေးကြည့်မှ သိနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်မှု ဗျာပါရ၏၊ မထင်ရှားသောကြောင့်လည်းကောင်း ဖုံးကွယ်သောဒုက္ခ (ပဋိစ္စနုဒုက္ခ၊ မထင်ရှားသောဒုက္ခ (အပါကဋုဒုက္ခ)ဟု ဆိုရပါသည်။

နိဗ္ဗာန် (၁၉၉၁ - ၁)

၂၀၀၃

- ၁။ မနိန္ဒြေသည် အဘယ်လုပ်ငန်းကိစ္စကို လုပ်ဆောင်သည်ကို ဖော်ပြပြီးလျှင်၊ စက်ဆုပ်ဖွယ် လည်းဖြစ်၊ အချည်းနှီးလည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခဟု ခေါ်ဆိုသမုတ်ရာ၌ အဘယ်ကြောင့် ယင်းသို့သော အဖြစ်နှစ်မျိုးကြုံရသည်ကို ပြဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၆၆, ၂၆၉)

မနိန္ဒြေ၏ လုပ်ငန်းကိစ္စ

မနိန္ဒြေသည် ဣန္ဒြိယပစ္စည်းဖြင့် ပြီးစေအပ်သော သဟဇာတ်တရားတို့အား မိမိ၏အလိုသို့ လိုက်စေခြင်းကိစ္စကို လုပ်ဆောင်ပါသည်။

စက်ဆုပ်ဖွယ်လည်းဖြစ်၊ အချည်းနှီးလည်းဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခဟု ခေါ်ဆိုရာ ၌ ယင်းသို့ အဖြစ်နှစ်မျိုးကြုံရပုံ -

ဒုက္ခဟူသောပုဒ်၌ “ဒု” သဒ္ဒါသည် စက်ဆုပ်အပ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ် ရှိ၏။ ကဲ့ရဲ့အပ် စက်ဆုပ်အပ်သော သားဆိုးကို “ဒုပ္ပတ္တ” စက်ဆုပ်အပ်သော သားမိုက် ဟု ခေါ်ဆိုသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ “ခ” သဒ္ဒါသည် အချည်းနှီးသော အနက်အဓိပ္ပါယ် ရှိ ၏။ အချည်းနှီးသော ကောင်းကင်ကို “ခ” ဟူ၍ ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ဤဒုက္ခသစ္စာသည် များစွာသောဥပဒ္ဒေါတို့၏ တည်ရာအဖြစ်ကြောင့် စက် ဆုပ်အပ်၊ ကဲ့ရဲ့အပ်သည်လည်း ဖြစ်ရ၏။ မိစ္ဆာဆက်ဆံ ဉာဏ်မသန်သူ လူမိုက်တို့ ကြံဆအပ်သော ခိုင်မြဲသည်၊ တင့်တယ်သည်၊ ချမ်းသာသည်၊ အစိုးရသည် အဖြစ် ဟူသော ဓုဝ၊ သုဘ၊ သုခ၊ အတ္တသဘောမှ ဆိတ်သည်ကင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အချည်းနှီးလည်း ဖြစ်ရ၏။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခဟု ခေါ်ဆိုသမုတ်ရာ၌ ယင်းသို့သော အဖြစ်နှစ်မျိုး ကြုံရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၅

၁။ နိဗ္ဗာန်သည် မပျက်မစီးနိုင်သော နိစ္စတရားဖြစ်သည် ဟူသောအဆို၏ ခိုင်လုံသော အကြောင်းပြချက်ကိုလည်း နေသားဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၉၀)

နိဗ္ဗာန်သည် မပျက်မစီးနိုင်သော နိစ္စတရားဖြစ်သည် ဟူသော အဆို၏ ခိုင်လုံသော အကြောင်းပြချက်-

နိဗ္ဗာန်သည် အရိယာမဂ်က အာရုံပြုသောအားဖြင့် ရောက်အပ်သောတရားသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဖြစ်စေအပ်သောတရား မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် အကြောင်းအမွန်အစ မရှိ ပေ။ အကြောင်းအမွန်အစ မရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အိုခြင်းသေခြင်းလည်း မရှိပါ။

၁၆၆

ဓမ္မဗျူဟာ

အကြောင်းအမွန် အစမရှိခြင်း၊ အိုခြင်းသေခြင်းတို့၏ မရှိခြင်းကြောင့် နိဗ္ဗာန်သည်
မပျက်မစီးနိုင်သော နိစ္စတရား ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၇

- ၁။ သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသတို့၏ ထူးခြားပုံကို ဥပမာနှင့်တကွ ပြည့်စုံစွာဖော်ပြခဲ့ပါ။
(မှတ်စု နာ - ၂၈၃) (၁၉၈၉ - ၁)

- ၂။ မဂ္ဂင်(၈)ပါးတို့ကို သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ သုံးပါးတို့ဖြင့် တွဲစပ်ဖော်ပြ၍၊ နိဗ္ဗာန်သည်
ခပ်သိမ်းသောပုထုဇဉ်တို့နှင့် ဆက်ဆံမှု ရှိ မရှိကိုလည်း အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြခဲ့ပါ။
(မှတ်စု နာ - ၂၉၉, ၂၈၉)

မဂ္ဂင်(၈)ပါး (၁၉၈၃ - ၂)

နိဗ္ဗာန်သည် ခပ်သိမ်းသောပုထုဇဉ်တို့နှင့် ဆက်ဆံမှု မရှိပါ။

နိဗ္ဗာန်သည် အရိယာမဂ်ဉာဏ်မျက်စိဖြင့်သာ မြင်အပ် သိအပ် ရောက်အပ်သော
တရား ဖြစ်သောကြောင့် ခပ်သိမ်းသောပုထုဇဉ်တို့နှင့် ဆက်ဆံမှု မရှိပါ။

၂၀၀၈

- ၁။ ဒုက္ခသစ္စာ၏ သဘောလေးချက်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၆၈)
ဒုက္ခသစ္စာ၏ သဘောလေးချက်တို့မှာ-

- (၁) ပိဋနအနက် = နှိပ်စက်ခြင်းသဘော၊
- (၂) သင်္ခတအနက် = ပေါင်းစုပြုပြင်ခြင်းသဘော၊
- (၃) သန္တာပအနက် = ပူလောင်စေခြင်းသဘော၊
- (၄) ဝိပရိကာမအနက် = ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၉

- ၁။ ဒုက္ခသစ္စာကိုသာ ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူခြင်းအကြောင်းကို ဖော်ပြ၍၊ သစ္စာလေးပါးတို့ကိုလည်း အကြောင်းအကျိုး တွဲစပ်ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၄, ၃၁၁)

ဒုက္ခသစ္စာကိုသာ ရှေးဦးစွာ ဟောတော်မူခြင်းအကြောင်း

သစ္စာလေးပါးတို့တွင် ကြမ်းတမ်းထင်ရှားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါအားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဒုက္ခသစ္စာသည် သိလွယ်၏။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာကို ရှေးဦးစွာဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။

တစ်နည်းမှာ - ဘဝချမ်းသာဟူသော သာယာဖွယ်၌ မက်မောကုန်သော သတ္တဝါတို့အား ထိတ်လန့်မှုသံဝေဂ ဖြစ်စေခြင်းငှာ ရှေးဦးစွာ ဒုက္ခသစ္စာကို ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။

သစ္စာလေးပါးတို့ကို အကြောင်းအကျိုးတွဲစပ်ပြရသော်

သမုဒယသစ္စာနှင့် မဂ္ဂသစ္စာတို့သည် အကြောင်းသစ္စာ၊

ဒုက္ခသစ္စာနှင့် နိရောဓသစ္စာတို့သည် အကျိုးသစ္စာတို့ ဖြစ်ကြ၏။

- ၂။ စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်းသောကကို ဒုက္ခ ဟု အဘယ့်ကြောင့် ခေါ်ဆိုရသည်ကို ပြောဆို၍၊ မိမိချစ်သူနှင့် ကွေကွင်းရာ၌လည်း အဘယ့်ကြောင့် ဆင်းရဲဒုက္ခဟု ဆိုပါသနည်း ပြောဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၁, ၂၈၄)

စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်းသောကကို ဒုက္ခ ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း

သောကသည် ဒုက္ခဒုက္ခ ခေါ် ဆင်းရဲအစစ်ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဆင်းရဲအစစ်၏တည်ရာအကြောင်း ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဒုက္ခဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

မိမိချစ်သူနှင့် ကွေကွင်းခြင်းကို ဆင်းရဲဒုက္ခဟု ဆိုခြင်း

မိမိချစ်သူနှင့် ကွေကွင်းခြင်းသည်လည်း စိုးရိမ်ပူဆွေးမှု - ဆင်းရဲ၏တည်ရာဝတ္ထု ဖြစ်သောကြောင့် ဆင်းရဲဒုက္ခဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

၃။ နိဗ္ဗာန်၏လက္ခဏာကို ပေါ်ပြု၍ လက်ဆုပ်လက်ကိုင် မပြနိုင်၍ နိဗ္ဗာန် မရှိဟု ဆိုခဲ့သော် သင်တို့သည် မည်သို့မည်ပုံ ပြန်လည်၍ ရှင်းပြသင့်ပါသနည်း? ပြောဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၇)

နိဗ္ဗာန်၏လက္ခဏာ - နိဗ္ဗာန်သည် ငြိမ်းအေးခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။

လက်ဆုပ်လက်ကိုင် မပြနိုင်၍ နိဗ္ဗာန် မရှိ ဟူသော အဆိုကို ပြန်လည် ပြောရှင်းချက်

နိဗ္ဗာန်သည် မရှိသည် မဟုတ်၊ ရှိသည်သာ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် - သမ္မာပဋိပတ်ဟူသော အကြောင်းမှန်ဖြင့် ရအပ်ရနိုင် သိနိုင်ကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်၏။

နိဗ္ဗာန်ကို ယင်းနိဗ္ဗာန်နှင့် လျော်သောအကျင့်ဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းမှန်ဖြင့် ရအပ် သိအပ်၏။ ဥပမာ - စေတောပရိယဉာဏ်ဖြင့် သူတစ်ပါးတို့၏ လောကုတ္တရာ စိတ်ကို သိနိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “လက်ဆုပ်လက်ကိုင် မပြနိုင်၍ နိဗ္ဗာန်သည် မရှိ” ဟု မဆိုသင့်ပေ။ အကြောင်းမူကား သိနိုင်ခဲ့သောအရာကို ဗာလပုထုဇဉ်တို့သည် မရကြ မသိကြ၊ ထိုအရာကို ဗာလပုထုဇဉ်တို့ မသိရရှိမှုကို အကြောင်းပြု၍ မရှိဟု မဆိုအပ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။

တစ်နည်းရှင်းပြရသော်

“နိဗ္ဗာန်သည် မရှိ” ဟု မဆိုအပ်ပေ။ “နိဗ္ဗာန်သည် မရှိ” ဟု ဆိုခဲ့လျှင် နိဗ္ဗာန် ရောက် ကြောင်းအကျင့်၏ မြို့သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကြောင့်ပေတည်း။

နိဗ္ဗာန်မရှိလျှင် သမ္မာဒိဋ္ဌိရှေ့သွားရှိသော၊ သီလအစရှိသည့် ခန္ဓာသုံးပါးဖြင့် ရေတွက်အပ်သော သမ္မာပဋိပတ်၏ အကျိုး မရှိ၊ မြို့သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သွား၏။ အမှန်တကယ်ကား သမ္မာပဋိပတ်သည် မမြို့ပေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် သမ္မာပဋိပတ်သည် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။

၂၀၁၀

၁။ မချစ်မနှစ်သက်သောသူတို့နှင့် အတူတကွနေခြင်းသည် “ဒုက္ခ” ဟု မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူခြင်းအကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၈၇)

မချစ်မနှစ်သက်သောသူတို့နှင့် အတူတကွနေရခြင်းသည် “ဒုက္ခ” ဟု မြတ်စွာဘုရား
ဟောကြားတော်မူရခြင်းအကြောင်း

မချစ်မနှစ်သက်သောသူတို့နှင့် အတူတကွနေရခြင်းသည် ဆင်းရဲအစစ် ဒုက္ခ၏
တည်ရာအကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဒုက္ခ မည်၏။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခဟု ဟောတော်မူ
ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၁၁-ခုနှစ်

၁။ မေတ္တာဘာဝနာကို ပွားများအားထုတ်လိုသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် နှေးဦးစွာ ဆင်ခြင်ပြုလုပ်ရမည့်အစီအစဉ်ကို ဖော်ပြ၍၊ ထိုသို့ ဆင်ခြင်ပြုလုပ်မှုကြောင့် ရရှိနိုင်သောအကျိုးတို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၉၆-၁)

၂။ မိမိကိုယ်ကို နှေးဦးစွာ မေတ္တာဘာဝနာကို ပွားများရုံအစီအစဉ်ကို ဖော်ပြ၍၊ မေတ္တာပွားများမှုကြောင့် မျက်နှာအဆင်း ကြည်လင်ရပ်ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၈၉-၁၊ မှတ်စု နှာ - ၃၊ ၂၄)

မေတ္တာပွားများမှုကြောင့် မျက်နှာအဆင်း ကြည်လင်ရပ်မှာ -

အညှာမှကြွေကျသောထန်းသီးမှည့်ကဲ့သို့ မေတ္တာပွားသူ၏မျက်နှာသည် အထူးသဖြင့် ကြည်လင်သောအဆင်း ရှိပါသည်။

၃။ မေတ္တာဘာဝနာပွားများရာ၌ အနောဒိဿမေတ္တာနှင့် ဩဒိဿမေတ္တာတို့ကို သိသာရုံမျှ ခွဲခြားဖော်ပြ၍၊ ကရုဏာဇီသဘောတရားကိုလည်း အများနားလည်အောင် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၈-၂) (မှတ်စု နှာ - ၃၀)

ကရုဏာဇီသဘောတရားများမှာ -

- ကရုဏာသည် သူတစ်ပါးတို့၏ ဆင်းရဲကိုပယ်လိုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိပါသည်။
- ကရုဏာသည် သူတစ်ပါးတို့၏ ဆင်းရဲကို သည်းမခံနိုင်ခြင်း ကိစ္စရသ ရှိပါသည်။
- ကရုဏာသည် သတ္တဝါတို့ကို မညှင်းဆဲလိုသောအားဖြင့် ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်သော၊ ပစ္စုပဋ္ဌာန် ရှိပါသည်။
- ကရုဏာသည် ဆင်းရဲ၏အနှိပ်စက်ခံရသောသူတို့၏ အားကိုးရာမရှိခြင်းကို ရှုမြင်ခြင်း ဟူသော ယောနိသောမနသိကာရလျှင် နီးသောအကြောင်းပဒဋ္ဌာန် ရှိပါသည်။

၄။ မိမိတို့ ရှေးဘဝကပြုခဲ့ကြသော ကုသိုလ်ကောင်းမှုများကြောင့် ဤဘဝမှာ ဘုန်းကံကြီးမားစွာ ခံစားရသောပုဂ္ဂိုလ် ၅-ဦးတို့၏ ဘုန်းကံကြီးမားပုံကို အကြောင်းအရာနှင့်တကွ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၇-၁, ၂၀၀၆-၂, ၁၉၈၉-၁)

၅။ တန်ခိုး၏ဖြစ်ရာဘုံ ၄-ပါးကို ဖော်ပြ၍၊ ဦးကျောက်၏တည်ရာဌာနကို ဖော်ပြပြီးလျှင် တစ်စုံတစ်ခုသော အကြောင်းအရာဖြစ်ပေါ်လာပါက ထိုဦးကျောက်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်နိုင်မှု ရှိ/မရှိကိုလည်း အကြောင်းပြ၍ ဆုံးဖြတ်ပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၉-၁, ၂၀၀၈-၁)

၆။ ရှေးက ဖြစ်ဖူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့နိုင်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို မိမိတို့အောက်မေ့နိုင်သောအပိုင်းအခြားတို့နှင့်တကွ အသီးအသီး ခွဲခြားဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၈၆-၁)

၇။ ကမ္ဘာကြီးကို ပျက်အောင် ပြုစွမ်းနိုင်သော ရေ+မီး+လေ-ဟူသော သုံးမျိုးတို့၏ စွမ်းအားကို သိသာရုံမျှ ဖော်ပြ၍၊ ကာယဒုစရိုက်၏သဘောကိုလည်း ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၈၈-၂, မှတ်စု နှာ - ၁၆၉)

ကာယဒုစရိုက်၏သဘောမှာ -

- မကောင်းဆိုးသွမ်းစွာ ကျင့်အပ်သောအမှုသည် ဒုစရိုက် မည်၏။
- တစ်နည်း - ကိလေသာအပုပ်ရှိသောကြောင့် ပျက်စီးသောပြုကျင့်မှုသည် ဒုစရိုက်မည်၏။
- ကိုယ်ဖြင့်ပြုသည့် ဒုစရိုက်သည် ကာယဒုစရိုက် မည်၏။
- တစ်နည်း - ကာယဒွါရမှ ဖြစ်ပေါ်သောဒုစရိုက်သည် ကာယဒုစရိုက် မည်၏။

၈။ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကမျှ မတိုက်တွန်းဘဲ မှန်သည် ဟုတ်သည်ဟု ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကောင်းမှု/မကောင်းမှု ပြုလုပ်နေကြသောသူနှစ်ဦးတို့၏သန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင်သော စိတ်ကို တိကျစွာ ဖော်ပြ၍၊ ထိုသူနှစ်ဦးတို့၏ လားရာဂတိတို့ကိုလည်း ခွဲခြားဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၂၀၀၉-၁)

၉။ စေတနာ + သဒ္ဓါ + ဟိရိ-တို့၏အဓိပ္ပါယ်ကို ဖော်ပြ၍၊ ထိုတရားတို့၏ သဘောလက္ခဏာတို့ကိုလည်း အသီးအသီး ခွဲခြားဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၈၈-၂, ၁၉၈၃-၂, ၁၉၈၄-၂)

၁၇၂

ဓမ္မဗျူဟာ

- ၁၀။ မိမိချစ်ခင်နှစ်သက်အပ်သောသူတို့နှင့် ကွေကွင်းခြင်း၊ အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်း၊ အလိုရှိအပ်သောဝတ္ထုကို မခြင်း-ဟူသော သုံးမျိုးတို့ကို မြတ်စွာဘုရားသည် ဒုက္ခဟု ဟောတော်မူရပုံကိုလည်း အများနားလည်အောင် တင်ပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၉-၂)

၂၀၁၂-ခုနှစ်

- ၁။ မေတ္တာတရား စ၍ မပွားသင့်သောပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ဖော်ပြ၍၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို အဘယ့်ကြောင့် မေတ္တာတရား စ၍ မပွားခြင်းအကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၈၇-၁)
- ၂။ အမျက်ထွက်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ထံသို့ မကောင်းသောအပြစ်များ ကျရောက်တတ်ပုံကို ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၌ ညွှန်ပြထားသော ရန်သူတို့သာပြသည့် ရန်သူအကြိုက်တရား(၇)ပါးကို ရေတွက်ပြ၍၊ ဗြဟ္မဝိဟာရအမည်ခြင်းအကြောင်းကိုလည်း ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၇-၁၊ ၂၀၀၄-၁)
- ၃။ ကြမ်းတမ်းသော ကရုဇွန်အဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ရန် ပွားများရမည့်တရားကို ဖော်ပြ၍၊ ကသိုဏ်းရုပ်ကိုတွေ့၍ ကြောက်တတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ မြွေကြောက်တတ်သောယောက်ျားဥပမာနှင့် တူပုံကိုလည်း နှိုင်းယှဉ်ပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၄-၂၊ ၁၉၉၉-၁)
- ၄။ အဘယ်အမှတ်သည်ကို “အာဟာရေပဋိက္ခုလသညာ”ဟု ခေါ်၍၊ အာဟာရေ ပဋိက္ခုလသညာကမ္မဋ္ဌာန်းပွားများသဖြင့် ရရှိနိုင်သော အကျိုးတရား(၇)ပါးတို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၅-၁)
- ၅။ လောကီအဘိညာဉ်ငါးပါးကို ရေတွက်ပြ၍၊ အရှင်ဗာကုလထေရ်၏ ဉာဏဝိပာနိဒ္ဓိဉာဏ်၏ ပျံ့နှံ့ခြင်းကြောင့်ပြီးသော တန်ခိုးနှင့်ပြည့်စုံပုံကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၀၅၊ ၁၉၈၄-၁)

လောကီအဘိညာဉ်ငါးပါးမှာ -

- (၁) ကုဒ္ဓိဝိအဘိညာဉ်
- (၂) ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်
- (၃) စေတောပရိယအဘိညာဉ်
- (၄) ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ်
- (၅) စုတူပပါတ ခေါ် ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ဇာတိခေတ်၊ အာဏာခေတ်၊ ဝိသယခေတ်တို့၏အပိုင်းအခြားကို ဖော်ပြ၍၊ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ပြစ်မှားမိသောအပြစ်ကို ကုစားနိုင်ကြောင်းကိုလည်း တောရွာနေ ရဟန္တာမထေရ်ကြီးတစ်ပါးနှင့် သောတာပန်ရဟန်းငယ်တို့၏ ဖြစ်ရပ်ဖြင့် သာကေပြု၍ ရှင်းပြခဲ့ပါ။
(၁၉၉၃-၂ မှတ်စု နှာ - ၁၇၀)

အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ပြစ်မှားမိသောအပြစ်ကို ကုစားနိုင်ကြောင်း -

တစ်ခုသောရွာ၌ မထေရ်ကြီးတစ်ပါးနှင့် ရဟန်းငယ်တစ်ပါးသည် ဆွမ်းခံလှည့်ကြကုန်၏။ ထိုနှစ်ပါးတို့သည် ပထမအိမ်၌ပင်လျှင် ပူဇွေးသောယာဂုတစ်မှုတ်မျှကို ရကုန်၏။ မထေရ်ကြီးမှာလည်း ဝမ်းထဲမှ လေသည် ထိုးကျင်နှိပ်စက်လျက် ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် မထေရ်ကြီးသည် “ဤယာဂုသည် ငါ့အား လျောက်ပတ်၏။ မအေးသေးမီ ထိုယာဂုကိုသောက်အံ့” ဟု ကြံပြီးလျှင် မထေရ်ကြီးသည် တံခါးခုံပြုလုပ်ရန် လူဒါယကာတို့ဆောင်ယူချထားသော သစ်တုံးပေါ်ထိုင်၍ သောက်လေသည်။ ရဟန်းငယ်သည် ထိုသို့သောက်သည်ကို စက်ဆုပ်သည်ဖြစ်၍ “ဒီကိုယ်တော်ကြီး - ဆာလောင်မှုအားကြီးစွာ ငါတို့အား ရှက်ဖွယ်ဖြစ်အောင် ပြုသည်” ဟု ဆို၏။

မထေရ်ကြီးသည် ရွာ၌ဆွမ်းခံပြီးနောက် ကျောင်းသို့ ရောက်သော် ရဟန်းငယ်ကို “ငါ့ရှင် ဤသာသနာတော်၌ သင့်မှာ ထောက်တည်ရာ ရှိပါ၏လော”ဟု ဆို၏။ “မှန်ပါ အရှင်ဘုရား အကျွန်ုပ်သောတာပန်ပါ”ဟု လျှောက်၏။ “ငါ့ရှင် - သို့ဖြစ်လျှင် အထက် မဂ်အလို့ငှာ အားထုတ်မှုကို မပြုနှင့်တော့၊ သင်သည် ရဟန္တာကို စွပ်စွဲမိပြီ”ဟု မထေရ်ကြီးက မိန့်ဆို၏။ ရဟန်းငယ်သည် မထေရ်ကြီးကို ကန်တော့တောင်းပန်၏။ ထို့ကြောင့် ရဟန်းငယ်၏ စွပ်စွဲမှုကံသည် အပြစ်မရှိဘဲ ပကတိအတိုင်းပင် ဖြစ်လေ၏။

ဤသာကေကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ပြစ်မှားမိသောအပြစ်ကို ကုစားနိုင်ကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။

၇။ စာဖြေရှင်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏သန္တာန်၌ရှိသော စက္ခုပသာဒခေါ် မျက်စိအကြည်ရုပ်၏ လက္ခဏာ၊ ကိစ္စ(ရသ), ပစ္စုပဋ္ဌာန်, ပဒဋ္ဌာန်တို့ကိုလည်း အသီးသီး ဖော်ပြခဲ့ပါ။(မှတ်စု နှာ - ၁၉၃)

စက္ခုပသာဒခေါ် မျက်စိအကြည်ရုပ်သည် -

- အဆင်းထင်ထိုက်သော ဘူတရုပ်တို့၏ ကြည့်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။
- အဆင်းအာရုံများဆီသို့ ဆွဲပို့ခြင်းကိစ္စ(ရသ) ရှိပါသည်။
- စက္ခုဝိညာဏ်ခေါ် မြင်သိစိတ်၏ တည်ရာအဖြစ်ဖြင့် ရှုသိဉာဏ်အားရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာ(ပစ္စုပဋ္ဌာန်) ရှိပါသည်။
- မြင်လိုသည့်တဏှာလျှင် အကြောင်းရှိသောကံကြောင့် ဖြစ်သော ဘူတရုပ်တို့လျှင် နီးသောအကြောင်း (ပဒဋ္ဌာန်) ရှိပါသည်။

၈။ အဘယ့်ကြောင့် “စက္ခု-မျက်စိ၊ သောတ-နား၊ ယာန-နှာခေါင်း၊ ဇိဝှါ-လျှာ၊ ကာယ-ကိုယ်၊ မန-စိတ်”ဟု ခေါ်ဆိုရသည်ကို ဖြေဆို၍၊ အဇ္ဈတ္တိကာယတန(၆)ပါးတို့ကို မည်ကဲ့သို့သော ဥပမာများဖြင့် နှိုင်းယှဉ်ပြထားသည်ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၄၉, ၂၅၄)

- အဆင်းကို သာယာတတ်သောကြောင့် (ဝါ) အဆင်းကို ပြတတ်သောကြောင့် စက္ခု-မျက်စိ မည်ပါသည်။
- ကြားတတ်သောကြောင့် သောတ-နား မည်ပါသည်။
- ရွတ်ဆိုအပ်သောကြောင့် သဒ္ဓ-အသံ မည်ပါသည်။
- နှမ်းရှူတတ်သောကြောင့် ယာန-နှာခေါင်း မည်ပါသည်။
- မိမိ၏တည်ရာဝတ္ထုကို ပြတတ်သောကြောင့် ဂန္ဓ-အနံ့ မည်ပါသည်။
- အသက်ကို ခေါ်သကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ဇိဝှာ-လျှာ မည်ပါသည်။
- စက်ဆုပ်ဖွယ် အာသဝတရားတို့၏ ဖြစ်ရာအရပ်သည် ကာယ-ကိုယ် မည်ပါသည်။
- သိတတ်သောကြောင့် မန-စိတ်နှလုံး မည်ပါသည်။

- ၉။ စက္ခုဝိညာဏဓာတ်တစ်ခု ဖြစ်ပေါ်ဖို့ရန် လိုအပ်သောအကြောင်းတရားလေးပါးတို့ကို ဖော်ပြ၍၊ သင်္ခတဓာတ်မှန်သမျှတို့ကို မည်ကဲ့သို့ ရှုမှတ်ဆင်ခြင်ရမည်ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (ခုံစာ-၁၊ မှတ်စု နာ - ၂၆၁)

သင်္ခတဓာတ်မှန်သမျှတို့ကို -

- (၁) ခဏသုံးပါးမှ ရှေးအဖို့ နောက်အဖို့တို့၌ ကင်းဆိတ်သောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
- (၂) ခိုင်မြဲခြင်း တင့်တယ်ခြင်း ချမ်းသာခြင်း အတ္တအဖြစ်တို့မှ ဆိတ်သုဉ်းသောအားဖြင့်
- (၃) အကြောင်းတို့နှင့်စပ်၍ ဖြစ်ရခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း ရှုမှတ်ကုန်၏။

- ၁၀။ အဘယ်အကြောင်းတို့ကြောင့် အရိယသစ္စာအမည်ရသည်ကို ဖော်ပြ၍၊ ဇီဝိတိန္ဒြေအစဉ် ပြတ်စဲခြင်းကြောင့် သေခြင်းအကြောင်းငါးပါးတို့ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နာ - ၂၇၀, ၂၈၀)

အရိယသစ္စာအမည်ရပုံ

- ဘုရားအစရှိသော အရိယာတို့သည် ထိုးထွင်း၍ သိသောကြောင့်၊
- တစ်နည်း- အရိယာမည်သော မြတ်စွာဘုရား၏ သစ္စာဖြစ်သောကြောင့်၊
- တစ်နည်း- ဤသစ္စာလေးပါးတို့ကို ထိုးထွင်း၍ သိပြီးဖြစ်လျှင် အရိယာအဖြစ် ပြီးသောကြောင့်၊
- တစ်နည်း- (အရိယ) မချွတ်မယွင်း မှန်ကန်သောသစ္စာဖြစ်သောကြောင့်၊ အရိယသစ္စာ မည်ပါသည်။

ဇီဝိတိန္ဒြေအစဉ် ပြတ်စဲခြင်းကြောင့် သေခြင်းအကြောင်းငါးပါး

- (၁) ဘဝအသစ်ဖြစ်ခြင်းဇာတိ၊
- (၂) သေကြောင်းပြုမှုပယောဂ၊
- (၃) သူ့အလိုလို၊
- (၄) သက်တမ်းကုန်ခြင်း၊
- (၅) ကံစွမ်းကုန်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၁၃-ခုနှစ်

- ၁။ မိမိကိုယ်ကို မေတ္တာပွားလျှင် အပ္ပနာဈာန် မရနိုင်သော်လည်း အခြားရနိုင်သည့် အကျိုး ကျေးဇူးများကို ဖော်ပြ၍၊ ကိုယ်၊ နှုတ်၊ စိတ် သုံးပါးလုံး မကောင်းသူအပေါ်၌ မည်ကဲ့သို့ နှလုံးသွင်း၍ ရန်ငြိုးဖောက်ရမည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (၂၀၀၃-၁) (၂၀၀၄-၁)

- ၂။ “ခိုင်မြဲရာရာ ငါးရာနှစ်ဆယ့်ရှစ် သည်မေတ္တာ” ဟူသောစကားအရ မေတ္တာတရား အမြဲ ရှင်သန် ခိုင်မြဲစေသည့် ‘မေတ္တာစစ် ၅၂၈’ သွယ်ကို အကျဉ်းချုပ်ရေတွက်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၈၆-၁)

- ၃။ သတ္တဝါမှန်သမျှ အာဟာရလျှင် တည်ရာရှိကြသည်ဟုဆိုသော်လည်း အာဟာရ၌ တွေ့ကြုံ ရမည့်ဘေးလေးပါးကို ဖော်ပြ၍၊ “စားတော့ပြီးပြီး စွန့်တော့မုန်း” ဟူသောစကားအရ အစာအာဟာရ၌ ယိုစီးပျို့ထွက်ခြင်းအားဖြင့် စက်ဆုပ်ဖွယ်ကောင်းပုံကိုလည်း မှတ်သား ဖွယ်ရာ ဖြေဆိုပြပါ။ (မှတ်စု ၅-၆၅) (၁၉၈၄-၁)

အာဟာရ၌ တွေ့ကြုံရမည့် ဘေးလေးပါးမှာ-

- (၁) ကဗဠိကာရအာဟာရ၌ နှစ်သက်တွယ်တာခြင်း ရသတဏှာဟူသော နိကန္တိဘေး ရှိပါသည်။
- (၂) ဖဿအာဟာရ၌ အာရုံသို့ ချဉ်းကပ်ခြင်းဟူသော ဥပဂမနဘေး ရှိပါသည်။
- (၃) မနောသဉ္ဇေတနာအာဟာရ၌ ဘဝသစ်၌ ကပ်ရောက်၍ ဖြစ်ခြင်းဟူသော ဥပပတ္တိဘေး ရှိပါသည်။
- (၄) ဝိညာဏအာဟာရ၌ ပဋိသန္ဓေဟူသောဘေး ရှိပါသည်။

- ၄။ “ခြေတစ်လှမ်း ကုဋေတစ်သန်းတန်”ဟု ပြောစမှတ်ပြုနိုင်လောက်အောင် ခြေတစ်လှမ်း ကုဋေတစ်သန်းတန်အောင် ခြေကို ရပ်တည်ခြင်း၊ ချခြင်း၊ ကြွခြင်း၊ ဆောင်ခြင်း(လှမ်းခြင်း) တို့၌ ဓာတ်လေးပါး ပါဝင်နိုင်ပုံကို ပေါ်လွင်အောင် ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု ၅-၁၀၁)

ခြေတစ်လှမ်း၌ ဓာတ်လေးပါး ပါဝင်ပုံမှာ -

- (၁) ပထဝီဓာတ်သည် ရှေ့သို့သွားခြင်း နောက်သို့ပြန်ခြင်း အစရှိသောကာလ၌ ခြေကို ဖိနှိပ်ခြင်း၏အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။ နောက်လိုက်အာပေါဓာတ်နှင့်တကွ ထို ပထဝီ ဓာတ်သည်ပင်လျှင် ခြေကို ရပ်တည်ခြင်း၏အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (၂) နောက်လိုက်ပထဝီဓာတ်နှင့်တကွ အာပေါဓာတ်သည် ခြေကို ချခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (၃) နောက်လိုက်ဝါယောဓာတ်နှင့်တကွ တေဇောဓာတ်သည် ခြေကို ကြွခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (၄) နောက်လိုက်တေဇောဓာတ်နှင့်တကွ ဝါယောဓာတ်သည် ခြေကို ဆောင်ခြင်း (လှမ်းခြင်း)၏အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။
ဤသို့အားဖြင့် ခြေတစ်လှမ်း၌ ဓာတ်လေးပါး ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

- ၅။ လောကီအဘိညာဉ်ငါးပါးကို ဖော်ပြ၍၊ မယ်ဥတ္တရာအား ဆီပူဖြင့် သွန်းလောင်းရာ အဘယ်တန်ခိုး(ဣဒ္ဓိ)ကြောင့် ဆီပူမလောင်သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။
(၂၀၁၂-၅) (၁၉၉၀ -၁)

- ၆။ အဘယ်ကို 'တိရောဘာဝတန်ခိုး'ဟု ခေါ်ဆို၍၊ ကောင်းကင်၌ ငှက်ကဲ့သို့ သွားလာနိုင် အောင် ဝင်စားရမည့်ဈာန်၊ ပြုရမည့်ပရိကံနှင့် အဓိဋ္ဌာန်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။
(မှတ်စု နာ -၁၂၉၊ ၁၃၀၊ ၁၃၄)

တိရောဘာဝတန်ခိုးဟူသည် - အလင်းရောင်ကို အမှိုက်မှောင်ပြုခြင်း၊ အဖုံးအကွယ် မရှိ သည်ကို ဖုံးကွယ်အောင်ပြုခြင်း၊ ထင်ပေါ်သည်ကို မထင်ပေါ်အောင် ပြုခြင်းကို ခေါ်ပါ သည်။ တန်ခိုးရှင်မထင်ရှားသောပြာဋိဟာသည်လည်း တိရောဘာဝတန်ခိုး မည်ပါသည်။

ကောင်းကင်၌ ငှက်ကဲ့သို့သွားလာနိုင်အောင် -

ဝင်စားရမည့်ဈာန် = ပထဝီကသိုဏ်းဈာန်

ပြုရမည့်ပရိကံ = ကောင်းကင်ကို ဆင်ခြင်၍ ထိုင်လျက်သွားလိုလျှင် တင်ပျဉ်ခွေ ပမာဏရှိသောအရပ်ကို၊ လဲလျောင်းလျက်သွားလိုလျှင် ညောင် စောင်းပမာဏရှိသောအရပ်ကို၊ ခြေလျင်သွားလိုပါမူ လမ်းပမာဏ

အဓိဋ္ဌာန် ရှိသောအရပ်ကို ပိုင်းခြား၍ မြေဖြစ်လို၏ဟု ပရိကံပြုရပါမည်။
 = ပရိကံပြုထားသောကောင်းကင်အရပ်ကို မြေဖြစ်စေဟု အဓိဋ္ဌာန်ရ
 ပါမည်။

၇။ နေ့လစသည်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာရသည့်အကြောင်းကို လူအများနားလည်အောင် ရေးသား
 ဖြေဆို၍၊ အဘယ်တရားများကြောင့် လောကကြီး ပျက်စီးရသည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။
 (မှတ်စု ၅-၁၆၀) (၂၀၁၀-၂)

နေ့လစသည်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာရသည့်အကြောင်းမှာ -

ကမ္ဘာပျက်ပြီး၍ ပြန်လည်ဖြစ်ထွန်းလာသောအခါ ကမ္ဘာဦးလူသားတို့သည် မိမိ
 တို့၏ကိုယ်ရောင်ဖြင့်ပင် လင်းလျက် မြင်လျက် ရှိကြသည်။ ကောင်းကင်၌ သွားလာနိုင်
 ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် အဆင်း၊ အနံ့၊ အရသာနှင့် ပြည့်စုံသော မြေဆီကို မြည်းစမ်း
 ကုန်၍ တပ်မက်မှုတဏှာက လွမ်းမိုးခြင်းကြောင့် အလုပ်အလေ့ပြုကုန်လျက် စားသုံး
 ကြကုန်၏။ ထိုအခါ သူတို့၏ကိုယ်မှအရောင်သည် ပျောက်ကွယ်၍ အမှောင်ကျသွား
 လေသည်။ ၎င်းတို့သည် အမှိုက်မှောင်ကို တွေ့ကြရသောကြောင့် ကြောက်ကုန်၏။ ထို
 အခါ ကမ္ဘာဦးလူတို့၏ကြောက်ခြင်းကိုပယ်ဖျောက်ကာ ရဲရင့်ခြင်းကိုဖြစ်စေလျက် အချင်း
 ယူနာငါးဆယ်ရှိသောနေဝန်းသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ ကမ္ဘာဦးလူတို့သည်
 နေ၏အလင်းရောင်ကို မြင်ကြရ၍ ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်ကုန်သည် ဖြစ်၍ သူတို့၏
 ကြောက်ရွံ့ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်၍ ရဲရင့်ခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေသောကြောင့် ထိုနေအား
 သူရိယဟူသောအမည် ပေးကြပါသည်။

ထို့နောင် နေသည် တစ်နေ့လုံးအလင်းရောင်ကိုပြု၍ ဝင်သွားလတ်သော် တစ်ဖန်
 ကြောက်ရွံ့ကြပြန်၏။ ကြောက်ရွံ့နေသော ထိုသူတို့မှာ အခြားအလင်းရောင်ကို ရကြပါ
 မူ ကောင်းလေစွဟု အကြံဖြစ်၏။ ထိုလူတို့၏စိတ်အကြံကို သိ၍ပေါ်လာသကဲ့သို့
 အချင်းလေးဆယ်ကိုးယူနာရှိသောလဝန်းသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ကမ္ဘာဦးလူတို့
 သည် ထိုလကို မြင်ကြရ၍ အတိုင်းထက်အလွန် ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်ကြသည်ဖြစ်၍ သူ
 တို့၏အလိုကို သိ၍ ပေါ်လာသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုလအား စန္ဒဟူသောအမည်
 ကို ပေးကြပါသည်။

ဤသို့ လ၊ နေတို့ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ကုန်လတ်သော် နက္ခတ်နှင့် ကြယ်တာရာတို့

သည်လည်း ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ ထိုအခါမှ စ၍ ညဉ့်၊ နေ့၊ ပက္ခ၊ လ၊ ဥတု၊ နှစ် တို့သည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။ ဤနည်းဖြင့် နေ့လစသည်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာရပါ သည်။

- ၈။ အဘယ်သို့ သိခြင်းကို သညာသိ-ဟု ခေါ်ဆိုကြောင်း ဥပမာဖြင့် ရှင်းပြပြီးလျှင်၊ ပညာ၏ ဘူမိ၊ မူလ၊ သရီရ-အမည်ရပ်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၁၈၄) (မှတ်စု နှာ - ၁၉၂) သညာသိ -

သညာသိသည် “အညိ၊ အရွှေ”စသည်ဖြင့် အာရုံကို မှတ်သိရုံမျှသာ သိပါသည်။ “မမြ၊ ဆင်းရဲ၊ အတ္တမဟုတ်” ဟု လက္ခဏာသုံးပါးကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်းသို့ ရောက်စေ ရန်ကား မစွမ်းနိုင်ပါ။ ဥပမာအားဖြင့် ရွှေငွေရာပြတ်ပွဲမင်း၏စားပွဲခံ၌ တင်ထားသော ငွေအသပြာအစုကို အသိဉာဏ်မဖြစ်သေးသောသူငယ် မြင်သောအခါ ထိုသူငယ်သည် ငွေအသပြာတို့၏ အမျိုးမျိုးအထွေထွေ ဆန်းကြယ်ခြင်း၊ ရှည်လျားခြင်း၊ လေးထောင့် သဏ္ဌာန် ရှိခြင်း၊ ဝိုင်းဝန်းခြင်းမျှကိုသာ သိ၏။ ဤအရာသည် လူတို့၏ အတွင်းအပ အသုံးအဆောင်ကို ရထိုက်သောရတနာဟု သမုတ်အပ်သောဝတ္ထုတည်းဟူ၍ကား မသိ သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ပညာ၏ဘူမိ = ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေ၊ သစ္စာ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသောတရားများ

ပညာ၏ မူလ = သီလဝိသုဒ္ဓိ၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ဟူသော ဝိသုဒ္ဓိနှစ်ပါး

ပညာ၏သရီရ = ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ၊ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ၊ မဂ္ဂိမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ပဋိပဒါဉာဏ- ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိဟူသော ဝိသုဒ္ဓိငါးပါး ဖြစ်ပါသည်။

- ၉။ ဒုက္ခသစ္စာ၊ သမုဒယသစ္စာ၊ နိရောဓသစ္စာ၊ မဂ္ဂသစ္စာဟု အစဉ်အားဖြင့် ဟောကြားခြင်း အကြောင်းကို ဖြေဆို၍၊ အဘယ်ကြောင့် သင်္ခါရဒုက္ခ၊ ပဋိစ္စဒုက္ခ၊ အပဋိစ္စဒုက္ခ-အမည် ရသည်ကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (မှတ်စု နှာ - ၂၇၄) (မှတ်စု နှာ - ၂၇၅)

သစ္စာလေးပါးအစဉ်အားဖြင့် ဟောခြင်းအကြောင်းမှာ -

- ၁။ သစ္စာလေးပါးတို့တွင် ကြမ်းတမ်းထင်ရှားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါ အားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဒုက္ခသစ္စာသည် သိလွယ်၏။

- ထို့ကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာကို ရှေးဦးစွာဟောတော်မူသည်။
- ၂။ ယင်းဒုက္ခသစ္စာ၏ပင်လျှင် အကြောင်းကို ပြခြင်းငှာ ထို၏အခြားမဲ့၌ သမုဒယ သစ္စာကို ဟောတော်မူသည်။
- ၃။ အကြောင်းချုပ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးချုပ်သည်ဟု သိစေခြင်းငှာ ထို့နောင် နိရောဓ သစ္စာကို ဟောတော်မူသည်။
- ၄။ ထိုနိရောဓရခြင်း၏အကြောင်းကို ပြခြင်းငှာ အဆုံး၌ မဂ္ဂသစ္စာကို ဟောတော်မူ သည်။
- သင်္ခါရဒုက္ခ** - ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ကြွင်းသောတေဘူမကသင်္ခါရတရားတို့သည် ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းက မပြတ်နှိပ်စက်အပ်သောကြောင့် သင်္ခါရဒုက္ခမည်၏။
- ပဋိစ္စနုဒုက္ခ** - နားကိုက်ခြင်း၊ သွားနာခြင်း၊ ရာဂကြောင့်ဖြစ်သောပူလောင်ခြင်း၊ ဒေါသကြောင့် ဖြစ်သောပူလောင်ခြင်း အစရှိသော ကိုယ်ထဲ စိတ်ထဲ၌ ဖြစ်သော ကြင်နာခံခက် နှိပ်စက်ခြင်းသဘောသည် မေးကြည့်မှ သိနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်မှုဗျာပါရ၏ မထင်ရှားခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ပဋိစ္စနု (ဖုံးကွယ်အပ်သော)ဒုက္ခ မည်၏။
- အပဋိစ္စနုဒုက္ခ** - ကမ္မကာရဏခေါ် ၃၂-ပါးသောညှဉ်းဆဲမှုတို့ကြောင့်ဖြစ်သော နာကြင်ခြင်းသည် မမေးဘဲပင် သိနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်မှုဗျာပါရ၏ ထင်ရှားခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း အပဋိစ္စနုဒုက္ခ မည်၏။

၁၀။ “ဆင်းရဲခြင်း လွတ်ကင်းအောင် လမ်းပြဆောင်ပါမည်”ဆိုသည့် စကားအတိုင်း ဆင်းရဲခြင်း လွတ်ကင်းအောင် လမ်းပြဆောင်မှု၌ ဘုရားရှင်နှင့် တိတ္ထိတို့ ကျင့်ပုံအယူ မတူညီပုံကို ဖြေဆို၍၊ နိဗ္ဗာန်၏ လက္ခဏာ၊ ကိစ္စတို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (မှတ်စု ၅-၂၈၆၊ ၂၈၇)

ဆင်းရဲခြင်းလွတ်ကင်းအောင် လမ်းပြဆောင်မှု၌ ဘုရားရှင်နှင့် တိတ္ထိတို့ ကျင့်ပုံအယူ မတူညီပုံမှာ - သမုဒယချုပ်ခြင်းကြောင့်သာလျှင် ဒုက္ခသည် ချုပ်၏။ မြတ်စွာဘုရားတို့ သည် ခြင်္သေ့နှင့်တူသောပြုကျင့်ခြင်း ရှိကုန်၏။ ဘုရားရှင်တို့သည် ဆင်းရဲဒုက္ခကို ချုပ်စေ ကုန်လိုသည်ရှိသော်၊ ဆင်းရဲ၏ချုပ်ခြင်း ဒုက္ခနိရောဓကို ဟောတော်မူကုန်သည် ရှိသော် သမုဒယနိရောဓ-သမုဒယ၏ချုပ်ခြင်းဖြင့်သာလျှင် ဟောတော်မူပါသည်။ မြတ်စွာဘုရား တို့သည် အကြောင်း၌ ကျင့်တော်မူကုန်၏။ အကျိုး၌ မကျင့်ကုန်၊ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာ

ဘုရားတို့သည် ခြင်္သေ့နှင့်တူသော ပြုကျင့်ခြင်း ရှိကုန်၏။

တိတ္ထိတို့သည်ကား ခွေးနှင့်တူသောပြုကျင့်ခြင်းရှိကုန်၏။ ထိုတိတ္ထိတို့သည် ဒုက္ခကို ချုပ်စေလိုသည်ရှိသော်၊ ဒုက္ခ၏ချုပ်ခြင်း ဒုက္ခနိရောဓကို ဟောကုန်သည် ရှိသော် ကိုယ် ပင်ပန်းအောင် ပြုကျင့်မှုကို ဟောခြင်းစသည်တို့ဖြင့် အကျိုး၌ ကျင့်ကုန်၏။ အကြောင်း၌ မကျင့်ကုန်။

နိဗ္ဗာန်၏ လက္ခဏာ = ငြိမ်းအေးခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။

နိဗ္ဗာန်၏ ကိစ္စ = မသေမပျက်ခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။

(သံသရာဆင်းရဲ၌ ငြီးငွေ့သူအား) သက်သာရာ ရစေခြင်းကိစ္စ ရှိပါသည်။

၂၀၁၄-ခုနှစ်

- ၁။ မေတ္တာဘာဝနာကို ပျက်စေတတ်သော ပုဂ္ဂလဒေါသ(၆)ဦးကို ရေတွက်ပြ၍၊ အဘယ်ကြောင့် သေလွန်ပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မေတ္တာဘာဝနာမပွားစေသင့်သည်ကိုလည်း ဝိသုဒ္ဓိမဂ်လာ ဝတ္ထုဇာတ်လမ်းတစ်ခု သက်သေပြ၍ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (မှတ်စု ၅၁-၂) (၂၀၀၃-၁)

မေတ္တာဘာဝနာကို ပျက်စေတတ်သော ပုဂ္ဂလဒေါသ ၆-ဦးမှာ -

- (၁) အပ္ပိယပုဂ္ဂိုလ် = မချစ်အပ်သော မုန်းအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၂) အတိပ္ပိယပုဂ္ဂိုလ် = အလွန်ချစ်အပ်သောပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၃) မဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂိုလ် = မချစ် မမုန်း အလယ်အလတ်ပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၄) ဝေရီပုဂ္ဂိုလ် = ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၅) လိင်္ဂဝိသဘာဝပုဂ္ဂိုလ် = လိင်အသွင်ကွဲပြားသောပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၆) ကာလကတပုဂ္ဂိုလ် = သေသောသူ - တို့ဖြစ်ပါသည်။

- ၂။ သူတစ်ပါးတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ဆောင်ရွက်ပေးတတ်သော မေတ္တာ၏ အနီးရန်သူနှင့် အဝေးရန်သူတို့ကို ဥပမာများပြ၍ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၉၁ - ၁)

၃။ မထေရ်တစ်ပါးနှင့် သာမဏေတစ်ပါး ခဏ်းသွားစဉ် သာမဏေက ရေတွေ ရှိနေပါသည် မိနပ်ချွတ်ပါဘုရား-ဟု လျှောက်၏။ မထေရ်က ရေရှိလျှင် ရေခိုးမည်၊ ရေသနပ်ယူခဲ့ပါ-ဟု ဆိုသောအခါ ရေတွေ မရှိပါ-ဟု လျှောက်ပြန်၏။ ယင်းသို့ ရေခိုးမရှိ ဥပမာနှင့် အလားတူသော သဘာဝဓမ္မဖြစ်ဟန်တို့ကို ကြောင်းကျိုးဆီလျော်အောင် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၂-၂)

၄။ သွေးသည် အသက်ဟု ဆိုရလောက်အောင် အသက်ရှင်သန်မှု၌ အရေးပါသည့် သွေးနှစ်မျိုးတို့၏တည်ရာဌာနကို ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြ၍၊ အောက်ပါ (က)(ခ)(ဂ)ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော သွေးအရောင်တို့ကိုလည်း ခွဲခြားသတ်မှတ်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၉၄-၁) (၁၉၉၃-၁)

(က) သောမနဿစိတ်ဖြစ်သောသူ၏ နှလုံးသွေးအရောင်
 (ခ) ဒေါမနဿစိတ်ဖြစ်သောသူ၏ နှလုံးသွေးအရောင်
 (ဂ) ဥပေက္ခာစိတ်ဖြစ်သောသူ၏ နှလုံးသွေးအရောင်

၅။ ပထဝီဓာတ်၊ အာပေါဓာတ်တို့၏ လက္ခဏာများကို ဖော်ပြ၍၊ ဓာတ်ကြီးလေးပါးတို့၏ မြွေကြီးလေးကောင်ကိုကပ်ပုံနှင့် တူပုံကိုလည်း အများနားလည်အောင် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (၂၀၀၇-၁) (၂၀၀၁-၂)

၆။ ဘုရား၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ အဂ္ဂသာဝကတို့မှတစ်ပါး အခြားသောပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် စိတ်ကို ကြိုတင်ဆုံးမပြီးမှသာလျှင် အဘိညာဉ်ကိစ္စ ပြည့်စုံစွာ ဖြစ်နိုင်ပုံကို ဥပမာဖြင့် ရှင်းပြ၍၊ သဒ္ဓါတရားစသည်တို့က ထောက်ပံ့ပေးထားသဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် တုန်လှုပ်ခြင်း မရှိသော စိတ်(၆)မျိုးကိုလည်း ရေတွက်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု ၅-၁၀၉) (၁၉၉၇-၁)

ဘုရား၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ အဂ္ဂသာဝကတို့မှတစ်ပါး အခြားသောပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် စိတ်ကို ကြိုတင်ဆုံးမပြီး မှသာလျှင် အဘိညာဉ်ကိစ္စ ပြည့်စုံစွာ ဖြစ်နိုင်ပုံကို ဥပမာဖြင့် ရှင်းပြရသော် -

အဆင်တန်ဆာအထူးကို ပြုလုပ်လိုသော ရွှေပန်းတိမ်ဆရာသည် မီးဖြင့်မှုတ်ခြင်း စသည်တို့ဖြင့် ရွှေကို နူးညံ့အောင် အမှု၌ခံအောင် ပြုပြီးမှသာလျှင် လိုအပ်သောအဆင်တန်ဆာအထူးကို ပြုလုပ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အိုးခွက်အထူးကို ပြုလုပ်လိုသော အိုးလုပ်သမားသည် မြေညက်ကို ကောင်းစွာနယ်ပြီး ဖြစ်အောင် နူးညံ့အောင် ပြုလုပ်ပြီးမှသာလျှင် လိုအပ်သောအိုးခွက်ကို ပြုလုပ်သကဲ့သို့လည်းကောင်း။

ထို့အတူပင် ဘုရား၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ အဂ္ဂသာဝကတို့မှတစ်ပါး အခြားသောပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ၁၄-ပါးသောအခြင်းအရာတို့ဖြင့် စိတ်ကို ယဉ်ကျေးနူးညံ့အောင် ကြိုတင်ဆုံးမပြီးလျှင် ဆန္ဒကို ဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်း၊ စိတ်ကို ဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်း၊ ဝိရိယကို ဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်း၊ ပညာကို ဦးဆောင်၍ ဝင်စားခြင်းတို့တွင် တစ်ပါးပါးသောဝင်စားခြင်း၏အစွမ်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အာဝဇ္ဇနဝသီစသော ဝသီဘော်တို့၏အစွမ်းအားဖြင့်လည်းကောင်း စိတ်ကိုနူးညံ့အောင် လိုအပ်သောအမှု၌ ခံအောင် ကြိုတင်ပြုလုပ်ပြီးမှသာလျှင် တန်ခိုးဖန်ဆင်းမှုအမျိုးမျိုးဟူသော အဘိညာဉ်ကိစ္စ ပြည့်စုံစွာဖြစ် နိုင်ပါသည်။

၇။ ဒိဗ္ဗသောတအဘိညာဉ်၏ အာရုံလေးမျိုးကို ဖော်ပြ၍၊ ခဏပစ္စုပ္ပန်၊ သန္တတိပစ္စုပ္ပန်၊ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်တို့၏အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၉၂-၁) (မှတ်စု နှာ- ၂၃၆)

ခဏပစ္စုပ္ပန် = ဖြစ်ဆဲဥပါဒ်အစရှိသော ခဏသုံးပါး၌ အတွင်းဝင်သောရုပ်သည် ခဏပစ္စုပ္ပန် ရုပ် မည်၏။

သန္တတိပစ္စုပ္ပန် = သဘောတူသည့် တစ်မျိုးတည်းသောဥတုကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်၊ တစ်ခုသောအာဟာရကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်၊ တစ်ခုသောပစ္စုဒ္ဓါရဝီထိ၊ တစ်ခုသောမနောဒွါရဇောဝီထိ၊ တစ်ခုသောသမာပတ်ကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်တို့သည် သန္တတိပစ္စုပ္ပန်ရုပ် မည်၏။

အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန် = ပဋိသန္ဓေနှင့် စုတိ၂-ပါးတို့၏အလယ်ကြား၌ (ဝါ) အတိတ် အနာဂတ်၂-ပါးတို့၏အလယ်ကြား၌ ဖြစ်ဆဲရုပ်သည် အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်ရုပ် မည်၏။

၈။ သေက္ခပဋိသန္တိဒါနှင့် အသေက္ခပဋိသန္တိဒါတို့၏ ထူးခြားမှုကို ဖော်ပြ၍၊ ပဋိသန္တိဒါဉာဏ်ထက်မြက်သန့်ရှင်းခြင်းအကြောင်း(၅)ပါးကိုလည်း ရေတွက်ပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု နှာ -၁၉၁) (၂၀၀၇-၁)

သေက္ခပဋိသန္တိဒါ = သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သေက္ခဖိုလ်ဟူသော ဝိမောက္ခ၏အဆုံး၌ ပင်လျှင် ပဋိသန္တိဒါသို့ ရောက်ခြင်းကိစ္စ ပြီးစီး၏။

အသေက္ခပဋိသန္တိဒါ = ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား အရဟတ္တဖိုလ်ဟူသောဝိမောက္ခ၏အဆုံး၌ပင်လျှင် ပဋိသန္တိဒါသို့ ရောက်ခြင်းကိစ္စပြီးစီး၏။

- ၉။ ဖြစ်ခြင်းတရား တစ်ပါးတည်း ဖြစ်ပါလျက် အာစယ၊ ဥပစယ၊ သန္တတိ-ဟု သုံးမျိုးခွဲဟောရပုံကို ဥပမာများနှင့်တကွ ရှင်းပြ၍၊ ဇရာ(၃)မျိုး၏အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ရေးသားခဲ့ပါ။
(၂၀၀၁-၂) (မှတ်စု ၄၁-၂၀၂)

ဇရာ ၃-မျိုး၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ -

- (၁) ပါကဋဇရာ = သွားကျိုးခြင်း၊ ဆံဖြူခြင်းစသည်တို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောကို တွေ့မြင်ရသောကြောင့် ထင်ရှားသော အိုရင့်ခြင်းဟူသော ပါကဋဇရာ မည်ပါသည်။
(၂) ပဋိစ္ဆန္ဒဇရာ = နာမ်တရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မထင်ရှားသောကြောင့် ဖုံးကွယ်သော အိုရင့်ခြင်းဟူသော ပဋိစ္ဆန္ဒဇရာ မည်ပါသည်။
(၃) အဝီစိဇရာ = ကမ္ဘာမြေ၊ ရေ၊ တောင်၊ နေ၊ လစသည်တို့၌ အပိုင်းအခြားမထင်သော ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသောကြောင့် အဝီစိဇရာ မည်ပါသည်။

- ၁၀။ အဇ္ဈတ္တိကရုပ်ကို အသုဘဟုလည်းကောင်း၊ ဝေဒနာကို ဒုက္ခဟုလည်းကောင်း၊ သညာနှင့် သင်္ခါရတို့ကို အနတ္တဟုလည်းကောင်း၊ ဝိညာဏ်ကို အနိစ္စဟုလည်းကောင်း ရှုမှတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ရရှိနိုင်သော အကျိုးတရားများကို အများနားလည်အောင် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (မှတ်စု ၄၁-၂၄၇)

အဇ္ဈတ္တိကရုပ်ကို အသုဘဟု ရှုသောသူသည် - အလုတ်အလွေ့ပြု၍ စားအပ်သော အာဟာရကို ပိုင်းခြား၍ သိ၏။ မတင့်တယ်သောရုပ်၌ တင့်တယ်သည်ဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ ကာမောဃကို ကျော်လွန်၏။ ကာမယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ ကာမာသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါ ကင်း၏။ အဘိဇ္ဈာကာယဂုဏ်ကို ဖျက်ဆီး၏။ ကာမု-ပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

ဝေဒနာကို ဒုက္ခဟု ရှုသောသူသည် - ဖဿဟူသော အာဟာရကို ပိုင်းခြား၍ သိ၏။ ဆင်းရဲ၌ ချမ်းသာဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ ဘဝေါဃကို ကျော်လွန်၏။ ဘဝယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ ဘဝါသဝဖြင့် ယိုစီးမှု အာသဝေါ ကင်း၏။ ဗျာပါဒ ကာယဂုဏ်ကို ဖျက်ဆီး၏။ သီလဗ္ဗတုပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

သညာ နှင့် သင်္ခါရတို့ကို အနတ္တဟု ရှုသောသူသည် - စေတနာဟူသော မနော-

သဗ္ဗေတနာဟာရကို ပိုင်းခြား၍ သိ၏။ အတ္တမဟုတ်သည်၌ အတ္တဟု ထင်မှားသော ဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ ဒိဋ္ဌောယကို ကျော်လွန်၏။ ဒိဋ္ဌိယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ ဒိဋ္ဌာသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါ ကင်း၏။ ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထကို ဖျက်ဆီး၏။ အတ္တဝါဒုပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

ဝိညာဏ်ကို အနိစ္စဟု ရှုသောသူသည် - စိတ်ဟူသော ဝိညာဏာဟာရကို ပိုင်းခြားသိ၏။ မမြဲသည်၌ မြဲသည်ဟု ထင်မှားသောဝိပလ္လာသကို ပယ်၏။ အဝိဇ္ဇာယကို ကျော်လွန် ၏။ အဝိဇ္ဇာယောဂနှင့် မယှဉ်တော့ပေ။ အဝိဇ္ဇာသဝဖြင့် ယိုစီးမှု-အာသဝေါ ကင်း၏။ သီလဗ္ဗတပရာမာကာယဂန္ထကို ဖျက်ဆီး၏။ ဒိဋ္ဌပါဒါန်ကို မစွဲမှီတော့ပေ။

၂၀၁၅-ခုနှစ်

- ၁။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်စာမေးပွဲကို ဖြေဆိုနေသောပုဂ္ဂိုလ်သည် အဘယ်တရား၏ အမွေခံ ဖြစ်ပါသနည်း? ဖြေဆို၍၊ မေတ္တာအကျိုး (၁၁)မျိုးကိုလည်း မမှားအောင် ရေးသားခဲ့ပါ။ (၁၉၈၈-၁) (၂၀၀၆-၁)

- ၂။ ဆင်းရဲဒုက္ခအမျိုးမျိုးနှင့် တွေ့ကြုံခံစားနေကြရသောသူတို့ကို မြင်ရသောအခါ သူတော်ကောင်းမှန်သမျှ မေတ္တာကရုဏာပွားများကြသည်ချည်းဖြစ်ကြရာ ယင်းမေတ္တာ၊ ကရုဏာတို့၏ ပြည့်စုံအောင်မြင်ပုံနှင့် ဆုံးရှုံးပျက်စီးပုံတို့ကိုလည်း ကွဲပြားအောင် ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၈၈-၂)

- ၃။ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါတို့စားသုံးအပ်သော အစားအစာကို ပါဓကဝမ်းမီးက ချက်သည်ဖြစ်လေရာ ထိုအစားအစာကြေညက်လျှင် ရရှိနိုင်သောအကျိုးနှင့် မကြေညက်လျှင် ရရှိနိုင်သော အပြစ်တို့ကို ကျကျနန ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၈၉-၂)

၁၈၆

ဓမ္မဗျူဟာ

၄။ ကောင်းကင်မှ စပါးမိုးရွာသွန်းပြီးစေသူ မေဏ္ဍကသူဌေး၏ ဘုန်းတန်ခိုးအမျိုးအစားကို ဖော်ပြ၍၊ သူဌေးကတော်ကြီးဝန္တပဒုမသိရီ၏ အံ့ဩစရာကောင်းသောတန်ခိုးကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၈၉-၁)

၅။ စစ်ပညာကျွမ်းကျင်လိမ္မာခြင်း၊ ဆေးပညာတတ်မြောက်ကျွမ်းကျင်ခြင်းတို့သည် မည်သည့် တန်ခိုးမျိုးဖြစ်ပါသနည်း? ဖြေဆို၍၊ တန်ခိုးနှင့်ပြည့်စုံရန် လိုအပ်သောအချက်အလက် ကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၉၀-၃)

၆။ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ပုဗ္ဗေနိဝါသကို အစဉ်အောက်မေ့သဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ထူးခြား ချက်ကို ကာလ၊ ခန္ဓာ အစဉ်နှစ်မျိုးဖြင့် ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၉၉၀-၁) (မှတ်စု နှာ-၁၅၃)
(က) တိတ္ထိ (ခ) ပကတိသာဝက (ဂ) မဟာသာဝက

၇။ ပြုရန်မလွယ်ကူသော အမှုကိစ္စကို မြတ်စွာဘုရားပြုတော်မူသည်ဟု အရှင်နာဂသေန မိန့်ဆိုရာ၌ အဘယ်မှုကိစ္စဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၉၁-၁)

၈။ အတ္တပဋိသန္တိဒါနှင့် ဓမ္မပဋိသန္တိဒါတို့သည် မည်သည့်အတ္တနှင့် မည်သည့်ဓမ္မတို့ကို ခွဲခြား ၍ သိပါသနည်း? ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၉၁-၂)

၉။ ဇာတိပိ ဒုက္ခာ-၌ (က) ပရိယာယ်မဟုတ် မုချဖြစ်သောဆင်းရဲ (ခ) ဆင်းရဲသောဆင်းရဲ (ဂ) ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲသောဆင်းရဲ (ဃ) ပေါ်လွင်သောဆင်းရဲ (င) ပရိယာယ်ဖြစ် သောဆင်းရဲ-တို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၉၉၂-၁) (မှတ်စု နှာ-၂၇၇)

၁၀။ အောက်ပါတရားတို့ကို ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြခဲ့ပါ - (၁၉၉၂-၂)

- (က) ဒုက္ခသာ မည်၍ အရိယသစ္စာမမည်သောတရား။
- (ခ) အရိယသစ္စာသာ မည်၍ ဒုက္ခမမည်သောတရား။
- (ဂ) နှစ်ပါးစုံမည်သောတရား။
- (ဃ) နှစ်ပါးစုံမမည်သောတရား။